

ÄRTERÅSEN

Fäbodens kullor och dalkarlar

En vandring bland inristade namn och årtal

Lars Bägerfeldt

ÄRTERÅSEN. Fäbodens kullor och dalkarlar.
En vandring bland inristade namn och årtal.
av Lars Bägerfeldt.

Europa, Sverige, Dalarna, Rättviks kommun och Ore socken. Här i skogsområdet mot Hälsingland och en mil från byn Näset ligger ÄRTERÅSENS fäbodvall.

DENNA STUDIE är en traditionell vetenskaplig grundforskning om ristningarna på Ärteråsens fäbodvall, vilket innebär att förståelsen har växt fram under arbetets gång. Av det skälet har jag ibland tvingats göra om vissa delar av undersökningen när jag förstått att något var helt annorlunda mot vad jag antagit från början. Det gäller främst hur vissa tecken ska tydas och tolkas. Nu när studien har avslutats hoppas jag att kvaliteten är så pass hög att uppgifterna kan användas av andra forskare. För den som är intresserad återstår förmodligen många fler spännande upptäckter.

Skriven främst i maj-juni 2017 strax efter mitt andra besök det året samt kompletterad successivt. En granskning av min renskrift genomfördes under januari 2020 vilket medförde vissa förbättringar, varefter alla analyser har uppdaterats. De allra sista kompletteringarna gäller två bänkar i husgrupp 9 samt 2 nytillkomna hus med särskilda egenskaper, varför de har förts till skrift nr 82. Eventuella kompletteringar kommer i fortsättningen också läggas i skrift nr 82.

Falköping 2020.

Slutversion 2020-05-03, dock med smärre tillägg fram till 2021-11-25.

Mina övriga skrifter om Ärteråsen och fäbodlar

- 66) *Ärteråsens fäbod och folket runt Oresjön*. Om bebyggelsen i Ore socken fram till 1800-talet.
- 67) *Ärteråsen. Fäbodens kullor och dalkarlar. En vandring bland inristade namn och årtal*. Denna skrift.
- 68) *Appendix 1. Ristningarna*. Renskrift av ristningarna.
- 69) *Appendix 2. Gårdarna i Näset och Arvet samt vissa släkter*. Mer om gårdarna i Ore sn, främst Näset och Arvet fram till 1800-talet.
- 70) *Strövtåg bland fäbodens ristningar*. Fotografier på figurristningar i Ärteråsen. Betydligt fler bilder från Ärteråsens hus och ristningar finns på Internet: <https://www.deviantart.com/oldhouses/gallery/>
- 71) *Bouppteckningar i Ore socken 1741-1850*. Fördjupade studier i befolkningens ekonomiska situation.
- 72) *Ärteråsen - Om Brita Eriksdotters liv under 1800-talet. Tillhed BED - Fäbodkullan, ristaren, dottern*. En kåserande bok som inspirerats av ovanstående böcker.
- 83) *De som vallade*. Diverse funderingar och analyser om fäbodarna i övre Dalarna.
- 84) *Fäbodristningar i Ore socken*. En katalog över de andra fäbodarnas ristningar, samt med några kommentarer.
- 85) *Fortida fäbodlar i södra Sverige*. Argumenten varför det måste ha funnits fäbodlar i södra Sverige ända fram till mitten av medeltiden.
- 86) *Bokstäver till datorn. Några historiska TTF-typsnitt*. Dessa typsnitt har jag gjort själv och här ingår den stil som man finner bland fäbodristningarna.
- 87) *Övre Dalarna förr. Om befolkningsökning, fäbodlar och kyrkor i övre Dalarna för riktigt länge sedan*.
- 88) *Fäbodlar. Fakta och funderingar om ursprung och utveckling*. En sammanfattning av övriga skrifter.

Samt några fotoböcker med kortfattade texter.

- FOTO - Knuttimrade hus i Dalarna
- FOTO - Ärteråsens fäbod 1 Runt eldhusen
- FOTO - Ärteråsens fäbod 2 Över tröskeln
- FOTO - Ärteråsens fäbod 3 Fähus, bodar, hölador
- FOTO - Ärteråsens fäbod 4 Ristningar
- FOTO - Fäbodlar i Ore, hus och ristningar

FÖRORD

Det som började med en tillfällig utflykt i syfte att ta några vackra bilder på gamla hus i Dalarna den 9 okt 2016, eftersom jag behövde avkoppling från mina pågående forskningsprojekt, slutade med att Ärteråsen ersatte all annan forskning under närmare fyra års tid. Här fanns mycket av det som saknades i min övriga forskning, vilket medförde tio flerdagars besök och 30.000 bilder för att dokumentera husen och i synnerhet ristningarna. Därefter kunde analyserna ta vid. För stunden har jag skrivit drygt 1000 sidor fördelat på sju PDF-böcker som finns tillgängliga gratis på Internet. Ytterligare en skrift är planerad och likaså har jag skrivit om sannolika fäbodrar i södra Sverige, men före digerdöden. Ett stort urval av de bästa bilderna finns också på DeviantArt på Internet.

- *Ett särskilt tack till Olaspers Roland Eriksson som hjälpt mig att få ordning på gårdsnamnen i 1860-talets husförhörlängd för Ore socken.*
- *Ett lika stort tack till Hans Löbel som hjälpt mig med fotografier på personer som berörs av Ärteråsen varav en av dem finns med i denna publikation.*
- *Ett mycket stort tack till Eva Olander som hjälpt mig förstå viktiga ord inom såväl dalmålet som rikssvenskan.*
- *Ett enastående tack till Thor och Ulrika Nordlund som bringat klarhet i ett flertal texter som är skrivna på dialekt, alltså på genuint och unikt Oremål.*
- *Ett ovärderligt tack Yvonne Svarfvar och Torbjörn Kronestedt för deras lokala kännedom om Ärteråsens fäbodgårdar i modern tid.*

Falköping

2020-05-03 / 2021-11-25

Innehållsförteckning

FÄBODVALLEN ÄRTERÅSEN	6
Namnet Ärteråsen	6
Fäbodarnas bakgrund	9
Fäbodarnas uppkomst och nedgång i Dalarna	12
Antalet husgrupper och ristningar i Ärteråsen	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Sysslor från mjölkningen och till kvällningen	13
Husen på fäboden	18
FOLKET VID FÄBODEN	29
Kartan från år 1827 och kyrkböckerna	29
Ägarnas namn år 1827	31
Fler uppgifter om ägare	33
Personnamnen i Ore socken	37
Gårdsnamnen i Ore socken på 1860-talet	38
RISTNINGARNA	39
Ristningarnas bokstäver och siffror	40
Ristningarnas texttyper och egenskaper	47
Ristningarnas placering	54
Inristade årtal	57
Inristade födelseuppgifter	60
Identifierade personers ålder	64
Inristade initialer	73
Inristade hela förnamn	76
Inristade gårdsnamn samt efternamn	77
Inristade ortnamn	80
Inristade grupper med personnamn	81
Inristade bomärken	86
Inristade figurer	89
Årtal, dagräkning och lönnskrift med romerska siffror	91
PERSONERNA SOM RISTADE	101
Identifierade personer	101
Utmärkande personer	121
Sommaren 1881 vid husgrupp nr 10	139
Notiser och små berättelser	145
SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	158
Tre återstående frågor	163
Tillägg	165
STRÖDDA BILDER PÅ RISTNINGARNA	166

FÄBODVALLEN ÄRTERÅSEN

Sammanfattande statistik

Ärteråsen omfattar många fäbodgårdar eller husgrupper som även kan benämnas enheter. Antal var 7 år 1664, men ökade till 16 år 1827 och lär ha varit ända upp mot 22 något årtionde senare, varefter verksamheten minskade successivt fram till mitten av 1900-talet när den upphörde. Numera har driften tagits upp på nytt. Ökningen fram till höjdpunkten på 1800-talet motsvarade den allmänna uppgången av antalet gårdar i byarna, så behovet av fäbodan var någorlunda konstant under minst 200 år. Därför kan vi utgå från att även sysslorna var likartade.

Antalet enheter 7 ägare år 1664, men troligen bara 3-4 husgrupper
17 husgrupper år 1827, men dubbelt så många ägare
22 husgrupper runt 1870-talet (*källan är obekräftad*)
12-14 husgrupper år 2020 (*beroende på hur man räknar*)

Varje enhet hade Eldhus och mjölkbod samt en svale mellan husen.
Fähus, ibland bod samt hölador och sovholor, vilka till stor del är rivna.

Ristningar 10746 st ristningar har registrerats med totalt 61336 tecken, vilket torde vara c:a 99% av ristningarna. De övriga är skymda eller extremt nötta och oläsliga. Ristningarna förekommer främst inne i eldhusen samt på gavlarnas utsida på såväl eldhus som mjölkbodar. Fähus och bodar har ytterst få ristningar.

I texterna finns 4978 initialer från fäbodkullor, som exempelvis BED (Brita Eriksson), samt 1567 initialer från dalkarlar, vilka alla har en enda bokstav till förnamn. Därtill 806 förnamn som skrivits ut, varav 553 kullor, samt några hundra ofullbordade initialer, men också 126 namn i lönnskrift, både initialer och ett utskrivet, varav 109 kullor. Totalt omfattas 5640 namn på kullor och 1837 på dalkarlar, alltså 7477 namn. Många av dessa personer ristade sitt namn många gånger, så antalet verkliga och unika kullor och dalkarlar är betydligt färre.

312 unika personer har identifierats bland ristningarnas namn, varav 196 kullor och 116 dalkarlar.

43 gårdsnamn (släktnamn) nämns vilka förekommer 223 gånger, varav många av personerna kom från Ore socken. Därtill 704 bomärken och 562 personmärken.

8 bynamn i Ore nämns, samt Ärteråsen och ytterligare några få ortnamn utanför socknen. Såsom väntat dominerar byn Näset där de flesta av ägarna till Ärteråsen bodde.

Två bodar med 15 respektive 10 ristningar på stockar som sannolikt kommer från rivna eldhus, samt 41 ristningar med enkla figurer i övriga hus. Totalt 66 figurristningar.

Ord och begrepp

Ord behöver inte betyda samma sak på dialekt som i rikssvenskan, liksom vi människor inte behöver ha samma uppfattning om ordens innebörd. Därför behövs ibland ett förtydligande från exempelvis Svenska akademins ordbok (SAOB) och hur orden används i dalmålet.

Fäbod

En fäbod är en primitiv utgård där kreatur hålls på bete. Fäbod (singular) och fäbodar (plural) syftar på åtskilda områden där det vid varje fäbod finns en enda eller flera grupper med hus eller enheter. I princip är fäbod liktydigt med fäbodvall, fäbodställe och fäbodtäkt. Andra ord som kan bildas är exempelvis fäbodlag som syftar på alla de fristående enheterna inom ett begränsat område. Under 1600-talet däremot kunde ordet fäbod användas för att beteckna en viss enhet på en enskild fäbodvall, liksom vid 1820-talets storskifte. Indirekt kan även ortnamn avvika när de syftar på mängden bodar eller enkla hus på en enskild plats, såsom Persbodarna som härstammar från tiden omkring 1700-talet. På dalmål finns inget särskilt namn för en enskild enhet inom en fäbod. I Ore socken kallades de bara höjser vilket betyder hus, fast gärna med något betecknande personnamn etc inledningsvis såsom Blixthöjser (familjen Blixts fäbodhus). I övrigt brukar man bara säga buan (boden, fäboden) i Dalarna. Äldre ord i Dalarna och andra delar av landet, men som knappt används längre är säter och sälen. Säter syftar på säte eller där man har slagit sig ner, medan Säl avser en fäbod men kan vara besläktat med Sel som syftar på en avsnitt med lugnt vatten i en älv med forsar på ömse sidor. Andra snarlika ord syftar också på något lugnt och stilla.

I denna text har jag använt benämningarna fäbodgård eller husgrupp för de enheter som är fristående från varandra, både vad gäller ägandet och sysslorna vid sommardriften. Var och en av dem hade eldhus, mjölkbod och fähus samt ibland en bod på själva fäbodvallen, samt lite längre bort även hölador, slobodar och vaktbodar etc.

Kulla

Allmogekvinna oavsett ålder som var ogift och kom från Dalarna. I angränsande landskap används andra ord såsom stinta, jänta och flicka, samt stårsa i Jämtland. En verksam kvinna på en fäbod kallas dock fäbodkulla även om hon var gift, vilket dock var mycket ovanligt före 1900-talet. Ordet vallkulla avser vallningen både hemma vid gården och på andra ställen. På dalmål säger man gässelkarl som i regel avsåg en kvinna, vilket kan förkortas gälkall och övergå till gätkulla. Det avser en person som vaktar boskapen. Förledet är besläktat med verbet gäta, som betyder att man vaktar och vallar boskap.

Mas eller dalkarl

Manliga personer i Dalarna har kallats masar eller dalmasar ända sedan 1700-talet av vissa utomstående betraktare såsom stockholmare. Orsaken sägs vara att ovanligt många hette Mats, men trovärdigheten i denna förklaring kan inte bedömas. Eftersom ordet mas inte används lokalt i Dalarna är det lämpligt att använda andra ord såsom gosse och

dalkarl, beroende på vilken åldersgrupp som åsyftas. Ordet dräng passar inte heller, eftersom det avser en tjänst som ganska få ogifta gossar och ynglingar erhöll.

Gårdsnamn som placeras framför förnamnet

Ett gårdsnamn anger namnet på en gård, men kan även avse ett slags efternamn som placeras framför förnamnet. Detta är ganska vanligt i vissa delar av norra Sverige såsom Dalarna. Primärt syftar gårdsnamnen på själva bebyggelsen och marken, åtminstone sedan 1900-talet. De som härstammar därifrån kan ta sig det gårdsnamnet, exempelvis Skräpp Erik Eriksson där Skräpp är gårdsnamnet. Numera har gårdarna kvar sitt namn även om någon annan släkt flyttar dit, men fram till 1800-talets slut var gårdsnamnet alltid ett släktnamn, alltså tvärtom mot senare. Det innebar att gården hade samma namn som den berörda familjen. Då kunde gården byta namn från Skräpp till Bränd, eftersom gårdens namn var oväsentlig i sammanhanget. Dessa gårdsnamn ärvdes och angav vilken släkt man tillhörde, varför benämningen släktnamn vore mer korrekt. Det ärvdes främst av söner, eftersom gifta kvinnor nästan aldrig använde gårdsnamn, eftersom de sällan företrädde familjen i officiella sammanhang. Personer med samma gårdsnamn och som bodde inom rimligt avstånd från varandra, kan förväntas ha en gemensam förfader. Endast vid två tillfällen kunde man byta gårdsnamn, dels när grannar och bekanta började använda ett nytt gårdsnamn som uppfattades som mer träffande eller aktuellt, dels när en karl flyttade till sin hustrus gård och blev måg i huset. En sådan särkmåg upptog ofta svärfaderns gårdsnamn, vilket kallades särknamn. Därefter kunde mannen använda båda sina gårdsnamn, men bara ett i taget och enbart för att markera antingen sin egen härkomst eller i vilken familj han blivit ingift. Om de sedan flyttade till en annan gård, fick den nya gården det gårdsnamn som han valde att använda sig av framför sitt förnamn.

Gårdsnamn som benämning på bebyggelse

I husförhörslängderna framträder hur mycket befolkningen ökade i socknarna runt Siljan. Byarnas gårdar betecknades endast med ett löpnummer under lång tid, men för varje ny volym fick många gårdar ett nytt löpnummer. Under slutet av 1800-talet kompletterades numreringen ofta med husbondens gårdsnamn eller efternamn, såvida han hade något. I annat fall fick det räcka med löpnumret eller husbondens för- och efternamn. Av byn Nätets 39 gårdar i Ore socken, där de flesta ägarna till Ärteråsen bodde, hade 34 av husbönderna ett gårdsnamn, medan 4 hade ett efternamn och en enda saknade båda dessa varianterna, enligt husförhörslängden för åren 1861-1870.

Denna ständiga förändring av gårdarnas namn gäller inte i vissa andra län. I exempelvis Västergötland fick byarnas gårdar ett fastlagt namn senast under 1690-talet, vilka ofta återger skattebetalarnas namn eller yrke. Undantag gällde de gårdar som redan hade ett namn såsom Storegården, Lillegården, Södergården, Bossgården (den ursprungliga förvaltningsgården), Stommen (prästgården), Hulegården (på höjden), Ledsgården (gården vid byns ena grind). De nya namnen på 1600-talet kunde vara Per Olsgården (där Per Olofsson betalade skatt), Ingridsgården (där hustrun eller änkan Ingrid betalade skatt), Ödegården (gård som var öde under det aktuella året) och Bältaregården (där bältaren bodde). Dessa namn har sedan använts som gårdarnas officiella namn, även om de delats.

Fäbodarnas bakgrund

En bondgård bestod generellt sett av tre områden, åtminstone fram till 1800-talet. I mitten låg gårdstomten där alla viktiga hus placerades. Närmast intill bebyggelsen låg åkrarna och så mycket som möjligt av ängarna som gav foder till vintern. Bortom dem låg dels betesmarker, dels övriga ängsmarker där man hämtade hö. Om inte betesmarkerna som låg inom gångavstånd från gården räckte till så användes skogen som betesmark. Med andra ord är innebörden i begreppet betesmark diffust. Det kunde beröra så gott som alla marker som inte var gårdstomt, besädd åker eller inhägnade ängar och fodervallar, såsom åker i träda.

I Sverige finns två typer av jordbruksbygder. I fullåkersbygder var landskapet öppet och saknade större skogar. Detta finner vi i Skåne, Halland och Öland, samt Varaslätten och Falbygden i Västergötland, södra Dalsland, Östgötaslätten, Närkeslätten och stora delar av Uppland. Här kunde man inte valla sin boskap långt från gården, eftersom byns gränser låg ganska nära och all mark bortom gränsen ingick i någon annans ägor. Av det skälet återvände vallhjonen till gården vid dagens slut.

I landskap där skogsbygder dominerade, såsom Blekinge, Småland, södra Västergötland samt stora delar av Svealand och hela Norrland fanns ofta så stora skogar intill gårdar och byar att man kunde utnyttja dem gemensamt. Likafullt hade man ofta gränser som sträckt sig långt in i skogarna för att få tillräckligt med bete. I dessa fall kunde vallhjonen komma så långt bort från gården att de tvingades övernatta. Det förutsatte dock att de antingen vallade boskap som inte behövde mjölkas, såsom hästar, svin och ungdjur, eller att man tog hand om mjölken medan man befann sig långt från gården. Det sistnämnda utgör grunden för fäbodarnas framväxt.

Förutom skillnader i naturens egenskaper fanns två typer av bygder i Sverige under medeltidens början. I hela södra Sverige upp till fäbodgränsen, som i princip löper genom Svealand, dominerade gods av skiftande storlek. De drevs med hjälp av jordlösa arbetare och utvecklades på samma sätt som i södra Europa när de blev olönsamma efter digerdöden. Då delades godsen i familjegårdar som arrenderades ut till arbetarnas familjer, vilket medförde att godsen omvandlades till byar som bestod av åtskilda gårdar. Detta hade redan påbörjats under 1200-talet och avslutades under 1400-talet. I fullåkersbygder förändrades inte bebyggelsen. Den förblev samlad på ett och samma ställe ända fram till skiftena under 1700- och 1800-talet. I skogsbygderna däremot flyttades en stor andel av gårdarna ut till avlägsna marker som ingick i godsets egendom. Således ersattes godsens stora bebyggelse med små byar och ensamliggande gårdar. Vi kan utgå från att de som flyttade långt bort från godsen slog sig ner på platser där det redan fanns hus för övernattnings, men främst åt dem som vallade boskap långt från godsen. Härigenom omvandlades tillfälliga sommarboställen till permanenta gårdar. Denna bebyggelse teori kan förklara varför så många ortnamn i södra Sverige är medeltida trots att de nyttjats långt tidigare. Tydligt fick många av dessa bebyggelser nya namn eller åtminstone permanenta namn när de omvandlades till arrendegårdar.

Systemet med tillfälliga sommarboenden i södra Sveriges skogsbygder, som är en rekonstruktion utifrån godsens medeltida splittring och förvånansvärt unga ortnamn, påminner om skogsbygderna i norra Sverige där det inte bildades några gods utan bara självständiga gårdar som antingen låg utspridda eller samlade i byar. De norrländska byarna har till skillnad från södra Sverige aldrig varit gods, liksom godsen aldrig bestått

av självständiga gårdar förrän under medeltiden. I norra Sverige är andelen arrendegårdar mycket liten under medeltiden och seklerna därefter. Här var enfamiljsgården förhärskande, vilka beboddes av självägande bönder. En stor skillnad mellan skattehemman och självägande bönder gentemot arrendebönder är att de sistnämnda gårdarna sällan vidgas och förändras, medan skattehemman ofta expanderar tills det uppstår en eller många hemmansklyvningar.

Ifall man även vallade kor, får och getter i södra Sveriges skogsbygder, vilket är högst troligt, var dessa sommarbebyggelser detsamma som fåbodar där man kunde ta hand om mjölken och förädla den till smör och ost. Alltså kan vi utgå från att det fanns fåbodar i samtliga skogsbygder i södra Sverige, från urminnes tider och ända fram till 1300-talet när de ersattes av arrendegårdar.

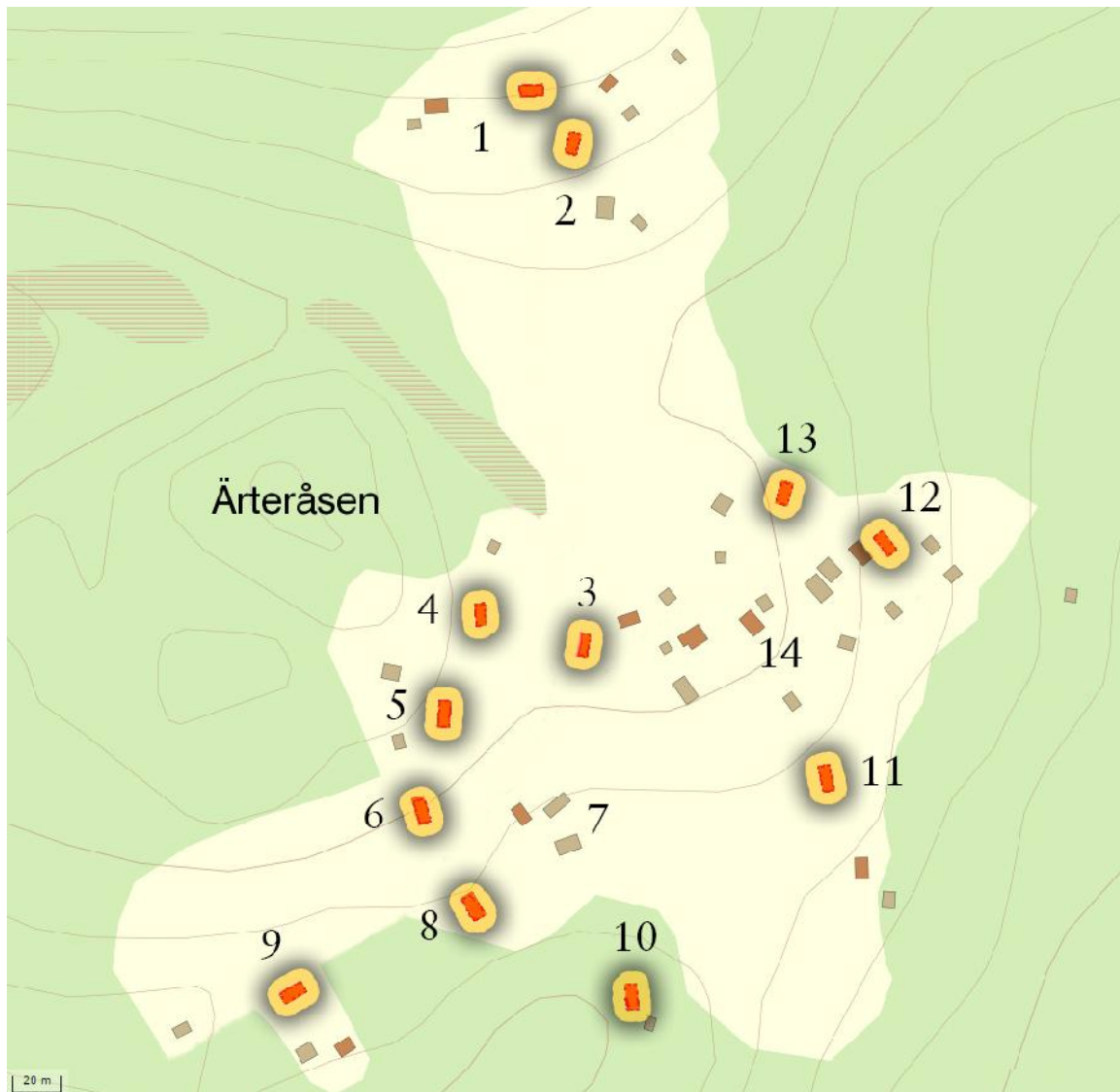
I södra Sverige (söder om fåbodgränsen) var all mark nyttjad och ägd av någon redan under forntiden, vilket sedan blev alltmer effektivt. I norra Sverige var det tvärtom. Här etablerades nya gårdar och byar ännu på 1600-talet, varav många kunde expandera tämligen fritt under kommande sekler. Trots denna tillgång på outnyttjade marker växte behovet av fåbodar i samband med befolkningsökningen. Så förblev det ända till mitten av 1800-talet när mejerier och löneanställning istället tog bort behovet av fåbodar.

Namnet Ärteråsen

Många ortnamn i Ore socken är en form av naturbeskrivningar, såsom Östansjö, Östansvik, Sunnanhed, Näset, Viken och Dalen (nuvarande Dalbyn), eller syftar på bebyggelsen, såsom Boda (numera Norrboda och Sörboda). Vissa ortnamn kan även inrymma ett personnamn, såsom Andorarvet (nuvarande Arvet) och Tilles hed (nuvarande Tillhed).

Liknande ortnamn gäller för fåbodarna. Vissa är lätta att förklara såsom Långbodarna, Prästbodarna och Dansbodarna (Daniels fåbodar), eller betyder bara fåbod, såsom Sälen. Ett undantag är Ärteråsen. Att namnet syftar på odling av ärter är långsökt och felaktigt.

I mitten av 1500-talet fanns två skattebetalare i Ore socken som bodde i **Erte tjärn**, men ingen vet var det låg någonstans. Dessa personer hade samröre med Arvet, men mer än så vet man inte. Eftersom mansnamnet Erter förekommer i västra Värmland under 1500-talet kan ortnamnet tolkas på samma sätt som Andor-arvet, alltså "Erterås". Där anlades två gårdar i mitten av 1500-talet, men de saknas i skattelängderna efter 1560-talet. Under de kommande hundra åren skulle samtliga byar i Ore socken expandera kraftigt och fördubbla antalet hushåll. Därtill bildades byn Näset som en fristående förlängning av den lilla byn Tillhed, som i gengäld var den enda bebyggelsen som gick tillbaka i storlek. Under den perioden omvandlades sannolikt gårdarna i Erterås till en fåbodvall som allra först bör ha tillhört Arvet. I samband med att Näset uppstod och vidgades mer än de andra byarna, blev Ärteråsen snarare en fåbodvall som tillhörde Näset.

Ärteråsens fäbodvall samt den numrering av husgrupperna som använts vid redovisningen av ristningarna. De markerade husen avser eldhus med mjölkbod, vilket saknas vid nr 7 och 14.

De allmänna benämningarna på Ärteråsens fäbodgårdar

1	Staffas	6	Bränd	11	Karles
2	Lindsten	7	Stens	12	Adams
3	(samfällighet)	8	Stens	13	Kvik
4	Ol	9	Dahlbergs	14	(delvis samfällighet)
5	Gök	10	Juganes		

Kommentarer till numreringen

- Nr 7 omfattar endast ett fähus som rätteligen tillhör nr 8. Alltså skulle nr 7 kunna uppgå i nr 8, men jag valde att hålla dem åtskilda på grund av ett missförstånd. Nu känns det för sent att åtgärda detta.

- Nr 12 har en bod med många figurristningar, men just de stockarna kommer sannolikt från ett eldhus som rivits. Troligen från Skattungbyn.
- Nr 14 är mestadels tre fähus, varav den ena kanske har tillhört nr 12 och den andra nr 13. Den bod vid serveringshuset vilken har många figurristningar, har förts till nr 3 eftersom den i likhet med nr 3 har flyttats hit från Skattungbyn.
- Många av husen har flyttats minst en gång, vilket innebär att ristningarna kan ha gjorts när huset stått på annan plats. Under 1820-talet fanns ett flertal husgrupper åt sydost, vilket framgår av skifteskartan.

Fäbodarnas uppkomst och nedgång i Dalarna

Om man försöker förstå uppkomsten av fäbodor i Norrland, Dalarna och Värmland finns fler frågetecken än förklaringar. Ser man det som en variant på försörjningssystem som funnits i södra Sveriges skogsbygder sedan forntiden är det lättare att förklara. Likafullt finns obesvarade frågor, såsom varför man anlade fäbodor när det fanns gott om betesmarker i närliggande skogar och så pass gott om mark att byarna kunde flerdubblas på några sekler. Dessutom fanns i stort sett inga adliga familjer eller frälsehemman. Tvärtom fanns bara självägande bönder i bygderna omkring Siljan vilka både ville och kunde expandera så mycket de behövde under lång tid, i syfte att etablera fler hushåll till sina barn och barnbarn.

Fram till 1600-talet fick varje familj i genomsnitt fick sju barn varav fyra dog innan de uppnådde giftasvuxen ålder. De övriga tre gifte sig, vilket medförde en ständig folkökning ifall inte sjukdomar och krig bromsade utvecklingen. Från 1700-talet förbättrades levnadsstandarden i Sverige och därmed ökade antalet överlevande barn. Härigenom blev det ännu viktigare att förbättra gårdarnas avkastning så alla fick mat. I Dalarna flerdubblades gårdarna i många bygder under 1600-talet och 1700-talet. Vid samma tid blev även fäbodarna fler och större. Det verkar som om förhållandet mellan antalet gårdar och husgrupper på fäbodarna var någorlunda konstant. Alltså kan fäbodor ha uppfattades som en naturlig del av hushållen, inte som en besvärande nödlösning, utan som ett gemensamt socio-ekonomiskt beteende. Likafullt fanns det gårdar, bygder och rent av socknar som inte hade några fäbodor, vilket är minst lika svårt att förklara. Enligt min åsikt förefaller det troligt att fäbodor har förekommit i Dalarna sedan forntiden, i likhet med min teori om södra Sveriges skogsbygder, och att den i vissa bygder blivit mer utvecklad medan den minskat eller upphört i vissa bygder runt Kopparberg, möjligen på grund av påverkan från Västmanland eller för att bergsbruk och handel var viktigare näringar än jordbruket.

Nedgången av fäbodarna är betydligt lättare att förstå. Den kom successivt från 1860-talet när alltför många förändringar påverkade landsbygden. Först och främst drabbades många bygder av en oväntad befolkningsminskning på 1860-talet i samband med missväxt och hungersnöd i spridda delar av landet. Från Ore socken flyttade 89 personer åren 1868-1870 till Nordamerika. Det låter inte mycket, men ända fram till 1830-talet hade de utflyttade varit högst 20 fler än de inflyttade. På 1860-talet hade detta underskott ökat mycket snabbt till närmare 200 personer, vilket ökade ytterligare till 323 personer på 1880-talet. De som inte for till Amerika sökte sig till städer eller bygder där arbete kunde erbjudas. Från 1860-talet ökade urbani-

seringen mycket kraftig både i små och stora städer på grund av att många hoppades få en anställning när fabriker behövde arbetskraft växte och ständigt blev allt större. För dessa människor gällde en helt ny typ av hushållsekonomi som baserades på lönearbete och där man själva ansvarade för inkomst och utgifter. Tidigare typer av anställningar på fabriker och gods påminde mest om statarsystem, såvida man inte var en duglig hantverkare och kunde skydda sin inkomst genom skråväsendet. En motsvarande lösning, men för de fabriksanställda, kom vid denna tid när fackföreningarna bildades och framtvingade regler för arbetstider och löner etc. Då blev det mer lönsamt även för de ogifta kvinnorna att arbeta inom industrin, vilket medförde att sysslorna på fäbodarna inte var lika lockande längre.

Samtidigt etablerades lokala mejerier runt om i landet. Det medförde att många gårdar hellre sålde sin mjölk till mejerierna, än att hålla sin boskap på fäboden och själva tillverka smör och ost. Dessutom var kvinnorna som arbetade på mejerierna mycket uppskattade och fick höga löner. Härigenom minskade behovet av fäbodarna. Den första tydliga nedgången kom runt 1870-talet och följdes snabbt av fler tills verksamheten upphörde helt i början av 1900-talet.

Sysslor från mjölkningen och till kvällningen

Bondgårdarnas årliga sysslor omfattade alltifrån arbetet ute på åkrar, lindor och ängar för att skörda och bärga hö, till skötsel och vallning av boskap samt förädla avkastningen av kött och mjölk. Till detta kom underhåll av hus, gårdsgårdar och humlestänger, men också allt som berörde nära kontakt med grannar, kyrkan, tinget, handelsplatser och marknader. Allting utgick från åkrarnas storlek och antalet kreatur som gav mjölk.

I slutet av 1500-talet hade gårdarna i Ore socken i genomsnitt 4 kor samt 6 får och getter, vilket är lågt om man jämför med många andra bygder i Sverige. Därefter vet vi knappt något om boskapen per gård förrän i de äldsta bouppteckningarna från 1740-talet samt i den mer kontinuerliga serien från 1818 och framåt. Här får vi detaljerade uppgifter om hushållens bestånd av boskap.

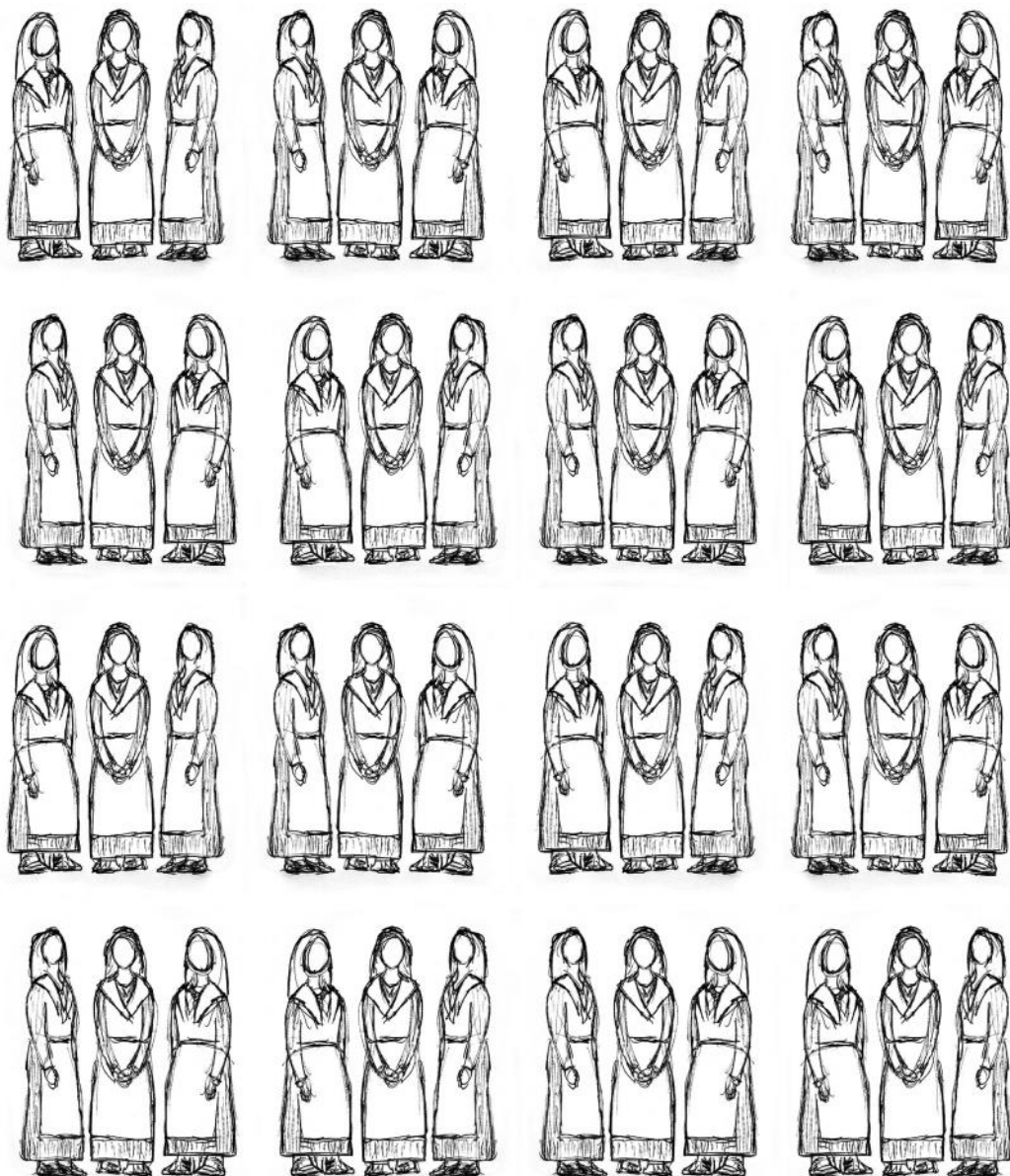
	<u>Kor</u>	<u>Får och getter</u>
1571	3,7	5,3
1740-tal	3,5	10,6
1822-1850	2,7	11,7

Det genomsnittliga antalet kor samt får och getter per gård i Ore socken år 1571 (enligt extraskatten Älvsborgs lösen 1571) samt i byarna Arvet och Näset (enligt bouppteckningarna) under 1740-talet och åren 1822-1850.

Under 1800-talet började resultaten synas av den systematiska aveln. Successivt gav korna mer mjölk och kött än tidigare. Samtidigt minskade antalet kor per gård, vilket är förvånande. Orsaken är troligen att man eftersträvade samma avkastning, dock med en liten ökning som motsvarade den stigande genomsnittsåldern på folk. Ju fler som delade på sysslorna hemma på gården, desto fler djur kunde man hålla och ju mer mjölk kunde man ta hand om och förädla till smör och ost. Samtidigt

ville man inte ha mer överskott än vad man kunde sälja. Av det skälet kan vi utgå ifrån att gårdens sysslor var likartade från 1500-talet till 1800-talets senare del, när mejerierna började köpa upp mjölken, samtidigt som alltfler lämnade landsbygden och övergick till lönearbete.

Det finns antydningar om att en enhet på fäboden inte bara tog hand om sin egen boskap utan att andra gårdar som saknade hus på fäboden kunde få vara med och dela på utrymmet och sysslorna. Av det skälet kan man räkna med att antalet djur var som mest dubbelt mot det som nämns i tabellen ovan.

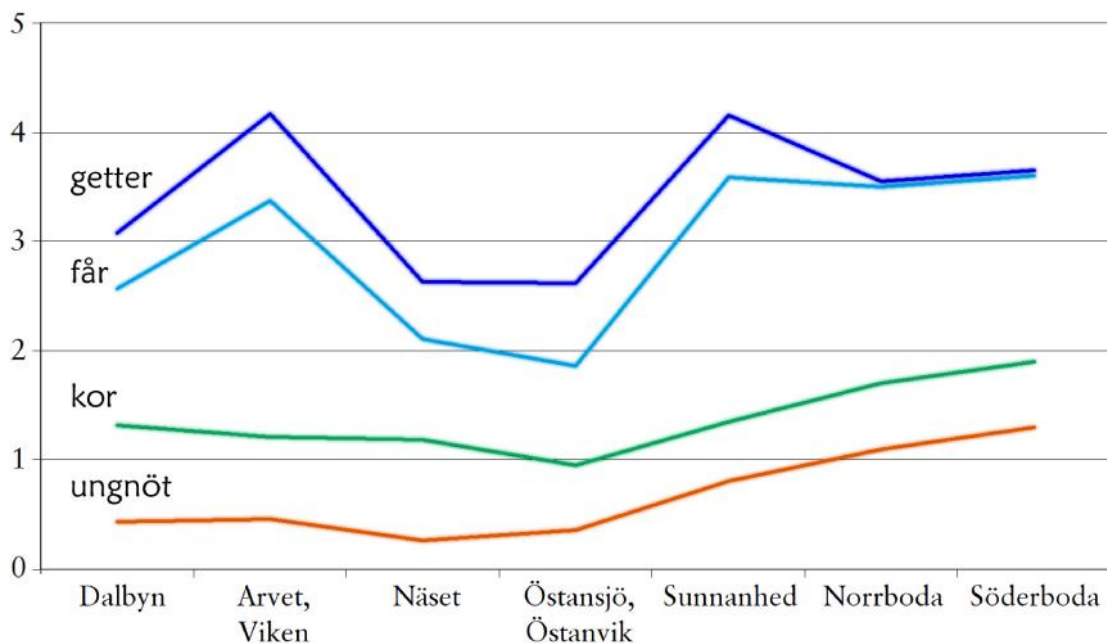
En sinnebild av Ärteråsens fäbodkullor när de uppdelades i arbetslag om tre personer samt för 16 enheter (Ärteråsen hade 17 fäbodrar på 1820-talet). Under somrarna skötte de om ungefär 5 kor samt 12 getter per grupp, eller runt 85 kor och 200 getter tillsammans.

SYSSLA	TID	RESULTAT
mjölka	morgon och kväll	4 kor gav 6 liter per dygn (före 1700-talet)
bereda mjölken	efter varje mjölkning	se till så att grädden flöt upp
kärna smör	2-3 gånger per veckan	kärna 1,5 liter grädde till smör per vecka
ysta ost	varje förmiddag	omvandla 6 liter kärnmjolk till 0,5 kg ost
koka messmör	helst varje dag, 4-6 tim	omvandla 5 liter vassla till 0,5 kg mesost
valla boskap	8-12 timmar	mätta mjölkstinna kor; stickade strumpor etc

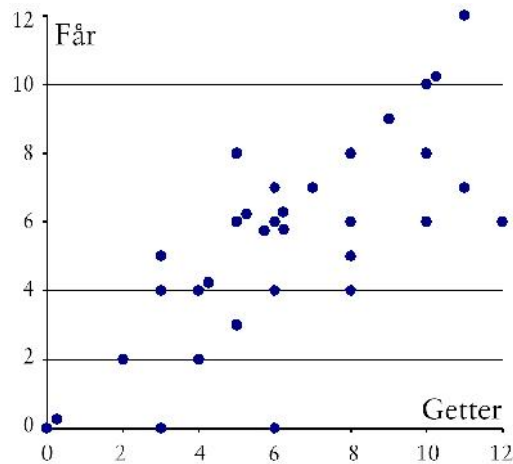
Väsentliga sysslorna vid förädlingen av mjölken från kor, räknat på 4 kor och tiden före 1700-talet. För tillståndet runt år 1800 ska resultatet ökas med 50% och för tiden runt år 1900 ska det ökas med 150%, alltså 9 liter respektive 15 liter mjölk per dygn för 4 kor.

Ovannämnda siffror utgår från mjölkornas avkastning fram till 1600-talet, men under 1700-talet inleddes de förändringar som syntes tydligt i början av 1800-talet när korna gav 50% mer mjölk. År 1900 var ökningen 150%. Istället för 6 liter mjölk per dag i genomsnitt under året, fick man runt 9 liter år 1800 och 15 liter år 1900 ifall man hade 4 kor. Därefter har ökningen fortsatt på ett dramatiskt sätt.

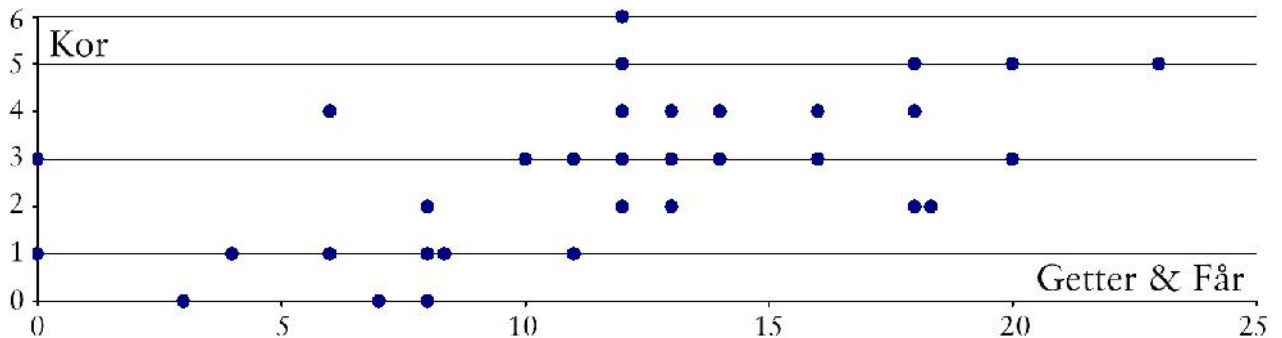
För att kunna genomföra dessa sysslor krävdes tre personer, varav två mjölkade och vallade boskapen under dagen medan den tredje förädlade mjölken. Så hade livet gestaltat sig från urminnes tider i Norden ända fram till medeltiden när sädesodlingen långsamt blev allt viktigare, även om det skulle dröja några sekler innan spannmål blev lika betydelsefullt som mjölk och kött.

Det genomsnittliga antalet getter, får, kor och ungboskap per hushåll i Näset samt byarna runt Oresjön år 1851. Vid samma tid bestod hushållen av 5,1 personer i genomsnitt. Efter Statistisk beskrivning av Ore socken år 1851, Lantmäteriet.

Antalet getter och får per hushåll som omnämner boskap i bouppteckningarna från Arvet och Näset år 1822-1850.

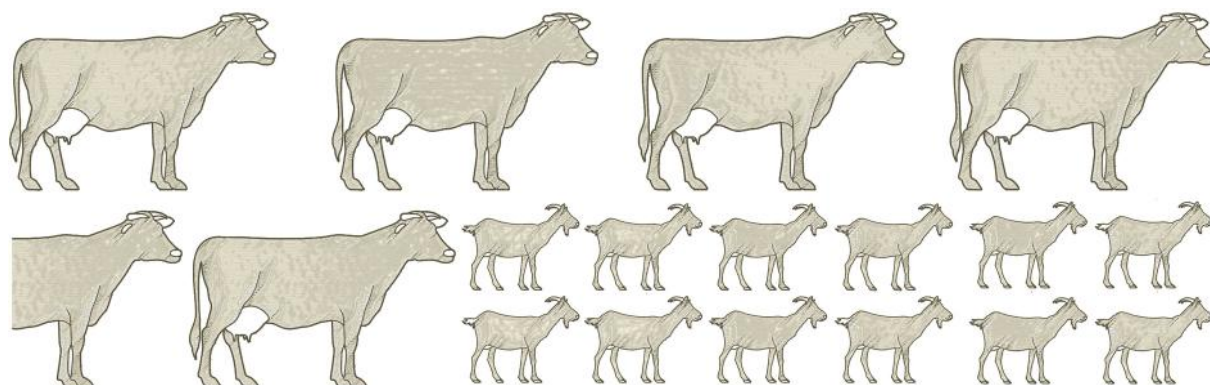

Antalet kor gentemot antalet getter och får per hushåll som omnämner boskap i bouppteckningarna från Arvet och Näset år 1822-1850.

Av praktiska skäl fick den boskap som skulle mjölkas följa med till fäboden, det vill säga kor och getter. Hästar, kalvar och killingar liksom får och eventuella svin på gården, fick stanna kvar. Att fåren fick stanna berodde på att de sällan eller aldrig mjölkades eftersom man höll dem för ullens och köttets skull. När ullpriserna sjönk kraftigt efter 1860-talet minskade antalet får på gårdarna. Motsvarande minskning drabbade även getterna när mejerierna endast efterfrågade mjölk från korna.

Under forntiden tycks den mycket begränsade mängden spannmål som skördades ha använts bland annat till rusdrycker för godsens ägare och stormannafamiljer samt andra som befann sig högst i samhällets hierarki. Genom kontakter med romarriket ökade odlingen, men gick strax ner igen vilket varade ända till medeltidens början eftersom avkastningen var för låg och osäker. Korntalet låg runt 3 och det höjdes inte märkbart förrän under 1700-talet och tiden därefter. Likafullt krävdes ett hårt och omfattande arbete med sådd, ogräsplockning, skörd och tröskning. Kvarnarna var ofta i frälsets och kyrkans ägo ända fram till 1500-talet när allmogen långsamt byggde egna kvarnar vid vattendrag, men bara i bygder som präglades av många skattehemman. När odlingen ökade under medeltiden skedde det sannolikt som en följd av Kronans och kyrkans krav på skatter och arrendeavgifter som ofta betalades i spannmål, smör och järn etc. Detta blev ännu viktigare när godsen dela-

des upp i familjelotter och varje nybildad gård ansvarade för arrendet. Således gick inte merparten av skörden till hushållen, utan till de förmögna i samhället.

Sinnebild av boskapen vid varje husgrupp på fäboden under sommaren. Enligt beräkningar från bouppteckningarna år 1822-1850 var det ungefär 5,4 kor och 12,6 getter per enhet ifall två hushåll delade på sysslorna och utrymmet i husen. Förmodligen fanns även får och ungnöt på fäboden emellanåt.

Andra viktiga sysslor på gården var exempelvis kalvning, ullklippning, att karda och spinna, hantering av gödsel, slåtter och att köra hem det bärgade höet som förvarades ute i markerna där man hade sina ängar och hölador. Till detta kom slakt och beredning av mat, alltifrån brödbak till insaltning, torkning och jäsning samt tillverkning av korv. I stort sett var det bara brödbaket som krävde värme två gånger om året. Allt annat tillreddes och åts kallt.

För sysslornas skull hade gårdarna funktionella hus som var anpassade för de krav och behov som fanns. Varken mer eller mindre, fast visst gjorde man dem emellanåt betydligt vackrare än vad som krävdes. Det gäller även föremål och redskap, vilket visar att man förmådde väva samman de tre viktiga begreppen funktion, billig och enkel tillverkning samt skönhet.

Husen på fäboden

Fäbodarnas hus motsvarade husen hemma på gården, men de var anpassade för sommarens enklare sysslor. Således fanns inga hus som var ämnade för spannmål, slakt eller vinterkyla. Husens främsta uppgift var att tjäna som vindskydd och regnskydd, samt hålla maten inlåst för att hålla djur och tjuvar borta. Fram till medeltidens slut var det ingen större skillnad på fäbodens hus och de man hade vid gården nere i byn. Det var först på 1500-talet som byns boningshus fick murad spis med skorsten och plats för brödbak, istället för en öppen härd mitt på golvet. Då ersattes också vindögat i taket med riktiga fönster som hade små glasrutor. Samtidigt blev det allt vanligare att trägolv ersatte det stampade jordgolvet. Denna förändring kom med tiden även att beröra fäbodarna, som dock kunde behålla den gamla byggnadsstilen ända fram till 1900-talet.

Husen på Ärteråsens fäbodvall kan indelas i fem typer; eldhus, mjölkbodar, fähus, bodar och hölador. Varje enskild husgrupp hade i regel en vardera av dessa typer, förutom höladorna som byggdes i det antal som man behövde och placerades intill de utspridda ängarna i skog och mark. De allra flesta av de kvarvarande husen på Ärteråsen byggdes sannolikt under 1700-talet och 1800-talet, men somliga är flyttade och vissa är delvis byggda av timmerstockar som kommer från äldre hus, eller av stockar som är tämligen nyfällade. Genomgående har man bibehållit en mycket ålderdomlig byggnadsstil som var den förhärskande i stora delar av Sverige under medeltiden.

Eldhus (höger) och mjölkbod (vänster) med svalen mellan dem. Husgrupp nr 2.

ELDHUSET (stegers, stjers eller storhöjs på dalmål, egentligen stekarhuset som syftar på härdens öppna eld) var platsen där man bodde och där man gjorde messmör. Längs tre av väggarna fanns väggfasta bänkar (lavar), som både var sittplatser, sovplatser och förvaringsplats för allt möjligt. Mitt på golvet fanns härdens eller eldstaden varöver en kittel av koppar eller järn hängde. Här kokade man messmör i stort sett dagligen. Längst nere vid golvet var det alltid ordentliga glipor mellan stenmur och timmerväggens nedersta stock (syll) så att man fick ordentligt drag i huset när man kokade messmör. I ögonhöjd fanns det en stängbar glugg mitt på de

väggar som även hade bänkar. Taket hade en öppning rakt ovanför härden. Av det skälet fanns ingen takbärande ås allra högst upp, utan de tvärgående åsarna löpte längre ner och gick från ena gaveln till den andra. Här kunde man hänga kläder på tork eller förvara mat så den inte blev åtkomlig för sork och andra djur som kunde förekomma inomhus.

Såsom urtypen till alla mangårdsbyggnader på kommande skattehemman och arrendehemman i Sverige från medeltidens slut, stämmer storlek och egenskaper mycket väl. Här kan 8-12 personer bo och sova. När utvecklingen sedan träder i kraft under 1500-talet och härden ersätts av en murad spis med skorsten införs även trägolv, fönster med glas, egna sängar, möbler och mycket annat tills man även tvingas ha lås på dörren.

MJÖLKBODEN (eller mjölkstuga, mjölkstuva) användes som förvaringsplats för mjölk, tättmjölk, grädde, smör, ost och messmör samt allt annat som man ville låsa in. Den var byggd på en stenmur som slöt tätt mot syllan på timmerhuset så inte fler smådjur kom in än nödvändigt. På samma sätt saknades taköppning och här hade man istället en takbärande ryggås allra högst upp. Likaså fanns inga gluggar i väggarna, förutom en liten glugg högst upp på gaveln mitt emot dörren så ljus kunde komma in. Somliga av dessa hade nät eller annat skydd så inte fåglar kom in. Denna byggnad låg alltid när eldhuset, placerad gavel mot gavel med en svale emellan där eldhusets tak sträckte sig över svalen. På så vis kunde man gå mellan husen utan att bli blöt när det regnade. Till ytan var mjölkboden ungefär hälften mot eldhuset och likaså något lägre i takhöjd. Något förvånande så har de aldrig trägolv.

Eldhus med lavar (bänkar) längs tre sidor och gluggar mitt på väggen, samt härd mitt på golvet och en ljore rakt ovanför, det vill säga en rököppning. Husgrupp nr 11.

FÄHUSET låg ungefär ett stenkast från eldhus och mjölkbod. Det var minst dubbelt så stort som eldhuset, med plats för ungefär 4 kor samt gott och väl ett 10-tal får och getter. Till skillnad från andra hus hade många ett mindre förrum eller förvaringsrum vid den kortsida där dörren placerats. Till viss del kunde golvet vara gjort av brädor, men bara där korna vilade, fast långt ifrån alla fähus hade det. Utanför fähuset fanns ett system av gårdsgårdar som delade in den närmast omgivningen i små fällor (eller kyor) där boskapen kunde särskiljas vid behov. Sett ovanifrån, på exempelvis en karta, har de formen som en solfjäder där gårdsgårdarna utgår från dörren. De enda öppningarna som släppte in ljus fanns på gavelsidan mitt emot dörren varav många numera har fönsterglas och inte bara en trälucka. Här fanns även låga öppningar som användes vid mockning.

Fähus med en ytterdörr på långsidan och en på gavelsidan, vilka båda leder in i förrummet till höger i bild. Den vänstra delen av fähuset hade bås för korna. Husgrupp nr 7.

Fähus med bås. Dörren leder in i förrummet som har två ytterdörrar. Fotograferat med panorama och extrem vidvinkel. Husgrupp nr 7.

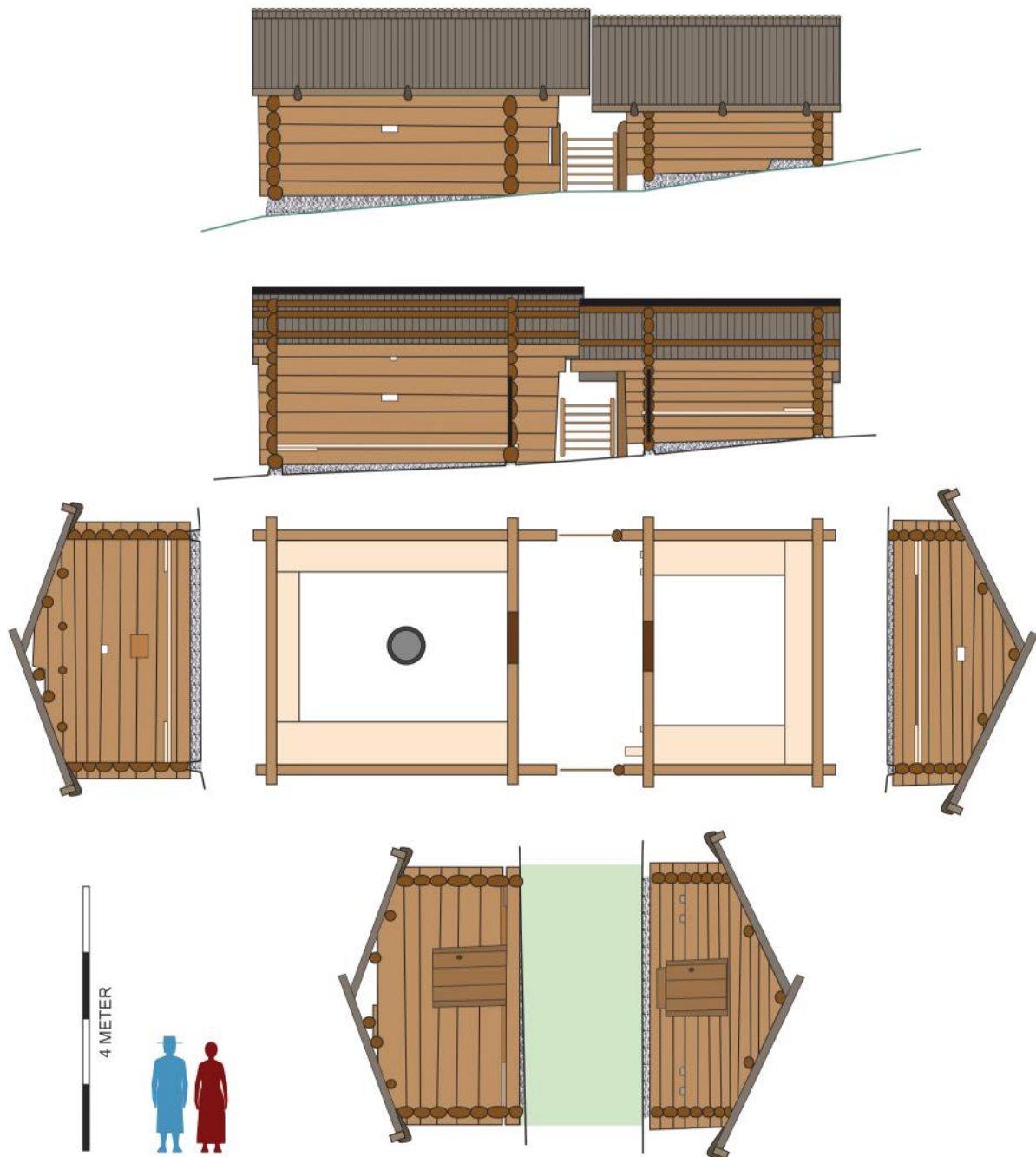
BODEN tycks också ha legat ungefär ett stenkast från eldhuset. Dess storlek var ungefär som mjölkboden, men hade högre takhöjd. Detta är det enda huset som alltid tycks ha haft ordentligt trägol. Ofta var de låsbara samt uppställda på större stenar eller stolpar i hörnen. Möjligen var de ett komplement till mjölkboden. Bara ett mindre antal av husgrupperna tycks ha haft en bod.

ÖVRIGA byggnader omfattar främst hölador som fanns i mycket stort antal ute i markerna där man hade sina slätterängar och lövtäkter. På de platser där man valade boskapen kunde det finnas vind- och regnskydd samt eldstad, vilka påminde om slobodarna som var avsedda för slätterfolk. Dass (hemlighus) fanns inte alls förrän i modern tid, alltså på 1900-talet och de lades då lite enskilt.

		Längd långsida	gavel	Långsides- höjd	Dörrens bredd	höjd	Svalens bredd
1	Eldhus	42	42	20	87	133	25
1	Mjölkbod	29	30	13	78	117	
2	Eldhus	35	34	18	85	118	19
2	Mjölkbod	26	34	14	76	113	
3	Eldhus	34	34	15	78	110	21
3	Mjölkbod	28	28	13	65	87	
4	Eldhus	38	39	21	78	136	20
4	Mjölkbod	26	39	13	64	96	
5	Eldhus	44	40	20	79	137	25
5	Mjölkbod	29	29	16	67	102	
6	Eldhus	39	38	20	76	124	26
6	Mjölkbod	26	25	13	72	102	
8	Eldhus	40	42	20	93	125	24
8	Mjölkbod	32	42	15	73	103	
9	Eldhus	37	36	24	70	110	27
9	Mjölkbod	27	38	18	70	112	
10	Eldhus	42	39	14	77	119	19
10	Mjölkbod	26	27	12	73	95	
11	Eldhus	45	37	19	81	120	22
11	Mjölkbod	33	26	14	85	110	
12	Eldhus	40	39	20	90	118	17
12	Mjölkbod	28	36	15	78	117	
13	Eldhus	37	40	24	80	126	26
13	Mjölkbod	28	27	13	82	118	

Husens längd i decimeter (långsida och gavelsida), höjd på långsidans stockvägg i decimeter, dörröppningens storlek (bredd och höjd) i centimeter, samt svalens bredd i decimeter vilket är detsamma som avståndet mellan eldhus och mjölkbod. Husgrupp nr 7 och 14 saknar dessa hus.

Ärteråsen nr 2

Husgrupp nr 2 i Ärteråsen, såväl exteriört som interiört, planritning och i profil.

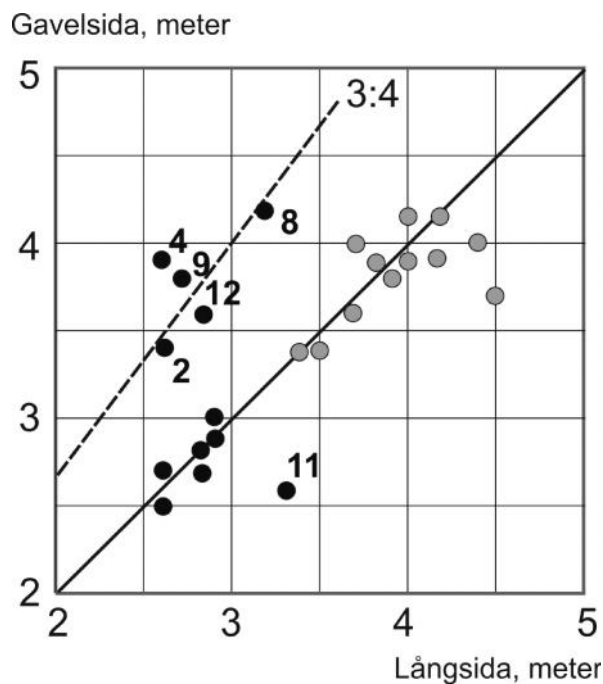
Bod med dörren intill ena hörnet. Bodarna kan variera mycket i storlek. Husgrupp nr 10.

Så gott som samtliga hus har flyttats, ändrats eller reparerats sedan storskiftet genomfördes i mitten av 1820-talet. Numreringen av timmerstockar visar att det berörda huset har flyttats vid minst ett tillfälle. Andra tecken kan vara att stockarna avviker i utseende, antingen rent generellt och är betydligt äldre eller yngre och har en form och annan typ av knut. I somliga fall passar inte ens stockarna ihop i knutarna utan är hopsatta ändå. Vissa stockar avviker även i färg, både på utsidan efter att ha blivit solbelysta på ett annorlunda sätt, eller inomhus vad gäller mängden sot på väggarna. Därför kan det vara svårt att avgöra hur länge husen stått på den nuvarande platsen.

De allra flesta eldhusen och mjölkbodarna har ett stort antal ristningar på väggarna, vilka i hög grad omfattar initialer samt strödda kortare texter och årtal. I sällsynta fall kan sådana ristningar även förekomma på andra hus, såsom fähus och bodar.

De flesta eldhusen och mjölkbodarna är nära nog kvadratiska. Längden på eldhusens väggfasta bänkar är anpassade så att två personer ska kunna sova på samma bänk. Av det skälet blir de runt 4 meter långa. Eldhusen är något större än mjölkbodarna, men det finns en grupp mjölkbodor som avviker från det kvadratiska. Här är gaveln längre än långsidan. Deras storlek ligger nära proportionen 3:4.

Eldhusen och mjölkbodarna tillgodosåg olika behov. Höjden i mjölkboden ska vara så låg som möjligt för att behålla kylan inne i rummet, medan höjden i eldhuset måste vara så pass väl tilltagen att man inte slår huvudet i de tvärgående stockarna uppe vid taket. Av det skälet är det naturligt att antalet stockar per långsida är lägre i mjölkbodarna än i eldhusen. En annan orsak är att mjölkbodarna i högre utsträckning har byggts av kluvna stockar vars diameter är vida större än de stockar som använts i eldhusen. Det finns en tendens att husens takhöjder följs åt, så om eldhusets höjd är något större än genomsnittet är det samma för mjölkboden.

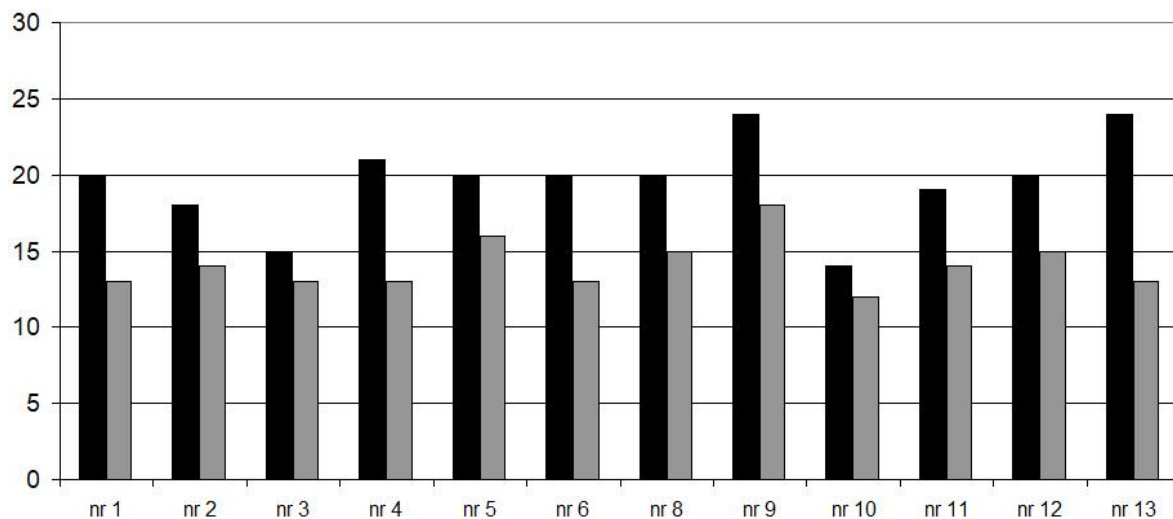

De tolv eldhusens (grått) och mjölkbodarnas (svart) längd och bredd. Gavelsida och längsida angivet i meter. De som avviker mest är angivna med löpnummer.

	A-B1	A-B2	C	D1	D2	E	M1	M2	M-lång
	1) över dörr			1) utan knut			1) över dörr		
	2) resten			2) resten			2) resten		
1	6	7	11	2	10	10	2	4	4
2	4	4	7	2	8	7	5	6	7
3	3	5	5*	2	5	6	3	6	7
4	5	6	9	2	9	8*	4	4	4
5	4	8	11	2	10	11	4½	5	6
6	5	6½	10	2	9	10	2	4	4
8	6	6	10	2	9	10	6	6	8
9	8	6	12	3	11	12	8	6	8/9*
10	4	6	8	5	8	9	5	7	8
11	7	8	12	3	12	12	5	8	8
12	5	6	10	2	9	9*	4	7	8/9*
13	6-7	7	11*	2	11	12	4	7	8

Antalet stockar per vägg. Eldhusets gavelsida (AB) dels över dörren och dels nedanför, samt vänster längsida (C), fondväggen (D) dels ovanför översta knuten och dels de som ingår i en knut, samt höger längsida (E), samt mjölkbodens gavelsida (M) dels ovanför dörren och dels nedanför, samt Mjölkbodens längsida (M-lång). Begreppet "över dörren" avser uppifrån och ner till stocken som är obruten från vänster till höger knut.

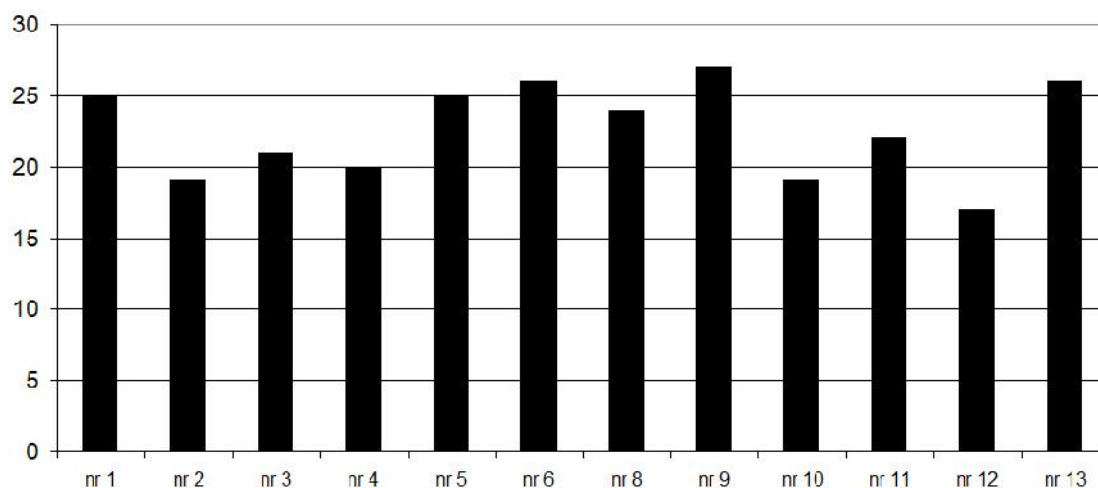
* En stock mindre än på motsatta väggen eftersom huset ligger i en sluttning eller har en något högre stenmur under syllan på ena sidan. Med ½ stock avses en stock som börjar vid ena knuten men som successivt minskar i tjocklek och tar slut innan den når fram till den andra knuten.

Höjden på långsidans timmervägg, dels på eldhusen (svart), dels på mjölkboden (grått).
(Nr 7 och 14 saknar eldhus och mjölkbod)

		Gångjärn	Dörren går inåt / utåt	W-fönster
1	Eldhus	V	in	
1	Mjölkbod	H	in	NEJ
2	Eldhus	V	in	
2	Mjölkbod	H	in	NEJ
3	Eldhus	H	ut	
3	Mjölkbod	H	in	NEJ
4	Eldhus	H	in	
4	Mjölkbod	H	in	NEJ
5	Eldhus	V	ut	
5	Mjölkbod	H	in	NEJ
6	Eldhus	H	ut	
6	Mjölkbod	H	in	NEJ
8	Eldhus	V	in	
8	Mjölkbod	H	in	NEJ
9	Eldhus	H	ut	
9	Mjölkbod	H	in	NEJ
10	Eldhus	H	in	
10	Mjölkbod	H	in	JA
11	Eldhus	H	ut	
11	Mjölkbod	V	in	JA
12	Eldhus	H	ut	
12	Mjölkbod	H	in	NEJ
13	Eldhus	V	ut	
13	Mjölkbod	V	in	JA

Placeringen av dörrens gångjärn sett utifrån (vänster eller höger sida), ifall dörren går inåt eller utåt, samt ifall mjölkboden har ett fönster på bortre kortsidan som är format antingen som en fjärl eller ett W.

Svalens bredd, vilket är detsamma som avståndet mellan eldhus och mjölkbod, angivet i decimeter.

W-fönster som förekommer på mjölkbodrar är utsågade på den nedre stocken, men kan även finnas på den övre stocken, varvid öppningen blir fjärilsformad.

Bredden på svalen, alltså avståndet mellan eldhus och mjölkbod, är från 1,7 meter till 2,7 meter, med ett medelvärde på 2,3 meter. Detta avstånd tycks mestadels ha blivit slumpmässigt valt.

I eldhusen fanns det ofta sovplatser för flera personer, två per väggfast bänk, för längden motsvarar just två sovplatser. Många är dock så smala att de bara duger som sittbänk, men minst en bänk per eldhus är bred nog så två kan sova i bredd.

Svar på frågan: Är understa stocken på gavelsidan?

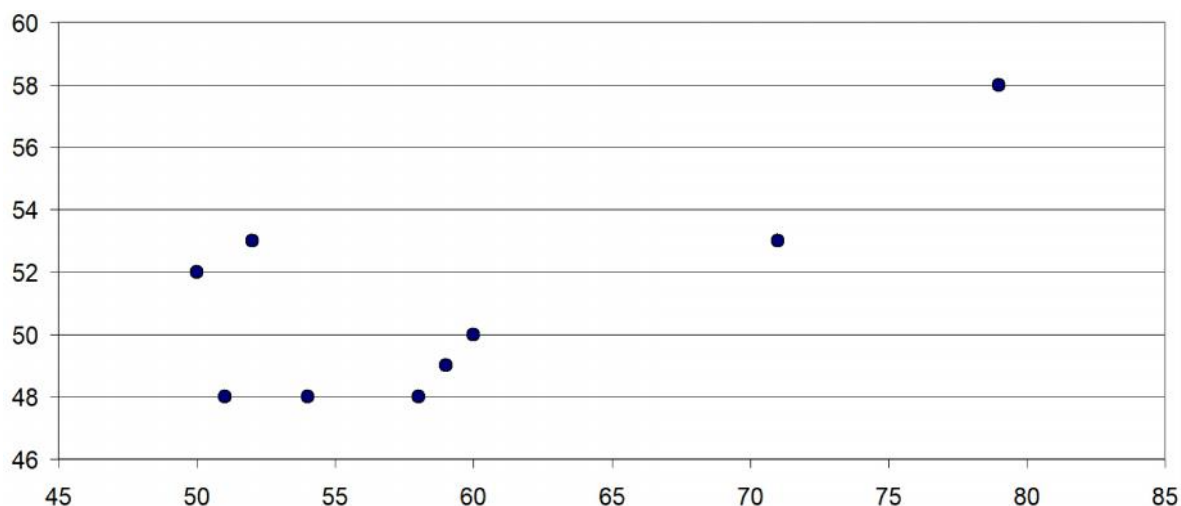
	<u>AB</u>	<u>D</u>	<u>M</u>
1	nej	nej	JA
2	nej	JA	JA
3	End.V sida	End.V sida	nej
4	End.V sida	End.V sida	JA
5	nej	nej	nej
6	End.V sida	nej	JA
8	nej	nej	nej
9	nej	nej	End.V sida
10	End. H sida	JA	JA*
11	JA	JA	JA
12	nej	nej	nej
13	End V sida	End V sida	End V

Huruvida den understa stocken är placerad på eldhusens gavelsida (AB) respektive fondvägg (D) samt mjölkbodens gavelsida (M), eller inte. Husen är inte husen symmetriska i de fall som exempelvis vänster (V) och höger (H) sida har olika antal stockar.

** Endast utfyllnad av stock längst ner på gavelsidan, men inga knutar.*

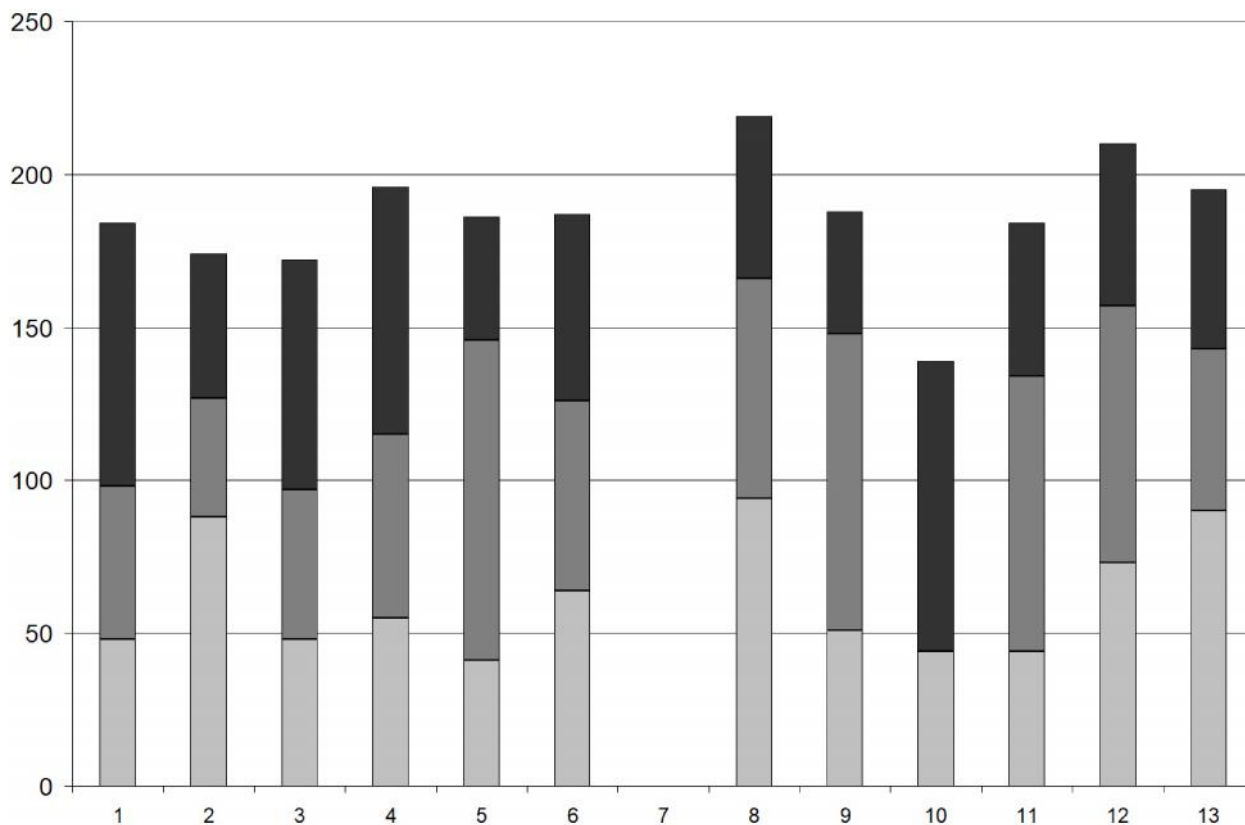

W-fönster vid husgrupp nr 10, samt svale vid husgrupp nr 13.

Fähusens storlek (innermått) angivet i decimeter, varav fyra av dem (nr 7 och tre stycken under nr 14) dessutom har ett förrum som är 24-35 dm långt, vilket inte ingår i dessa längder. Med bredd avses alltid gavelsidan där dörren är placerad. För två av fähusen är bredden något större än längden.

Det största av de kvarvarande fähusen tillhör husgrupp 2 som ägdes av familjen Tillhed under 1800-talet, men deras boskapsbestånd var inte utmärkande stort vilket leder till frågan ifall fähuset även har använts av husgrupp 1 strax intill.

Bänkarnas bredd i eldhusen, ordnade efter husgruppernas nummer samt angivet i centimeter. Bänk längs vänster vägg (ljusgrått), fondväggen (mellangrått) och höger vägg (svart).

De allra flesta eldhusen har tre bänkar. De är fördelade med en bänk längs vardera långsidan med undantag av dörrsidan som ibland har kortare små bänkar eller hyllor längs väggen, men dessa sistnämnda är inte medtagna i tabellen ovan. Viss korrigering har gjorts gentemot de nuvarande bänkarna i de fall där stockarna anger att bänken tidigare har varit betydligt bredare.

Vanligen har bänkarna på vänster och höger sida varit fastkilade i väggen och mellan ett par stockar. I dessa fall har de flesta bänkarna längs fondväggen varit vilande på dessa bänkar, men i enstaka fall har även den bänken varit fastkilad mellan väggstockar såsom vid nr 9 och 12 där fondväggens bänk är betydligt högre upp över golvet än de andra bänkarna.

En av bänkarna brukar vara betydligt bredare än de två andra och detta var sovbänken. Det är inte ovanligt att dessa har ett högt kantstöd så man inte riskerar att ramla ner på golvet när man sover.

Sovbänk till vänster:	nr 2, 8, 13	3 st
Sovbänk mitt emot dörren:	nr 5, 6, 9, 11, 12	5 st
Sovbänk till höger:	nr 1, 3, 4, 10,	4 st

FOLKET VID FÄBODEN

Kartan från år 1827 och kyrkböckerna

Det finns flera källor som hör ihop vid försöket att identifiera de personer som nämns i ristningarna. Först och främst ristningarna förstås vars texter och årtal kan jämföras med befolkningen i Ore sockens skattelängder och kyrkböcker. För att få en viss ledning vilka som var aktiva på Ärteråsen under 1800-talet finns dels redovisningen efter storskiftet på 1820-talet som listar alla delägare. Därtill finns strödda uppgifter i bouppteckningarna ifall de ägde hus och marker i Ärteråsen. Genom såväl ristningarna och strödda uppgifter känner vi till att några av husen har flyttats till Ärteråsen i förhållandevis sen tid.

Ristningarnas namn

Såsom de inristade namnen framträder på husväggarna kan man anta vissa saker, vilket dock kan uppfattas som självklarheter i viss mån.

- 1) Männerna som ristade sina namn var husbönder och familjefäder eller deras ogifta söner. De bör ha ristat sina texter före sommarens vallning eller under hösten och vintern när det var höskörd eller man körde hem sitt hö.
- 2) Kvinnorna bör främst ha ristat sina texter under sommaren i samband med vallningen, men också strax innan när vistelsen förbereddes och under hösten och vintern när man bärgade hö. Analysen av de identifierade namnen visar att det nästan bara var unga ogifta kvinnor som var fäbodkullor. Antalet ogifta kvinnor per gård var ofta så lågt att man inte klarade vallningen själv, utan tvingades gå samman med andra gårdar i byn eller mer avlägsna delar av socken. Detta förstärks av de ristningar som omnämner personer från andra byar i Ore socken.
- 3) Ristningarna visar att fäbodkullorna inte kom från en och samma gård utan från flera olika gårdar, sannolikt beroende på att de dels ristade sina namn när de hälsade på varandra under sommaren, dels att två eller tre gårdar samverkade under somrarna.

Kartan från år 1827

Kartan från storskiftet på Ärteråsens fäbodvall är ritad 1825 och fastställdes 1828. Redogörelsen över ägarnas marker och avkastning upprättades 1827. Av det skälet kommer årtalet 1827 användas i denna skrift när det hänvisas till karta eller den tillhörande förteckningen. Den har använts som utgångspunkt vid identifieringen av personerna bakom ristningarna, eftersom:

- Ägarnas namn är antecknade samt deras areal för höskörd. Alla husägare bodde i byn Näset, medan några som enbart var markägare kom från Arvet.
- Kartan visar vilka hus och markytor som tillhörde de olika ägarna. Vissa hus är fortfarande kvar på samma ställe som på 1827 års karta. De övriga husen på kartan har antingen flyttats eller rivits.
- De hus som finns i dag, vilka inte är med på 1827 års karta, är antingen hitflyttade eller byggda efter år 1827. Några hus har stark beröring med byn Sunnanhed samt Skattungbyn i Orsa socken, eftersom de flyttats hit från annan fäbodvall.

Kyrkböcker och domböcker

Eftersom samtliga boende på respektive gård nämns i kyrkböckerna, får man fram alla personer som rent teoretiskt kunde vara fäbodkullor, men också de män som ristade in sina namn. De kan användas vid identifieringen.

- Varje enskild gård är dokumenterat i husförhörslängden, där namn och levnadsår finns med. Vanligen anges personernas släktskapsförhållanden på ett tydligt sätt. Dessa finns från 1690 och till 1900-talets början.
- Från början av 1700-talet anges i regel födelseår, vigselår och dödsår. Dessa uppgifter kan i viss mån kontrolleras och kompletteras med andra kyrkböcker ända från 1651. Även skattelängder ger snarlik information och berör tiden från mitten av 1500-talet.
- Från 1700-talets mitt anger kyrkböckerna även många av dem som flyttade, såväl när som vart de begav sig.
- Domböckerna innehåller ärenden som berör fäboddar, men på grund av de omfattande texterna från 1600-talet och fram till modern tid har dessa inte granskats. Istället har bouppteckningarna studerats från de äldsta år 1741 och fram till 1850 samt strödda år därefter. Här anges mycket kortfattat ifall de ägde hus och mark i Ärteråsen samt dess värde.

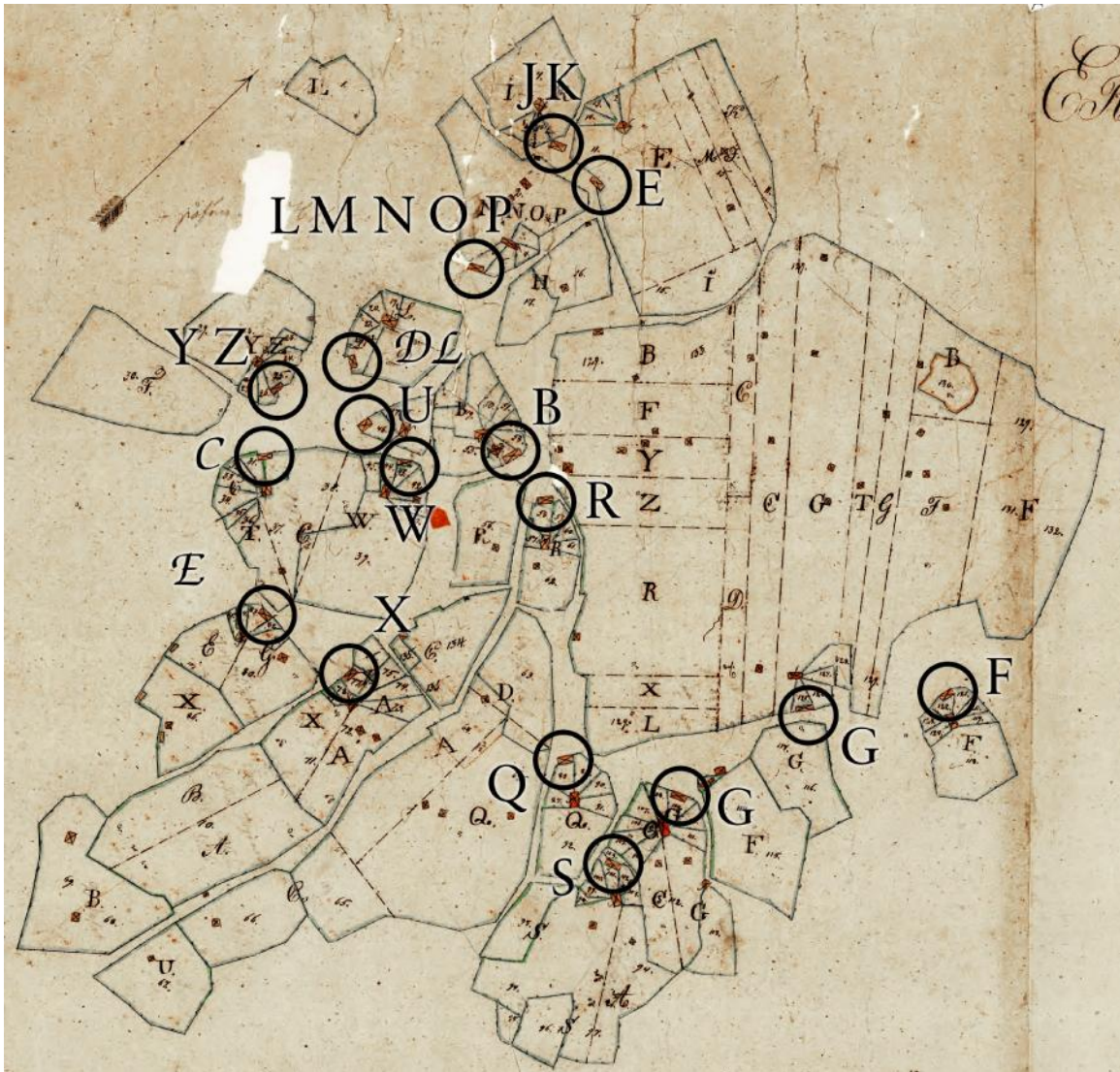
Ägandet och nyttjandet av husgrupperna i Ärteråsen

De gårdar i byn Näset som inte uppges ha ägt hus i Ärteråsen eller i byns andra fäbod i Lindbodarna, som också kallas Ore fäbodvall, ägde ofta mark för höskörd enligt storskiftets redogörelse. Även om vi vet vilka som var ägare år 1827 är tiden innan dess i stort sett okänd. Före år 1817 är antalet bouppteckningar extremt få och inga andra källor (förutom möjligen domböckerna) ger någon information om ägandet, med undantag av Kronans fäbodinventering år 1664. Efter 1817 kan man dock följa ägandet tämligen exakt, men detta har inte utförts i detta arbete.

Det är inte bara ägarnas familjer som nämns bland ristningarna. Sannolikt samverkade man med huslösa bybor under somrarna och delade på sysslor och utrymmen, men där varje gård ansvarade för sina egna mjölkprodukter. Ristningarna antyder att även andra personer vistades i Ärteråsen under somrarna, på såväl 1700-talet som 1800-talet. I viss mån tycks det ha varit släktingar och vänner i andra byar i socknen.

Ägarnas namn år 1827

Som ett första steg i min identifiering av ristarna så sammanställdes samtliga som varit bosatta på de gårdar i byarna Näset och Arvet vilka berördes av ägandet av Ärteråsen enligt storskiftet 1827, såväl ägare av husgrupper som mark. Uppgifterna kommer främst från husförhörlängderna som börjar 1690. På den tiden hade gårdarna i varje enskild by ett löpnummer, men numreringen var flytande och ändrades ofta när efterföljande husförhörsbok upprättades eftersom antalet hushåll ökade successivt. Vanligen har gårdarna ordnats i samma följd, men det finns många undantag. För tiden före 1690 och ner till 1642 har istället mantalslängderna använts. Endast i några få fall är det omöjligt att följa en gårds ägare från äldsta tid och fram till slutet av 1700-talet. Därefter är det betydligt lättare att följa de enskilda gårdarnas ägare och befolkning genom 1800-talet och in på 1900-talet.

Ärteråsens fäbodvall år 1827 med ägarnas husgrupper inringade. Observera norrpilens ovanliga riktning samt att ägare G har två husgrupper.

Vid storskiftet 1827 återges ägarna som kom från 22 gårdar i Näset och 2 gårdar i Arvet, men eftersom vissa var syskon nämns 36 ägare till de 17 husgrupperna.

<i>Boende i Näset</i>		<i>kappland</i>	<i>Husgrupp i Ärteråsen</i>	
A	1	Jut Erik Andersson	4,5	---
B	2	Elias Erik Eriksson	12,5	Nr 13, oförändrad
C	3	masmästaren Petter Wester	4,2	---
D	3	Isak Andersson	2,1	---
E	4	Staffas Mats Eriksson	10,2	Nr 1
F	5	Stor Anders Andersson	13,8	borttagen
G	6	Stinus Erik Gudmundsson	18,2	2 husgrupper, båda är borttagna
H	7	Tillhed Erik Gudmundsson	1,5	uppförd efter 1827
J	9	Myr Erik Eriksson	4,7	borttagen, delades med K
K	9	Brita Eriksson	0,4	borttagen, delades med J
L	10	Nissar Jonas Eriksson	5,6	borttagen, delades av L,M,N,O,P
M	10	Nissar Brita Eriksson	0,4	borttagen, delades av L,M,N,O,P
N	10	Nissar Per Eriksson	0,4	borttagen, delades av L,M,N,O,P
O	10	Nissar Karin Eriksson	0,4	borttagen, delades av L,M,N,O,P
P	10	Nissar Anna Eriksson	0,4	borttagen, delades av L,M,N,O,P
Q	11	Blecko Hans Hansson	6,2	borttagen
R	12	Elias Eriksson	29,9	Nr 12, flyttad en aning
S	13	Juganes Erik Andersson	15,4	borttagen
T	14	Hult Erik Hansson	13,2	---
U	15	Tillhed Hans Gudmundsson	1,2	Nr 3, troligen är husen utbytta
W	18	Carles Carl Carlsson	5,8	Nr 14, endast fähus och bodar kvar
X	22	Jut Erik Jönsson	10,8	Nr 11, hitflyttade hus på ny plats intill
Y	25	Bränd Erik Eriksson	4,4	Nr 5, oförändrad, delades med Z
Z	25	Bränd Anders Eriksson	7,5	Nr 5, oförändrad, delades med Y
Ä	25	Juganes Anders Andersson	2,8	---
Å	26	Bränd Kerstin Eriksson	1,1	---
Ä	26	Stens Erik Eriksson	16,3	Nr 7, endast fähuset är kvar
Ä	26	Arv Hans Hansson	16,3	Nr 4, flyttad en aning, vriden ¼ varv
Ä	27	Bond Brita Eriksson	3,8	Nr 10, platsen flyttad ett stenkast västerut
Ä	28	unga Per Wester	7,4	---
Ä	30	Jut Anders Andersson	3,1	borttagna
Ä	32	brukspatron Clason	19,8	---
<i>Boende i Arvet</i>				
Ä	10	Arv Daniel Hansson	1,0	---
Ä	10	Arv Anders Hansson	0,6	---
Ä	10	Arv Karin Hansson	0,9	borttagen, ägde endast del av fähus
Ä	14	Nissar Erik Eriksson	1,0	---

Ägarna till Ärteråsen år 1827. Löpnummer för Ärteråsen (A-Z, Ä-M) samt motsvarande gårdsnummer för byarna Näset och Arvet (1-32), ägarnas namn och deras areal av slätterängar (mätt i kappland = 154 m² = 1/32 tunnland), samt vilken husgrupp som det motsvarar i dag.

Fler uppgifter om ägare

Före 1827

Endast två texter har återfunnits som berättar om ägare till Ärteråsen vilka är äldre än storskiftet på 1820-talet. Det enda gäller Kronans fäbodinventering år 1664 och det andra en uppgift från Rättviks häradstingsprotokoll år 1686.

Ärteråsen kallades "Per Olofssons fäboddar" år 1664, men detta namn förekommer inte bland ägarna som var följande:

Erik Olofsson	Näset	1642-1672
Per Andersson	Näset	1642-1673
Carl Persson	Näset	?
Hans Olofsson	Näset	1664-1703
Daniel Danielsson	Näset	1681-1700, 1669-1680 i Östansjö
Israel Danielsson	Näset	i Östansjö 1656-1668
Jon Larsson	på Tillhed	1661-1674

De sju ägarna av Ärteråsen år 1664 samt var de bodde enligt Kronans fäbodinventering, vilken delvis var felaktig, samt åren när de nämns i mantalslängden.

Utifrån skattelängderna finns det anledning att påstå att Daniel och Israel Danielsöner troligen var bröder och söner till Daniel Andersson i Östansjö. Carl Persson kan inte identifieras överhuvudtaget. Detta antyder vad som framkommit i andra sammanhang, nämligen att byn Näset uppstod i början av 1600-talet eller möjligen tidigare av inflyttat folk från Arvet och Östansjö.

En mer angelägen fråga gäller antalet enheter år 1664. Ägarnas antal är sju, men i samma rapport från Kronan redovisas kvarnarna och där gäller antalet brukare av kvarnarna, inte antalet kvarnar. Om man utgår från detta perspektiv och vet att bara hälften av ägarna av Ärteråsen vid storskiftet på 1820-talet även ägde en husgrupp och inte bara slättervallar, är det troligt att motsvarande förhållande även gällde under 1600-talet. Alltså fanns det knappast 7 husgrupper i Ärteråsen år 1664, utan snarare 3-4 husgrupper.

I domboken från 1686 och Rättviks häradsting nämns Ärteråsen för första gången vid sitt nuvarande namn, men säreget nog bodde ägaren av en husgrupp i Skattungbyn i Orsa socken. Här sägs att:

Räus Erich Anderßon i Skattungbyenn, her i Sommars ett åhr sedan genom en oförmedslig wådteldt mist wthi Erterås fäbodarne en miölkestugu och en eldstugu, medt miölke kiärill, miölk smör ost tvenne små koppar kittlar om 6 mark och några andra huus gerådz såker, altihoop skattet för 4 dal. Kmt (daler kopparmynt), Samtycktes honom fördenskuldh effter 37 cap. Bygg. B. ll. att Inga brandstudh af Skattungz Åberga, och Stackmora fiärdingarne

Rös Erik Andersson i Skattungbyn, har i somras för ett år sedan genom en oförutsedd vådaeld mist uti Ärteråsens fäbod en mjölkstuga, en eldstuga med mjölkkärl, mjölk, smör, ost, två små kopparkittlar om 6 marks vikt och några andra husgerådssaker, alltihop värderat till 4 daler kopparmynt. Samtycktes honom för dens skull efter 37 kapitlet i Byggningsabalken att ingen brandstod av Skattungens, Åberga och Stackmoras fjärdingar.

Efter 1827

År 1956 upprättades en ny karta över Ärteråsen i samband med laga skifte. Då hade mycket förändrats sedan 1827. Under denna period hade antalet husgrupper först ökat till 22 enheter, men sedan minskat kraftigt så att endast 9 fäbodar återstod tillsammans med en ensamliggande mjölkbod. Därtill hade tio nyare stugor byggts, tillika med nio fähus. Av de nio gamla eldhusen som fanns år 1956 är det bara en del som finns med på 1827 års karta.

Husgrupp nr 7 har eldhus kvar, men möjligen ska nr 8 som saknar fähus räknas ihop med nummer 7.

	1827	1952	2017	Benämning
Nr 1	Staffas	Staffas	Vestberg	Staffas
Nr 2	<i>Nissar</i>	Lindstens	Lindstens	Lindsten
Nr 3	<i>Tillhed</i>	-	-	
Nr 4	Arfs	Ol	Johan Sundström	Ol
Nr 5	Bränds	Gök		Gök
Nr 6	-	Bränd	Axel Runns	
Nr 7-8	<i>Stens</i>	Stens	Axel Sundström	Stens
Nr 9	-	Dahlbergs	Bäckman	Dahlbergs
Nr 10	<i>Bonds</i>	Juganes	Tage Eriksson	Juganes
Nr 11	<i>Juts</i>	Carlssons	-	
Nr 12	<i>Erssons</i>	Adams	Westman	Adams
Nr 13	Elias	Kvick	Lindstens	Kvick- eller Kaplanhusen
Nr 14	Carles	Kales	Sjödin	Karles
<i>Östra området som numera är ödelagt</i>				
-	Blicko	-	-	
-	Juganes	-	-	
-	Stinas (1)	-	-	
-	Stinas (2)	-	-	
-	Stors	-	-	

De som ägde en husgrupp i Ärteråsen 1827 och 1952 samt några av ägarna 2017. Nr 7 och 8 hör troligen ihop.

Bouppteckningar

Nedan följer en lista på de 12 bouppteckningar från 1741-1850 som nämner Ärteråsen, varav sju kan kopplas ihop med ägare år 1827. Samtliga var boende i Näset. Efter dödsår, personnamn och den avlidnes arvingar, anges de rader som berör Ärteråsen samt värdet uttryckt i Riksdaler och Skilling, med växelkursen Specie för den äldsta och växelkursen Banco från 1818 och framåt.

Här framgår det att Tillhed Erik Gudmundsson ägde en husgrupp i Ärteråsen när han dog 1846, men år 1827 ägde han bara slogar (ängsmark). Detsamma gäller Anna Jansson som efterlämnade Per Larsson Wester, ty de ägde inte heller någon husgrupp 1827, men väl vid hennes bortgång 1838.

1798 - Karin Eriksson

Efterlämnade maken Olof Mårtensson och barn.
ärteråsen - 1 skindland

1818 - Dunder Hans Eriksson

Efterlämnade änkefru Brita Hansdotter och barn.
Hustruns Ärfda Slog
fäbo slog vid Ärter Åsen 1/3 skindland

1826 - Börs Anders Andersson

Efterlämnade kvarlåtenskapen till sonen Börs Anders Andersson, men enligt kyrkböckerna levde fortfarande hans hustru Kerstin Hindriksdotter när han dog 14 juli 1825. Hon dog många år senare.
Hus i Ärteråsen

1 st storshus med miolkstufva 3 R:r 1 fähus 2 R:r 5

1838 - Anna Jansdotter (möjligen G:s södra husgrupp, numera borttagen)

Efterlämnade maken Per Larsson Wester och flera omyndiga barn.
Fäbo hus i Erteråsen

Ett sters och En miolkbod och fähus 8 24

1842 - Carles Carl Carlsson (husgrupp W, nr 14)

Efterlämnade änkeustrun Karin Olofsdotter och barn.
Fäbohus

Ett Sters En mjölkbod Ett fähus i Erteråsen 12

Ett Sters och En Mjölkbod i ohre Fäboda 4

1845 - Stor Anders Andersson (husgrupp F, borttagen)

Efterlämnade änkan Brita Andersdotter och barn.
Fäbohus

Ett Stes En mjölkbo Ett fähus i Erteråsen 6

1846 - Bliko Hans Hansson (husgrupp Q, borttagen)

Efterlämnade änkeustrun Margreta Andersdotter och barn.
Fäbode hus

Ett stårhus En mjölk bod 5

Ett fähus i ärteråsen 6

1846 - Tillhed Erik Gudmundsson (husgrupp H, nr 2)

Efterlämnade änkeustrun Anna Matsdotter och deras barn.

Fäbode hus i ärteråsen Ett stör En mjölk stugu Ett fähus 5

En höbod på back åkern 4

Jern En stor gryta samt en gryta i ärteråsen 40

1846 - Karin Eriksson

Efterlämnade maken Rustas Erik Hansson och barn.
åbyggnad i fäbo st[älle]

1/2 dell i Hus gången vid Ärteråsen 2 24

1847 - Anna Andersdotter

Efterlämnade maken Rustas Anders Andersson och
Den aflednas Egendom

Den avlidnas ärfda fäbodehus i Erteråsen, 1/2 sters, 1/2 mjölkbod
& Ett Half del i fähusett 6

1848 - Staffas Mats Eriksson (husgrupp E, nr 1)

Efterlämnade änkefru Karin Erikdotter och sonen Erik (42 år) som också avlidit sedan dess.

Fäboda Hus i Erter åsen, 1 fähus 1 Stårhus En mjölk stuga 10

1848 - Staffas Erik Matsson (husgrupp E, nr 1)

Efterlämnade änkefru Margreta Persdotter och barn.

Tillkommer mannens ärfda Hus

i Erter ås fäbodas 1 Står hus 1 fähus 1 mjölk stuga 10

Sammanfattande historik efter 1827

- Nr 1 Oförändrad sedan 1827.
- Nr 2 Obebyggd plats 1827, men dåvarande markägare hade en fäbodgård när han dog 1846, vilket bör vara denna husgrupp. Möjligen identisk med husgruppen som låg strax söder om nr 2, vilken tidigare ägdes av Nissar.
- Nr 3 En husgrupp fanns just här 1827, men var ödelagd 1952. De nuvarande husen är hitflyttade från Värmdersåsen i Orsa efter år 1952. Dörrarna verkar dock ha funnits på Ärteråsen långt tidigare.
- Nr 4 Sannolikt samma hus som 1827. Mellan 1827 och 1952 flyttades dock husen en aning och vreds ett kvarts varv (enligt 1927 års karta som dock kan vara felritad).
- Nr 5 Husgruppen brann för länge sedan, men efter 1827. Den ersattes efter 1952 med ett eldhus från Linåsen och en mjölkbod från Dansbodarna, vilka sattes upp på samma ställe. Av det skälet berörs främst byn Sunnanhed av ristningarna.
- Nr 6 Ingen husgrupp fanns här 1827, men området tillhörde släkten Bränd som ägde husgrupp nr 5. Eftersom husen är äldre än så, måste en husgrupp ha flyttats hit, men det är okänt varifrån.
- Nr 7-8 Eldhus och mjölkbod är hitflyttade mellan 1828 och 1952. Sannolikt är det samma hus som tidigare låg strax norr om fähuset vid enhet nr 7. Detta hade jag tyvärr inte uppmärksammat när numreringen av Ärteråsen genomfördes.
- Nr 9 Ingen husgrupp fanns här 1827, men väl 1952. Stockarna från det gamla eldhuset finns vid Skattungens strand där de använts vid bygget av ett annat hus. Det nuvarande eldhuset kommer från Lindbodarna, även kallat Ore fäbodvall, som också ägdes av bönder i Näset.
- Nr 10 Platsen för husgruppen är flyttad ett stenkast västerut mellan 1827 och 1952 samt vriden ungefär 90°.
- Nr 11 Hitflyttad från Lindbodarna, även kallat Ore fäbodvall, efter 1952. Den föregående fäbodgården låg år 1827 ett stenkast söderut vid fähusen.
- Nr 12 Husgruppen är flyttad ett kort stycke efter 1827 samt vriden ett kvarts varv. Den dubbla bänken mot fondväggen antyder att den övre bänken tjänat som altare där kaplanen bör ha hållit sin predikan.
- Nr 13 Oförändrad sedan 1827. Ett flertal stockar är utbytta. Kallas Kaplanhusen och har fått namn efter kaplanen som lär ha hållit söndagspredikan här. Jämför liknande tolkning för nr 12.
- Nr 14 Det västligaste fähuset ligger på samma plats som år 1827. Serveringshuset ligger där eldhus och mjölkbod stod vid samma tid.

Personnamnen i Ore socken

Målet att identifiera så många personer som möjligt vilka döljer sig bakom ristningarna förutsätter en viss kunskap om namnskicket i Ore socken. Texterna i husen är ofta så korta att de sällan är till någon större hjälp, såvida det inte finns tillägg såsom födelseår, gårdsnamn eller hemort, eller annan avgörande information. Variationen på deras förnamn var tämligen begränsad ända fram till 1860-talet. Då var bara ungefär 15 mansnamn och 5 kvinnonamn vanliga. Därtill förekom knappt 20 mansnamn och 8 kvinnonamn mer begränsat. Detta ändrades i slutet av 1860-talet när ett oräkneligt antal nya förnamn infördes, vilka förändrade namngivningen långt in på 1900-talet. Från tiden runt år 1900 kunde kvinnor ärva efternamn och heta Andersson istället för Andersdotter.

<u>Män</u>	<u>vanliga namn</u>	<u>ovanliga namn</u>
A	Anders	Adam
C		
D		Daniel
E	Erik, Elias	
F		Frans
G	Gudmund	Gunnar, Gustav
H	Hans, Hindrik	
I	Jon, Jöns	Ivar, Johan, Jonas, Isak, Ingelbrekt
K	Karl	Knut
L	Lars	
M	Mats	Mårten, Mikael
N	Nils	
O	Olof	
P	Per (Peter)	
S		Sven, Samuel
T		Tomas

<u>Kvinnor</u>	<u>vanliga namn</u>	<u>ovanliga namn</u>
A	Anna	
B	Brita	
C		Catharina, Cajsa
E		Eva, Ella
K	Karin, Kerstin	Kristina
M	Margreta	Malin
S		Stina, Sara, Susanna

Förnamnen i kyrkböckerna på dem som åren 1690-1860 återfinns på de gårdar där 1827 års ägare till Ärteråsen bodde.

Man skulle kunna förvänta sig att Carin och Cherstin stavades med C liksom i kyrkböckerna, men erfarenheten från ristningarna visar att de stavades med K. Samma sak gäller Carl som skrevs Karl. Mer väntat är att Jon, Jöns, Johan och Johanna ofta stavas med inledande I, precis som brukligt före 1800-talet, vilket även var enklare för den som ristade. Inte förrän i mitten av 1800-talet blev det vanligt att namnet Margreta (Margareta) förkortades Greta.

Gårdsnamnen i Ore socken på 1860-talet

Många som bodde på en bondgård hade ett gårdsnamn men långt ifrån alla, medan detta sällan gällde lönearbetare och hantverkare. På de närmare 400 gårdarna i Ore socken åren 1861-1870 nämns 140 olika gårdsnamn i husförhörslängden vilka alltid skrivs före förnamnet. Vissa gårdsnamn anger förnamnet på en förfader eller förmoder, såsom Annus, Brittus, Carles, Daniels / Dans, Elias, Ellus, Frans, Hansar / Hanses, Isaks, Israels, Jugas (=Jörgen?), Knuter, Lars Knuts, Lasses, Lispet (=Elisabeth), Maggus (=Margretas), Malin, Matses, Mickels, Nis Nis (= Nils Nilsson), Nissar / Nissas, Ollas, Pedres, Pell / Pellas, Peres / Pers, Påls, Staffas, Stens, Stinus, Thoms och Örjas. Andra är ursprungligen ett efternamn eller soldatnamn som gjorts om till gårdsnamn (Gifting, Dalfors). Övriga har skiftande bakgrund och syftningar, såsom hemorten vilket vi finner i Arf (från Arvet) och Tillhed. Somliga gårdsnamn härstammar från 1600-talet eller tidigare, medan övriga tillkom på 1700-talet eller senare.

Annus	2	Grop	5	Liss	1	Räf	1
Arf	6	Grälls	5	Liss Mats	2	Räfvo	7
Askar	1	Haga	2	Lissel	10	Rännar	2
Back	1	Hampus	7	Lund	4	Rättar	1
Berg	1	Hansar	1	Länsmans	1	Skatas	6
Bilk	1	Hanses	3	Maggus	7	Skräddar	1
Björk	2	Hed	3	Malin	2	Skräpp	4
Blecko	6	Hellsing	1	Matses	2	Skymmel	4
Bolins	1	Hol	5	Mickels	1	Slunk	2
Bond	14	Hult	2	Modigs	1	Smås	1
Bond Ollas	1	Håga	4	Myr	5	Spögubb	1
Brittus	1	Hägg	1	Måg	1	Staffas	1
Brådtom	1	Höka	1	Mårds	5	Stens	8
Bränd	15	Isaks	1	Mört	1	Stinus	1
Burtus	3	Israels	1	Nerk	2	Stor	5
Bytar	1	Jugarnes	1	Nis Nis	2	Strand	1
Börs	7	Jugas	4	Nissar	4	Stut	6
Carles	6	Jut	2	Nissars	1	Ståles	1
Dalfors	1	Katt	1	Nissas	3	Stör	2
Daniels	4	Klockar	7	Normans	1	Svarfvar	3
Dans	1	Knippel	1	Nygårds	7	Söders	2
Djeken	4	Knuter	6	Ollas	4	Thoms	10
Elias	3	Knuters	4	Ollas Pers	1	Thorn	1
Ellus	3	Knäpp	5	Pedres	1	Tillhed	5
Finn	7	Kolar	3	Pell	1	Timas	5
Flygar	4	Kratz	12	Pellas	2	Trångmyr	3
Flåto	1	Kula	3	Peres	1	Tång	1
Frans	3	Kus	2	Pers	3	Törns	1
Frimodigs	1	Laggers	1	Påls	2	Ungers	5
Fubb	3	Lars Knuts	6	Qväck	2	Uppbjörds	2
Gifting	4	Lasses	2	Rhen	2	Wenjans	1
Gjärds	1	Lill	2	Ropar	1	Vester	1
Glad	1	Lill Pers	4	Ruck	10	Viborg	1
Got	1	Lind	1	Rustas	7	Wik	2
Graf	3	Lispet	1	Rut	4	Örjas	7

De 140 gårdsnamnen i Ore socken åren 1861-1870 samt antalet förekomster i kyrkböckerna.

RISTNINGARNA

Ristningarna i Ärteråsen har dokumenterats och katalogiserats samt angivits med löpnummer per husgrupp. De har jag av utrymmeskäl återgivit och redovisat i en fristående skrift. Förutom texter med bokstäver och siffror finns även bomärken och enklare figurristningar. Antalet ristningar varierar kraftig mellan husgrupperna, vilket inte tycks bero på husens ålder utan snarare vilka kullor som varit verksamma vid dem. Förutom ristningarna har även texter med blyertspenna och kolkrita etc medtagits, men bara fram till 1920-talet. Ristningar som är från de senaste årtiondena har inte heller medtagits.

	Ristningar	Tecken	Genomsnitt	Begriplig text	Bomärken	Per.m
1	911	4975	5,5	86%	41	19
2	511	4113	8,1	77%	95	57
3a*	469	2362	5,0	77%	132	32
3b*	205	1245	6,1	81%	17	---
4	1161	6811	5,9	80%	56	87
5	1581	8766	5,5	79%	119	120
6	721	4368	6,1	84%	43	38
7	20	115	5,8	93%	2	---
8	1399	8032	5,7	83%	51	26
9	467	2181	4,7	85%	13	15
10	362	2169	6,0	90%	24	12
11	1081	5091	4,7	82%	46	66
12	762	4891	6,4	85%	26	20
13	668	4055	6,1	87%	27	35
14	428	2357	5,5	82%	12	35
	10746	61336	5,7	82%	704	562

Antalet ristningar (och blyertstexter etc) per husgrupp, samt antalet tecken (bokstäver, siffror och bomärken, men inte figurer), genomsnittligt antal tecken per ristning, samt andelen tecken som ungefärligen ingår i begripliga sammanhang, samt antalet bomärken och personmärken. Nr 3a avser eldhus och mjölkbod medan 3b är boden uppe på kullen.

Andelen begriplig text som kan skiljas från enstaka bokstäver och ofullbordade texter är enligt min uppfattning minst 82%. Dessa kan betraktas som fullbordade och avslutade texter i syfte att vara förstådda lång tid efter ristanget. Möjligen är andelen högre, men i den återstående delen är det svårt att tänka sig att det har funnits någon innebörd avsedd för andra än ristaren.

Ungefär 31% av texterna är initialer, vilka nästan alltid återges med tre bokstäver. Den sista bokstaven anger om det är en man eller kvinna. Exempelvis:

Erik Andersson	E A S
Brita Eriksdotter	B E D

Ytterst få personer hade två förnamn under 1700-talet. Detta blev inte allmänt förrän under 1860-talet, men förekommer knappt alls bland ristningarna. Det samma gäller dubbelnamn. Ett mindre antal initialer återges med fyra eller fem bokstäver, där tillägget sker i början. En orsak är troligen att den första bokstaven återger ett gårdsnamn. Andra skäl finns också (se nedan).

Ristningarnas bokstäver och siffror

Vanligen är det ganska lätt att läsa det som ristats in. Bokstäver och siffror har skurits in i träet så ordentligt att det i princip aldrig råder några tveksamheter vad ristaren ville skriva. Ytterst sällan har man ristat över en äldre text och inte heller har texterna varit utsatta för nötning eller berörts av andra skador, dock med undantag av texter på husens solbelysta ytterväggar samt bänkar inomhus vilka använts flitigt. Svårigheten är snarast att avgöra var såväl de enskilda ristningarna som orden börjar och slutar. En text kan övergå till nästa utan avbrott, där bara årtal och små nyansskillnader avslöjar att det är olika texter. Omvänt kan en text fortsätta länge ner och vara skriven på två eller fler rader. Mellanrummen i vissa textsträngar har ibland hamnat fel och vissa texter saknar tydliga mellanrum.

Likafullt finns originella metoder för att skriva en del bokstäver och siffror, vilket kan göra texterna svårlästa. Nedan följer en genomgång av de viktigaste variationerna.

B eller K

En av de största svårigheterna med att tyda ristningarna gäller den närmast steglösa övergången från B till K. Säkerligen har åtskilliga K tolkats som ett B, medan motsatsen inte är lika trolig. Bokstaven K har som bekant två raka streck åt höger i ungefär 90° vinkel från varandra samt med den gemensamma spetsen mot en lodrät stapel. När dessa streck inte är raka utan vinklade tillbaka mot stapeln uppstår genast läsproblem. Denna yttre del kan vara lodräta eller vinklade tillbaka mot stapeln tills de tangerar stapeln. Dessutom behöver de inte vara räta linjer utan kan även vara böjda på motsvarande sätt. Endast när ändarna sluter tätt mot stapeln är det ett tveklöst B, men läsningen av alla mellanliggande varianter är snarast en gissning än en korrekt återgivning. I vissa fall kan man jämföra med närliggande ristningar som har begripliga ord, men det är en osäker metod. Vissa mellanformer ska uppenbarligen tolkas som ett B, medan andra med likartad form är ett K. En jämförelse mellan kyrkböckerna (1690-1865) och renskriften av ristningarna visar att förhållandet mellan kullor med inledande B gentemot K i sitt förnamn är 1 : 0,6 medan min renskrift har proportionen 1 : 1,2. Således bör 30% av dessa inledande K egentligen vara ett B, åtminstone rent statistiskt. Min erfarenhet när jag gjort rättelser gentemot kyrkböcker etc är snarast tvärtom, nämligen att ett visst antal B rätteligen bör vara K.

Denna svårighet att skilja på B och K visas i följande exempel. Ristningarna nr 219-220 vid husgrupp 14 belyser just detta. I texten finns orden "SLABA EBANKO" och här är B och K väl utskrivna, men i orden "FLIK : KOR" och "ÖSTANWIK" har K fått hakar eller streck som går tillbaka från tvärstrecket mot stapeln. Detta kan man också se i två av de tre initialerna, medan den tredje bara har raka tvärstreck precis som i "EBANKO". Onekligen tycks ristaren ha haft två olika varianter av K och initialerna borde vara "KKD" samt "KMD KMD". Ett försök till identifiering visade dock att det sistnämnda inte existerar, men väl "BMD KMD" (*Karin och Brita Matsdöttrar födda 1816 respektive 1824 av soldat Mats Matsson Kratz och Karin Andersdotter i Östanvik.*). Av det skälet har även den första initialen blivit läst som BBD. Fast det fanns ingen BBD / KKD i Östanvik, Dalbyn, Viken, Arvet eller i Tillhed år 1828, men väl en Kerstin Karlsdotter i Östansjö (född 1814 av Carles Carl Matsson och Kerstin Matsdotter). I byn Näset bodde systrarna Karin och Kerstin Carlsdöttrar (födda 1812 resp 1816 av Carles Carl Carlsson och Karin Olofsdotter). Efter-

som namnet Bengt och andra manliga förnamn som inleds med B är ytterst ovanliga vid denna tid i Ore socken, för att inte säga obefintliga, så bör den första texten antingen avse ovannämnda Karin eller hennes syster Kerstin (16 år resp 12 år), eller en lejd piga som bodde i en annan socken.

Texten ovan från Ärteråsen 14:219-220 har blivit läst enligt följande, vilket mycket väl kan vara felaktigt:

SI BBD EN SLV SLABA EBANKO 1828

SI BMD KMD ET PAR FLIK : KOR I ÖSTANWIK 1831

C och K

I kyrkböckerna följer stavningen ofta den tradition som var rådande då, men det fanns inga bestämda stavningsregler. Namn som CARL, CARIN och KIERSTIN eller CHIERSTIN stavades på samma sätt under långa perioder. Därför var det förväntat att ristningarna skulle följa dessa regler och skilja på C och K, men så är inte fallet. Det finns bara enstaka initialer som börjar på C. Resten börjar på K. I Hälsingland kan ett inledande R stå för förnamnet KARIN, så det uppstår en åtskillnad från Kerstin. Möjligen är det även så i Ärteråsen, men det är nästan bara vid nr 14 som ett inledande R förekommer i initialerna. Bland lönnskrifterna är dock C vanligare än K, vilket möjligen kan bero på att det var lättare och kändes säkrare att skriva III för C än XI för K. I några av de yngsta ristningarna från 1900-talets början förekommer ett litet lodrätt hjälpstreck inuti C:ets båge, eller snarast vinklade streck. Sådana små korta streck var vanliga när man skrev med bläck ända fram till slutet av 1700-talet för att underlätta läsningen av den gotiska stilen.

D eller G

Bokstaven D är antingen sluten eller vanligtvis öppen på nedersidan, medan G alltid är öppen på ovansidan. Bokstaven G är ibland spegelvänd, vilket gör att den kan misstolkas som ett D om man inte är vaksam, vilket man inte alltid är. Därtill finns enstaka texter där ristaren skrivit fel, men uppenbara fel som kan avslöjas genom textens innehåll har korrigerats i renskriften och återgetts med den bokstav som ristaren avsåg.

KAD KAD BAD
BAD BAD BAD

Sex varianter av den till synes steglösa övergången från B till K med raka eller vinklade högerstreck, eller böjda bågar. Den första ska läsas KAD och den sista BAD, men alla de övriga är faktiskt osäkra, även om man gärna vill tro motsatsen, tills man kan nå bekräftelse på något sätt.

DAGEN DADEN

Skillnaden mellan D och G är platsen för öppningen. Om bokstaven G är spegelvänd, vilket händer ibland, kan det vara lätt att läsa fel. Bokstaven D är alltid sluten eller har en öppning på nedsidan, medan G alltid har en öppning på ovasidan. Det förekommer dock fall där ristaren har gjort tvärtom.

MND

Ibland har bokstäverna skrivits ihop där staplar återanvänds till efterföljande bokstav, varför texten ovan kan läsas MND.

I Y I I I T

Sex olika varianter av bokstaven I. Den första kan också avse siffran 1 och den andra kan avse bokstaven Y även om det oftast är osannolikt. Variant 3-6 har förstärkande markörer som förtydligar vilken bokstav det är, varav den sista kan tyckas vara en aning överdriven och liknar ett T, men ovanstrecken är sällan helt rakt utan en utdragen kil.

I med olika former

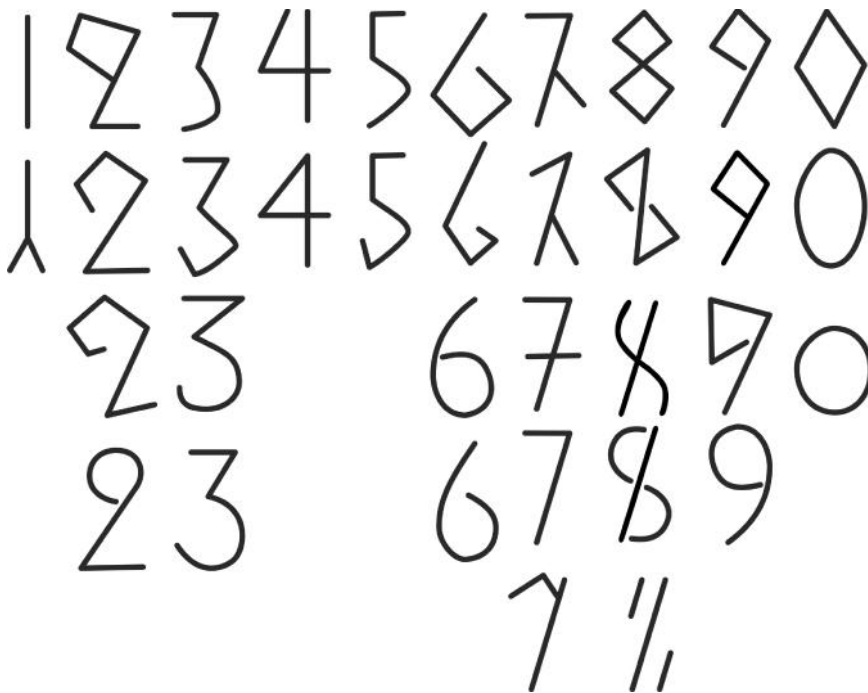
Bokstaven I som är den enklaste av alla bokstäver har av just det skälet fått förstärkande markeringar emellanåt. Det har skett genom en kilformad topp och sådana kilar kan även uppträda längst ner och på mitten. Vid husgrupp nr 8 finns ristningar som nämner en kulla med initialerna IID och hon har ofta tänjt ut den övre markeringen så mycket att bokstaven I lätt kan förväxlas med ett T.

M eller W

Eftersom det finns en mellanvariant som kan orsaka felläsning bör man vara försiktig så fort som två linjer korsar varandra. I så fall är det alltid ett W även om det är vänt upp-och-ner.

Bokstaven M har alltid streck som följer efter varandra, medan W alltid har två streck som korsar varandra även om bokstaven råkar vara vänd upp-och-ner. Således är de två första varianterna bokstaven M och de två sista bokstaven W.

Siffrorna är ofta lätta att åtskilja. Mest svårläst är 7:an som kan läsas fel som en 2:a i synnerhet när tvärstrecket är placerat långt ner på högra sidan.

2 eller 7

De flesta siffrorna är förhållandevis lättlästa. Det gäller i synnerhet under 1700-talet och 1900-talet. I slutet av 1800-talet kan 8:orna vara svårlästa, medan 7:or lätt kan uppfattas som 2:or under mitten av 1800-talet.

MANLIGT A

I Orsa socken är det känt att det var en stor skillnad på manliga och kvinnliga A, där den förstnämnda har fått en snirklig form rörande den första stapeln och påminner om ett S. Denna typ har endast använts i initialer och texter som berör män. Så är det också i Ärteråsen, men de minskar från mitten av 1800-talet. Istället kom ett manliga A där tvärstrecket mellan staplarna är vinklad nedåt, vilket är tämligen vanligt från mitten av 1800-talet, men i början av 1900-talet kunde även kvinnor använda den undantagsvis för sitt förnamn. Denna yngre variant förekommer även i kvinnliga initialer, men endast för att markera faderns förnamn.

Texten lyder AIS 1794 (troligen Anders Jonsson år 1794), där det manliga A:et skiljer sig från andra typer av A.

Texten lyder IX AAD AED 1893 (troligen Anna Andersdotter och Anna Erikdotter år 1893), där det andra A:ets vinklade mellanstreck bara beröra män, i detta fall faderns förnamn.

GEMENSAMMA STAPLAR

Det förekommer att två bokstäver delar på samma stapel. Således kan exempelvis MND vara hopskrivet till ett enda sammanhängande tecken utan mellanrum.

SPEGELVÄND och SAMMANFLÄTAD TEXT, samt SKRIVSTIL

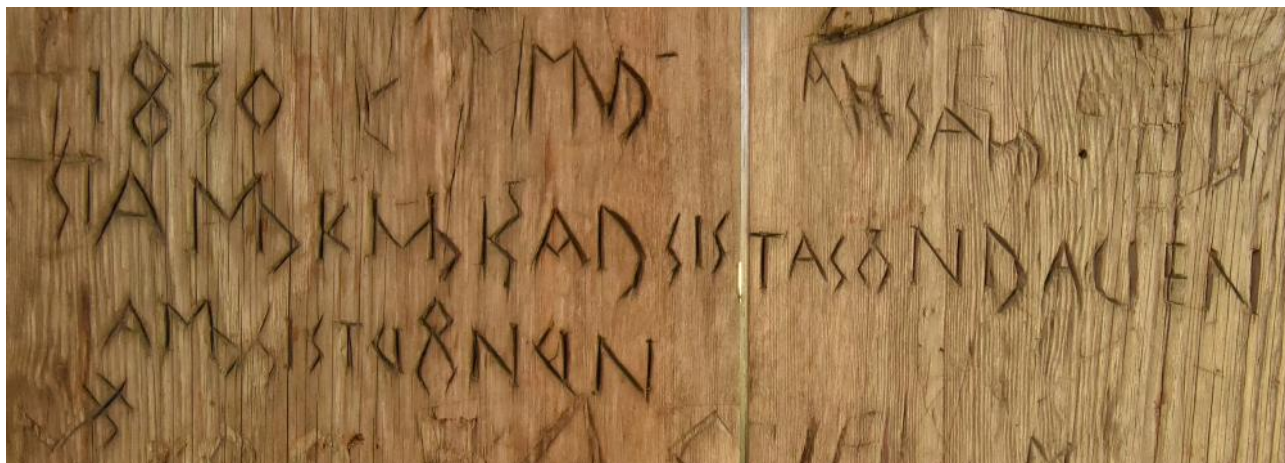
Vissa bokstäver är spegelvända, men det innebär inte att texten måste vara skriven baklänges. Det är en påtaglig skillnad mellan texter där enstaka bokstäver är spegelvända genom slarv gentemot texter där detta skett medvetet. De bokstäver som oftast är spegelvända är inte oväntat N och S. Även siffror kan vara spegelvända.

Älvdalsrunor förekommer inte alls, men enstaka runor har påträffats, såvida de inte ska uppfattas som bomärken eller personmärken.

Den bokstav som är vänd upp-och-ner allra oftast är W, men eftersom den ofta skrevs på ett speciellt sätt är den lätt att skilja från M. Även L kan vara vänd upp-och-ner, såvida inte detta tecken ska uppfattas som en runa eller ett bomärke.

Husgrupp nr 11 har en text med initialer som tillhör två kullor och två dalkarlar vilka kan uppfattas som två par, men av okänd anledning har texten skrivits baklänges och är spegelvänd. Rättvänd står det "HES MPD OOS KED".

Ett alternativ till spegelvänd text är att den är sammanflätad, så att två ord varvas med en bokstav i taget. Vid nr 2 finns följande text "ET : PAR N : K : H : E : S : D 1860", vilket kan tolkas som ETT PAR NHS KED år 1860. Som kuriosa kan nämnas att de gifte sig 1861. Ännu mer avancerat är det om namnen flätas samman från var sitt håll, där det ena skrivs från vänster och det andra från höger.

Exempel på dels gemensamma staplar, dels en åtskillnad mellan K och B. Eftersom K:et i KMD har tydliga raka högerstreck, har efterföljande initial tolkats som BAD och inte KAD. Texten lyder:

1830 MND

SI AMD KMD KAD SISTA SÖNDAGEN

AMD SIST GÅNGN

(Detta tecken används i renskriften för bomärken och svårtolkade figurer.)

FIGURER

Olika typer av figurer förekommer, men mycket sparsamt med undantag av några få stockar i två bodar. Dessa stockar kommer från rivna eldhus. Troligen har båda dessa bodar flyttats från Skattungbyn i Orsa socken. Här framträder djur samt beväpnade män med stora hattar. Somliga rider eller har följe av en hund. Även hästar utan ryttare finns avbildade. De kan ibland dateras till 1600-talets slut. Eldhus och mjölkbodar kan också ha figurer, men av enklare slag såsom femuddiga och sexuddiga stjärnor, en människa, blad på en stjälk etc. Inga kvinnor eller hus finns avbildade. En enda erotisk figur är undangömd strax under en hylla.

A A A A A B B B B B C C C
 D D D D D E E E E E F F F F F
 G G G H H H H H I I Y Y T
 J K K K K B B L L L M M M
 N N N N N O O O
 P P Q R R R S S S S S T T T
 V W W W W X Y Z
 Å Å Å Ä Ä Ä Ö Ö Ö

Översikt av ett urval varianter på bokstäverna, såväl i Ärteråsen som vid andra fäbodrar och trädristningar i Ore socken.

Ristningarnas texttyper och egenskaper

TIDSSKILLNADEN

Skillnader över tid vad gäller stil och utformning är någorlunda försumbar. I princip finns inget som utmärker olika tidsperioder ifall man jämför de enskilda tecknen. Vissa bokstäver såsom A och H kan ha en särskild form i de hus som härstammar från Skattungbyn i Orsa socken, vilket berör de två varianterna av manliga A:n. Dessa former förekommer också vid andra hus, men vanligen av ett enklare slag. Likaså tycks de minska påtagligt i slutet av 1800-talet. Somliga trender kan noteras vad gäller hela texter, som att det var vanligare att ange födelseår före mitten av 1800-talet än därefter. I början av 1900-talet har vissa längre texter ett komma-tecken efter varje ord. Från 1890-talet började man allt oftare att skriva hela personnamn.

RISTA, HUGGA eller SKRIVA

De allra flesta ristningarna är skurna med kniv, men ett fåtal är uppkomna genom hugg med små yxor, så kallade gåtyxor som kullorna hade med sig. Utöver ristningarna finns ett mindre antal texter som skrivits med blyertspenna eller någon form av svart eller röd kolkrita. Dessa tycks uteslutande tillhöra tiden från 1800-talets senare del och 1900-talet.

STORLEK

Storleken på tecknen varierar ganska mycket. De flesta är runt 3-7 cm höga, men de minsta är knappt hälften och de största kan vara lika stora som stockbredden.

GOTISK och LATINSK STIL

Nästan alla bokstäver är skrivna med den numera förhärskande latinska stilen, vilket också är att förvänta på ristningar från 1800-talets början och framåt. Detta gäller även under 1700-talet när den gotiska stilen var allmän i Sverige. Antalet undantag är mycket begränsat.

VERSALER, GEMENER samt SKRIVSTIL

Nästan undantagslös är texterna skrivna med versaler (stora bokstäver). Gemener (små bokstäver) blir något vanligare i slutet av 1800-talet och ännu mer under 1900-talet. I enstaka fall har ristaren försökt härma dåtidens skrivstil och då är blandningen mellan versaler och gemener mer naturlig, beroende på om det gäller initialer eller hela namn. Detta gäller främst från 1800-talets mitt och därefter.

INITIALER och HELA NAMN

Initialer med tre bokstäver är det allmänna, men vissa innehåller 4-5 bokstäver. Undantagsvis har hela namnet skrivits ut, men detta sker sällan före slutet av 1800-talet. I början av 1900-talet blir dock hela namn allt vanligare.

KVINNONAMN

De är tre gånger vanligare än mansnamnen. Ibland är de samlade i grupper, som exempelvis tre namn i taget. Det är inte ovanligt med ett inledande "SI" eller "SY" som kort och gott tycks betyda "se på oss", varefter ett eller flera namn nämns, där även mansnamn ingår ibland. Den stora förändringen att döpa sina barn till helt andra namn än tidigare kom med full kraft under 1860-talets senare del. Detta

märks även på texterna där namnen allt oftare skrevs ut eftersom initialerna inte längre var tillräckliga för att kunna identifiera en viss person.

MANSNAMN

De är förhållandevis få, men dominerar på den mest framträdande platsen ovanför dörren på husens utsida. Dessa namn står i regel skrivna helt ensamma eller ihop med ett namn till. I likhet med kvinnonamnen kan männens initialer ingå i grupper med namn.

SLÄKT-/GÅRDSNAMN samt HEMORT

De återfinns emellanåt, men vanligen har det utelämnats. När gårdsnamn förekommer står det alltid före förnamnet, såsom Bränd Anders Eriksson. Dessa gårdsnamn förekommer sparsamt bland ristningarna, men är ofta tydliga och noggrant utformade. Sällan uppgav man på vilken gård eller by man bodde.

PATRONYMIKON och EFTERNAMN

Patronymikon förekommer i så gott som samtliga initialer som anger första bokstaven i faders förnamn. När dessa ersattes av efternamn omkring år 1900 har man i enstaka fall försökt förkorta dem med varierat resultat, men vanligen är de helt utskrivna liksom förnamnen. Bara folk med högre status än bönderna samt soldater och hantverkare hade ärftliga efternamn innan dess, såsom Wester. Från slutet av 1800-talet började vanligt folk använda påhittade efternamn, vilket skedde ungefär samtidigt som kvinnor ärvde sin faders efternamn och således kunde heta Anna Eriksson istället för Anna Eriksdotter.

BOMÄRKEN och PERSONMÄRKEN

De förekommer emellanåt men nästan alltid ihop med ett personnamn. Samma sak gäller de märken som jag valt att kalla personmärken eftersom de är betydligt enklare och ofta ser annorlunda ut, men somliga märken är som ett mellanting. En jämförelse med bomärkena i bouppteckningar på 1800-talet antyder att endast bomärken ärvdes, men inte personmärken.

ÅRTAL

De är ofta skrivna tillsammans med ett eller flera personnamn. Det är inte ovanligt att eldhus och mjölkbod har en kombination av namn och årtal ovanför dörrens utsida. Detta kan uppfattas som året när huset byggdes, eller byggdes upp på nytt efter att ha flyttats, eller fick en ny ägare, eller en omfattande lagning etc. Från 1820-talet skrev man emellanåt bara de två sista siffrorna i årtalet, men detta minskade direkt år 1900 och det dröjde några år innan det återkom. Från slutet av 1800-talet började man även ange datum.

SOTFRIA ÅRTAL

Alla ristningar brukar vara svarta i fördjupningarna av naturliga skäl. Att låta vasslan sjuda tills den mestadels är avdunstad och bara messmöret återstår innebär att man måste elda flera timmar inne i eldhuset, minst ett par gånger i veckan eller mer om kitteln var liten. Det blev ungefär 20-40 gånger per sommar och minst 2000 gånger på hundra år. Av det skälet är det begripligt att väggstockarna är alldeles svarta av sot, såvida man inte skurat dem. I så fall gnuggar man in sotet i ristningarna men gör stockarna ljusare igen. Om det är svart sot i årtalen går det inte att avgöra om det uppkommit genom eldning eller när någon skurat huset, men om det saknas sot i årtalen så är det ett tydligt tecken som anger att man inte har kokat messmör efter det året.

Ristning vid husgrupp nr 8 som saknar sot i året: IOHANNA SVNDSTRÖM 1908

FÖDELSEÅR

De förekommer i enstaka fall och är då skrivna ihop med initialerna på en viss person. Även födelsedatum kan förekomma, men några av dem tycks vara felaktiga för dessa datum förekommer varken i Ore sn eller i någon närliggande socken, vilket är besynnerligt.

ROMERSKA SIFFROR

De förekommer främst inne i eldhusen. Undantagsvis användes M, D, C, X, V och I för att skriva årtal, men då användes ytterst sällan L (50). Betydligt vanligare är förekomsten av enskilda tal eller grupper med tal som vanligen åtskilts antingen med kolon, upprepning av punkter eller tydliga mellanrum. Det finns också serier med romerska siffror där de nödvändiga mellanrummen inte tagits med och ger upphov till en salig röra med siffror där läsaren får gissa hur de ska grupperas. Här används nästan bara I, V och X. I vissa fall ingår ett årtal skrivet med vanliga arabiska siffror eller namnet på en kulla. I sällsynta fall kan det finnas personmärken över vissa tal, vilket hänvisar till en specifik kulla.

En jämförelse mellan dessa talserier visar att talen inte är slumpmässiga. Granskar man det tredje talet i dylika serier är det ovanligt många som återger talet 4. Likaså finns det i princip inga tal över 30. En ganska vanlig kombination är I:V:IV. Om man utgår från alfabetet och räknar framåt så når man fram till bokstäverna AED, alltså Anna Eriksdotter. Överlag tycks många av dessa romerska siffror återge en lönnskrift som ska tolkas som bokstäver. Ett försök att dechiffrera dessa texter återges i ett kapitel längre fram.

Några exempel på ristningar med romerska siffror:

- I VII VI X VIII V MMD
- XIII:XV:III : 1870
- I:V:IV V:V:XV I:V:IV 1873
- X I III I II VIII XII III V
- IVIIIIX:X:V:I:V:III:II:V:III:II:V:III
- A LED II XIC:III: X IV IV
- VI XV:III X:XVI:III
- I:V:III:VII:XXI:X:II:88
- V:V:XII:X:II:XIII:XIII:XVIII:I:III:XV:III:VIII:I:XXII:XIII:XI SKRIFWIT: DEN 30 IVNI 1888
- XII.VIII.XVIII.VIII.V.VIII.VIII.I.XIII.XVIII.V.VIII.VIII.XI.XVIII.X.VIII
- LÄS . DEN . SOM . WILL I.V.III . . . XI.V.III . . . 1904
- LÄS DEN SOM KAN XI.V.III . . . I.V.III .
- VIIIX V XV III X X X X VIII XIX IX II IV VX VIII XIX XIXVXVI 1882

- IX IV XVI XVIVXVIII X IX IV XV X XXXVXVIII I 88
- XII:V:IIII:XV:IIII
- XII:X:IIII:1840
- IIX:I.III 1841
- XI XIII IIII : XI VIII:IIII 84
- MAD XVIII XXX:VIII

STAVNING

Vanligen är stavningen någorlunda god, ifall man bortser från 18% med obegripliga texter som mycket väl kan bestå av förvirrande felstavningar. Dessa kan numera uppfattas som ofullbordade, eller att de bär på underfundiga formuleringar vars innebörd bara antyds med någon enstaka bokstav vilket gör dem oläsbara. Även ortnamn och släkt-/gårdsnamn kan vara kryptiskt skrivna där vissa bokstäver tagits bort. Så texterna är antingen välskrivna, slarviga eller obegripliga. Att folkskolan år 1842 ersatte den kyrkliga undervisningsplikten som hörde ihop med konfirmationen ända sedan 1700-talets början medförde inga förändringar i stil eller stavning.

DIALEKTALA ORD och UTTRYCK

Nästan genomgående har man använt sig av rikssvenskan. Ytterst sällan förekommer dialektala ord. Här följer några dialektala ord och uttryck som berör sysslorna på fäbodvallen.

LIOT	Fult (LIOT SKRIWA = skriver fult)
IÅMA / YÅMA	Jåma avser en tafatt kvinna
GLÅMA	Glo, stirra
BVFÖRER	Buföra är att föra boskap mellan gård och fäbod
GÅ WALL	Valla boskap så de får bete under dagen
GÄTA	Valla boskap (uttalas: gäta med hårt g-ljud)
BANCO	Mycket, i övermått, uppräknig med 150%
SI PÅ DEM SOM WIL	Se på dem som vill, vilket syftar på att man ska se personerna vars namn står intill
KHD LAT RVMPA	KHD är lat och sitter på sin rumpa
KOD SNED RUMPA	KOD är behäftad med något nedsättande, som beskrivs som "sned rumpa" (rumpa kan även betyda svans)
IA Ä	Jag har
H Ä ED MEST	Här är det mest
IG BIDER FARWÄL ISSA ÅR	Jag bjuder farväl detta år
H / HR	År, som på orsamål uttalas "h-år"
18 6 12	År 1812, månad 6, alltså juni år 1812
XXXXXXXXXX	10 sommarveckor som boskapen gått vall, alternativt att varje X avser 10 dagar
AI	Okänd innebörd, förekommer 79 gånger
HH	Okänd innebörd, förekommer 25 gånger
MM	Okänd innebörd, förekommer 17 gånger

"MIG TILL HEDER OCH INGEN SKAM"

En fras som förekommer några gånger är "N.N. här är mitt namn, mig till heder och ingen skam". Försättningen lyder: "Det blef mig i dopet givet, och i lifsens bok inskrifvet", fast ristningarna återger bara den första delen. Den frasen användes ibland under folkskolans tid på försättsblad i skolböcker, men finns också på bokinskrifter från 1700-talet. Ett av de äldsta kända beläggen är i en visbok från 1600-talet.

- EHS I ARWET HÄR ÄR MIT NAM MIG TIL HEDER OCH INGEN SKAM
- HÄR ÄR MIT NAM MIG TIL HEDDER OCH INGGEN SKAMDA
- " AES DHS " WI : RITER : WÅRA : NAMN : OS : TIL : HE : DER OCH INGEN SKAM 1823
- IAG : RITER MITT : NAM : TIL HEDER : OCH : INGEN SKAM BAD 1827

FÖRSTA och SISTA

Ordet FÖRSTA förekommer 6 gånger och SISTA/SYSTA/SISTÄ/SIST 33 gånger. Dessa texter berör ofta första och sista sommardagen på fäboden. Även om de trivdes förhållandevis bra kan man ana en viss längtan till hemfärden. Ofta anges det ihop med en veckodag samt årstid ibland. Antalet förekomster med dessa ord samt tidsangivelse.

- FÖRSTA året 1
- FÖRSTA gången som fäbodkulla 1
- FÖRSTA gången jag går vall 2
- FÖRSTA sommaren jag gåter 1
- FÖRSTA sommaren jag är här 1
- SISTA året 2
- SISTA gången som fäbodkulla 1
- SISTA dagen 3
- SISTA söndagen 5
- SISTA måndagen 1
- SISTA tisdagen 2
- SISTA fredagen 1
- SISTA "tösdagen" 1
- SISTA hösten 3
- SISTA måndagen om våren 2
- SISTA tisdagen om våren 1
- SISTA torsdagen om våren 1
- SISTA fredagen om våren 1
- SISTA veckan om hösten 1
- SISTA måndagen om hösten 1
- SISTA torsdagen om hösten 1
- SISTA lördagen om hösten 1
- SISTA söndagen om hösten 1

PAR

Ordet par förekommer 45 gånger. I de berörda texterna nämns en kulla och en dalkarl i 2/3 av fallen samt undantagsvis flera kullor och dalkarl ar, men alltid lika många av varje. Övriga texter nämner två kullor som ibland sägs ha varit goda kamrater. En jämförelse med kyrkans vigselbok ger sällan besked att dessa par av kullor och dalkarlar ledde fram till äktenskap. Tvärtom kan en och samma kulla bli om-

nämnd i sådana par flera gånger, men med olika dalkarlar. I sådana fall förekommer det emellanåt att hans namn har blivit bortskuret. Detta har skett fler gånger än för ristningar i genomsnitt. De ogifta fäbodkullorna och de besökande ogifta karlarna tycks ha haft sällskap som inte varit bindande, såvida inte somliga texter är uttryck för rent önsketänkande. Här följer några exempel:

IPD IIS PAR	IPD är ihop med IIS
IPD EPS PAR	IPD är ihop med EPS
ADD IMS A Y PD PAR	ADD är ihop med IMS
ADD OCH FMS ETT PASSANDE PAR	ADD är ihop med FMS
KID MLS ADD TMS APD TES PAR	Tre par som är ihop
BMD ... S PAR 80	BMD:s mansnamn är bortkarvat, 1880
BMD S PAR 81	BMD:s mansnamn är bortkarvat, 1881
BMD IPS PAR	BMD är ihop med IPS
L LID OCH EMIL LÅNG PAR	Emil Lång föddes 1887 i Ore. Hans hustru hette Signe Eriksson, så det är ett annat namn i ristningen.
ET : PAR N : K : H : E : S : D 1860 ##	Ett par KED och NHS 1860, skrivet med sammanflätad text. I januari 1861 gifte sig Tillhed Karin Eriksson och Nisser Nils Hansson.
SI A SED BPD ET : PAR : GO : DA : KAMRATER	Se A SED och BPD, ett par goda kamrater.
SY MHD BED ET PAR FLEKOR	MHD och BED ett par flickor.
SI ADD KMD ET PAR KAMRATER	ADD och KMD ett par kamrater.

LETT och LET

Ett ord som förekommer 78 gånger är LETT alternativt LET. I de berörda texterna står det ofta sist och berör en enda eller flera kullor. Ordet är dialektalt och betyder att något är ledsamt och trist, alltså motsatsen till BRA.

BRA

Ordet bra nämns 78 gånger och ofta som en avslutning på texten, men ordet dålig existerar inte. Däremot finns ord som *långsamt*, *ängslig* och *bedrövad*, men också *trevligt*. Det kan även kombineras så man inte vet om det var bra eller inte.

Den då 14-åriga Anna Sundström skrev följande år 1908: ANNA SVNDSTRÖM IAG ÄR ENSAM I DAG I ÅSEN SÖNDAGEN DEN 27/7 08 BRA

Andra texter om att det var bra eller dåligt kan lyda på följande sätt.

- A EED KED HÖSTEN 1904 HÄR ÄR BESVÄR (Nr 5)
- OPS HIS ÄR HOSTTIGA (Nr 5)
- MND AED BRA SOM FAN SY BÅ (Nr 6)
- AID IAG HAR MÅNGA FEL MEN GVD WET ALTIHOP (Nr 8)
- MAD HÄR ÄR LÅNGSAMT (Nr 11)
- SI SND HO ÄR BDRÖFWAD SI SND 1833 (Se SND hon är bedrövad år 1833, se SND; Nr 5)
- SI PIGAN RVSTAS ADD LET Å LÅNGSAMT MEN BRA ÄNDÅ (Nr 12)
- IAG BVDER FARWÄL DEN HÄR GÅNGN SISTA MÅNDAGEN OM WÅREN I AED LET AT WARA HÄR MEN IAG LÄNTAR HEM 1844 XXXXX (Nr 12)
- SY AED BAD HER STÅR IAG SÅ ÄNGSLIG 1848 (Nr 12)
- E KMD 85 BRA BESWERLIGT (Nr 13)

SYSTRAR och KUSINER

Det finns många ristningar där syskon nämns intill varandra eller i samma text, men det finns bara två texter som uttryckligen säger att de är släkt med varandra.

- SY KDD ADD LETT SYSSTRÄR 1866 KI (Nr 4, sannolikt systrarna Karin och Anna Danielsdöttrar födda 1849 respektive 1845)
- IVT AED KED KVSINER 1863 (Nr 14, sannolikt Jut Anna Eriksdotter och Carles Kerstin Eriksdotter, som båda föddes 1845)

SVORDOMAR och RELIGIÖSA UTTRYCK

Denna typ av texter är mycket ovanliga och omfattar två svordomar och ett erkännande samt något obegripligt.

- MND AED BRA SOM FAN SY BÅ (Nr 6)
- BRA SOM SIÄLFWA ... ! (sista ordet är bortkarvat; Nr 8)
- AID IAG HAR MÅNGA FEL MEN GVD WET ALTIHOP (Nr 8)
- KED MPD GVD : NÅ : DA : GEN # (Nr 11)
- DBD AMEN (Nr 12)

Till dessa texter bör man också inräkna de femuddiga och sexuddiga stjärnorna vilka kan uppfattas som andliga skyddsmärken samt några enstaka kors.

NOTISER, SMÅ BERÄTTELSE, UTTRYCK och RAMSOR

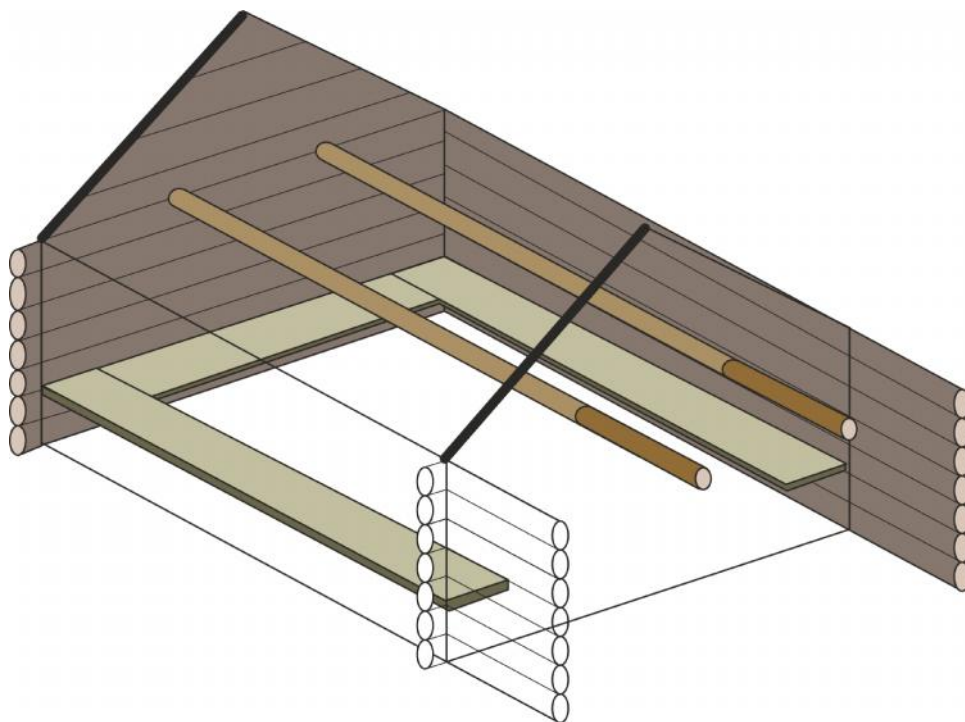
Lite längre texter med flera ord förekommer emellanåt. Här är variationen mycket stor och de återges i ett eget kapitel. Somliga texter berättar hur sommaren varit, eller att kullorna just hade kommit fram eller närmade sig hemfärd, eller att det just hade varit oväder ute, eller att kullorna ville säga att de var goda kamrater. Rovdjur och dödsfall nämns aldrig, medan antalet erotiska texter är få.

Ristningarnas placering

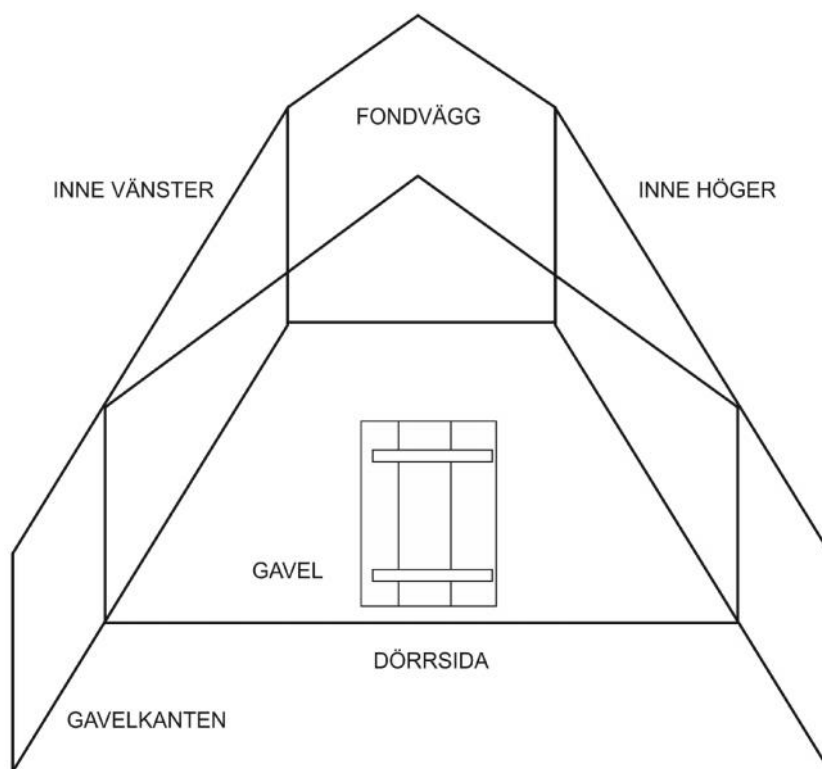
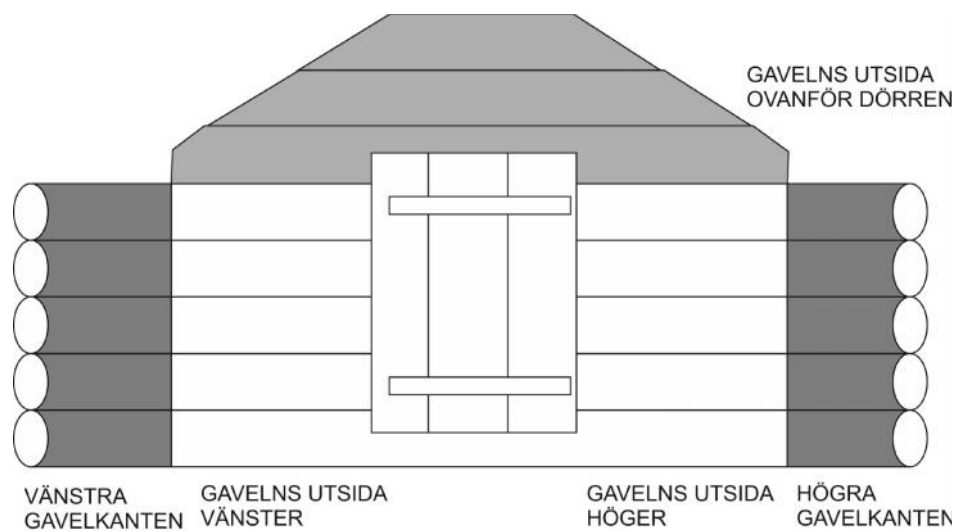
De allra flesta ristningarna i Ärteråsen återfinns på eldhus och mjölkbodar. Endast i undantagsfall förekommer ristningar på fähus och bodar, såvida inte stockarna kommer från rivna eldhus och mjölkbodar. Slutsatsen av denna jämförelse mellan olika hus och väggar är att det inte fanns några generella mönster var ristandet skedde, bortsett från att de flesta finns inne i eldhusen, ty ingenting antyder att vissa väggar var vanligare än andra att rista på. Det enda som är generellt i övrigt är att det finns få ristningar på stockarna högst upp och längst ner.

	Eldhus	Mjölkbod	Fähus, bod
Dörrväggens utsida	22%	16%	få
Övriga väggar, utsidor	få	få	få
Väggarnas insidor	55%	få	7%
	77%	16%	7%

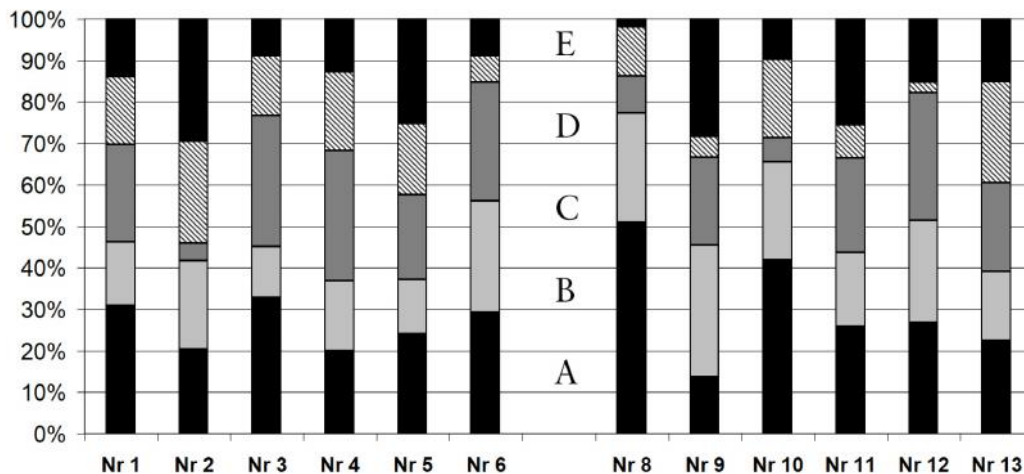
Ristningarna placering och fördelning. Antingen finns det gott om ristningar, eller i princip inga alls. Den procentuella variationen mellan husgrupperna är ganska liten, med undantag av fähus och bodar där ristningarna främst finns på några enstaka hus.

Eldhus, principskiss med väggfasta bänkar samt ås som i detta fall inte är takbärande.

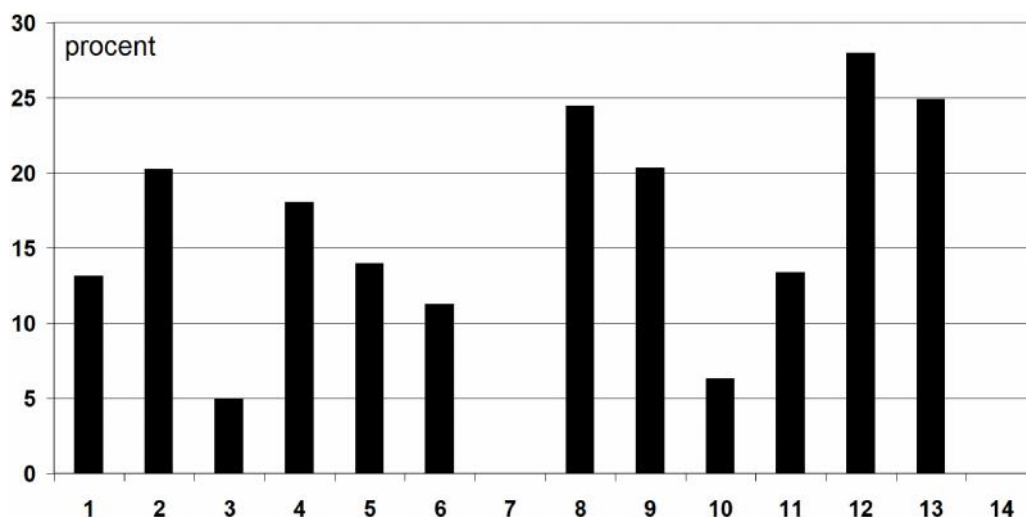
Principskisser för husens olika områden och de benämningar som använts för att ange var ristningarna placerats.

Procentuella andelen ristningar på eldhusens fem väggar. Husgrupp nr 1-13 där nr 7 och 14 saknar eldhus. Staplarna nerifrån och upp:

- A) Gavelns utsida samt dörrens utsida.
- B) Gavelns insida dörrens insida.
- C) Vänster innervägg, sett från dörren.
- D) Fondväggen (mitt emot dörren).
- E) Höger innervägg, sett från dörren.

Det tycks vara omöjligt att finna några styrande faktorer bakom variationen var ristningarna placerats. Ibland är andelen ristningar på mjölkboden runt 20-25%, ibland är de nere på 5-10%. Ännu större är variationen mellan eldhusens väggar. Gavelns utsida kan ha 15-50% och de andra väggarna varierar ungefär lika mycket. Det går inte att se något samband eller icke-samband gentemot sovbänkar, sittbänkar, hyllor, väggkrokar eller något annat som kan ha påverkat var man befann sig i genomsnitt när man ristade.

Den procentuella andelen ristningar på mjölkbodarna gentemot det totala antalet per husgrupp (eldhus och mjölkbod). Nr 1-13 där nr 7 och 14 saknar mjölkbod.

Inristade årtal

Det finns drygt 7500 inristade årtal som antingen återges med endast de 2 sista siffrorna eller med alla fyra siffrorna. Det äldsta årtalet 1662 efterföljs inte förrän på 1690-talet. En tydlig ökning märks under perioden 1740-1770, vilken sedan dalar och ökar igen successivt från 1790-talet och fram till 1910-talet varefter de hastigt minskar (mer exakt efter år 1919), tills verksamheten upphörde helt efter sommaren 1953. Därefter är det mestadels turisters ristningar och pennskrifter med blyertspenna som man ser.

Under 1830-talet började man skriva ett fåtal årtal med enbart de två sista siffrorna. Vid slutet av 1870-talet var det vanligare att man skrev årtal med två siffror än fyra, men år 1900 ändrades detta och blev inte vanligt igen förrän på 1910-talet.

De äldsta årtalen per husgrupp varierar mellan 1733 och 1812 för eldhusen och 1662 och 1894 för mjölkbodarna. Genomsnittet är 1782 respektive 1792, vilket innebär att alla hus (åtminstone berörda stockar) existerade vid storskiftet på 1820-talet, med undantag av två mjölkbodar. Detta innebär troligen att många nya husgrupper byggdes under andra halvan av 1700-talet, alternativt att det var då som ristan det blev mer vanligt än tidigare.

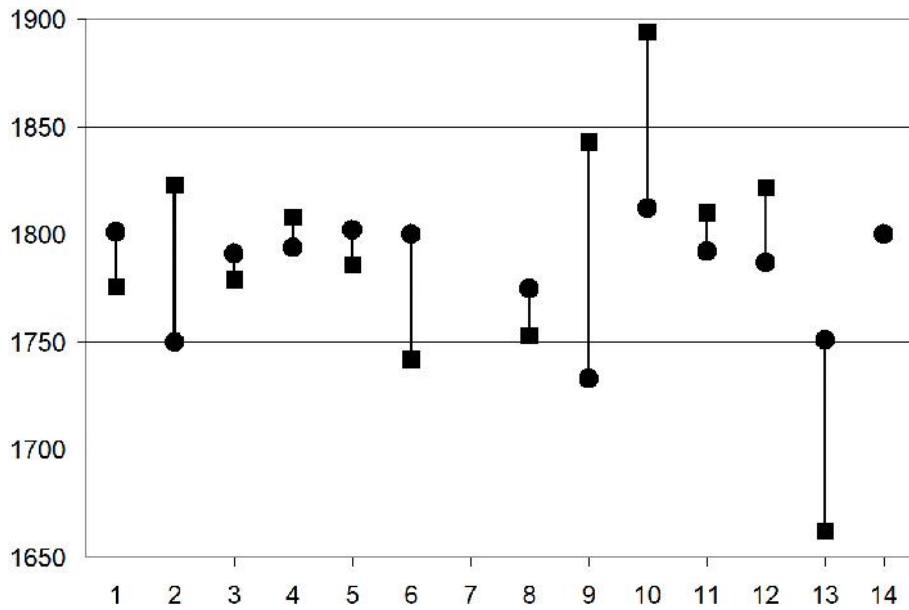
	<u>Eldhus</u>	<u>Mjölkbod</u>	<u>Fähus</u>
1	1801	1776	
2	1750	1823	
3	1791	1779	
4	1794	1808	
5	1802	1786	
6	1800	1742	
7	---	---	
8	1775	1753	
9	1733	1843	
10	1812	1894	
11	1792	1810	1793
12	1787	1822	
13	1751	1662	1823
14	1800/1835/1828	---	1787

De äldsta inristade årtalen på eldhus och mjölkbod per husgrupp. Nr 7 och 14 saknar eldhus och mjölkbod, men sistnämnda har ett fähus med årtalet 1787 samt troligen 3 eldhusdörrar i fähusen med äldsta årtalen 1800 och 1835 och 1828.

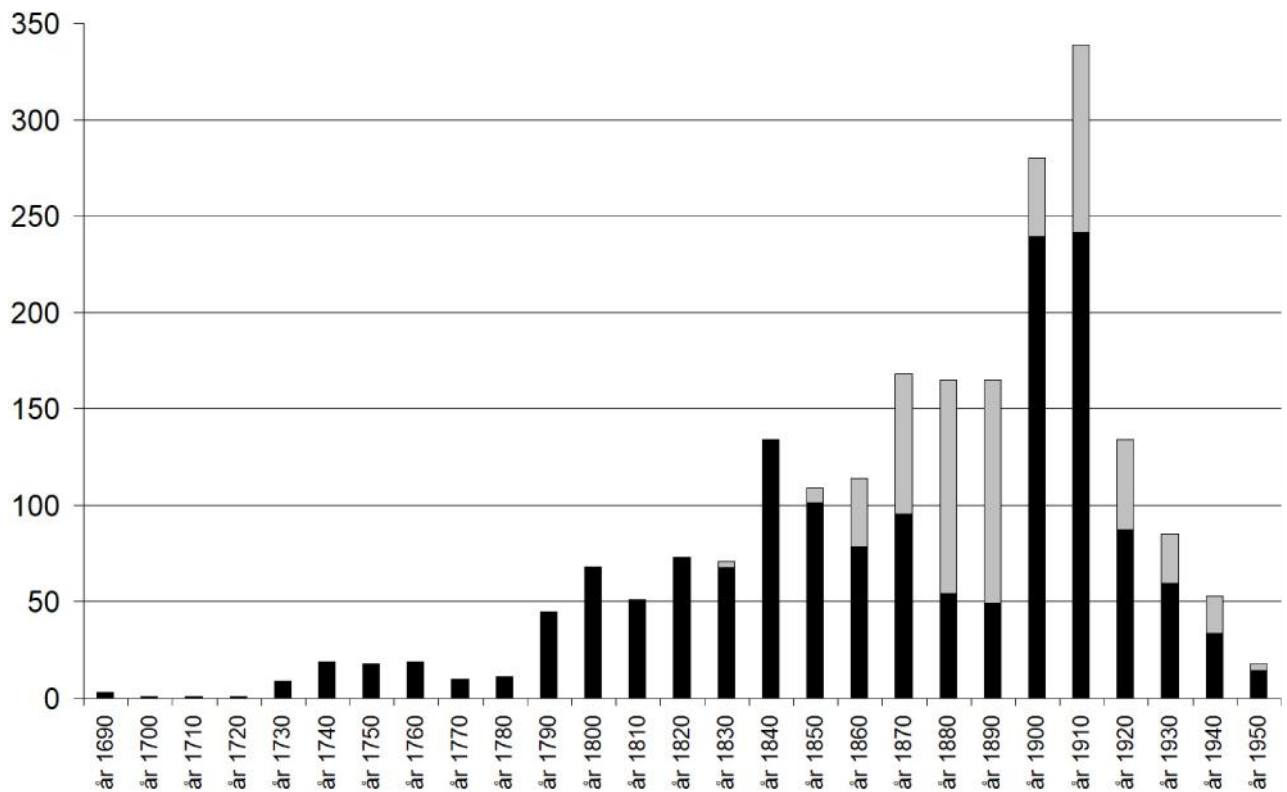
År 1662 och de två topparna

Jon Larssons i Tillhed initialer förekommer tillsammans med årtalet 1662 i texten "ILS 1662" strax ovanför dörrens utsida på mjölkboden som tillhör husgrupp nr 13. Han återfinns bland ägarna av Ärteråsen år 1664 i Kronans fäbodinventering.

De två topparna runt 1840-tal och 1900-talets två första årtionden hör ihop dels med Tillhed BED och hennes samtida kullor, dels med systrarna inom familjerna Sundström, Wester och Westman samt några av deras vänner vilka utmärker sig genom att rista ofta och mycket.

Äldsta årtalet per eldhus (cirkel) och mjölkbod (kvadrat) för husgrupp 1-14, varav nr 7 saknar dessa hus.

Antalet inristade årtal per årtionde (vars startår anges ovan). Svart stapel avser årtal som består av fyra siffror, medan grå stapel avser årtal som bara skrivits med de två sista siffrorna.

Ristningsperioder

Troligen var inte ristan-det en jämn tradition över lång tid, utan vissa personer var mer drivande och tycks ha inspirerat andra. Den äldst kända som ristat texter vid två olika husgrupper är masen Frans Erik Eriksson som föddes 1812 (där första namnet är ett gårdsnamn). Efter honom följde ett flertal, främst Tillhed Brita Eriksdotter som var en extremt flitig ristare. Vid 1840-talet skedde en ökning av ristan-det. För personer födda fram till 1820-talet är det någorlunda jämnt mellan kullor och dalkarlar i de ristade texterna, men från 1830-talet sker en stor övervikt av kullor där dalkarlar saknas helt under en viss tid.

Det skedde en minskning runt 1880-talet och tiden närmast därefter, alltså gällande kullor som föddes runt 1870-talet. Orsaken beror troligen på den stora utvandring-en från socken samtidigt som mejerier etablerades, vilka strävade efter att köpa mjölk året runt. Detta är första gången i historien som bönderna ställdes inför många viktiga beslut som dessutom påverkade fäbodarnas verksamhet.

Trots stor utvandring och företagsamma mejerier, ökade antalet ristningar mycket kraftigt strax efter år 1900 varvid man kan notera en viss förändring i texterna. De kullor som var mest aktiva skrev ofta ut sina namn, men en del av dem frångick inte den gamla traditionen med initialer. Dessa två varianter blandades även med varandra. Under åren 1903-1919 framträder familjerna Sundström, Wester och Westman samt deras kamrater mycket tydligt. Vid denna tid förekommer några undantag hur man skrev sina initialer. Vid den tiden fanns två kusiner som hette likadant och föddes med 11 dagars mellanrum. Den yngre kallade sig Anna (Persdotter) Sundström och den andra Anna Axelsdotter (Sundström), men hon skrev det vanligtvis AAxD. Hennes syster Erika skrev initialerna ERAxD.

Inristade födelseuppgifter

Några personer uppger sina födelseår, men det är ovanligt. Med undantag av husgrupp nr 3 som har en särskild släkttavla berörs födelseåren 1787, 1792, 1796, 1799, 1805, 1808, 1827, 1829, 1831, 1833 (5 ggr), 1835, 1852, 1864 och 1865.

Husgrupp nr 1 - MED FÖD ÅR 1796

Avser möjligen Margreta Eriksdotter född 22 okt 1796 av Erik Nilsson och Karin Eriksdotter i Dalbyn, eller Margreta Eriksdotter född 30 okt 1796 av Erik Gifting och Kerstin Hansdotter i Östansjö.

Husgrupp nr 1 - BED FÖD 1835

Den enda i Ore socken som stämmer in på detta är Brita Eriksdotter som föddes 12 december 1835 av Knippel Erik Persson och Kerstin Andersdotter från Östanvik nr 8. Den enda kända kopplingen till Ärteråsen är genom hennes fadder, som var Elias Erik Eriksson och Anna Gudmundsdotter i Näset, vilka var ägare till en husgrupp i Ärteråsen, nämligen nr 13 men inte det eldhus där ristningen finns.

Husgrupp nr 2 - SY MAD BED FÖDD PÅ 1831

De båda kullorna MAD och BED som sägs ha varit födda 1831, avser troligen Margreta Andersdotter, född den 30 nov av Jugarna Anders Andersson och Anna Eriksdotter i Näset nr 8. Däremot är det tveksamt om BED avser Brita Eriksdotter, född 24 april och dotter till Elias Erik Eriksson och Brita Andersdotter i nr 30 Östansjö, eller om texten bör tolkas som att det bara är MAD som är född 1831. I så fall bör BED vara identisk med Tillhed BED som var född 1833.

Husgrupp nr 2 - BED FÖDD PÅ 33 1850 och SY BED FÖDD PÅ 33 ÅR 1851

Avser Brita Eriksdotter född 2 juli 1833 av Tillhed Erik Gudmundsson och Anna Matsdotter i Näset.

Husgrupp nr 2 - SY # BED BYSD 1851 "ET PAR : FLE : KOR : SOM : ÄR : FÖD DA PÅ 33

Sannolikt Tillhed Brita Eriksdotter och finskan Brita Elisabeth Svendsdotter som föddes 1828 i Hamra i Orsa finnmarker i Orsa sn av Sven Persson och Brita Eliasdotter.

Husgrupp nr 2 - TILLHED AED I NESSET 1845 FÖDD PÅ 27 DEN 12 FEBROARE 1845

Tillhed Anna Eriksdotter i Näset var född den 12 februari 1827 av Erik Gudmundsson född 1793 och Anna Matsdotter i Näset. Hennes syskon ristade också in sina namn vid denna husgrupp.

Husgrupp nr 2 - BED FÖDD AO 33 1850 och BED FÖDD 1833 ÅR 1851

Tillhed Brita Eriksdotter som omnämns på många ristningar vid nr 2, var enligt två av texterna född 1833. Detta stämmer med kyrkböckerna.

Husgrupp nr 3 - # AAS FÖD ÅR 1799

Ingen person i Ore socken överensstämmer med detta, men väl Anders Andersson född 1799 av Anders Andersson i Skattungbyn i Orsa socken.

Husgrupp nr 3 - En familj från SKATTUNGBYN i Orsa socken

Vid nr 3 finns en ristningar som anger ett flertal besläktade personers initialer och födelseår, vars text är följande.

hus 3 OOS FÖD : ÅR : 1728 :
BID : FÖD : ÅR : 1731 :
ÅR : 1794
MNMO 52 D
AOS : FÖD : ÅR : 1766 :
BHD : ÅR : 1765 :
SA : FÖD : ÅR : 1792 : AI
OAS FÖD 1794
DA FÖD 1798
EOS # 1799

Såsom det blir i utskriften form:

Olof Olofsson född år 1728
Brita Jonsdotter född år 1731
skrivet år 1794
vigda år 1752
Anders Olofsson född 1766
Brita Hansdotter född 1765
sonen Anders född 1792
Olof Andersson född år 1794
dottern Anna född år 1798
Erik Olofsson född år 1799

gift 1823, dog 1842
gift 1821

Här uppräknas Anna Andersdotters släkt, såväl bröderna Anders och Olof samt fadern Anders Olofsson som farfadern Olof Olofsson. Ingen av dem bodde i Ore socken för detta hus är hitflyttat från Skattungbyn i Orsa socken. Däremot är det oklart vem som åsyfta med initialen EOS som står allra sist.

- Bengts Olof Olofsson föddes 1728 i Skattungbyn Österby, av Bengts Olof Mikaelsson och Anna Jonsdotter. Han gifte sig 1752 med Brita Jonsdotter, född 1731 i samma by av Jonas Eriksson och Brita Andersdotter. De fick bland annat sonen Mårts Anders Olofsson, född 1766 i Skattungbyn Österby. Han gifte sig 1790 med Brita Hansdotter, född 1765, från samma by och de fick flera barn. Tvillingarna Olof och Anders föddes år 1792 varav Olof dog samma år, sedan kom Olof 1794 och Anna 1798 samt tvillingarna Hans och Brita 1801, varav Hans dog 1802. Därpå föddes Kerstin 1803 och Hans 1805. Dessa återfinns i Skattungbyn nr 83 fram till 1818, samt i mantalslängden bland annat år 1812. Dottern Anna flyttade till nr 45 (senare nr 41/37/66/67) i samma by och gifte sig 1821 med Lassar Jonas Jonsson, född 1790, och de fick fyra barn år 1824-1837 innan han dog 1840. År 1869 var barnen fortfarande ogifta, förutom Anna som gifte sig med Jönsar Erik Eriksson i Skattungbyn nr 86 och fick flera barn.

- Någon Erik Olofsson som är född 1799 kan inte återfinnas i Orsa socken, men väl i Ore. Denne Klockar Erik Olofsson föddes 15 maj 1799 av Olof Jönsson och Margreta Hansdotter i Sunnanhed, men han gifte sig med en viss Brita Eriksdotter år 1824 varefter de fick sex barn. Där dog hon 1872 och han 1879. Ingenting i kyrkböckerna antyder att denne Erik Olofsson kände den familj som nämnts ovan.
- Erik Olofssons bomärke återfinns även på fler ställen i huset, bland annat intill AOD 1791, AOD 1792, EIS (troligen runt 1800-1830).

En släktbeskrivning från Skattungbyn i Orsa socken, återgiven vid husgrupp nr 3.

Husgrupp nr 9 - KMD(?) MED(?) FÖD 1793 18

Sannolikt en viss Margreta Eriksdotter, men antingen född 17 maj 1793 av Erik Eriksson och Margreta Hansdotter i Norrboda, eller 5 juli av Erik Eriksson och Margreata Erisdotter i Sörboda, eller 5 sept av Erik Persson och Kerstin Eriksdotter i Sunnanhed. Troligen avser 18 ett ofullbordat årtal på 1800-talet när det skrevs.

Husgrupp nr 9 - SI PÅ DEN SOM WIL AMD FÖD AA Å 1808 I SVNNA HED 1827

Se på den som vill, AMD, född år 1808 i Sunnanhed, år 1827. Sannolikt Anna Matsdotter, född 1 sept 1808 av Örjas Mats Matsson och Christina Eriksdotter i Sunnanhed.

Husgrupp nr 11 - FÖD ÅR 1792 SI KED I KMD

Troligen Kerstin Matsdotter född 1792-04-10 av Mats Matsson och Margreta Olofsdotter i Tillhed, men den förstnämnde kan inte definieras. Hon var syster till MMS som nämns intill.

Husgrupp nr 11 - FÖD ÅR 1787 MMS 1814(?)

Troligen Mats Matsson född 1 mars 1787 av Mats Matsson och Margreta Olofsdotter i Tillhed och som var ogift 1814. . Han var bror till KMD som nämns intill. År 1814 var han ännu ogift och om detta årtal är rätt så var han 27 år.

Husgrupp nr 11 - TIL KED FÖD ÅR 1852

Sannolikt Tillhed Kerstin Eriksdotter född 26 febr 1852 av Tillhed Erik Gudmundsson och Margreta Eriksdotter i Näset nr 22. Denne Erik hade en namne som var hans farbror, ty han var son till Gudmund Gudmundsson född 1789 som var bror till den

Tillhed Erik Gudmundsson född 1793 som var fader till flera barn som vanligen ristade in sina namn vid husgrupp nr 2.

Husgrupp nr 11 - TYLD K TYLD KMD FÖD DEN 20 IANVARE 64

Tillhed Karin Matsdotter föddes den 20 januari 1864 av Tillhed Mats Gudmundsson i Näset nr 22. Detta ristades 1880.

Husgrupp nr 11 - I KALES ALD FÖD DEN 28 DESEMBER 65

Sannolikt Carles Anna Larsdotter född 28 dec 1865 av Stut Lars Jonsson i Näset nr 33. Hon kallades Karles i kyrkböckerna när hon var piga i Skattungbyn, men det är oklart varför. Detta ristades 1880.

Husgrupp nr 11 - KED FÖDD DEN 29 OKTOBERS

Hon är inte återfunnen. Denna person är inte såsom förväntat identisk med den KED som föddes år 1852, ty hon överensstämmer inte med någon av de födda kullorna i Ore socken åren 1800-1880. Möjligen är "29" en felläsning, men enda tänkbara alternativet är 27, eller så är hon född före år 1800 eller utanför socknen.

Husgrupp nr 11 - KPD FÖD DEN 26 OKTOBER 75

Hon är inte återfunnen. Oklart om 1875 är födelseåret eller året när ristningen gjordes.

Husgrupp nr 12 - AED MND AED 1848 FÖT ÅR 1829 I

Det är oklart om födelseåret 1829 gäller dem alla eller enbart en av dem. Under detta år i kyrkböckerna finner vi Margreta Nilsdotter född 9 sept av Rännar Hans Jansson i Dalen nr 42 men hon flyttade till Rättvik 1845, Anna Eriksdotter född 4 juni av Erik Matsson i Sunnanhed nr 21, Anna Eriksdotter född 9 aug av Krats Erik Matsson i Östanvik nr 18, Anna Eriksdotter född 3 nov av Nissar Erik Eriksson i Dalbyn nr 29.

Husgrupp nr 12 - SI AED 1845 FOT ÅR 18 ...

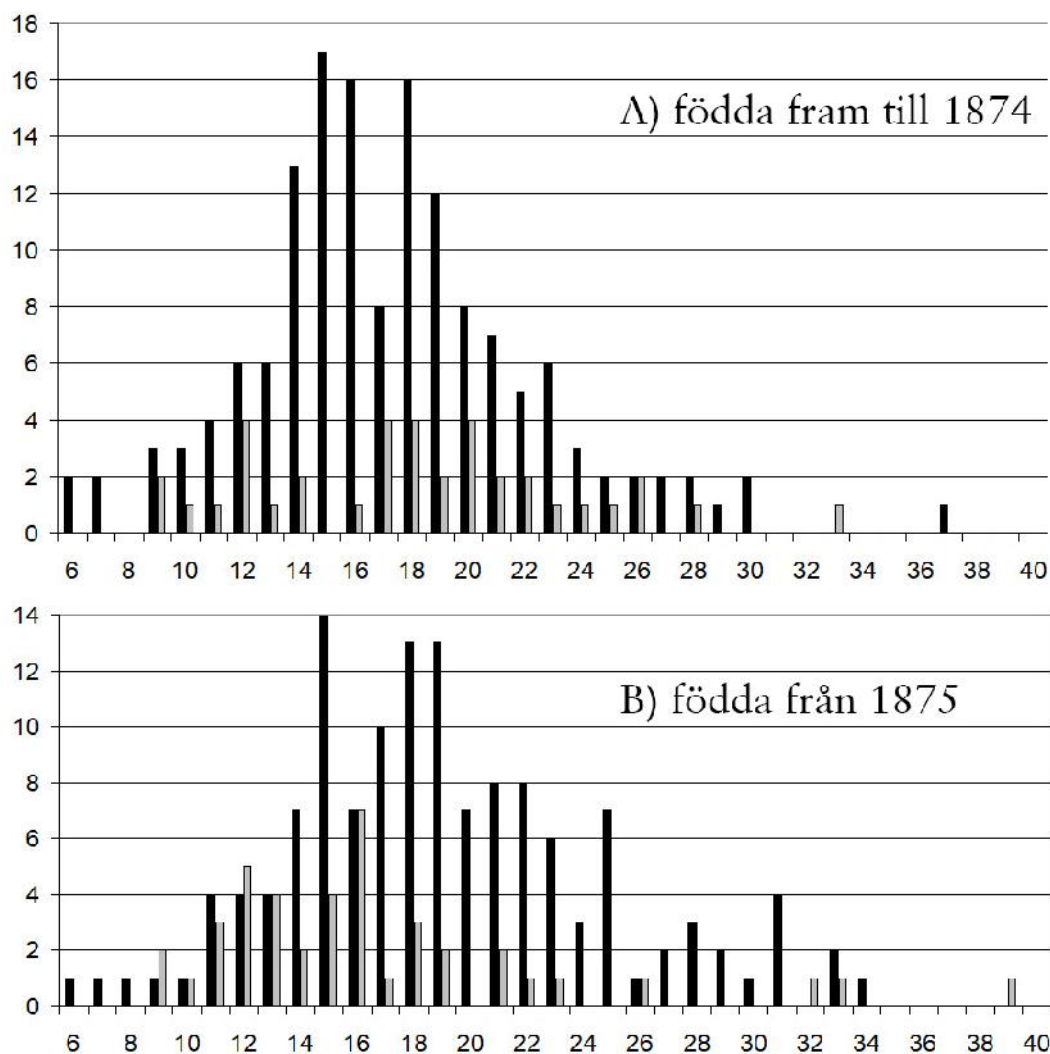
Texten avslutas med en svårläst siffra, 6 eller 8? Borde avse Anna Eriksdotter född 3 sept 1828 av de föräldrar som var ogifta Grälls Erik Eriksson i Östansjö och Margreta Hansdotter i Böle, båda från Ore sn.

Husgrupp nr 13 - " SI KAD I SÖRBODA FÖD PÅ 1805

Sannolikt Kerstin Andersdotter född 2 aug 1805 i Sörboda nr 4 av Knäpp Anders Olofsson och Kerstin Persdotter (modern dog 1813, varefter han gifte om sig samma år), som det första av tre kända barn. Hon var ogift fram till 1833 när hon flyttade till Orsa.

Identifierade personers ålder

De kullor och dalkarlar som är identifierade samt har ristat in ett årtal anger samtidigt hur gamla de var när ristningen gjordes. På så vis framträder det att dessa personer var 6-51 år. De allra yngsta brukar i regel omnämnas ihop med en storsyster och förmodligen vistades de endast på fåboden i samband med buföringen om våren, eller på sensommaren och hösten när boskapen skulle föras hem igen. Det är anmärkningsvärt att endast två personer är äldre än 34 år. Den vanligaste åldern är 15-20 år. Dock finns en viss skillnad mellan äldre och yngre ristningar. Detta klarläggs om man förslagsvis jämför ristare som är födda före respektive efter 1875. För kullorna ökar genomsnittet från 17,4 år till 19,1 år. För dalkarlarna är det tvärtom och ändras från 18,2 år till 16,6 år (exkl 51-åringen född 1751).

Åldern på identifierade kullor (svart) och dalkarlar (grått) vilka nämns i ristningarna fram till år 1924. Sammanställningen omfattar 363 kombinationer av namn och årtal där personens födelseår är känt. Flitiga ristare har dock bara räknats en enda gång per år. Exklusive de åtta personerna i släktbeskrivningen vid husgrupp nr 3 samt åtta personer som tolkats som turister eller skogsarbetare, samt en bonde född 1751 som var 51 år. Den tendens till skillnad som kan urskiljas mellan tidsperioderna börjar runt mitten av 1870-talet.

A) Övre diagrammet, personer födda 1688-1874: 148 årtal för kullor och 37 för dalkarlar, 6-37 år.

B) Nedre diagrammet, personer födda 1875-1911: 136 årtal för kullor och 42 för dalkarlar, 6-39 år.

Ristningarna visar att mindre barn var här ibland, men säkerligen bara på kortvariga besök där någon annan ristade deras namn. Däremot finns det ingenting som antyder att äldre människor var här, inte ens på besök. Att endast två personer var över 34 år visar att något annat. Inte heller de två änkorna som nämns i en ristning vid husgrupp nr 5 säger något, eftersom vi varken känner till deras ålder eller ärenden. Initialerna antyder att minst hälften bodde i Sunnanhed runt 1880-talet, alltså när eldhuset stod på Lindåsens fäbodvall och inte alls i Ärteråsen dit huset flyttades långt senare. Därtill är hälften av dem som nämns dalkarlar, vilket också antyder att det berör ett tillfälligt besök.

Första året kullorna gick vall

Några ristningar säger uttryckligen att en viss kulla gått vall första gången. Alla är 14-18 år:

TIL : LE : AED FÖRSTA OCH SISTA GÅNGEN JAG ÄR HÄR OCH ÄR
FÄBOFLICKA 1874

Skrivet av 15-åriga Tillhed Anna Eriksdotter som flyttade till Hälsingland på hösten samma år.

IPD, FÖRSTA, ÅRET, IAG, GÅR, WALL, 93 BRA, BRA

Detta skrevs sannolikt av Johanna Persdotter Wester som 1893 var 18 år.

ELIN BERGMAN FÖRSTA SOMMAREN IAG GÄTER 1924(?)

Om ristningen verkligen är från 1924, så var hon 14 år.

GAD FÖRSTA, SOMMAREN, IAG, GÅR, WALL, HÄR, ÅR 1908 BRA

Skrivet av Qvick Greta Andersdotter när hon var 16 år, men hon hade ristat sitt fullständiga namn redan 5 år tidigare.

Åldern hos kullor och dalkarlar som ristade namn och årtal visar att de fick följa med redan som barn och ta visst ansvar från 14-års ålder, varefter deras närvaro tycks ha blivit mer stadigvarande under några år innan de gifte sig. Sedan minskade deras ristande successivt när de kom upp i giftasvuxen ålder.

De tre kullorna som är mer än 27 år samt födda fram till 1874 berör dels två kvinnor som var födda på 1790-talet och som gjorde sina ristningar på 1820-talet vid tiden för storskiftet av fäbodvallen, dels Anna Kronberg, född 1857 och som bara ristade en enda gång nämligen år 1894 när hon var 37 år. Det normala var att kullorna bara var upp till 23-25 år, men detta ändrades vid tiden runt år 1900.

Av dem som föddes 1875 eller senare är det 15 (12%) som är äldre än 25 år. Dessutom är ålderskurvan långsamt avtagande på ett naturligt sätt, vilket anger att en viss förändring skedde efter år 1900.

Pigor och drängar

Benämningarna piga och dräng avser alltid tjänstefolk i kyrkböckerna. Ordet dräng förekommer bara en enda gång och piga nio gånger, varav 6 texter från två fäbodgårdar. Detta indikerar att ytterst få tjänstefolk fanns på fäboden och att de flesta vallhjonerna tillhörde familjerna som ägde boskapen och husen.

Sista året på fäboden kontra vigselåret

I enstaka fall säger ristningarna att kullan varit verksam för sista gången på fäboden. Om vi granskar deras sista år enligt ristningarnas årtal, framträder att de flesta slutade att rista när de gifte sig, troligen eftersom de stanna hemma på gården. Valet att förbli ogift blev vanligare strax efter år 1900. Exempelvis kan följande personer nämnas:

- Brita Eriksdotter Glad, född 1825, nämnd 1843, gifte sig 1846.
- Tillhed Anna Eriksdotter, född 1827, nämnd 1837-1849, gifte sig 1875.
- Brita Elisabeth Svendsdotter, född 1828, nämnd 1848-1851, gifte sig sommaren 1851.
- Tillhed Brita Eriksdotter, född 1833, nämnd 1847-1858, gifte sig 1859.
- Anna Persdotter Wester, född 1834, nämnd 1847-1850, gift 1854.
- Susanna Eriksdotter, född 1834, nämnd 1849, gift 1857.
- Tillhed Karin Eriksdotter, född 1837, nämnd 1847-1860, gifte sig 1861.
- Rustas Karin Danielsdotter, född 1849, nämnd 1864-1871, gifte sig 1875.
- Jut Karin Eriksdotter, född 1853, nämnd 1874, gifte sig 1874.
- Anna Persdotter (Wester), född 1859, nämnd 1870-1884, gifte sig 1885.
- Bränd Anna Andersdotter, född 1867, nämnd 1881-1889, flyttade till Medåkers sn i Västerås län i nov 1889 och gifte 1897.
- Sara Eriksdotter i Sunnanhed, född 1872, nämnd 1893, gifte sig 1894.
- Johanna Wester född 1875, nämnd 1893-1903, gifte sig 1903.
- Johanna Sundström, född 1887, nämnd 1908-1909, gifte sig 1911.
- Akvelina Westman, född 1888, nämnd 1903-1915, gifte sig 1916.
- Albertina Westman, född 1890, nämnd 1907, gifte sig 1910.
- Anna Eriksson, född 1890, nämnd 1903-1910, gifte sig 1918.
- Anna Helena Sturk, född 1892, nämnd 1907-1910, gifte sig 1914.
- Qvick Greta Andersdotter, född 1892, nämnd 1903-1923, gifte sig 1924.
- Johanna Johansson (densamma som IID), född 1896, nämnd 1908-1918, gifte sig 1918.

En gift resp ogift dalkarl (ytterligare 1 ogift och 4 gifta karlar förekommer):

- Tillhed Erik Eriksson, född 1825, nämnd 1858 ihop med sina syskon, gifte sig 1854.
- Nissar Nils Hansson, född 1835, nämnd 1860, gifte sig 1861.

En flitigt förekommande dalkarl

- Anders Bernhard Petrin, 1891, nämnd 1902-1910, gifte sig 1913.

Kullor som var på fäboden som gifta. Dock berörs i regel bara en enda ristning per person och ofta förhållandevis lång tid efter deras kända tid som fäbodkullor. De två sistnämnda, som var kusiner, nämns samma år efter att de båda hade gift sig.

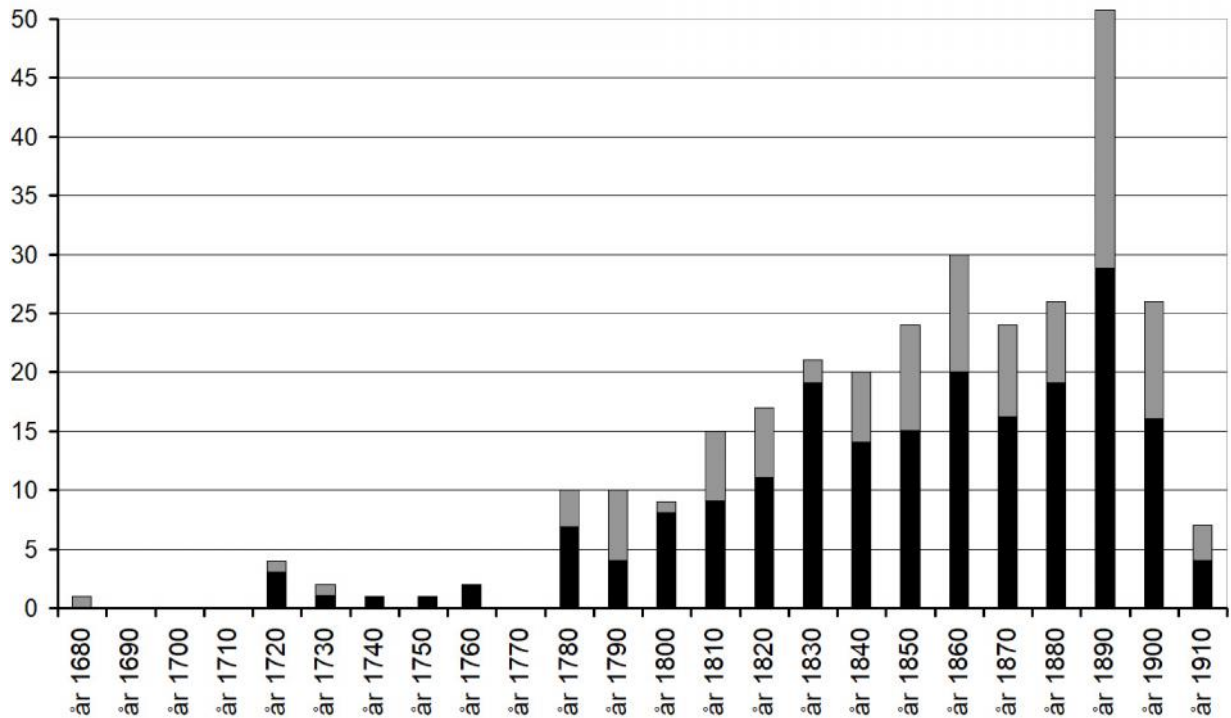
- Jut Anna Eriksdotter, född 1845, nämnd 1857-1863 samt 1869, gifte sig 1866 till Dalbyn.
- Anna Eulalia Lindman, född 1876, nämnd 1899, gifte sig 1898.
- Erika Wester, född 1883, nämnd 1904-1906 och en gång 1916, gifte sig 1907.
- Anna Elida Axelsdotter (Sundström), född 1893, nämnd 1905-1915 och en gång 1918, gifte sig 1916.
- Anna Elida (Persdotter) Sundström, född 1894, nämnd 1907-1912 och en gång 1918, gifte sig 1911. Alltså var hon vid fäboden minst två gånger som gift.

Fäbodkullor som aldrig gifte sig.

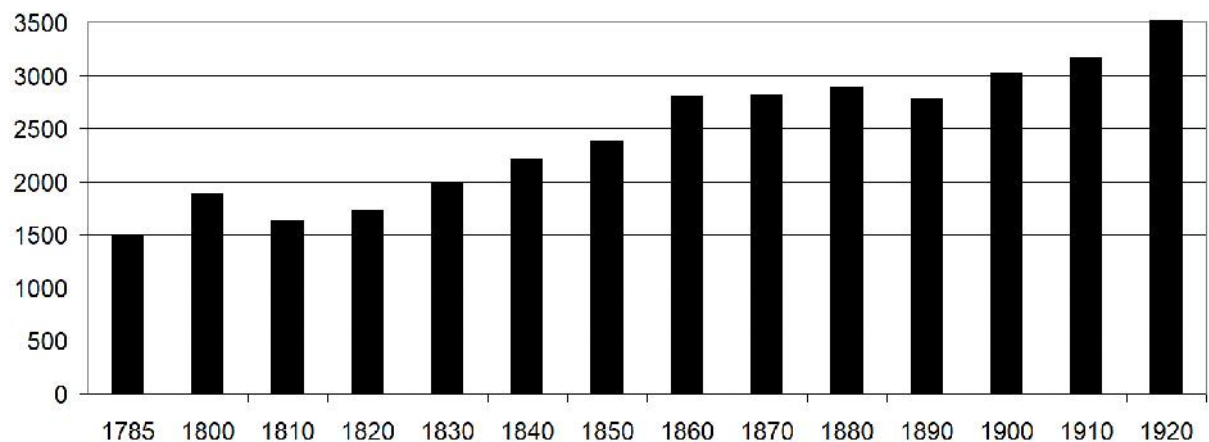
- Albertina Gudmundsdotter Lindsten, född 1880, nämnd 1898-1911.
- Kristina Gök, född 1881, nämnd 1896, 1909-1915.
- Johanna Liljemark, född 1887, nämnd 1910-1912.
- Qvick Johanna Andersdotter, född 1888, nämnd 1904-1921.
- Frida Westman, född 1892, nämnd 1905-1920.
- Anna Westman, född 1899, nämnd 1914-1918.
- Anna Amalia Hedvall, född 1899, nämnd 1916-1924.

De identifierade personernas födelseår

De identifierade personerna som föddes före 1780-talet är få och utspridda, men det kom en ihållande ökning från just 1780-talet. Möjligen beror det på storskiftet under 1820-talet och att man oftare än tidigare ville märka husen med sitt namn, men det är bara en gissning. Därefter följer en successiv ökning fram till 1890-talet. De kullor och dalkarlar som föddes under detta årtionde var runt 20-års ålder när verksamheten i Ärteråsen minskade kraftigt. Således är det inte oväntat att antalet ristare som föddes efter år 1900 minskar kraftigt.

De identifierade ristarnas födelseår och grupperade i årtionden (med angivet startår), oavsett när de ristade under sitt liv och hur mycket. Kullor återges med svart stapel och dalkarlar med grå stapel. Avser ristningar fram till år 1924. Exklusive åtta personer som tolkats som turister eller skogsarbetare samt de åtta personerna som ingår i släktbeskrivningen i husgrupp nr 3.

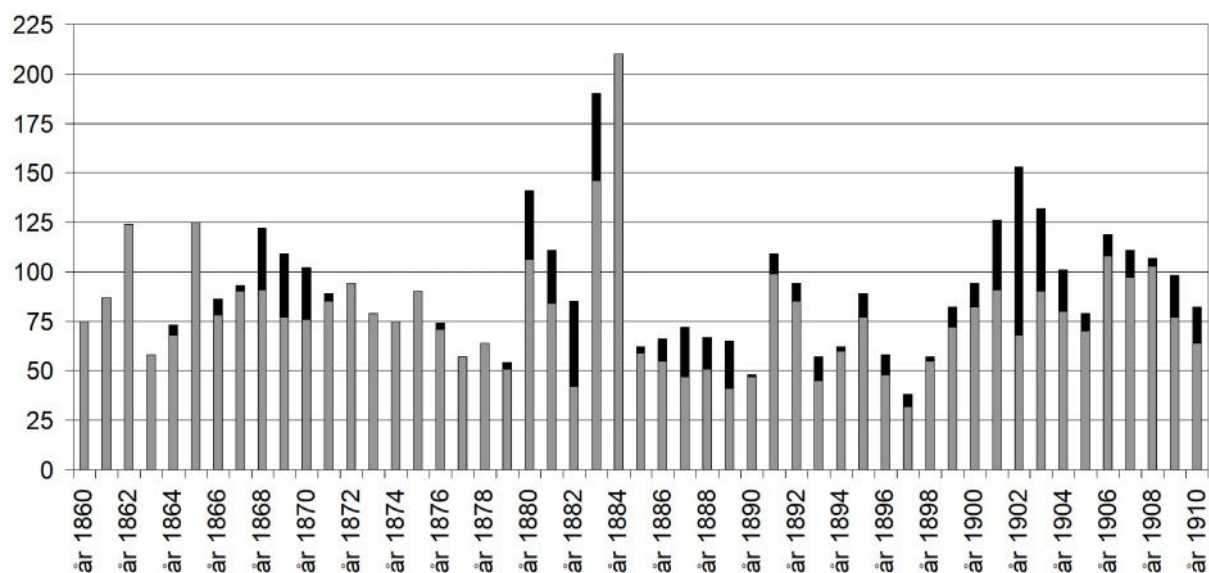
Befolkningens storlek i Ore socken 1785-1920. Svacka runt 1890-talet motsvarar delvis det minskade antalet ristare som föddes på 1870-talet.

Det finns en påtaglig nedgång vad gäller antalet ristare som är födda på 1870-talet, alltså ristare som var verksamma runt 1890-talet. Orsaken är tänkligen naturlig, Antalet kullor i Näset minskade just vid denna tid och likaså kan vi se att antalet inristade årtal under 1880- och 1890-talet inte alls följer med i den uppåt gående trenden som gäller i övrigt fram till början av 1900-talet. Orsaken till att antalet kullor minskade berodde inte på svåra sjukdomar, utan främst på den kraftigt ökande utflyttningen till städer och andra landsdelar samt utvandringen till Amerika.

Svackan runt 1890-talet

Befolkningsökningen i Ore socken som pågått konstant sedan medeltid hejdades på 1870-talet och ersattes av en minskning under 1890-talet innan det åter blev en viss ökning. Orsaken var den stora utflyttningen till andra landsbygder samt till städer och Nordamerika vilket startade på 1860-talet och nådde en topp på 1880-talet. Denna folkminskning märks också på ristningarna, ty antalet ristare födda på 1870-talet är klart färre än förväntat. Med andra ord berörs de som skulle ha vistats på fäbodarna i slutet av 1880-talet och under 1890-talet men som tydligen var klart färre än tidigare, eller åtminstone mindre benägna att rista sina namn. Troligen ska man tolka detta som den första vågen av neddragningar på fäbodarna, vilken snabbt följdes av fler när mejerierna växte fram och köpte all mjölk året runt.

Trots att verksamheten på fäbodvallarna kan ha minskat under 1880-talet och årtiondet därefter, kom nästa generations ristare att utmärka sig mer än någonsin. Det berodde på att ristarna skar in sina namn vid betydligt fler husgrupper än man gjort tidigare och inte alls bara där de bodde.

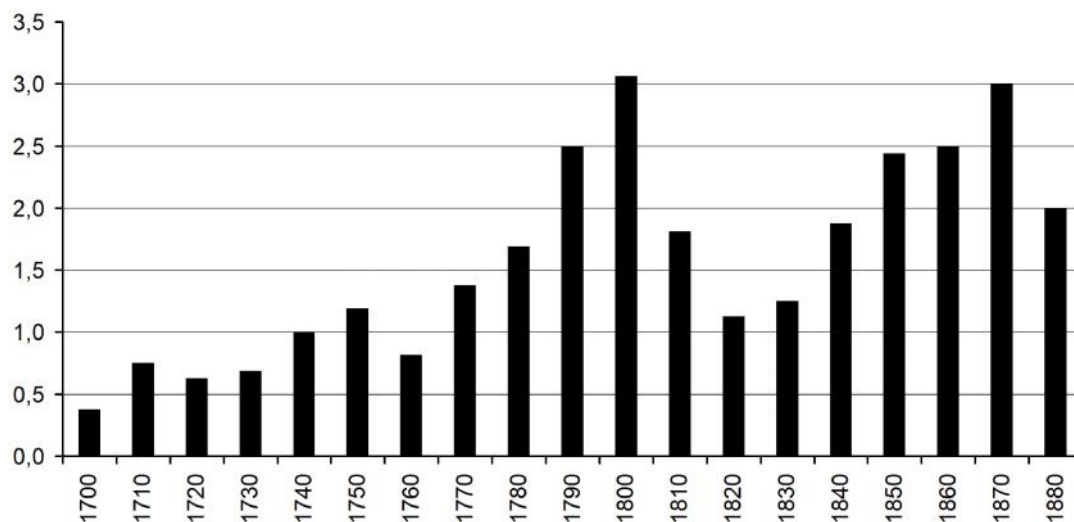

Antal personer som flyttade från Ore socken åren 1860-1910 (samt andelen som flyttade till Amerika (svart). Under samma period var inflyttningen till Ore runt 30-50 personer/år, men variationen var stor.

1900-talets fäbodkullor

Enligt många berättelser sköttes varje fäbod av tre kullor varav två mjölkade och vallade boskap medan den tredje tog hand om mjölken, avskilde grädden, kärnade smör, ystade ost och kokade messmör. I gengäld tog de övriga i familjen hand om tillfälliga och tyngre sysslor såsom vedhuggning, lagning av hus och gårdsgårdar samt bärgning av hö.

Det framgår i kyrkböckerna att det ytterst sällan fanns tre ogifta kvinnor i lämplig ålder per gård hos dem som ägde en fäbod i Ärteråsen. Om man istället tänker sig att bönderna delade på fäbodarna så förbättrades förutsättningarna. Fortfarande var antalet kullor för litet fram till 1780-talet och runt 1820-talet, vilket delvis berodde på perioder med svåra barnsjukdomar. Det innebar att det emellanåt fanns ett stort behov att samverka med andra byar.

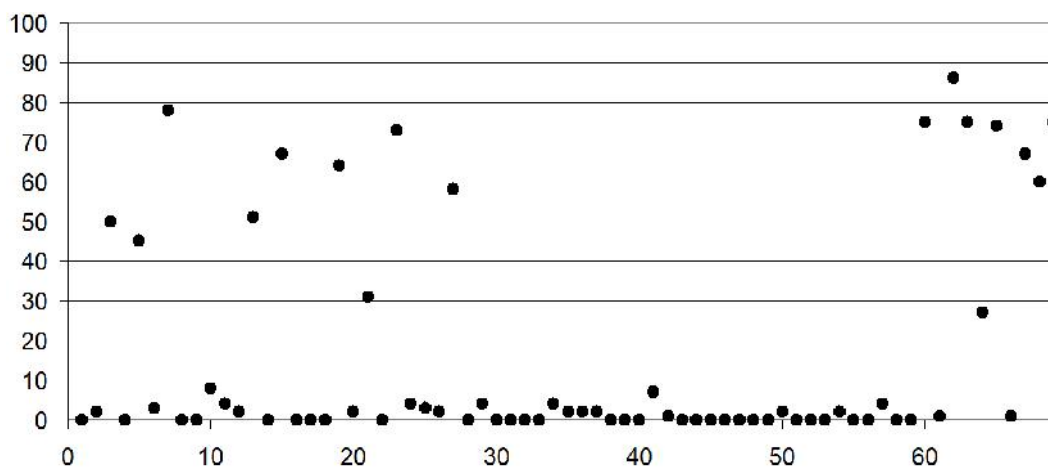

Antalet ogifta kvinnor på de 24 berörda gårdarna i Näset och Arvet, enligt kyrkböckerna, vilka teoretiskt fördelats på 16 fäboddar. En stapel med höjden 1,0 motsvarar således 16 kvinnor. Antalet fäboddar har dock varierat under den berörda tidsperioden. Varje stapel omfattar antalet berörda kullor under en 10-års period där det nämnda årtalet är startåret. Urvalet omfattar de kullor som var ogifta och minst 10 år gamla någon gång under det berörda årtiondet, vilket leder till att staplarna blir för höga. Det faktiska antalet bör vara ungefär 25% lägre.

Från slutet av 1800-talet uppstod återigen brist på ogifta fäbodkullor, men denna gång var situationen likartad över hela landskapet eftersom alltfler sökte sig till städerna och lönearbeten. En annan stor skillnad var att medellivslängden ökade samtidigt som en stramare familjeplanering med endast två barn slog igenom. På så vis ökade antalet medelålders kvinnor vars barn redan blivit vuxna och som av det skälet kunde ta sig an sysslorna vid fäboden. Således började de äldre kvinnorna dominera bland fäbodkullorna.

Olyckliga livsöden

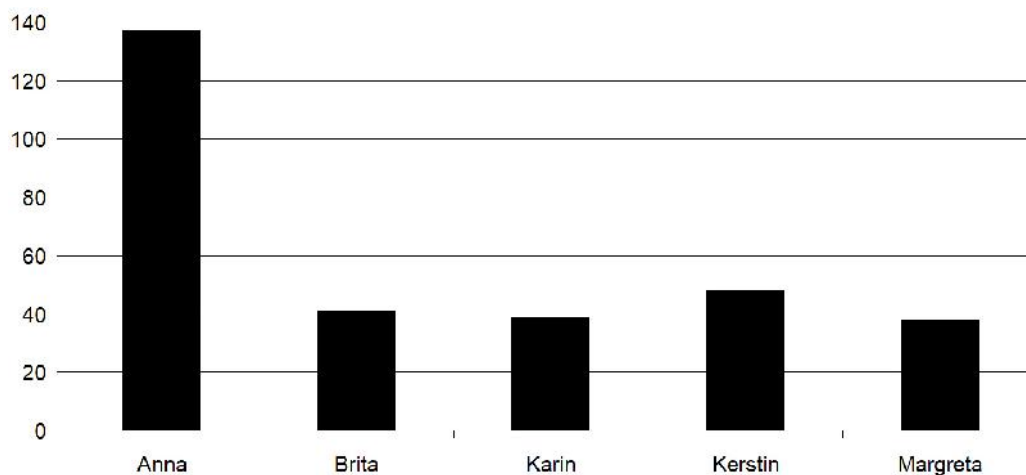
Orsaken att det saknades kullor i rätt ålder under vissa perioder berodde ibland på svåra sjukdomar som spreds runt om i bygden. Det finns många olyckliga livsöden som drabbat dem som ägde en andel i Ärteråsen. En familj som drabbades ovanligt hårt var Blecko Hans Hansson som bodde i Näset. Han gifte sig med Margreta Andersdotter år 1798 och de fick sex barn varav fyra dog inom en och samma vecka i september 1817 av en smittsam sjukdom som de kallade rödsot (dysenteri eller en tarmsjukdom). Barnen, tre söner och en dotter, var 3-15 år gamla. Liknande händelser skedde även under 1700-talet när kikhosta och smittkoppor spreds. Sedan kom dysenteri och kolera.

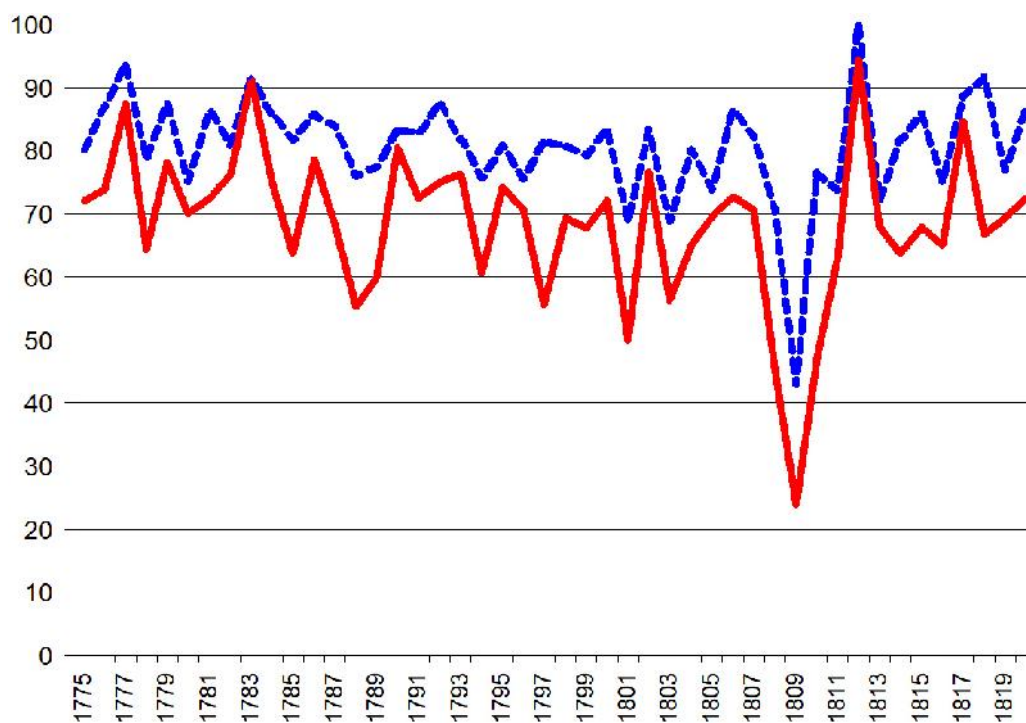
Åldern på de 69 personer som dog i Ore socken år 1778 som var ett av de värsta åren under 1700-talet, varav de flesta var barn under 10 år som dog av smittkoppor. Angivna i kronologisk ordning. Efter kyrkböckerna.

Stark sedvana rörande förnamnen

Det finns många företeelser som vittnar om att livet runt Oresjöns jordbruksbygder fortsatte som tidigare och att man ogärna tog sig an nyheter. Så tycks det ha varit ända fram till hungersnöden på 1860-talet varefter det mesta i samhället förändrades snabbt samt obevekligen även gällde denna bygd. Denna tendens går att se i bouppteckningarna samt i skattelängderna, där mantalslängderna från tiden runt år 1800 visar att förhållandevis många män och kvinnor rökte, men de drack inte kaffe förrän långt senare. Ett annat exempel är många och stora skillnader gentemot bygden vid järnbruken i Furudal och Dalfors där man anammade många nyheter, både för att man hade långväga kontakter och för att man hade råd. Förutom skillnader som framträder i bouppteckningarna märks detta i dopnamnen. Vid järnbruken följde man de nya traditionerna som kom från städerna, men runt Oresjön fortsatte man ge sina barn samma namn som man gjort sedan generationer tillbaka. Det medförde att många dalkarlar hette Anders Andersson, Erik Eriksson, Carl, Carlsson, Hans Hansson etc. Kullorna döptes ofta till Anna, Brita, Karin, Kerstin eller Margreta, även när modern bar ett av dem. Om man fick fler än fem döttrar hade ofta någon av de tidigare dött och då användes namnet på nytt. I annat fall valde man något annat namn som också förekom i bygden.

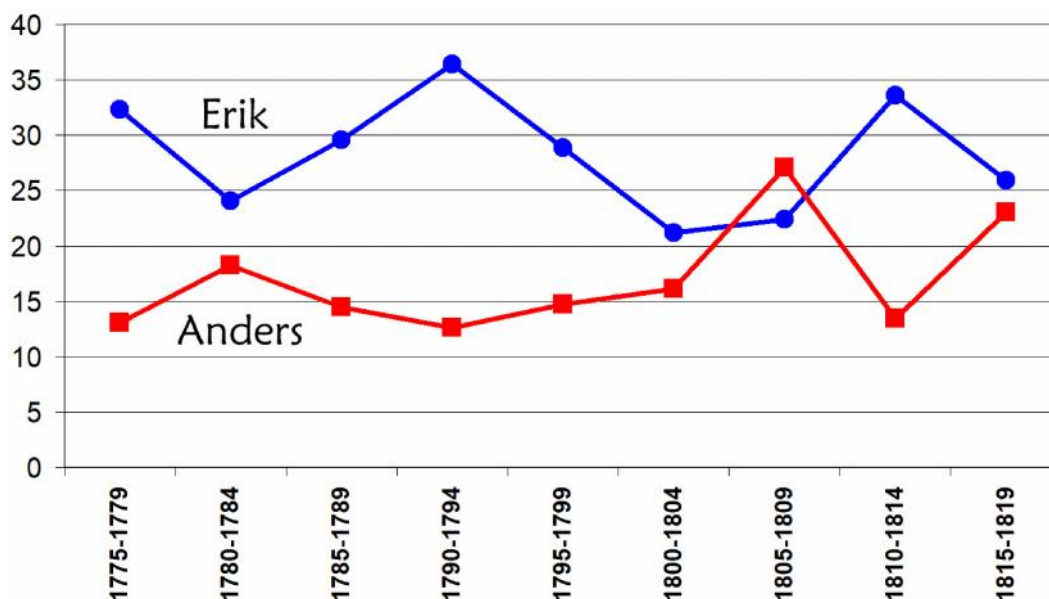

Antalet kullor i Ore socken som år 1775-1820 döptes till ett av de fem vanligaste förnamnen i denna bygd. Namnet Anna var nästan lika vanligt som de efterföljande fyra tillsammans.

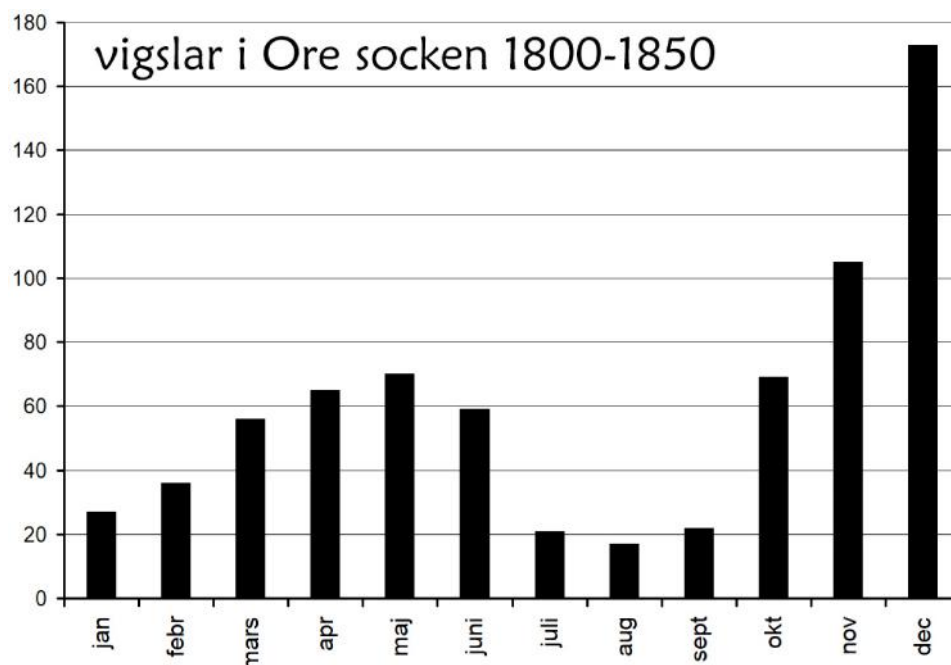

Den procentuella andelen kullor i Ore socken som åren 1775-1820 döptes till Anna, Brita, Karin, Kerstin eller Margreta (röd heldragen linje). Dessa förnamn förekom allra mest i jordbruksbygden runt Oresjön, medan övriga förnamn var mer vanliga i bygderna runt järnbruken Furudal och Dalfors. Som jämförelse har även varianter medtagits, dels namnet Greta samt dubbelnamn där en av dessa sex förnamn ingår (blå linje med korta streck).

Ett likartat förhållande gäller masarnas förnamn. Åren 1775-1820 döptes 45% av dalkarlar-
na i Ore socken antingen till Erik (28,5%) eller Anders (16,7%). Denna andel skulle bli
ännu högre ifall man endast tog hänsyn till byarna runt Oresjön och inte bygderna runt
järnbruken där andra namnseder gällde i högre grad.

Den procentuella andelen dalkarlar i Ore socken som åren 1775-1819 döptes till Erik (blått
med prickar) eller Anders (rött med fyrkanter). Tillsammans utgör de 45%, men ifall man
inte räknade med bygden runt järnbruken Furudal och Dalfors skulle andelen bli ännu högre.

Som kuriosa kan nämnas att vigslarna i Ore socken oftast skedde runt påsk och jul, men
ytterst sällan under sommartid när de ogifta kullorna var på fåbodarna.

Inristade initialer

Om vi utgår från de gårdar i Näset och Arvet som ägde Ärteråsen och undersöker vilka förnamn som förekom här enligt husförhörslängden, får vi fram alla teoretiskt tänkbara initialer som är primära. Eftersom en helt ny namntradition infördes från slutet av 1860-talet är det stor skillnad på dopnamnen före och efter det skiftet. Då började man ge barnen helt nya namn som inte använts av föregående generationer.

Likheten mellan de namn som förekommer i husförhörslängden gentemot de som finns bland ristningarna är tämligen god. Förnamn med inledande C skrivs dock med K. En mer ovanlig variant är initialerna för Axelsdöttrarna Anna och Erika som skrev med fyra och fem bokstäver, nämligen AAxD och ERAxD vilka återfinns 29 respektive 8 gånger, inklusive några varianter på stavningen. Greta och Johanna blev vanligt i slutskedet av 1800-talet och början av 1900-talet, men förekommer knappt alls innan dess. En enda kulla står bakom minst hälften av GAD-ristningarna. Inledande R avser möjligen namnet KARIN, vilket kunde användes för att undvika förväxling med Kerstin.

Mansnamnen är betydligt fler fram till 1865, men utökades lika mycket som kvinnonamnen därefter. Såsom förväntat dominerar Anders och Erik både i kyrkböcker och bland ristningarna, vilket också får till följd att patronymikon som Andersson, Andersdotter, Eriksson och Eriksdotter är mycket vanligare än de övriga och omfattar hälften av mansnamnen. Därefter kommer Jöns (bokstaven I) och Hans.

Att det finns 4932 kvinnliga initialer gentemot 1542 manliga initialer, kan möjligen förklaras av att männen kom till fäbodvallen när kullornas sommarvistelse inleddes och avslutades. Därtill kom de ibland på lördagarna, men främst för att få umgås med de jämnåriga och ogifta kullorna. Ungefär 40% av alla ristade tecken anger initialer eller utskrivna namn.

	A	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	S	T	
A	AAD	ACD	ADD	AED	-	AGD	AHD	AID	-	ALD	AMD	AND	AOD	APD	-	-	
B	BAD	-	BDD	BED	-	-	BHD	BID	-	BLD	BMD	BND	BOD	BPD	-	BTD	
C	CAD	CCD	CDD	CED	-	CGD	CHD	-	-	-	CMD	CND	COD	CPD	-	-	
E	-	-	-	EED	-	-	EHD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
K	KAD	KCD	KDD	KED	KFD	KGD	KHD	-	-	KLD	KMD	KND	KOD	KPD	-	-	
M	MAD	-	-	MED	MFD	-	MHD	-	-	-	MMD	-	MOD	MPD	-	-	
S	SAD	-	SDD	SED	-	-	SHD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
A	10	2	2	29	-	5	11	4	-	1	1	2	4	6	-	-	77
B	3	-	2	20	-	-	4	4	-	1	6	2	3	8	-	1	54
C	5	2	1	22	-	2	4	-	-	-	2	2	2	5	-	-	47
E	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
K	2	2	1	11	1	2	4	-	-	1	2	1	3	2	-	-	32
M	5	-	-	13	1	-	5	-	-	-	2	-	4	5	-	-	35
S	1	-	1	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
	26	6	7	98	2	9	30	8	0	3	13	7	16	26	0	1	252

KVINNONAMN - Samtliga initialer som nämns i husförhörslängden i Näset och Arvet från år 1690 och fram till dem som föddes 1865 (överst). Antalet kvinnonamn i kombination med fadersnamnet (nederst).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	S	T	s:a
A	238	13	2	129	486	-	18	151	116	17	43	109	18	54	151	3	4	1552
B	114	5	1	31	286	-	11	62	61	3	3	58	3	55	69	-	1	763
C	2	-	-	-	-	3	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	8
D	4	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	4	1	-	1	-	1	13
E	20	2	-	8	29	-	1	17	18	1	3	4	2	2	59	1	1	168
F	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	1	-	-	9
G	92	-	-	-	3	-	1	8	1	1	-	2	-	2	7	-	-	117
H	11	1	-	10	47	-	-	6	10	1	-	1	-	1	5	1	1	95
I	41	1	-	14	29	29	2	5	82	-	-	4	5	4	75	6	3	300
K	152	11	-	49	325	-	7	84	119	7	13	86	11	66	30	6	7	973
L	6	1	-	1	28	-	-	1	42	-	2	3	-	-	1	-	1	86
M	109	7	-	8	226	2	4	23	22	4	9	58	45	21	41	2	1	582
N	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	-	-	6
O	-	-	-	4	1	-	1	-	1	-	-	2	-	-	-	1	-	10
P	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	2	-	-	1	2	-	-	9
R	3	-	-	-	18	-	-	-	3	-	-	1	-	3	6	-	1	35
S	69	1	-	13	62	-	-	17	20	-	1	15	22	2	2	16	-	240
T	4	-	-	-	1	-	-	1	5	-	-	-	-	-	1	-	-	12
s:a	867	42	3	267	1544	34	45	376	510	37	76	347	108	212	453	36	21	4978

KVINNONAMN - Det faktiska antalet inristade initialer med tre bokstäver, som berörs av de utvalda bokstäverna samt några få varianter med 4-5 bokstäver (främst AAxD och EAxD). Exklusive fullt utskrivna namn, lönnskrift och de udda initialerna AXD, IRD, WAD och KWD som förekommer en gång vardera.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	R	S	T	s:a
A	73	1	-	35	89	-	6	28	33	4	8	17	5	11	16	3	6	1	336
B	2	3	-	2	6	-	-	1	4	-	-	2	2	-	1	-	2	-	25
C	-	-	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
D	4	1	1	10	8	-	-	12	-	-	3	-	6	4	-	-	1	-	50
E	81	2	-	17	184	1	5	43	39	-	7	27	5	14	31	1	2	2	461
F	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	7
G	1	-	-	-	15	-	7	1	6	-	-	-	1	1	2	-	2	-	36
H	7	-	-	13	32	-	1	49	12	-	1	3	-	4	5	1	1	-	129
I	49	-	-	2	23	-	2	14	41	-	9	25	5	2	18	1	6	-	197
K	15	-	-	8	1	-	-	5	11	2	-	1	-	-	1	-	1	2	47
L	8	1	-	-	4	-	-	3	14	-	13	3	-	-	6	-	1	-	53
M	23	-	-	2	16	-	2	4	1	-	5	18	-	3	1	-	-	-	75
N	-	1	-	-	8	-	-	5	6	-	-	-	-	-	2	-	-	-	22
O	2	-	-	-	18	-	1	8	6	-	-	5	-	16	4	1	3	-	64
P	1	-	-	1	6	-	-	5	5	-	1	1	-	2	8	-	-	-	30
R	-	-	-	1	2	-	-	-	4	1	-	-	-	-	1	-	-	-	9
S	4	-	-	-	1	-	-	1	2	-	-	1	1	-	-	-	1	-	11
T	2	-	-	1	2	-	-	-	1	-	-	3	-	1	1	-	-	-	11
s:a	272	9	2	93	417	2	25	180	187	7	47	107	25	59	97	7	26	5	1567

MANSNAMN - Det faktiska antalet inristade initialer med tre bokstäver, med inledande bokstav enligt vänsterspalten och mellanbokstaven enligt den övre raden.

Kullor:

AED	486	Anna Eriksdotter
KED	325	Karin / Kerstin Eriksdotter
BED	286	Brita Eriksdotter
AAD	238	Anna Andersdotter
MED	226	Margreta Eriksdotter
KAD	152	Karin / Kerstin Andersdotter
AHD	151	Anna Hans- / Hindriksdotter
APD	151	Anna Persdotter
ADD	129	Anna Danielsdotter
KID	119	Karin / Kerstin Jonsdotter
AID	116	Anna Jonsdotter etc
BAD	114	Brita Andersdotter

Dalkarlar:

EES	184	Erik Eriksson
AES	89	Anders Eriksson
EAS	81	Erik Andersson
AAS	73	Anders Andersson
HHS	49	Hans / Hindrik Hans- / Hindriksson
IAS	49	Jöns Andersson
EHS	43	Erik Hans- / Hindriksson
IIS	41	Jon Jonsson / Jöns Jönsson etc
EIS	39	Erik Jonsson
ADS	35	Anders Danielsson
AIS	33	Anders Jonsson
EPS	31	Erik Persson

De vanligaste initialerna bland kullor och dalkarlar samt antal förekomster och förslag på tolkning av deras riktiga namn.

Renskriftens primära brister

Förmodligen har ett okänt antal initialer med bokstaven B blivit fellästa och borde rätteligen vara K. Detta är den i särklass största osäkerheten som gäller hela renskriften av ristningarna.

Alternativa initialer

Att systrarna Anna och Erika skrev sina initialer på ett oväntat sätt har nämnts ovan, men det var fler som hittade på alternativa sätt. Det gäller två kullor med förnamnet Albertina samt Akvelina Westman som emellanåt skrev sitt namn med tre bokstäver. De varianter som nämns efter snedstreckat förekommer bara en enda gång vardera.

- AWM Anna Westman (eller hennes syster Albertina eller Akvelina)
- ALB WM Albertina Westman (syster till Akvelina och Anna)
- ALB GD / AB GD Albertina Gudmundsdotter (ej att förväxla med ovanstående)
- AAxD / AE X D Anna (Elida) Axelsdotter (Sundström)
- ERAxD / ERRAA X Erika Axelsdotter (Sundström)

Ännu ett exempel är Brita Elisabeth Svendsdotter som vistades i Ärteråsen på 1840-talet och som ofta skrev sitt andra förnamn med bokstaven I eller Y, som är likvärdiga i detta sammanhang. Att hon inte skrev med E berodde sannolikt på att det uttalades med inledande I-ljud. Att även S kunde ersättas med ett C må dock snarare uppfattas som slarv. Ibland skrev hon endast BID och hoppade över S men om hon även ristade in sitt personmärke, så framgår det ändå att det var hon.

- BISD / BYCD Brita Elisabeth Svendsdotter

Utöver dessa förekommer det emellanåt att dalkarlar skrev med fyra bokstäver men i dessa fall har den första bokstaven ofta tolkats som gårdsnamnet, alternativt att de två första bokstäverna återger ett dubbelnamn, EGES eller Erik Gustav Eriksson.

Inristade hela förnamn

Vid sidan av initialerna som dominerar starkt så förekom det att man skrev ut förnamnet och ibland efternamnet. Endast undantagsvis ristade man hela förnamn före 1890-talet, varefter det blev allt vanligare. Detta märks på namntyperna som mestadels tillhör tiden från 1860-talet och framåt. Av de namn som var vanliga före 1860-talet är det endast ANNA och ERIK som är vanliga även i denna lista. Varje enskilt förnamn representeras ofta av 1-2 personer, dock med undantag av just Anna och Erik. Bland texterna med förnamnet Anna märks bland annat ANNA Blixt, Eriksson, Hansdotter, Hedwall, Isaksson, Jernberg, Löf, Matsson, Sjökvist, Strid, Sturk, Sundström och Westman.

En säregen stavning gäller namnet Ingrid som mestadels stavas med två inledande I:n eller med JI, trots att det är flera personer som döljer sig bakom detta namn.

Kullor

AGDA	9		4+18+4
AINA (<i>avser Akvelina</i>)	1	Ingrid	4
AKWELINA	10	IOHANNA /JOHANNA /IOHANA	
ALBERTINA	3		21+5+1
ALIDA	11	JENNY	1
ALISE	2	KARIN	12
ALMA	18	KERSTIN	1
ANNA (Anna)	114+10	LILLY	1
ANNELI	1	LINA / LIMA	9+1
ANNIKA	1	LINNEA	1
ASTRID	6	Lisa	1
AUGUSTA	1	LYDIA	1
BEATA	1	MARGRETA / MARGARETA	11+1
BEDA	3	MARIA	3
BERTA	1	MARIT	1
BIRGITTA	2	MATILDA	3
BRITA	6	MÄRTA / MARTA (Märta)	6+2+1
CHRISTINA / KRISTINA	1+9	NANNA	2
DAGMAR	3	NORA	3
EDIT	12	OLGA	1
ELIN	11	SALLY	1
ELINA	1	SARA	4
ELLEN	8	SELMA	3
ELSA	22	SIGRID / SIGRRID	4+1
ELWIRA	1	SOFIA	2
EMMA	4	STINA	18
ERIKA (Erika)	22+1	SVEA	3
ESTER (Ester)	19+2	SVSANNA / SVSANA	4
ESTRID	1	TYRA	2
EULALIA	1	ULLA	4
EVA / EWA	20+1	VALBORG	2
FRIDA	21	WERA	1
GRETA	10	WIKTORIA	1
GUNHILD	3	WIOLA	1
HELENA	4		
HILDA	1		
HILDVR / HILDUR	4+1		
INGEGERD	1		
INGRID / IINGRID / JINGRID			

Summa: 553 ristningar (en person med dubbelnamn) med 71 olika namn på kullor

Dalkarlar

ALBERT (Albert)	2+2	ISAK	5
ALBIN / ALBYN	6+1	JAKOB	1
ANDERS (Anders)	1+2	JOHAN / IOHAN (Johan)	2+12+5
ANTON	3	KONRAD	1
ARNE	7	LARS	4
ARVID / ARWID / ARWED (Arvid)		MARTIN / MATIN	3+1
	3+1+1+1	MATS	2
AXEL / AxEL	7+1	NILS	3
BERTIL	2	OLLE	3
BROR	4	OSKAR	2
CARL / KARL	0+15	PETER / PER (Per) / PELLE	1+1+1+1
DANIEL	4	RAGNAR	4
EDVIN	6	SIGFRID	2
ELOV	2	SIGGE	1
EMIL	8	SIGVARD	1
ENAR	1	SIMON	1
ERHARD / ERHART	13+1	SWEN	1
ERIK (Erik)	32+6	SÖREN	2
ERLAND	3	TAGE	1
Evald	1	THOMAS	2
FRITS	2	TORE /THORE /TOR /TURE	8+1+1+1
GOTTHARD	2	VALTER (Valter)	2+1
GVNNAR	1	VIKTOR	1
GUSTAV	1	WILHELM	5
GÖRAN	2	YNGVE	2
GÖTE	1		
HANS	5	<i>Summa: 253 ristningar med 56 olika namn</i>	
HARALD	9	<i>på dalkarlar</i>	
HOLMFRID	1		
HUGO (Hugo)	1+2	<i>Totalsumma:</i>	
IGOR	1	<i>806 ristningar med 125 olika namn</i>	
INGVAR	4		

*Helt utskrivna förnamn, vilka främst tillhör tiden från 1890-talet och fram till 1920-talet.
Exklusive ett utskrivet namn i lönnskrift.*

Inristade gårdsnamn samt efternamn

Av de 140 gårdsnamnen som nämns i Ore sockens kyrkböcker på 1860-talet, kan 38 beläggas bland ristningarna, samt fem som inte är spårbara i Ore. Antagandet att ägarna gårdsnamn på 1820-talet skulle visa sig tydligt bland ristningarna bekräftas inte fullt ut. Gårdsnamnet TILLHED dominerar dock vid husgrupp nr 2 som de också ägde, liksom ADAMS som bara förekommer på husgrupp nr 12, och BRÄND som dominerar vid husgrupp nr 6. Motsvarande beröring gäller förmodligen FRANS, THOMS och TILLHED vid nr 11, JUGANES vid nr 10, RUSTAS vid nr 8, och ÖRJAS vid nr 5.

Denna typ av spridning bland husgrupperna framträder också hos de identifierade personerna vilka tämligen ofta (21% av kullorna) ristade sina namn vid fler än en enda husgrupp och dessutom ibland under samma år. Därför vet vi inte om de inristade namnen avser personer som bodde på den aktuella husgruppen, eller om de bara var på kortvarigt besök.

	Husgrupp nr														s:a
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Adams												5			5
Arf	1		1										1		3
Blank								1							1
Blecko	2									2				1	5
Blixt			1		1										2
Bond				2	1				1			1			5
Bränd				1		9		4		2					16
Carles		1									2			1	4
Dalfors												1	2		3
Elias											1	2		3	6
Finn		1													1
Flygar					1										1
Frans		1							1		5		1		8
Gräll	2														2
Gubb					2										2
Hampus					2						2				4
Hanser		1									1		1		3
Hol											1				1
Isaks														1	1
Juganes/Jugas				3						7	1				11
Jut	4	2		4						1	1			3	15
Klocker					1								1		2
Krassal								1							1
Kvick (Qväk)													2		2
Laskas			1												1
Lassar			1												1
Lissel					2					1					3
Maggus					1										1
Myr				1							1				2
Nissas				1											1
Nygårds					1										1
Ollar			1												1
Petters													1		1
Rustas	4	1		10		3		18	2	6	2	2		1	49
Rut								1							1
Slunk								1			1				2
Skräpp											1				1
Staffas	3	2													5
Stens								2	2		1				5
Tillhed		13		2							11				26
Times								1		1					2
Thoms					1						9				10
Örjas					7										7

s:a 16 22 5 24 20 12 0 29 6 20 40 11 9 10

GÅRDSNAMN - Antalet omnämmanden per husgrupp av de 43 olika gårdsnamnen som nämns 224 gånger. Stavningen kan variera förhållandevis mycket på en del av dem. De gårdsnamn som är gråmarkerade har inte återfunnits i Ore socken.

Efternamn etc, ärvda förekommer vid husgrupp nr

Kullor:

Margreta Andersson	1, 2, 4, 8, 12, 13
Anna Eriksson	1, 2, 8, 10, 12
Kristina Gök	5, 12
Alma Hedwall	2, 8, 12, 13
Elsa Karlsson	4, 13
Johanna Liljemark	2, 12
Albertina Gudmundsdotter Lindsten	2, 8
Anna Eriksdotter Löf	1, 14
Anna Helena Sturk	4, 8
Anna Axelsdotter (Sundström)	4, 7, 8
Erika Axelsdotter (Sundström)	4, 8, 14
Anna (Persdotter) Sundström	4, 6, 8, 12, 13
Johanna Sundström	4, 8
Märta Sundström	8, 13
Erika Wester	4, 8, 14
Eva Wester	8, 12, 13
Johanna Wester	4, 5, 8
Anna Westman	2, 6, 12, 13, 14
Akvelina/Lina Westman	1, 2, 4, 8, 10, 12, 13, 14
Albertina Westman	8, 12
Frida Westman	1, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13
Vera Westman	6, 12

Dalkarlar:

Erik Berglöf	2, 13
Albin Dalberg	2, 9
Anders Bernhard Petrin	1, 8, 12
Oscar Edvin Strid	6, 13
Gustav Axelsson Sundström	4, 8
Emil Vestberg	1, 13
Johan Wester	8, 12
Wilhelm Wester	8, 12
Gotthard Westman	12, 13
Sigfrid Westman	8, 12

Personer med ärvda efternamn vilka förekommer vid minst 2 husgrupper. De husgrupper som inte berörs av dessa personer är nr 3 och 9 som flyttats till Ärteråsen från andra fäbodvallar.

Inristade ortnamn

Av de inristade ortnamnen nämns Dalen / Dalbyn, Norrboda, Sunnanhed, Sörboda, Östansjö och Östanvik, men också mer avvikande trakter såsom Skattungbyn, Kallmora, Orsa, Mora och Alfta. Så gott som samtliga ägare av Ärteråsen, såväl år 1664 som år 1827, kom från Näset och Arvet. Likafullt har vissa personer valt att skriva sitt namn följt av ortnamnet, såsom "i Näset" vilket är det allra vanligaste ortnamnet. Det vore förväntat att Arvet var det näst vanligaste ortnamnet, men Dalen / Dalbyn nämns nästan dubbelt så många gånger. Att de andra byarna runt Oresjön också nämns fick sin förklaring när kullor och dalkarlar identifierades och det framkom att somliga av dem härstammade från skilda delar av socknen.

Den lilla byn Tillhed med 1-3 små gårdar på 1600-talet låg öde under vissa perioder och kom sedan att köpas upp av Furudals järnbruk. Därmed upphörde troligen den tillgång till Ärteråsen som de tycks ha haft under 1600-talet. Inte heller nämns Tillhed som ortnamn, bara som gårdsnamn.

	ÄRTERÅSEN	Arvet	Dalen / Dalbyn	Norrboda	Näset	Sunnanhed	Sörboda	Östansjö	Östanvik	Linåsen (fäbod)	Skattungbyn	Kallmora	Orsa	Mora	Alfta	s:a
Nr 1	2				1											3
Nr 2	1	1			3			1								6
Nr 3					*						*	1				1
Nr 4	1	6	1		10										1	19
Nr 5			1			4				1						6
Nr 6	1		2	1	3		1	1	3				1			13
Nr 7																0
Nr 8	1		6		15				1							23
Nr 9			1		7	1										9
Nr 10		1			2											3
Nr 11					6									1		7
Nr 12		1	3		11						2		1			18
Nr 13	2		2		12	1	1		1						1	20
Nr 14			1	1	2				1							5
s:a	8	9	17	2	72	6	2	2	6	1	2	1	2	1	2	133

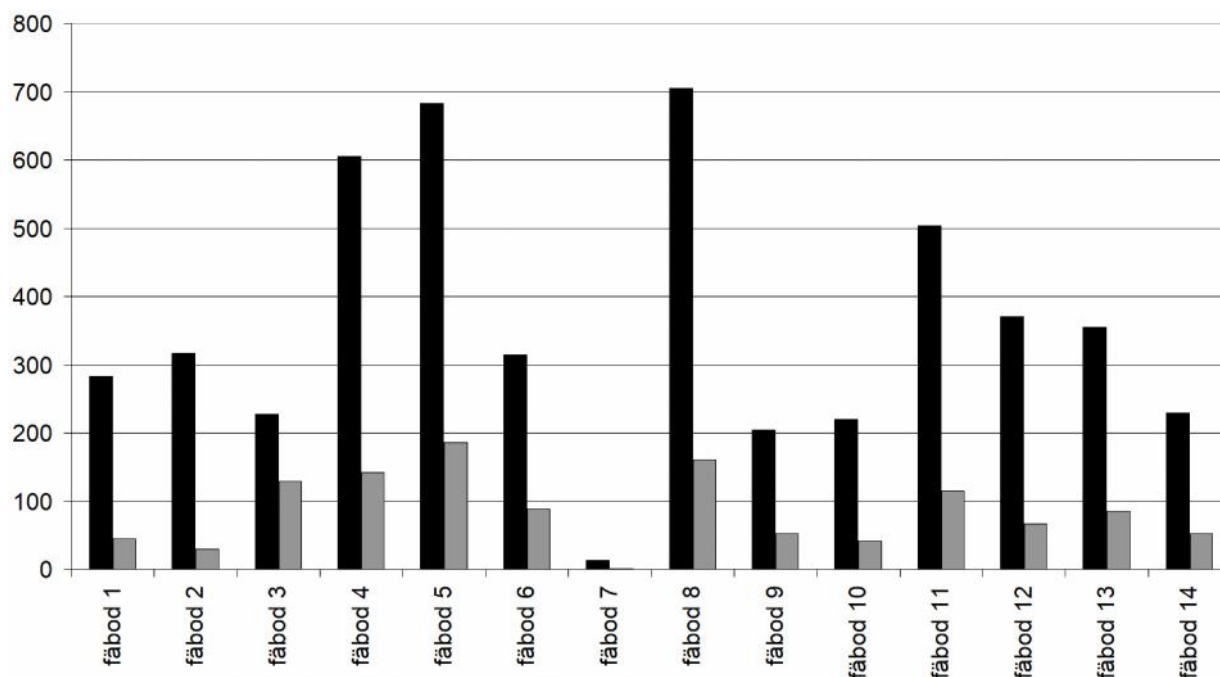
ORTNAMN - Antalet omnämmanden per husgrupp.

* Exklusive ortnamnen i boden som flyttats till nr 3 från Skattungbyn, där både Näset och Skattungbyn förekommer flera gånger.

Inristade grupper med personnamn

I vissa texter ingår bara ett enda namn, ibland omfattas två eller flera namn. Nedan följer en redovisning hur de grupperar sig. Här ingår samtliga kullor och dalkarlar som bedömts som aktiva på fäboden, från äldsta tid och fram till 1920-talet, både de med initialer och utskrivna namn samt ett mindre antal svårlästa och förmodade namn som är osäkra, men inte de namn som ingår i lönnskrifter. Sammanräknat blir det 5569 kvinnonamn och 1662 mansnamn, eller totalt 7231 namn. Denna summa skiljer sig något från antalet initialer eftersom även vissa initialer som är delvis oläsliga ingår här.

Skillnaden mellan antalet kullor och dalkarlar är mycket stor. Förhållandet är 3,4 kullor per dalkarl, eller 77% kullor och 23% dalkarlar. Ungefär 25% av ristningarna med enbart kullor omfattar minst två kullor, men motsvarande för dalkarlarna är endast 4%. Denna skillnad gäller inte för ristningar som omfattar både kullor och dalkarlar. Då är antalet nästan lika.

Antalet namn på kullor (svart) och dalkarlar (grått) som ingår i ristningarna, per husgrupp. Variationen beror bland annat på att nr 3 kommer från Skattungbyn. Nr 5, 9 och 11 är hitflyttade från andra fäbodvallar. Nr 7 består bara av ett fähus. Nr 10 har många stockar som ersatts med nya väggstockar. Nr 14 saknar eldhus och mjölkbod, men har tre fähus.

	Antal kullor										Summa ristningar	Antal namn
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	13		
Nr 1	170	30	12	3	1						216	283
Nr 2	101	69	16	4	1				1		192	317
Nr 3	174	22	1			1					198	227
Nr 4	315	80	19	8	3		2			1	428	606
Nr 5	353	90	35		5	2		1			486	683
Nr 6	187	40	12	3							242	315
Nr 7	7	3									10	13
Nr 8	393	96	24	8	2	1					524	705
Nr 9	114	27	10			1					152	204
Nr 10	100	26	5	5	4	1	1				142	220
Nr 11	294	64	13	7	3						381	504
Nr 12	189	56	15	3		2					265	370
Nr 13	176	45	12	10		1	1				245	355
Nr 14	122	31	8	2		1	1				165	229
Summa ristn.	2695	679	182	53	19	10	5	1	1	1	3646	5031
Antal namn	2695	1358	546	212	95	60	35	8	9	13	5031	

KULLOR - Antal ristningar per fäbod som nämner en enda eller flera kullor, men inga dalkarlar. Totalt 3646 ristningar och 5031 namn, varav enstaka kullor har ristat in sitt namn upp mot hundra gånger.

	Antal kullor									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	13
Nr 1	79	14	6	1						
Nr 2	53	36	8	2	1				1	
Nr 3	88	11	1			1				
Nr 4	74	19	4	2	1		>0			>0
Nr 5	73	19	7		1	>0		>0		
Nr 6	77	17	5	1						
Nr 7	70	30								
Nr 8	75	18	5	2	>0	>0				
Nr 9	76	18	5			1				
Nr 10	70	18	4	4	3	1	1			
Nr 11	77	17	3	2	1					
Nr 12	71	21	6	1		1				
Nr 13	72	18	5	4		>0	>0			
Nr 14	74	19	5	1		1	1			
Medelvärde	74	19	5	1						

KULLOR - Den procentuella andelen ristningar per husgrupp som nämner en enda eller fler kullor, men inga dalkarlar.

	Antal karlar					Summa ristningar	Antal namn
	1	2	3	4	5		
Nr 1	41	2				43	45
Nr 2	26	2				28	30
Nr 3	106	9			1	116	129
Nr 4	124	6	2			132	142
Nr 5	174	6				180	186
Nr 6	80	2		1		83	88
Nr 7	1					1	1
Nr 8	146	6	1			153	161
Nr 9	43	5				48	53
Nr 10	39	1				40	41
Nr 11	101	7				108	115
Nr 12	65	1				66	67
Nr 13	73	3	2			78	85
Nr 14	43	5				48	53
Summa	1062	55	5	1	1	1124	1196
Antal karlar	1062	110	15	4	5	1196	

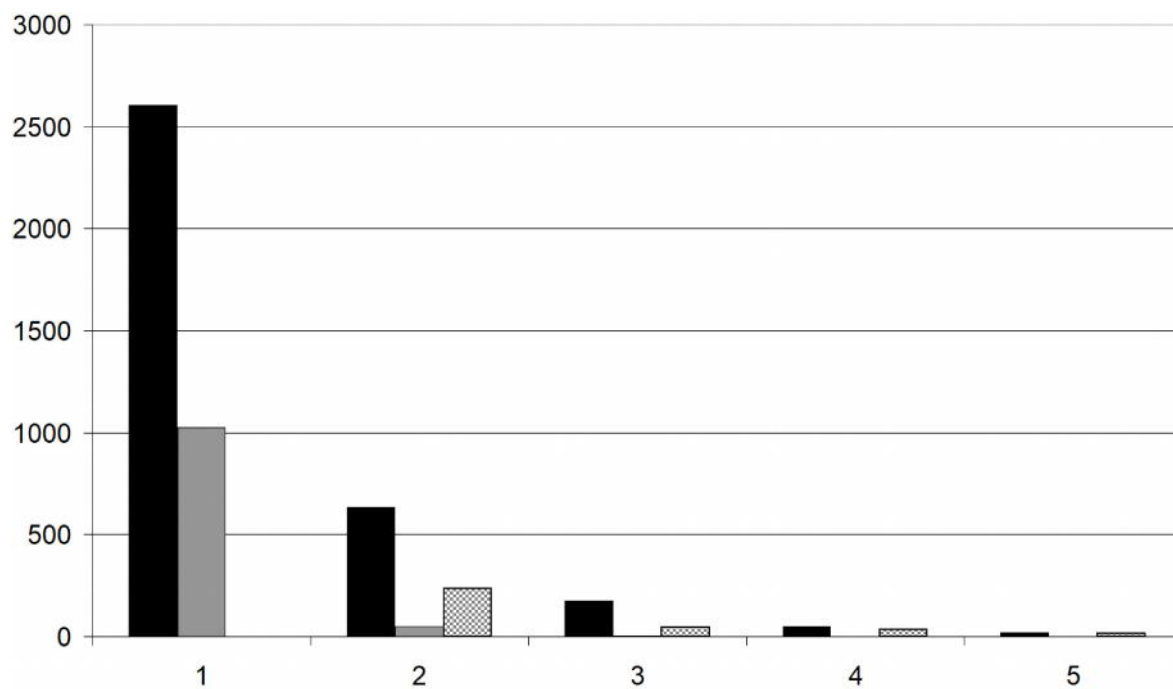
KARLAR - Antal ristningar per husgrupp som nämner en enda eller fler karlar, men inga kullor. Totalt 1124 ristningar med 1196 namn, varav vissa karlar har ristat in sitt namn flera gånger men inte alls i den omfattningen som gäller för vissa kullor.

	Antal karlar				
	1	2	3	4	5
Nr 1	95	5			
Nr 2	93	7			
Nr 3	91	8			1
Nr 4	94	5	2		
Nr 5	97	3			
Nr 6	96	2		1	
Nr 7	100				
Nr 8	95	4	1		
Nr 9	93	8			
Nr 10	98	3			
Nr 11	93	7			
Nr 12	98	2			
Nr 13	94	4	3		
Nr 14	90	10			
Medelvärde	95	4			

KARLAR - Den procentuella andelen ristningar per fäbod som nämner en enda eller fler karlar, men inga kullor.

		Karlar									
Kullor		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1		240	18	2							282
2		30	19	3	2						85
3		12	4	6							38
4		7	2	1	1	1					23
5			2	1			1				13
6		1		1			1				10
7							1				6
8											
9											
10											
11										1	9
		37	86	41	8	4	18			11	

KULLOR och KARLAR som förekommer tillsammans i 353 enskilda ristningar, där ett par är vanligast. Totalt 538 kullor och 466 karlar, eller 1004 personer tillsammans.

Antalet personer per ristning, där enbart kullor (svart) eller bara dalkarlar (grått) ingår, eller där de är tillsammans (spräckligt) vilket förutsätter minst två personer. Ju fler personer som omnämns, desto färre ristningar finns det.

Personer som var aktiva vid flera husgrupper

Vissa personer finns omnämnda vid fler än två fäbodgårdar, som även kan kallas husgrupper. Det gäller 20 kullor och 2 dalkarlar:

3 fäbodgårdar / husgrupper

- Tillhed Erik Eriksson, född 1825 (2,4,11)
- Tillhed Karin Gudmundsdotter, född 1837 (2,9,11)
- Rustas Karin Danielsdotter, född 1849 (4,9,14)
- Johanna Wester, född 1875 (4,5,8)
- Erika Wester, född 1883 (4,8,14)
- Erika Wester, född 1883 (4,8,14)
- Johanna Sundström, född 1887 (4,8,12)
- Anders Petrin, född 1891 (1,8,12)
- Anders Petrin, född 1891 (1,8,12)
- Anna Axelsdotter (Sundström), född 1893 (4,7,8)
- Eva Wester, född 1902 (8,12,13)
- Erika Axelsdotter (Sundström), född 1903 (4,8,14)

4 fäbodgårdar / husgrupper

- Alma Hedvall, född 1899 (2,8,12,13)

5 fäbodgårdar / husgrupper

- Brita Elisabeth Svensdotter, född 1828 (1,2,5,11,12)
- Jut Anna Eriksdotter, född 1845 (1,2,4,10,14)
- Anna Eriksson, född 1890 (1,2,8,10,12)
- Anna (Persdotter) Sundström, född 1894 (4,6,8,12,13)

6 fäbodgårdar / husgrupper

- Tillhed Brita Eriksdotter, född 1833 (1,2,4,6,11,13)
- Margreta Andersson, född 1891 (1,2,4,8,12,13)
- Qvick Greta Andersdotter, född 1892 (2,4,8,9,12,13)
- Anna Westman, född 1899 (2,6,8,12,13,14)

8 fäbodgårdar / husgrupper

- Akvelina Westman, född 1888 (1,2,4,8,10,12,13,14)
- Frida Westman, född 1892 (1,4,6,8,10,11,12,13)

Inristade bomärken

Initialerna är ibland kompletterade med ett bomärke, men det gäller i princip aldrig utskrivna namn. Likaså förekommer de sällan fristående utan namn. De kan dock vara placerade var som helst i närheten namnen samt i sällsynta fall även ihop med långa texter med romerska siffror. Eftersom bomärkena kan vara enkla i formen är de ibland svåra att skilja från diverse figurliknande inristningar som dock är få till antalet.

Några av de äldsta bomärken som är kända i Ore socken, med undantag av länsmannens bomärke som avslutar många skattelängder, återfinns i hjonelagslängden år 1610 och Älvsborgs lösen 1613 (åren 1614-1619) samt enstaka mantalslängder såsom år 1702, 1719 och 1721. Här är det socknens sex mest betrodda män som bekräftar att allting har gått rätt till. Därefter dröjer det ända till bouppteckningarna i början av 1800-talet innan strödda bomärken förekommer från dem som berörs av uppteckningarna. Märkligt nog förekommer bomärken även i kyrkböckerna. Det gäller vigselboken där närmast anhörig bekräftat att de godkänt bröllopet, men bara ett urval av dem under åren 1792-1793 (3 stycken) och 1801-1808 (130 stycken).

Nästan alla bomärken påminner om bokstäver, men under 1800-talet förekommer även en variant som består av 2-5 fristående streck som sällan eller aldrig tangerar varandra. Eftersom de avviker i utseende och dessutom tycks vara personliga och inte ett arv från släkten, har de i denna undersökning kallats personmärken. Dock förekommer de på samma sätt som bomärken i bouppteckningar under 1800-talet.

Att utöka denna undersökning och jämföra bomärkena i det skrivna källmaterialet med ristningarna, i syfte att identifiera fler personer som döljs bland de inristade namnen, har ännu inte varit möjligt.

	Nils Jonsson i Dalen		Nils Persson i Dalen
	Joen Larsson i Dalen		Per Larsson i Arvet
	Erik Nilsson (i Arvet eller Boda)		Jöns Nilsson länsman i Östansjö
	Erik Persson (okänd ort)		

Bomärken från Ore socken på 1610-talet. (Efter hjonelagslängden år 1610, Landskapshandlingar, Dalarna, volym 1610:1, sid. 6v.)

*Person- och bomärken vid
husgrupp nr 1.*

∕\ BAD
⊕ MAD
∧ AED
∖∖ BED (1843)
|/| GED
i' KED
✕ MED (1803)
⌘ MED (1803)
Υ MED
X EES (1883)
K EES
// AHD
||| ALD (1857)
Υ LMD
✕ EMS
∧ MMD
X KOD
∧ GPD

*Person- och bomärken vid
husgrupp nr 2.*

|| BAD, MAD
⊕ ADD
i' BDD (1873), KDD (1873)
∕∧ AED (1845-48), BED (1849-60), MED (1848-58),
EES (1858), GES, KED (1853)
||/| AED (1845)
'i' AED (1874), BED (1847)
∧∖ BED (1845)
|< BED
∧ BES
|||/ MED
X MED
∧| BGD (1860)
NI AHD
✕ NHS (1860), NIS
// MHD (1853), EHS (1858), BHD
| BISS, BID, KID
∧ BNS
Υ APD
∕||\ EPS (1863)

*Bomärkena och personmärkena vid husgrupp nr 1-2, vilka har placerade nära initialer vars
texter dessutom har årtal ibland.*

I \ /

II \ \ // I\ ^ / \ / I I I I I I I I
K λ λ λ Y ↑ ^ < T T T X + < _

III \ \ \ I\ \ I // II / III \ \ / / II // I
/\ \ \ / VI I\ ^ I / I I I / I \ I \
Y Y ^ 4 2 S K K I / < \ \ Y X
Π b H

IIII III / \ III / I I / I I I / I I / III /
I\ II I < I X I I X X \ \ \ ^ ^ N I
XX YX // \ Y Y I I I I I I I I I I I I

IIIII ^ T 8

Personmärken, eller bomärken av den alternativa typen, eftersom de uppträder som provisoriska bomärken för en enskild person och inte för en familj, släkt eller gård. Listade utifrån antalet streck, från 1-4 streck samt de som har fler än 4 streck.

Fyra initialer med var sitt personmärke placerat över namnet.

Inristade figurer

Figurer förekommer förhållandevis sparsamt. Ibland är det bara abstrakta mönster, ibland syns det tydligt vad de föreställer. De mest framträdande ristningarna är samlade på två ställen, nämligen i två bodar vars stockar uppenbarligen kommer från rivna eldhus. Båda berör Skattungbyn i Orsa socken så pass mycket att man kan förmoda att de härstammar därifrån. Deras ålder är också högre än generellt i Ärteråsen och årtalen berör främst 1690-talet och början av 1700-talet. Här finns 15 respektive 10 figurer som avbildar ryttare och hästar samt några hundar och fåglar. I de övriga husen i Ärteråsen finns 41 ristningar som kan uppfattas som figurer.

Ett exempel på en figurristning som avbildar en stående ryttare med hatt och gevär samt en motsvarande person utan häst.

- Nr 1 714 - tre kvistar med löv
759 - en kvist med löv
- Nr 2 407 - ett kors (ovanför dörrens hasp)
- Nr 4 318 - abstrakt figur
632 - en lus(?)
1117 - femuddig stjärna
- Nr 5 709 - rutor
- Nr 6 544 - träd(?)
714 - en ryttare
717 - en ryttare
- Nr 8 404 - abstrakt mönster
945 - dryckesglas med fot
1112 - en människa
- Nr 9 63 - femuddig stjärna
388 - abstrakt mönster
- Nr 11 30 - människa i profil
78 - två sexuddiga stjärnor
185 - hjärta med pil
305 - femuddig stjärna
318 - två femuddiga stjärnor
332 - mönster
343 - femuddig stjärna
880 - tre femuddiga stjärnor
913 - sexuddig stjärna
918 - sexuddig stjärna
- Nr 12 186 - femuddig stjärna
262 - erotiskt motiv
292 - tre blad på kvist
544 - femuddig stjärna
- Nr 13 17 - abstrakt mönster
21 - svärd eller liggande kors
250 - abstrakt mönster
256 - abstrakt mönster
304 - blad med stjälk, 2 st
473 - romb med rutor
497 - ett blad
- Nr 14 173 - femuddig stjärna
174 - stort ramverk med flera inneslutna initialer etc
187 - femuddig stjärna
245 - människa(?)
274 - människohuvud med hals(?)

Lista på de 41 figurristningarna (exkl. de två bodarna med 25 ristningar), fördelat per husgrupp och med ristningens löpnummer samt vad figuren avbildar.

Årtal, dagräkning och lönnskrift med romerska siffror

Nedan återges samtliga ristningar med romerska siffror vilka uppfyller ettdera av dessa villkor:

- Årtal och datum
- Grupper med minst tre X
- Två eller fler romerska tal som är skriva efter varandra
- Övrigt romerska siffror ifall de kan bidra med en förklaring som gäller en annan lösning

Nedan återges de dels per husgrupp, dels utifrån ristningens löpnummer. Därtill är de grupperade enligt punkterna ovan.

Dessa romerska siffror kan återge:

- Årtal enligt de romerska talvärdena där M, D, C, L, X, V och I står för 1000, 500, 100, 50, 10, 5 och 1.
- Datum där ena talet anger månadsnummer under året och det andra talet anger datumet i den berörda månaden.
- Tidsperiodens längd som en eller flera kullor vistats på fäboden, där varje grupp med dagar återges med ett X.
- Övriga texter vilka skrivits med lönnskrift där man anger bokstavens löpnummer i alfabetet.

Ifall det inte finns tydliga skiljetecken såsom kolon, punkter eller stora mellanrum vilka separerar talen från varandra, finns det ofta två eller flera alternativa tolkningar vilka romerska siffror som hör ihop och hur texten ska läsas.

ÅRTAL och DATUM

Det finns 10 ristningar som innehåller årtal och/eller datum, vilka dominerar vid husgrupp nr 5. Detta var vanligast i mitten av 1800-talet och de flesta tillhör tiden 1838-1861.

<u>2.</u>			
198	H.HANSSON DEN XXII - VI. 1910	= 22 juni 1910	
<u>4.</u>			
361	V V XVIII : MDCCCILV	= EER (bör vara EES) 1855	
<u>5.</u>			
906	# OHS " MD CCC XXXXVIII	= 1849	
929	MDCCC XX XXX I I I	= 1853	
1006	EES MDCCCLXXXII	= 1882	
1049	MDCCCXXXXXIII	= 1853	
<u>6.</u>			
40	KE MAD M D CCC XXXXXX I	= 1861	
<u>8.</u>			
3	V V XVIII MDCCC III VIII #	= EER (bör vara EES) 1838	

11.
288 MCM XXVI XXIX IV = 1926 den 29 april (som var en torsdag)

14.
53 SI KED AED X V III I V III MDCCCXXXXXXI =1861

DAGRÄKNING och GRUPPER MED X

Det finns några enstaka grupper med 2, 3 eller 4 stycken X efter varandra, men de flesta har 7 stycken X. Enligt en nuvarande uppfattning avser vare X en vecka på fäboden, men samtidigt finns uppfattningen att man stannade 10 veckor under sommaren. Om ett X istället avser just 10 dagar så blir 7 stycken X detsamma som 10 veckor. Det finns 21 ristningar av detta slag, varav de allra flesta vid husgrupp nr 8 och åren 1911-1917.

2.
96 XXXX

6.
31 XXXX

8.
266 XXXXXXXX AHS
274 IID AAD XX 1911 HÖSTEN
280 XXX
427-420 ANNA SVNDSTRÖM IOHANNA IOHANSSON VÅREN 1915 XXXXXXXX TRÖTTSAMT
431 IDD IID AAD 1915 XXXXXXXX
458 VÅREN 1916 XXXXXXXX
624 XXXX
678 XXXX 181 ...
905 XXXXXXXX
1314 ADD KID 1912 XXXXXXXX V I
1350 EPD AAD IDD IID 1914 XXXXXXXX VÅREN
1394 IID AAxD 1914 XXXXXXXX
1395 IID AAxD 1915 XXXXXXXX
1396 IID KID 1916 XXXXXXXX
1397 IID 1917 XXXXXXXX

11.
780 XXXX

12.
22 GAD KAMRAT HED SISTA MÅNDAGEN IAG ÄR HÄR VÅREN 1913
XXXXXXX ADIÖ OCH FARWÄL
559 IAG BVDER FARWÄL DEN HÄR GÅNGN SISTA MÅNDAGEN OM
VÅREN (*radbrytning*) I AED LET AT WARA HÄR MEN IAG LÄNTAR
HEM 1844 XXXXXXX

14.
151 XXX

LÖNNSKRIFT MED NAMN

Av de återstående ristningarna tycks minst 93 av dem dölja namnen på kullors och masars initialer. Här har man återgett bokstävernas löpnummer i alfabetet, där exempelvis BED återges med siffrorna II : V : IV, eller II : V : IIII, alltså 2:a, 5:e och 4:e bokstaven i alfabetet.

Dessa är någorlunda jämnt utspridda bland hälften av husgrupperna även om en övervikt finns vid nr 2 och 4, tätt följda av nr 5-6 och 8. Däremot finns de inte alls eller bara som en enda förekomst vid nr 1, 3, 9 och 13. Även nr 12 och 14 har ett mindre antal initialer med lönnskrift.

Det förekommer ovanligt många EER (5:5:18), vilka bör uppfattas som initialer som borde ha slutat på bokstaven S (5:5:19). Möjligen har ristaren slagit samman I och J vid räknandet, eller hoppat över bokstaven Q vilket är mer troligt, såvida det inte är en simpel felräkning. Någon annan bekräftelse på felräkning har dock inte påträffats även om fyra initialer på förmodade kullors namn slutar på III eller V istället för IIII eller IV som båda anger bokstaven D. I ett fjärde fall har de två sista bokstäverna bytt plats. Detta misstag är lätt att genomskåda eftersom det står I . II . XX . IVVII vilket tolkats som 1:2:20:4:7 eller ABT DG som dock bör vara ABT GD. Detta namn finns bland de vanliga ristningarna och står för Albertina Gudmundsdotter (Lindsten).

Två ristningar innehåller initialerna AED ihop med ordet GUJB vid husgrupp nr 5. Sannolikt avses gårdsnamnet Gubb som förekom i Orsa socken. Här finns en enda Gubb Anna Eriksdotter, som var födda 1875 i Stackmora.

- I : V : IIII : VII : XXI : X : II : 88 = AED GUJB 88
- VII . XXI . X . II . I . V . IIII = GUJB AED

Ett liknande fall finns vid husgrupp nr 4 där den svårtolkade texten är utskriven med vanliga bokstäver:

- II:VIII:IIII:B:H:I:M:F:H:H:I:VIII:IIII:EI.X:VIII:N
= BHD (BHIMFHH) AHD (EI) JED (N)
- II:VIII:IIII:B:H:I:M:F:H:H: = BHD (BHIMFHH)

<u>Nr</u>	<u>antal ristningar</u>	<u>årtal</u>
1	2	1925
2	19	1870, 1873
4	26	-
5	12	1885, 1888, 1890, 1904
6	8	1898
8	14	1838
9	1	-
10	1	-
12	4	-
13	1	-
14	4	1840, 1841, 1884

Årtal som finns med i texter som innehåller romerska siffror som använts för att skriva initialer med lönnspråk.

Eftersom det sällan finns bomärken eller personmärken ihop med lönnskriften är det ofta hopplöst svårt att identifiera personerna. Bland ristarna kan man dock utgå från att BED vid husgrupp nr 2 är densamma som Tillhed Brita Eriksdotter, född 1833, samt att AED är hennes storsyster Anna född 1827, och CED lillasystern Karin född 1837. Ovannämnda Albertina Gudmundsdotter (Lindsten), född 1880, var deras brorsdotter.

En säregen skillnad mellan vanliga texter och lönnskrifterna är att Karin och Kerstin tydligen stavas med C (III) i lönnskrifterna istället för K (XI) som är allra vanligast i andra texter. Skillnaden är 11 stycken C mot 6 stycken K. Därtill är J (X) vanligare som inledande bokstav än I (IX eller VIII), med 32 stycken J mot 15 stycken I.

EEO → EES	15 → 19	1 förekomst
LAQ → LAS	17 → 19	1
AER → AES	18 → 19	2
DER → DES	<i>dito</i>	2
EER → EES	<i>dito</i>	3
FHR → FHS	<i>dito</i>	1
HER → HES	<i>dito</i>	1
JAR → JAS	<i>dito</i>	1

Rättstavat: AIS, EDS, GES, HES, MMS samt HANS ERIKSSON

Dalkarlarnas rätt- och felstavade initialer där 12 av de 17 ristningarnas namn inte har ett avslutande S, men väl ett O, Q eller R, alltså den 15:e, 17:e och 18:e bokstaven i alfabetet, istället för S som är den 19:e bokstaven.

AEB → AED	2 → 4	1 förekomst	
JJC → JJD	3 → 4	1	
MEC → MED	<i>dito</i>	1	(samma ristning som nedanstående)
KEC → KED	<i>dito</i>	1	(samma ristning som ovanstående)
JJE → JJD	5 → 4	1	
BEE → BED	<i>dito</i>	1	

Rättstavat: Övriga 102 initialer.

Kullornas felstavade initialer som berör 6 av de 108 ristningarnas namn vilka inte har ett avslutande D, men väl ett C eller E, alltså den 3:e och 5:e bokstaven i alfabetet, istället för DS om är den 4:e bokstaven. Därtill är några namn helt eller delvis skrivna spegelvänt, såsom ABT DG → ABT GD, eller Albertina Gudmundsdotter (Lindsten) vid husgrupp nr 2.

Med lite god vilja kan man tolka talen som skrivits med romerska siffror på följande sätt. Dessa är ordnade dels efter husgruppernas numrering, dels ristningarnas löpnummer. Vanligen bokstäver och siffror som ingår i texter med romerska siffror är återgivna inom parentes.

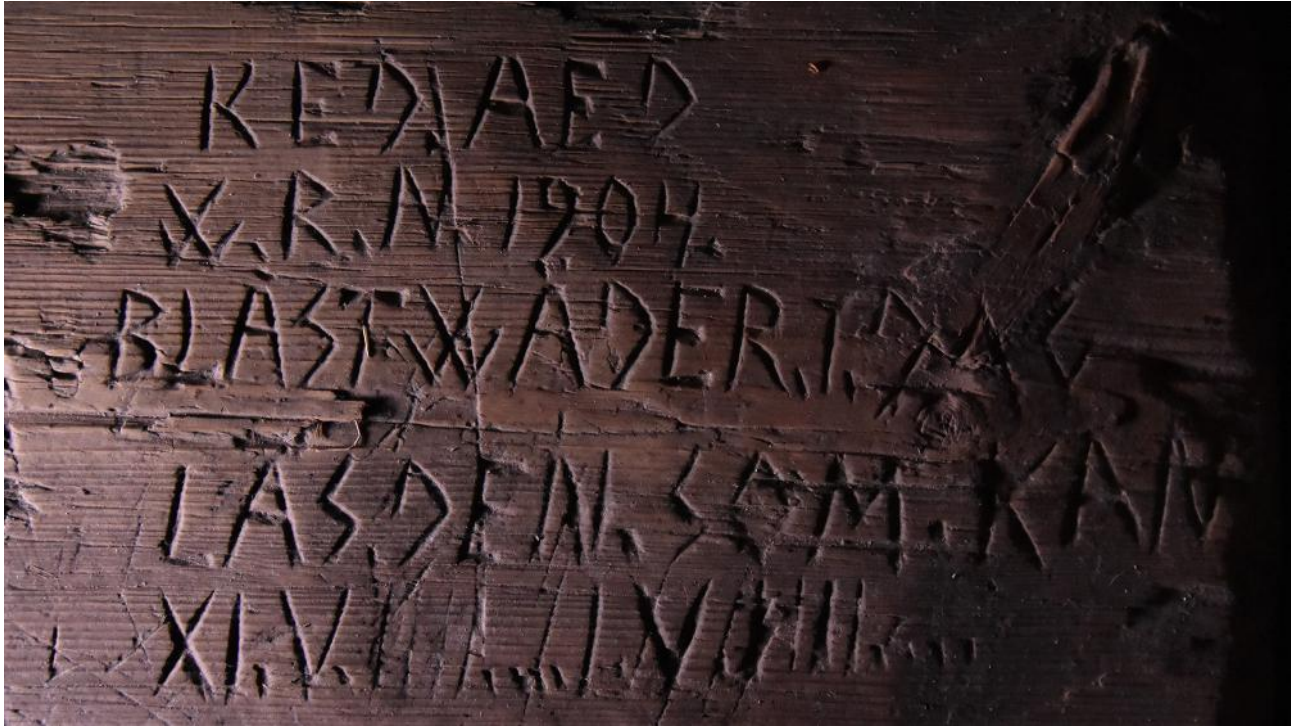
<u>1.</u>		
9	VII . VI . VII . XVI. 1925	= GFGO(?)
32	X.V. IIII (<i>rb</i>) I V III	= KED AED
492	II : XIII : IIII	= BMD
<u>2.</u>		
6	IV VII XIII IIII	= DGR som kan avse DGS, eller RGD alternativt ABO GD baklänges och syftar måhända på

10	II V III	(Albertina?) Gudmundsdotter = BED
47	I : XIV : IV	= AND
56	IV.VII.XVI	= DGM, kan avse MGD baklänges
63	XIII : XV: III : 1870	= MOD (1870)
107	X : VII : III	= KGD (JGD), strax intill står SI KGD 1860
116	I : V : IV	= AED
136	EIV : XIX	= (E)DS
150	SI IIVIII	= (SI) BED, eller annat alternativ
175	I:V:IV V:V:XV I:V:IV 1873	= AED, EEO AED (1873), där mellantexten kan avse EES
181	X : V : III	= JED
191	II : V : III	= BED
192	I : V : IV : II : V : IV	= AED BED (strax intill står det AED BED)
283	I.II.XX.IV VII	= ABT DG, men bör vara ABT GD, alltså Albertina Gudmundsdotter (Lindsten)
281	IV : VII	= DG, möjligen ska det läsas baklänges GD (Gudmunds- dotter) eller BED
350	I.IV.XIX	= ADS
428	I : V III	= AED
429	II X III : III	= BMD (dessa initialer, men med vanliga bokstäver, finns med årtalen 1874 och 1894 vid denna husgrupp)
466	II.XIII.IV	= BMD
474	# VI : VIII : XVIII	= FHR, som bör vara FHS
4.		
215	II:VIII:III:B:H:I:M:F:H:H:I:VIII:III:EI.X:V III:N	= BHD (BHIMFHH) AHD (EI) JED (N, <i>eller ett bomärke</i>)
227	XII IV : IV	= LDD
270	I : XI : V : IV	= AIED
284	II : VIII : III : II : V : III	= BHD BED
338	XI : XV : III	= KOD
348	II:VIII:III:B:H:I:M:F:H:H:	= BHD (BHIMFHH)
361	V V XVIII : MDCCCILV	= EER 1855, som kan avse EES
474	IX VIII I VIII III : IV	= II ALD, eller möjligen IED ILD
482	IMI A I I I I III III	= (IMI A) AAA ACD, eller (IMI A) DCD
513	X I III I II VIII XII III V	= JAD ABHLCE
615	I . V . X : III	= AEJD
616	XIX : III :	= SD, eller JID, eller KJD
653	E X III I T I : XV III VII VII I DD	= (E) JD ATA JED GG (IDD)
695	X I III	= JAD
697	" I : VIII : III	= "AHD (strax intill står texten SI AHS)
699	III : V : XV III	= DEOC, eller DER som kan avse DES
750	X : XV : III	= JOD
777	XII : I : III	= LAD
807	MMD KDD IXXD 1795	= (MMD KDD) SD, eller IJD, eller ATD (1795)
829	IIIV III	= BD, eller CED
853	IVIII X : X : V : I : V : III : XII : V : III : II : V : III	= AED JJE AED LED BED, som kan avse AED JJD AED LED BED (3 bomärken och 2 personmärken hör till texten)
877	XII : V III : # X V III / " XII : XIII : III	= LED, JED och LND
878	IV XI X X	= troligen personmärken etc som hör till raden ovan.
1000	I : V : XVIII :	= AER, som bör avse AES (strax till vänster står det AES)
1126	A LED II XIC : III : X IV IV	= (A LED) B 81 DND, eller (A LED) B K(C)D JDD
1127	VI XV : III X : XVI : III	= FOD JPD
1145	II : XV : IV	= BOD

<u>5.</u>		
39	III IXI III	= CID, eller DJD, eller DKC
183	IIK IV	= BKD
513	I : V : IIII : VII : XXI : X : II : 88	= AED GUJB (88)
536	V : V : XII : X : II : XIII : XIII : XVIII : I : IIII : XV : III : VIII : I : XXII : XIII : XI SKRIFWIT : DEN 30 IVNI 1888	= EELJBMM SAD OCH AVMK
682	XII . I . IIII	= LAD
757	XII.VIII.X.VIII.VIII.V.V.VIII.VIII.I.XIII.VIII.V.VIII.VIII.XI.VIII.X.VIII	= LHJ, eller LEG samt SSER HANS ERIK JI, men det sistnämnda kan vara HANS ERIKSS, så förslagsvis ska det läsas LEGSSER HANS ERIKSS
770	"I:XVIII: "I:IIII:I:IIII "I:I:IIII:85	= A JOD A EAD AAD (85), här finns även personmärken
771	VIII . V . XVIII	= HES
772	LÄS . DEN . SOM . WILL I . V . IIII XI . V . IIII 1904	= mellantext: AED IED
972	KED . AED W . R . N 1904 . BLÅSTWÄDER . I . DAG LÄS . DEN . SOM . KAN XI . V . IIII . . . I . V . IIII	= avslutas: KED AED
1051	VII . XXI . X . II . I . V . IIII	= GUJB AED
1501	XIII . XIII . IXX . 1890 SAD	= MMS (1890 SAD)
<u>6.</u>		
18	X . V . VI . IIII SB IIII	= JEFD (SB)D
54	V . V . XV III	= EEOC, eller EER som bör avse EES
137	I . XII . IIII	= ALD
305	IIIX : VX : IIII	= HED, eller LOD om talen är spegelvända
364	I : XVIII VIII	= A R I, eller ARED
494	I . IX . XIX	= AIS
540	V : XV : IIII 98	= EOD (98)
554	IV . V . XVIII	= DER, som borde avse DES
<u>8.</u>		
3	V V XVIII MDCCC III VIII #	= EER 1800 3 8, vilket bör avse EES 1838
145	IIII IX IV IIII	= E I D D
239	SI V : VX : III	= (SI) EEC, eller EOC om talen är spegelvända, som borde avse EOD
292	III (<i>rb</i>) IV IIII (<i>rb</i>) I : I : IIII II (<i>rb</i>) X : IIII : IIII : (<i>rb</i>) 1863	= CDD AAD JDD
372	X : VIII : IX : XV : IIII	= JI IOD, eller JED IOD
543	XII XV IIII	= LOD
781	IIIV IIII	= DED, eller något annat alternativ
850	XII : I : XVII : VII : V : XVIII : I : I : XIII : IIII	= LAQ GES AAMD
851	I : XIII : I : V : XVIII	= AM AER, som kan avse AM AES
859	I : V : IIII : X : V : IIII : XV III : III : VIII :	= AED JED OCCI, där slutet kan vara OC CED
863	X : X : IIII	= JJD
864	VIII : V : XVIII AHD	= HER (AHD), som kan avse HES
1141	I : V . IIII : X : V : IIII	= AED JED
1145	XII I IIII	= LAD
<u>9.</u>		
260	XVIII XI IIII V I XII IIII	= SKD E ALD
<u>10.</u>		
85	X XIII V : III : X I : V : III	= J MEC KEC, avser möjligen SE MED KED
<u>12.</u>		
72	X I XVIII	= JAR, som kan avse JAS
574	X:V:IIII	= JED
666	KED I I X IIII	= KED AAJD, eller KED HD, eller KED AID
676	XII : V : IIII I : XV : IIII	= LED AOD

13.
287 I : XII : III = ALD

14.
222 XII : X : III : 1840 = LJD (1840)
242 IIX : I . III 1841(?) = HAD (1841), eller LAD om talen är spegelvända
292 XII : I : III X : X : III = LAD JJC, som kan avse LAD JJD
307 XI XIII III : XI VIII : III 84 = IMD IHD (84)

KED . AED W . R . N 1904 . BLÅSTVÄDER . I . DAG LÄS . DEN . SOM . KAN XI . V . III . . . I . V . III . . .
Tolkning: KED och AED våren 1904, blåsväder i dag. Läs den som kan: XI V III (KED) och I V III (AED).
Husgrupp nr 5.

LÄS . DEN . SOM . WILL I . V . III . . . XI . V . III . . . 1904
Tolkning: Läs den som vill I V III (AED) och XI V III (KED) 1904.
Husgrupp nr 5.

OSÄKRA NAMN

Utöver ovannämnda initialer som kan bedömas som förhållandevis säkra, finns en grupp med mer osäkra namn. Av dessa 9 ristningar avslutas alla med ett X, vilket inte kan uppfattas som slumpmässigt utan borde ha en innebörd. Den enda gissningen jag når fram till är att X i dessa fall inte är en romersk siffra utan ska läsas som en bokstav, vars s-ljud varit tillräckligt för att ha använts som ett avslutande S i masarnas initialer. Måhända är denna hypotes både långsökt och felaktig, men dessvärre går den inte att kontrollera. Om den skulle vara riktigt, så får man bland annat få fram följande initialer i dessa texter, men dessa känns inte övertygande, eftersom det dessutom finns många alternativa uttydningar av dessa ristningar:

AES, AHS/AEDS, AIS, DBS, EAS, EAS, JAS, RGS/JHCS, UES.

<u>2.</u> 388	I : VIII X	= A H J, eller A E D J
<u>3.</u> 254	21 V X	= (21) E J, eller U E J
<u>4.</u> 342-344	XIIX <i>samt</i> IIV <i>samt</i> X	= R C J eller R G J ifall mellantalet är spegelvänt, eller L J C J, eller JH C J, eller JBJ G J
696	V I X	= E A J, eller F J, eller E I
714	I V X	= A E J
<u>5.</u> 478	V IX	= E I, eller E AJ
642	AAD X I X	= (AAD) JAJ, eller KJ, eller S
<u>8.</u> 308	IV II X AAxD IHID KID	= D B J
<u>14.</u> 7	I XI X	= A I J

ÖVRIGT

De övriga 56 ristningarna är högst osäkra och tycks inte ge någon begriplig mening. Möjligen är de inte alls skrivna med samma lönnskrift såsom initialerna ovan. I de fall som vanliga bokstäver och siffror ingår i dessa texter har dessa återgivits inom parentes.

<u>1.</u> 285	II VI PIGAN " ALD MED 1857	= B F
423	I VII VI X VIII V MMD	= A G F J I E, eller A G F J E D
522	I I X	= B J, eller H, eller L om det är spegelvänt
848	IIIV	= B eller H ifall det är skrivet spegelvänt
853	I.X.II	= A J B
<u>2.</u> 180	XIII : VIII : X A III	= M H J (A) C
481	I . VII . IX	= A G I
<u>3.</u> 140	VIII II III	= I B C, eller ED B C

<u>4.</u>		
142	X I I	= J A A, eller L
261	I IV XV	= A D O
451	IXV	= IE, eller AO, eller AJE, eller N
536	I XVI NV IIII	= A P (N)V D, eller A P (N)I, eller A P S D
795	II IIX V	= BHE, eller BLE om talen skrivits spegelvänt
833	I III	= A C
1079	II VII	= B G
1084	XV XVIII	= O R, eller JE R, eller O J H
1143	XV IV VIII	= O D H
<u>5.</u>		
83	XII . I	= L A
765	XXVIII	= Ä, eller JR, eller TH, eller YD eller annat alternativ
766	XXVIII . I . I . XVIII	= Å A A S, eller JR A A S, eller annat alternativ
1468	IIIV ... VI ... I	= C F A, eller A D H om det är spegelvänt
<u>6.</u>		
19	MMS AID BPD X II III	= J B C, eller L C
20	XV	= O
21	" KAD 1857(?) IIII	= D
22	X I III	= J A C, eller J D
65	M X D I	= 1491, eller (M) J (D) A, eller (M) J (D I)
94	XIX VIII	= S H, eller S EC
329	IIX : V : XIII	= HEN, eller HEJD, eller BJEN
330	H X . V . XIII	= (H) J E N, eller (H) JEJD, möjligen ska H vara II i likhet med föregående ristning, ellet tvärtom.
<u>8.</u>		
886	XXXIIII	= 35, eller någon kombination av bokstäver
890	III III	= C C
1034	... XX IIII ... XIII XI XIV ... 1881 = ... TD ... NKN ... 1881	
1035	VIIIX V XV III X X ... X ... X VIII XIX IX II IV VX VIII XIX XIXVXIVI 1882(?)	= G J E O C J J ... J ... R S I B D E H S S O N A, eller E H E O C J J ... J ... R S I B D E R S S O K F
1040	IIII IIII	= D D
1041	IX IV XVI XVIVXVIII X IX IV XV X XXXVXVIII I 88	= IDNA PER JD O J TORA 88, eller något annat av ett otal alternativ
<u>9.</u>		
90	X X XI RO SAD A EMD	= J J K, eller 31
277	S III XXX II	= (S) C 30 B
375	III X - L	= C J L, eller 43
<u>10.</u>		
209	VI I	= F A, eller G
<u>11.</u>		
860	XI IX IIIIII	= KIG, eller KID C, eller KIBD
923	XIX	= S
<u>12.</u>		
428	VI	= F
429	I V	= D, eller A E
430	IVV	= AEE, eller DE
437	A I I I I I I I X (?)	= (A) I J, eller något annat av de otaliga alternativen
657	SI AED LETT 84 XII II	= (SI AED LETT 84) L B
<u>13.</u>		
41	X I I I I I I	= Q, eller JG, men det finns många alternativ
225	IIII XIII	= E P, eller ELD, eller något annat alternativ

522	III IV II	= CDB
633	VIIIIII G	= L G, eller HD G, eller EH G, eller något annat alternativ
637	VI II	= F B
638	IX AAD II	= I (AAD) B
639	VI	= F
14.		
59	MAD XVIII XXX: VIII	= (MAD) R 30 I, eller MAD R 30 ED
60	XII	= L
399	XXIIIIIIII	= 31, men det finns ett otal alternativ

PERSONERNA SOM RISTADE

nr Identifierade personer

Ett mål med denna studie var att försöka identifiera de personer vars initialer är inristade i husen, vilket ofta är svårt eller omöjligt. Exempelvis är det oklart om AED ska tolkas som Anna Eriksdotter, eller Anna Eliasdotter, eller kanske Ann-Sofie Engelbrektsdotter. Dessutom vet vi sällan vilket årtionde som berörs eller på vilken gård som personen bodde.

Utmärkande egenskaper som underlättar en identifiering är:

- fullständigt namn och födelseår
- fullständigt namn och aktuellt årtal samt byn där man bor
- fullständigt namn och gårdsnamn samt årtal
- fullständigt namn och ett ovanligt efternamn eller patronymikon

Genom att jämföra ristningarnas texter med Ore sockens kyrkböcker kan man finna överensstämmelser som inte är slumpmässiga.

- Ovanliga kvinnonamn underlättar identifieringen för de flesta hade ett förnamn som började på A, B, K eller M ända fram till 1860-talet. Därför är det tacksamt med t.ex. S även om det berör alternativen Stina, Sara och Susanna. Detsamma gäller för män, undantaget alla initialer som börjar på A och E.
- Från 1860-talets mitt fick många barn nya och unika förnamn som inte fanns på någon av de andra berörda gårdarna. Om sådana namn påträffas fullt utskrivna bland ristningarna, brukar de vara lätta att identifiera.
- En framgångsrik möjlighet är när ett födelseår hör ihop med namnet, eller när två personer uppges vara syskon eller kusiner. Nästan lika bra kan det vara om det finns uppgifter om gårdsnamn, aktuellt årtal och i vilken by de bodde, eller åtminstone något av detta.
- Bland patronymikon (t.ex. Eriksdotter och Eriksson) framträder gynnsamma situationer främst när fadern hette Carl, Daniel, Knut, Lars, Sven/Samuel eller Tomas, men inte alls om han hette Erik eller Anders. Om den mellersta bokstaven är C, D, K, L, S eller T är sannolikheten något större att personen går att identifiera.

Ett räkneexempel

Det är förhållandevis få personer som går att identifiera bland ristningarna. Hur stor andel som berörs är i princip omöjligt att säga. Även om det finns upp mot 7400 ristade namn och initialer, kan det jämföras med följande räkneexempel. Om 17 husgrupper nyttjades under 120 år där varje fäbodgård sköttes om av tre kullor som vistades på fäboden under 5 år, leder till 1224 fäbodkullor som skrev sitt namn

6 gånger. Verkligheten bör inte ligga så långt från detta exempel. I så fall skulle man kunna gissa att runt 15% av kullorna är identifierade.

De personer som identifierats återges nedan, dels kullor och dalkarlar åtskilda, dels per husgrupp. Det gäller personer som omnämns fram till år 1924. Vissa av dem har gjort ristningar vid flera fäbodgårdar, så antalet olika personer är färre.

Nr	Kullor	Karlar	Övriga	Totalt
1	13	8	-	21
2	40	14	-	54
3	1	4	8	13
4	31	16	-	47
5	34	12	1	47
6	12	7	2	21
7	1	1	-	2
8	32	13	-	45
9	15	2	-	17
10	12	6	-	18
11	28	13	1	41
12	31	11	2	44
13	26	16	2	44
14	17	1	-	18
<i>Summa:</i>	293	124	16	433
<i>Varav olika personer:</i>	192	104	16	312

Antalet kullor och dalkarlar per husgrupp som kan identifieras mer eller mindre säkert, men de åtta personerna på släktbeskrivningen vid husgrupp nr 3 samt de åtta som bedömts som turister eller skogsarbetare har förts till gruppen Övriga.

Av dessa 434 personer har 63 av dem (47 kullor och 16 dalkarlar) varit verksamma vid minst två husgrupper. Det medför att antalet olika personer minskar till 312, varav 196 kullor och 116 dalkarlar. I den summan ingår 8 personer (1 kvinnor, 7 män) som kan uppfattas som turister eller skogsarbetare runt 1910-talets slut eller senare, samt 8 personer (3 kullor, 5 dalkarlar) i släktbeskrivningen vid husgrupp nr 3 där flera generationer upptas. Avräknas dessa 16 personer återstår:

- **296 olika personer, varav 192 kullor och 104 dalkarlar.**

Av dessa är det 194 personer (134 kullor, 60 dalkarlar) som förekommer med årtal, varav vissa flera gånger och med olika årtal.

I namnlistorna som följer nedan ingår både säkra, sannolika och troliga identifieringar. De tre tabellerna (kullor, dalkarlar, samt alla per husgrupp) redovisar:

- Personens namn
- Byn där de bodde
- Födelseår
- Årtal när de är nämnda
- Husgrupper där de är nämnda
- Kullor markeras med ett X, dalkarlar med ett Y i den gemensamma tabellen

De 192 identifierade kullorna, återgivna efter födelseår

Exklusive 1 turist etc och 3 personerna i släktbeskrivningen vid husgrupp nr 3.

Namn	By	Född	Nämnd	Ålder	Husgrupp
Margareta Eriksdotter	Dalen	1726	1750	24	2
Brita Eriksdotter	Näset	1726 / 1728	1746	19	9
Brita Larsdotter	Näset	1729	1748	19	13
Margareta "M-dotter"	Östansjö	1730 c:a	1749	19 c:a	3
Lissel Kerstin Persdotter	Näset	1748	1761,1765	13,17	9
Brita Johansdotter	Arvet	1769	1788	19	13
Brita Jonsdotter	Näset	1769			8
Staffas Brita Eriksdotter	Näset	1781	1796	15	4
Frans Margreta Fransdotter	Näset	1784			11
Margreta Eriksdotter	Sunnanhed	1784	1800	16	5
Karin Eriksdotter	Sunnanhed	1788	1800	12	5
Margreta Olofsdotter	Näset	1788			4
Kerstin Matsdotter	Tillhed	1792	1822	30	11,13
Margreta Larsdotter	Östansjö	1793			11
Anna Matsdotter	Tillhed	1794	1822	28	13
Margreta Eriksdotter	(okänt)	1796	1809	13	1
Nygårds Sara Samueldotter	Näset	1803	1820	17	14
Bränd Kerstin Eriksdotter	Näset	1805			8
Knäpp Kerstin Andersdotter	Sörboda	1805			13
Margreta Matsdotter	Sörboda	1806			5
Bond Kerstin Eriksdotter	Näset	1808	1826	18	9
Carles Anna Carlsdotter	Näset	1808	1826	18	9
Kerstin Nilsson	Näset	1808	1827	19	11
Örjas Anna Matsdotter	Sunnanhed	1808	1827	19	9
Bond Margareta Eriksdotter	Sunnanhed	1811	1827	16	5
Carles Karin Carlsdotter	Näset	1812	1827	15	11
Bond Sara Eriksdotter	Sunnanhed	1814	1827	13	5
Anna Persdotter Wester	Näset	1815	1837	22	6
Sara Nilsson	Näset	1815	1828,1831,1833	13,16,18	11
Karin Matsdotter	Östansjö	1816	1831	15	14
Tillhed/Malins Anna Hansdotter	Näset/ Östansjö	1819 / 1816			6
Brita Jansdotter Wester	Arvet	1821			2
Rustas Karin Eriksdotter	Näset	1821			8
Margreta Nilsson	Näset	1823	1838,1841,1849	15,18,26	11,12
Brita Matsdotter	Östansjö	1824	1831	7	14
Brita Eriksdotter Glad	Näset (Dalbyn)	1825	1843	18	1
Brita Persdotter	Näset	1827			9
Tillhed Anna Eriksdotter	Näset	1827	1837,1842,1845, 1847,1849	10,15,18,20,22	2
Brita Elisabeth Svensdotter	Orsa finnm.	1828	1848,1849,1851	20,21,23	1,2,5,11,12
Grälls Anna Eriksdotter	Östansjö	1828	1845	17	12
(okänt)	(okänt)	1829	1849	20	12
Bränd Brita Eriksdotter	Näset	1829			2
Anna Isaksdotter	Näset	1830			2
Margreta Persdotter Wester	Näset	1830	1850	20	2
Juganes Margreta Andersdotter	Näset	1831	1846-1847	15,16	2,11
Bond Anna Hansdotter	Näset	1832			2,4
Hansar Brita Andersdotter	Näset	1833	1847-1849	14-16	2

Karin Isaksdotter	Näset	1833				2
Margreta Hansdotter	Näset	1833	1847-1849	14-16		2
Tillhed Brita Eriksson	Näset	1833	1847-1851,1853, 1855-1858,1860	14-18,20, 22-25,27	1,2,4,6,11,13	
Anna Persdotter Wester	Näset	1834	1847,1849-1850	13,15-16		2
Juganes Anna Andersdotter	Näset	1834				2
Susanna Eriksson	Näset	1834				2,5
Brita Eriksson	Östanvik	1835				1
Staffas Karin Eriksson	Näset	1835				1,2
Bond Brita Hansdotter	Näset	1836				2,4
Karin Hansdotter	Näset	1836				2
Tillhed Karin Eriksson	Näset	1837	1847,1849,1853, 1860	10,12,16,23		2,9,11
Tillhed Karin Gudmundsdotter	Näset	1837	1860	23		2
Anna Eriksson	Sunnanhed	1839				5
Tillhed Anna Hansdotter	Näset	1840	1851	11		2
Sara Matsdotter	Sunnanhed	1842				5
Carles Anna Eriksson	Näset	1843	1857	14		2
Jut Kerstin Eriksson	Näset	1843	1857	14		2
Tillhed Margreta Eriksson	Näset	1843	1857,1858,1862	14,15,19		2
Rättarens dotter Christina Eriksson	Näset	1844	1862	18		11
Carles Kerstin Eriksson	Näset	1845	1863	18		14
Jut Anna Eriksson	Näset	1845	1857,1860,1861, 1863,1869	12,15,16,18,24	1,2,4,10,14	
Myr Anna Andersdotter	Näset	1845	1866	19		4
Rustas Anna Danielsdotter	Näset	1845	1859,1861,1866	14,16,19		2,4,12
Frans Anna Eriksson	Näset	1847				9,11
Margreta Eriksson Dunder	Sunnanhed	1848				9
Klockar Margreta Olofsdotter	Sunnanhed	1849	1870	21		13
Rustas Karin Danielsdotter	Näset	1849	1861,1864,1866, 1871	12,15,17,22	2,4,9,14	
Frans Margreta Eriksson	Näset	1851	1869	18		11
Tillhed Kerstin Eriksson	Näset	1852	1870	18		4,11
Hol Johanna Christina Eriksson	Östanvik	1853	1870	17		11
Jut Karin Eriksson	Näset	1853	1874	21		2,11
Rättar Johanna Eriksson	Näset	1854	1868	14		11
Blecko Anna Eriksson	Arvet	1856				8
Ella Matsdotter	Sunnanhed	1856				5
Pell Margreta Andersdotter	Östansjö	1856				14
Rustas Brita Danielsdotter	Näset	1856	1879	21		4,10
Anna Kronberg	Näset	1857	1894	37		2
Rustas Anna Hansdotter	Näset	1857	1872-1874,1876, 1878	15-17,19,21		8,10
Örjas Anna Andersdotter	Sunnanhed	1857	1877	20		5
Anna Lisa Eriksson (XII:V:III)	Näset	1858	1869	11		12,13
Anna Persdotter	Näset	1859	1870,1879,1884	11,20,25		11
Tillhed Anna Eriksson	Näset	1859	1874	15		2
Bond Anna Eliasdotter	Näset	1860				12
Blecko Brita Eriksson	Arvet	1861	1881	20		10

Maggus (Mar-)Greta Olofsdotter	Sunnanhed	1862			5
Nissar Brita Olofsdotter	Näset	1862			4
Rustas Anna Jonasdotter	Näset	1862	1871	9	4,9
Rustas Kerstin Danielsdotter	Näset	1863	1873,1879	10,16	10
Stut Karin Jonsdotter	Arvet	1863	1881	18	10,14
Anna Eriksdotter Löf	Näset	1864	1887	23	1,14
Tillhed Karin Matsdotter	Näset	1864	1880	16	11
Anna Olofsdotter	Näset	1865			12
Carles Anna Larsdotter	Näset	1865	1880, 1881	15,16	11
Elias Anna Persdotter	Näset	1865	1882	17	14
Karin / Kerstin Dalfors	Sunnanhed	1865 / 1869			5
Isaks Margreta Eriksdotter	Näset	1866	1882	16	14
Margreta Andersdotter	Östansjö	1866	1880,1881,1884	14,15,18	10
Sara Danielsdotter	Näset	1866	1878	12	6,9
Bränd Anna Andersdotter	Näset	1867	1874,1876,1880, 1881,1886,1889	7,9,13,14,19,22	6,8,10
Johanna Matilda Andersson	Näset	1867	1890	23	12
Kerstin Hansdotter Dalfors	Sunnanhed	1869	1890	21	13
Rustas Anna Eriksdotter	Arvet	1869	1875	6	4
Anna Persdotter	Näset	1870			11
Bränd Sara Andersdotter	Näset	1870	1876,1879,1881, 1882,1888-1890, 1896-1900	6,9,11,12, 18-20,26-30	6,10
Hampus Sara Andersdotter	Sunnanhed	1871	1887	16	5
Greta Hansdotter Dalfors	Sunnanhed	1872	1890	18	13
Sara Eriksdotter	Sunnanhed	1872	1893	21	5
Anna Gök	Näset	1873			13
Karin Persdotter	Näset	1874			11
Gubb Anna Eriksdotter	Stackmora, Orsa sn	1875			5
Johanna Wester	Näset	1875	1893,1897,1898, 1903	18,22,23,28	4,5,8
Stens Anna Eriksdotter	Näset	1875	1891, 1892	16,17	9
Anna Eulalia Lindman	Näset	1876	1899	23	9
Anna Olofsdotter	Sunnanhed	1876			
Brita Persdotter	Näset	1876			11
Thoms Anna Larsdotter	Sunnanhed	1876			5
Greta Albertina Blixt	Sunnanhed	1878	1897	19	5
Örjas Kerstin Andersdotter	Sunnanhed	1878	1896	18	5
Albertina Gudmundsdotter Lindsten	Näset	1880	1898,1899, 1901, 1904, 1909-1911	18,19,21,24, 29,30,31	2,8
Kerstin Bagge	Sunnanhed	1880	1903	23	5
Kristina Gök	Näset	1881	1896,1909,1912, 1915	15,27,31,34	5,12
Alma Alida Lindman	Näset	1883			11
Anna Erika Blixt	Sunnanhed	1883	1904	21	5
Erika Wester	Näset	1883	1904-1906,1916	21-23,33	4,8,14
Karolina Eriksson	Näset	1883	1908	25	14
Anna Sofia Jernberg	Sunnanhed	1885	1900	15	5
Kristina Andersson Blixt	Sunnanhed	1885	1914	29	5
Anna Josefina Löf	Näset	1886			12
Rustas Anna Eriksdotter	Näset	1886			8
Johanna Liljemark	Näset	1887	1910,1912	23,25	2,12

Johanna Sundström	Näset	1887	1908,1909	21,22	4,8
Akvelina Westman	Näset	1888	1903-1905,1908, 1913-1915	15-17,20,25-27	1,2,4,8,10, 12,13,14
Alfhilda Berglöf	Näset	1888			12
Bolins Anna Karolina Eriksson	Sunnanhed	1888	1916	28	5
Qvick Johanna Vilhelmina Andersdotter	Näset	1888	1904,1908,1910- 1911,1919,1921	16,20,22-23, 31,33	13
Sara Bagge	Sunnanhed	1888	1903	15	5
Johanna Blixt	Sunnanhed	1889	1897	8	5
Albertina Westman	Näset	1890	1907	17	8,12
			1903,1905, 1908-1910	13,15,18-20	
Anna Eriksson	Näset	1890			1,2,8,10,12
Anna Isakson	Näset	1890			4
Dalfors Kristina Elvira Hansdotter	Näset	1890			12
Anna Erika Sjökvist	Näset	1891	1909	18	4
Emma Kristina Nord	Dalbyn	1891			8
Erika Lisell	Näset	1891			1
Margreta Andersson	Norrboda	1891	1908,1909	17,18	1,2,4,8,12,13
Anna Helena Sturk	Näset	1892	1907,1908,1910	15,16,18	4,8
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892	1905,1917,1920	13,25,28	1,4,6,8, 10,11,12,13
Johanna Erika Eriksson/-dtr	Näset	1892			8
Qvick Greta Andersdotter	Näset	1892	1903,1905-1906, 1908-1917,1919, 1923	11,13-14,16-25, 27,31	2,4,8,9,12,13
Anna Axelsdotter (Sundström)	Näset	1893	1905,1907,1908, 1911-1915,1918	12,14,15, 18-22,25	4,7,8
Astrid Mellin	Näset	1893	1915	22	12
Sara Elvira Gök	Näset	1893	1912	19	12
Agnes Anna Erika Vallin	Arvet	1894			13
Anna Elida (Persdotter) Sundström	Näset	1894	1907-1909,1912, 1918	13-15,18,24	4,6,8,12,13
Emma Vilhelmina Wester	Näset	1894	1914	20	4
Kristina Johansson	Näset	1894	1913	19	8
Kristina (Danielsdotter) Sturk	Näset	1894	1909	15	4
Alma Sofia Stenqvist	Sunnanhed	1896	1913,1918	17,22	5
Johanna Johansson	Näset	1896	1908,1911, 1913-1918	12,15,17-22	8
Johanna Danielsdotter Sturk	Näset	1897	1909,1914	12,17	4,8,14
Tyra Regina Eleonora Sjögren	Näset	1897			13
Agda Emilia Strid	Dalbyn	1898	1910	12	6
Alma Amalia Hedvall	Näset	1899	1916,1917,1920, 1923,1924	17,18,21,24,25	2,8,12,13
Anna Judit Westman	Näset	1899	1914-1918	15-19	2,6,8,12,13,14
Anna Strid	Dalbyn	1899	1914,1915	15,16	6
Augusta Eulalia Bergman	Sunnanhed	1900			5
Edit Nansy Cecilia Sjögren	Näset	1902			12
Eva Ingeborg Wester	Näset	1902	1916	14	8,12,13
Bolins Selma Eriksson	Sunnanhed	1903	1924	19	5
Edit Sterner	Näset	1903	1922	19	11
Erika Axelsdotter	Näset	1903	1909,1917,1918	6,14,15	4,8,14

(Sundström)

Karin Stella Liljemark	Näset	1903	1914	11	12
Märta Cecilia Westman	Näset	1905			13
Elin Alida Stenqvist	Sunnanhed	1906	1917	11	5
Elsa Karolina Karlsson	Näset	1906	1920,1921	14,15	4,13
Timas Hanna Margreta Andersdotter	Dalbyn	1907	1918	11	10
Agda Johanna Norin	Näset	1908	1927	19	8
Märta Julia Sundström	Näset	1908	1927	19	8,13
Edit Elisabet Danell	Näset	1909			11
Nanna Walborg Wester	Näset	1909	1919	10	12
Vera Charlotta Westman	Näset	1909	1916	7	6,12
Elin Viktoria Bergman	Sunnanhed	1910	1924	14	5
Lilly Norin	Näset	1910			8
Hildur Kvarnström	Näset	1912	1921	9	13
Beda Matsson	Näset	1918			2

De104 identifierade dalkarlarna, återgivna efter födelseår

Exklusive 7 turister etc och 5 personerna i släktbeskrivningen vid husgrupp nr 3.

Namn	By	Född	Nämnd	Ålder	Husgrupp
Jon Larsson	Tillhed		1662		13
Erik Mårtensson	Näset(?)	1688	1710	22	3
Ruth Erik Eriksson	Dalen	1726	1750	24	2
Jut Erik Andersson	Näset	1734	1748	14	13
Myr Erik Matsson	Näset	1751	1802	51	1
Mats Wiborg	Dalbyn	1786			5
Mats Jonasson	Dalbyn	1787	1796	9	13
Mats Matsson	Tillhed	1787	1814	27	11
Nils Johansson Lindström	Näset	1787	1810,1815	23,28	11
Tillhed Gudmund Gudmundsson	Näset	1789	1810,1815	21,26	11
Johan Larsson Wester	Arvet	1795	1813	18	4
Per Larsson Wester	Arvet	1798	1816	18	4
Anders Andersson	Skattungbyn	1799			3
Arf Anders Hansson	Arvet	1802	1821	19	4
Erik Matsson Viborg	Dalbyn	1811			5
Frans Erik Eriksson	Näset	1812	1832,1848	20,26	2,11
Jut Erik Andersson	Näset	1812			1
Staffas Erik Eliasson	Näset	1812	1833	21	1
Hol Erik Matsson	Östankvik	1813 / 1848			11
Nissas Mats Eriksson	Östansjö	1813			4
Rustas Hans Eriksson	Näset	1814	1831,1832	17,18	8,11
Daniel Nilsson	Näset	1818	1831	13	11
Jonas Eriksson Glad	Dalbyn	1823	1842	19	4
Elias Elias Eliasson	Näset	1824			12
Tillhed Erik Eriksson	Näset	1825	1858	33	2,4,11
IIS I ARFWET 1850*	Arvet	1828	1850	22	2
Elias Adam Eliasson	Näset	1829			12
Tillhed Anders Eriksson	Näset	1829			2
Erik Hansson	Sunnanhed	1832			5
Nissar Nils Hansson	Näset	1835	1860	25	2
Tillhed Gudmund Eriksson	Näset	1840	1858	18	2
Timas Erik Hansson	Dalbyn	1840			8
Rustas Erik Eriksson	Arvet	1843			4
Erik Andersson Gök	Dalbyn	1844	1861	17	4
Olof Olofsson Dunder	Sunnanhed	1844			5
Flygar Erik Andersson	Norrroda	1850	1870	20	5
Rustas Erik Hansson	Näset	1852			10
Stens Erik Andersson	Näset	1853	1873(?)	20	7
Adams Anders Adamsson	Näset	1854	1870	16	12
Rustas Erik Danielsson	Näset	1854	1864,1865	10,11	8,14
Lissel Anders Andersson	Näset	1857			10
Juganes Johan Eriksson	Näset	1858			10
Rustas Daniel Danielsson	Näset	1858	1870	12	4
Rustas Anders Danielsson	Näset	1858	1870	12	4
Per Persson	Näset	1860	1877	17	11
Bränd Anders Andersson	Näset	1861	1878,1881	17,20	6
Rustas Hans Danielsson	Näset	1861	1870,1873	9,12	2,8

Erik Hansson	Sunnanhed	1861			5
Juganes Erik Eriksson	Näset	1862			10
Erik Adam Näsberg	Näset	1863	1888	25	2
Bränd Carl Andersson	Näset	1864	1878	14	6
Axel Eriksson	Tenninge	1865			4
Tillhed Erik Gustav Eriksson	Näset	1865	1877	12	11
Axel Teodor Olsson	Vitaspen	1866		friare?	2
Lars Backman	Näset	1869			11
Viktor Felix Tägtström	Dalbyn	1870			6
Petters Johan Hansson	Näset	1871	1885	14	13
Svarfvar Erik Matsson	Näset	1871			1,13
Bränd Johan Andersson	Näset	1877			6
Johan Skogmark	Näset	1877	1893	16	6
Anders Johan Hallin	Näset	1879	1918	39	11
Rustas Carl Erik Eriksson	Näset	1879			8
Johan Löf	Sunnanhed	1880			5
Johan Gräll	Näset	1881			1
Ollas (Talos) Jon Olofsson	Östansvik	1881	1906	25	5
Rolf Ragnas Thunberg	Arvet	1883	1915	32	13
Erik Glad	Arvet	1885			6
Edvar Teodor Berglöv	Näset	1886	1907	21	12
Johan Emil Johansson Lång	Furudal	1887			8
Anders Sigurd Gök	Näset	1888	1921	33	12
Anders Bernhard Petrin	Östansvik	1891	1902-1910	11-19	1,8,12
Axel Sundström	Näset	1892			4
Erik Adolf Löf	Näset	1892			8
Karl Wilhelm Stenqvist	Sunnanhed	1892	1918	26	5
Edvin Helmer (Löf)	Dalbyn	1893	1908	15	13
Johan Hilmer Berglöf	Näset	1893			12
Per Emanuel Åberg	Furudal	1893	1916	23	13
Erik Gunnar Eriksson	Näset	1895	1906	11	10
Erik Oskar Näsberg	Näset	1895	1917(?)	22	2
Johan Erhard Wester	Näset	1895	1908,1910,1911,1915	13,15,16,21	8,12
Sigfrid Westman	Näset	1895	1908,1911	13,16	8,12
Anton Elov Sundström	Näset	1896			4
Erik Samuel Kvarnström	Arvet	1896			2
Oscar Edvin Strid	Dalbyn	1896	1911	15	6,13
Erik Gotthard Westman	Näset	1897	1913,1915	16,18	12,13
Karl Oskar Eriksson	Näset	1897			10
Wilhelm Teodor Wester	Näset	1897	1910,1911	13,14	8,12
Albin Edvin Dahlberg	Näset	1898	1907,1910	9,12	2,9
Erik André Berglöf	Näset	1898	1916	18	2,13
Fritz Bernhard Sjökvist	Näset	1898			4
Gustaf Axelsson Sundström	Näset	1899			4,8
Johan Bernhard Rosén	Sunnanhed	1900	1919	19	5
Karl Teodor Matsson	Sunnanhed	1900			13
Bror Edvard Westman	Näset	1902			13
Erik Albin Bergman	Sunnanhed	1902	1918	16	5
Anton Valentin Danell	Näset	1903			11
Alfred Valter Bergman	Sunnanhed	1904	1916	12	5
Vilhelm Gräll	Näset	1906			1
Anton Ivar Rosén	Sunnanhed	1907			3
Otto Arvid Rosén	Sunnanhed	1909	1917	12	3

Edvin Kvarnström	Arvet	1910	1921	11	13
Emil Valdemar Vestberg	Näset	1910	1919,1922,1926	9,12,16	1,13
Johan Erland Johansson	Näset	1911	1921	10	8
Alfred Sigvard Bäckström	Näset	1916			13

* IIS I ARFWET 1850 *Antingen Stut Jonas Jonasson, eller Johan Jansson Vester. Båda föddes 1828 i Arvet.*

De 314 identifierade kullorna och dalkarlarna, per fäbodgård och födelseår

Här ingår 8 förmodade turister och skogshuggare etc samt de 8 namnen i släktbeskrivningen vid nr 3.

Namn	By	Född	Nämnd	Ålder	Husgrupp, övriga	kön
Nr 1						
Myr Erik Matsson	Näset	1751	1802	51		y
Margreta Eriksson	(okänt)	1796	1809	13		X
Jut Erik Andersson	Näset	1812				y
Staffas Erik Eliasson	Näset	1812	1833	21		y
Brita Eriksson Glad	Näset	1825	1843	18		X
	(Dalbyn)					
Brita Elisabeth Svensdotter	Orsa finnm.	1828			2,5,11,12	X
Tillhed Brita Eriksson	Näset	1833	1856	23	2,4,6,11,13	X
Brita Eriksson	Östanvik	1835				X
Staffas Karin Eriksson	Näset	1835			2	X
Jut Anna Eriksson	Näset	1845	1860	15	2,4,10,14	X
Anna Eriksson Löf	Näset	1864	1887	23	14	X
Svarfvar Erik Matsson	Näset	1871			13	y
Johan Gräll	Näset	1881				y
Akvelina Westman	Näset	1888			2,4,8,10, 12,13,14	X
Anna Eriksson	Näset	1890	1905,1908,1909	15,18,19	2,8,10,12	X
Anders Bernhard Petrin	Östanvik	1891	1902-1910	11-19	8,12	y
Erika Lisell	Näset	1891				X
Margreta Andersson	Norrboda	1891	1908	17	2,4,8,12,13	X
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892	1905	13	1,4,6,8, 10,11,12,13	X
Vilhelm Gräll	Näset	1906				y
Emil Valdemar Vestberg	Näset	1910	1919,1922,1926	9,12,16	13	y
Nr 2						
Margareta Eriksson	Dalen	1726	1750	24		X
Ruth Erik Eriksson	Dalen	1726	1750	24		y
Frans Erik Eriksson	Näset	1812	1848	26	11	y
Brita Jansdotter Wester	Arvet	1821			2	X
Tillhed Erik Eriksson	Näset	1825	1858	33	4,11	y
Tillhed Anna Eriksson	Näset	1827	1837,1842,1845, 1847,1849	10,15,18, 20,22		X
Brita Elisabeth Svensdotter	Orsa finnm.	1828	1849,1851	21,23	1,5,11,12	X
IIS I ARFWET 1850*	Arvet	1828	1850	22		y
Bränd Brita Eriksson	Näset	1829			2	X
Tillhed Anders Eriksson	Näset	1829				y
Anna Isaksson	Näset	1830			2	X
Margreta Persdotter Wester	Näset	1830	1850	20		X
Juganes Margareta Andersdotter	Näset	1831	1846-1847	15,16	11	X
Bond Anna Hansdotter	Näset	1832			2,4	X
Hansar Brita Andersdotter	Näset	1833	1847-1849	14-16		X
Karin Isaksson	Näset	1833			2	X
Margareta Hansdotter	Näset	1833	1847-1849	14-16		X
Tillhed Brita Eriksson	Näset	1833	1847-1851,1853, 1856-1858,1860	14-18,20, 23-25,27	1,4,6,11,13	X
Anna Persdotter Wester	Näset	1834	1847,1849-1850	13,15-16		X
Juganes Anna Andersdotter	Näset	1834			2	X
Susanna Eriksson	Näset	1834			5	X

Nissar Nils Hansson	Näset	1835	1860	25		y
Staffas Karin Eriksdotter	Näset	1835			1	X
Bond Brita Hansdotter	Näset	1836			2,4	X
Karin Hansdotter	Näset	1836			2	X
Tillhed Karin Eriksdotter	Näset	1837	1847,1849, 1853,1860	10,12, 16,23		X
Tillhed Karin						
Gudmundsdotter	Näset	1837	1860	23		X
Tillhed Anna Hansdotter	Näset	1840	1851	11		X
Tillhed Gudmund Eriksson	Näset	1840	1858	18		y
Carles Anna Eriksdotter	Näset	1843	1857	14		X
Jut Kerstin Eriksdotter	Näset	1843	1857	14		X
Tillhed Margreta Eriksdotter	Näset	1843	1857,1858,1862	14,15,19		X
Jut Anna Eriksdotter	Näset	1845	1857	12	1,4,10,14	X
Rustas Anna Danielsdotter	Näset	1845	1861	16	4,12	X
Rustas Karin Danielsdotter	Näset	1849	1861	12	4,9,14	X
Jut Karin Eriksdotter	Näset	1853	1874	21	11	X
Anna Kronberg	Näset	1857	1894	37		X
Tillhed Anna Eriksdotter	Näset	1859	1874	15		X
Rustas Hans Danielsson	Näset	1861	1873	12	4,8	y
Erik Adam Näsberg	Näset	1863	1888	25		y
Axel Teodor Olsson	Vitaspen	1866		friare?	2	y
Albertina Gudmundsdotter Lindsten	Näset	1880	1898,1899,1904, 1909-1911	18,19,24, 29-31	8	X
Johanna Liljemark	Näset	1887	1910	23	12	X
Akvelina Westman	Näset	1888	1914	26	1,4,8,10, 12,13,14	X
Anna Eriksson	Näset	1890	1908,1910	18,20	1,8,10,12	X
Margreta Andersson	Norrboda	1891	1908,1909	17,18	1,4,8,12,13	X
Qvick Margareta Andersdotter	Näset	1892	1909-1910,1914	17-19,22	4,8,9,12,13	X
Erik Oskar Näsberg	Näset	1895	1917(?)	22		y
Erik Samuel Kvarnström	Arvet	1896				y
Albin Edvin Dahlberg	Näset	1898			9	y
Erik André Berglöf	Näset	1898	1916	18	13	y
Alma Amalia Hedvall	Näset	1899			8,12,13	X
Anna Judit Westman	Näset	1899			6,8,12,13,1 4	X
Beda Matsson	Näset	1918				X

Nr 3

<i>Olof Olofsson**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1728				<i>släkttavla</i>	y
<i>Brita Jonsdotter**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1731				<i>släkttavla</i>	X
<i>Anders Olofsson**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1766				<i>släkttavla</i>	y
<i>Brita Hansdotter**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1765				<i>släkttavla</i>	X
<i>Anders Andersson**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1792				<i>släkttavla</i>	y
<i>Olof Andersson**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1794				<i>släkttavla</i>	y
<i>Anna Andersdotter**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1798				<i>släkttavla</i>	X
<i>Erik Olofsson**</i>	<i>Skattungbyn</i>	1799				<i>släkttavla</i>	y
Erik Mårtensson	Näset(?)	1688	1710	22			y
Margareta "M-dotter"	Östansjö	1730 c:a	1749	19 c:a			X
Anders Andersson	Skattungbyn	1799					y
Anton Ivar Rosén	Sunnanhed	1907					y
Otto Arvid Rosén	Sunnanhed	1909	1917	12			y

Nr 4

Staffas Brita Eriksdotter	Näset	1781	1796	15			X
Margreta Olofsdotter	Näset	1788					X

Johan Larsson Wester	Arvet	1795	1813	18		y
Per Larsson Wester	Arvet	1798	1816	18		y
Arf Anders Hansson	Arvet	1802	1821	19		y
Nissas Mats Eriksson	Östansjö	1813				y
Jonas Eriksson Glad	Dalbyn	1823	1842	19		y
Tillhed Erik Eriksson	Näset	1825			2,11	y
Bond Anna Hansdotter	Näset	1832			2	X
Tillhed Brita Eriksdotter	Näset	1833			1,2,6,11,13	X
Bond Brita Hansdotter	Näset	1836			2	X
Rustas Erik Eriksson	Arvet	1843				y
Erik Andersson Gök	Dalbyn	1844	1861	17		y
Jut Anna Eriksdotter	Näset	1845	1861	16	1,2,10,14	X
Myr Anna Andersdotter	Näset	1845	1866	19		X
Rustas Anna Danielsdotter	Näset	1845	1859,1866	14,19	2,12	X
Rustas Karin Danielsdotter	Näset	1849	1866	17	2,9,14	X
Tillhed Kerstin Eriksdotter	Näset	1852	1870	18	11	X
Rustas Brita Danielsdotter	Näset	1856			10	X
Rustas Anders Danielsson	Näset	1858	1870	12		y
Rustas Daniel Danielsson	Näset	1858	1870	12		y
Rustas Hans Danielsson	Näset	1861	1875	14	2,8	y
Nissar Brita Olofsdotter	Näset	1862	1875	13		X
Rustas Anna Jonasdotter	Näset	1862			9	X
Axel Eriksson	Tenninge	1865				y
Rustas Anna Eriksdotter	Arvet	1869	1875	6		X
Johanna Wester	Näset	1875	1893,1897,1898, 1903	18,22,23, 28	5,8	X
Erika Wester	Näset	1883	1916	33	8,14	X
Johanna Sundström	Näset	1887	1909	22	8,12	X
Akvelina Westman	Näset	1888			1,2,8,10, 12,13,14	X
Anna Isakson	Näset	1890				X
Anna Erika Sjökvist	Näset	1891	1909	18		X
Margreta Andersson	Norrboda	1891	1908	17	1,2,8,12,13	X
Anna Helena Sturk	Näset	1892	1907,1910	15,18	8	X
Axel Sundström	Näset	1892				y
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892			1,6,8,10, 11,12,13	X
Qvick Greta Andersdotter	Näset	1892	1908-1909	16-17	2,8,9,12,13	X
Anna Axelsdotter (Sundström)	Näset	1893	1905,1908, 1911-1915,1918	12,15, 18-22,25	4,7	X
Anna Elida (Persdotter) Sundström	Näset	1894	1909,1912	15,18	6,8,12,13	X
Emma Vilhelmina Wester	Näset	1894	1914	20		X
Kristina Sturk	Näset	1894	1909	15		X
Anton Elov Sundström	Näset	1896				y
Johanna Danielsdotter Sturk	Näset	1897	1909	12	8,14	X
Fritz Bernhard Sjökvist	Näset	1898				y
Gustaf Axelsson Sundström	Näset	1899			8	y
Erika Axelsdotter (Sundström)	Näset	1903	1909	6	8,14	X
Elsa Karolina Karlsson	Näset	1906	1921	15	13	X
Nr 5						
Margreta Eriksdotter	Sunnanhed	1784	1800	16		X
Mats Wiborg	Dalbyn	1786				y
Karin Eriksdotter	Sunnanhed	1788	1800	12		X
Margreta Matsdotter	Sörboda	1806				X

Erik Matsson Viborg	Dalbyn	1811					y
Bond Margareta Eriksdotter	Sunnanhed	1811	1827	16			X
Bond Sara Eriksdotter	Sunnanhed	1814	1827	13			X
Brita Elisabeth Svendsdotter	Orsa finnm.	1828	1848,1849,1851	20,21,23	1,2,11,12		X
Erik Hansson	Sunnanhed	1832					y
Susanna Eriksdotter	Näset	1834			2		X
Anna Eriksdotter	Sunnanhed	1839					X
Sara Matsdotter	Sunnanhed	1842					X
Olof Olofsson Dunder	Sunnanhed	1844					y
Flygar Erik Andersson	Norrboda	1850	1870	20			y
Ella Matsdotter	Sunnanhed	1856					X
Örjas Anna Andersdotter	Sunnanhed	1857	1877	20			X
Erik Hansson	Sunnanhed	1861					y
Maggus (Mar-)Greta Olofsdotter	Sunnanhed	1862					X
Karin / Kerstin Dalfors	Sunnanhed	1865/ 1869					X
Hampus Sara Andersdotter	Sunnanhed	1871	1887	16			X
Sara Eriksdotter	Sunnanhed	1872	1893	21			X
Gubb Anna Eriksdotter	Stackmora, Orsa sn	1875					X
Johanna Wester	Näset	1875			4,8		X
Anna Olofsdotter	Sunnanhed	1876					X
Thoms Anna Larsdotter	Sunnanhed	1876					X
Greta Albertina Blixt	Sunnanhed	1878	1897	19			X
Örjas Kerstin Andersdotter	Sunnanhed	1878	1896	18			X
Johan Löf	Sunnanhed	1880					y
Kerstin Bagge	Sunnanhed	1880	1903	23			X
Kristina Gök	Näset	1881	1896,1909,1912, 1915	15,27,31, 34	12		X
Ollas (Talos) Jon Olofsson	Östanvik	1881	1906	25			y
Anna Erika Blixt	Sunnanhed	1883	1904	21			X
Anna Sofia Jernberg	Sunnanhed	1885	1900	15			X
Kristina Andersson Blixt	Sunnanhed	1885	1914	29			X
Bolins Anna Karolina Eriksson	Sunnanhed	1888	1916	28			X
Sara Bagge	Sunnanhed	1888	1903	15			X
Johanna Blixt	Sunnanhed	1889	1897	8			X
Karl Wilhelm Stenqvist	Sunnanhed	1892	1918	26			y
Alma Sofia Stenqvist	Sunnanhed	1896	1913,1918	17,22			X
Augusta Eulalia Bergman	Sunnanhed	1900					X
Johan Bernhard Rosén	Sunnanhed	1900	1919	19			y
Erik Albin Bergman	Sunnanhed	1902	1918	16			y
Bolins Selma Eriksson	Sunnanhed	1903	1924	19			X
Alfred Valter Bergman	Sunnanhed	1904	1916	12			y
Elin Alida Stenqvist	Sunnanhed	1906	1917	11			X
Elin Viktoria Bergman	Sunnanhed	1910	1924	14			X
Bror Tage Löf	Sunnanhed	1918	1922	4	turist?		y
Nr 6							
Anna Persdotter Wester	Näset	1815	1837	22			X
Tillhed/Malins Anna Hansdotter	Näset/ Östanvik	1819 / 1816					X
Tillhed Brita Eriksdotter	Näset	1833			1,2,4,11,13		X
Bränd Anders Andersson	Näset	1861	1878,1881	17,20			y
Bränd Carl Andersson	Näset	1864	1878	14			y
Sara Danielsdotter	Näset	1866			9		X
Bränd Anna Andersdotter	Näset	1867	1876,1881	9,14	8,10		X

Bränd Sara Andersdotter	Näset	1870	1876,1879,1881, 1882,1888-1890, 1896-1900	6,9,11, 12,18-20, 26-30	10	X
Viktor Felix Tägtström	Dalbyn	1870				y
Bränd Johan Andersson	Näset	1877				y
Johan Skogmark	Näset	1877	1893	16		y
Erik Glad	Arvet	1885				y
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892	1917		1,4,8,10, 11,12,13	X
Anna Elida (Persdotter) Sundström	Näset	1894			4,8,12,13	X
Oscar Edvin Strid	Dalbyn	1896	1911	15	13	y
Agda Emilia Strid	Dalbyn	1898	1910	12		X
Anna Judit Westman	Näset	1899	1918	19	2,12,13,14	X
Anna Strid	Dalbyn	1899	1914,1915	15,16		X
Vera Charlotta Westman	Näset	1909			12	X
Karl Edin Sjögren	Hosjö sn	1891	1917,1922	26,31	turist?	y
Karl Elis Nordlander	Strand	1903	1920	17	turist?	y
Nr 7						
Stens Erik Andersson	Näset	1853	1873(?)	20		y
Anna Axelsdotter (Sundström)	Näset	1893			4,6,8,12,13	X
Nr 8						
Brita Jonsdotter	Näset	1769				X
Bränd Kerstin Eriksson	Näset	1805				X
Rustas Hans Eriksson	Näset	1814	1831	17	11	y
Rustas Karin Eriksson	Näset	1821				X
Timas Erik Hansson	Dalbyn	1840				y
Rustas Erik Danielsson	Näset	1854	1865	11	14	y
Blecko Anna Eriksson	Arvet	1856				X
Rustas Anna Hansdotter	Näset	1857			10	X
Rustas Hans Danielsson	Näset	1861	1873	12	2,4	y
Bränd Anna Andersdotter	Näset	1867	1886,1887,1889	19,20,22	6,10	X
Johanna Wester	Näset	1875			4,5	X
Rustas Carl Erik Eriksson	Näset	1879				y
Albertina Gudmundsdotter Lindsten	Näset	1880	1901	21	2	X
Erika Wester	Näset	1883	1904-1906	21-23	4,14	X
Rustas Anna Eriksson	Näset	1886				X
Johan Emil Johansson Lång	Furudal	1887				y
Johanna Sundström	Näset	1887	1908	21	4,12	X
Akvelina Westman	Näset	1888	1905	17	1,2,4,10, 12,13,14	X
Albertina Westman	Näset	1890	1907	17	12	X
Anna Eriksson	Näset	1890			1,2,10,12	X
Anders Bernhard Petrin	Östanvik	1891	1908	17	1,12	y
Emma Kristina Nord	Dalbyn	1891				X
Margreta Andersson	Norrboða	1891	1908	17	1,2,4,12,13	X
Anna Helena Sturk	Näset	1892	1908	16	4	X
Erik Adolf Löf	Näset	1892				y
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892			1,4,6,10, 11,12,13	X
Johanna Erika Eriksson/-dtr	Näset	1892				X
Qvick Greta Andersdotter	Näset	1892			2,4,8,12,13	X
Anna Axelsdotter (Sundström)	Näset	1893	1905,1908, 1911-1915,1918	12,15, 18- 22,25	4,7	X
Anna Elida (Persdotter)	Näset	1894	1907,1908,1918	13,14,24	4,6,12,13	X

Sundström						
Kristina Johansson	Näset	1894	1913	19		X
Johan Erhard Wester	Näset	1895	1911,1915	16,21	12	y
Sigfrid Westman	Näset	1895			12	y
Johanna Johansson	Näset	1896	1908,1911, 1913-1918	12,15, 17-22		X
Johanna Danielsdotter Sturk	Näset	1897	1914	17	4,14	X
Wilhelm Teodor Wester	Näset	1897	1911	14	12	y
Alma Amalia Hedvall	Näset	1899			2,12,13	X
Anna Judit Westman	Näset	1899	1914,1917	15,18	2,6,12,13,14	X
Gustaf Axelsson Sundström	Näset	1899			4	y
Eva Ingeborg Wester	Näset	1902			12,13	X
Erika Axelsdotter	Näset	1903	1917,1918	14,15	4,14	
Sundström						
Agda Johanna Norin	Näset	1908	1927	19		X
Märta Julia Sundström	Näset	1908	1927	19	13	X
Lilly Norin	Näset	1910				X
Johan Erland Johansson	Näset	1911	1921	10		y
Nr 9						
Brita Eriksdotter	Näset	1726 / 1728	1746	19		X
Lissel Kerstin Persdotter	Näset	1748	1761,1765	13,17		X
Bond Kerstin Eriksdotter	Näset	1808	1826	18		X
Carles Anna Carlsdotter	Näset	1808	1826	18		X
Örjas Anna Matsdotter	Sunnanhed	1808	1827	19		X
Brita Persdotter	Näset	1827				X
Nissar Nils Hansson	Näset	1835			2	y
Tillhed Karin	Näset	1837			2,11	X
Gudmundsdotter						
Frans Anna Eriksdotter	Näset	1847			11	X
Margreta Eriksdotter	Sunnanhed	1848				X
Dunder						
Rustas Karin Danielsdotter	Näset	1849	1871	22	2,4,14	X
Rustas Anna Jonasdatter	Näset	1862	1871	9	4	X
Sara Danielsdotter	Näset	1866	1878	12	6	X
Stens Anna Eriksdotter	Näset	1875	1891,1892	16,17		X
Anna Eulalia Lindman	Näset	1876	1899	23		X
Qvick Greta Andersdotter	Näset	1892	1909	17	2,4,8,12,13	X
Albin Edvin Dahlberg	Näset	1898	1907,1910	9,12	2	y
Nr 10						
Jut Anna Eriksdotter	Näset	1845	1863	18	1,2,4,14	X
Rustas Erik Hansson	Näset	1852				y
Rustas Brita Danielsdotter	Näset	1856	1879	21	4	X
Lissel Anders Andersson	Näset	1857				y
Rustas Anna Hansdotter	Näset	1857	1872-1874,1876, 1878	15-17,19, 21	8	X
Juganes Johan Eriksson						
Juganes Erik Eriksson	Näset	1862				y
Stut Karin Jonsdotter	Arvet	1863	1881	18	14	X
Rustas Kerstin Danielsdotter	Näset	1863	1873,1879	10,16		X
Margreta Andersdotter	Östansjö	1866	1880,1881,1884	14,15,18	10	X
Bränd Anna Andersdotter	Näset	1867	1874,1880,1881	7,13,14	6,8	X
Bränd Sara Andersdotter	Näset	1870	1889	19	6	X
Akvelina Westman	Näset	1888	1903	15	1,2,4,8, 12,13,14	X
Anna Eriksson	Näset	1890	1903,1905,1908	13,15,18	1,2,8,12	X

Frida Elisabeth Westman	Näset	1892			1,4,6,8, 11,12,13	X
Erik Gunnar Eriksson	Näset	1895	1906	11		y
Karl Oskar Eriksson	Näset	1897				y
Timas Hanna Margreta Andersdotter	Dalbyn	1907	1918	11		X
Nr 11						
Frans Margreta Fransdotter	Näset	1784				X
Mats Matsson	Tillhed	1787	1814	27		y
Nils Johansson Lindström	Näset	1787	1810,1815	23,28		y
Tillhed Gudmund Gudmundsson	Näset	1789	1810,1815	21,26		y
Kerstin Matsdotter	Tillhed	1792	1822	30	13	X
Margreta Larsdotter	Östansjö	1793				X
Kerstin Nilsdotter	Näset	1808	1827	19		X
Carles Karin Carlsdotter	Näset	1812	1827	15		X
Frans Erik Eriksson	Näset	1812	1832	20	2	y
Hol Erik Matsson	Östanvik	1813 / 1848				y
Rustas Hans Eriksson	Näset	1814	1832	18	8	y
Sara Nilsdotter	Näset	1815	1828,1831,1833	13,16,18		X
Daniel Nilsson	Näset	1818	1831	13		y
Margreta Nilsdotter	Näset	1823	1838,1841	15,18		X
Tillhed Erik Eriksson	Näset	1825			2,4	y
Brita Elisabeth Svensdotter	Orsa finnm.	1828	1849,1851	21,23	1,2,5,12	X
Juganes Margreta Andersdotter	Näset	1831			2	X
Tillhed Brita Eriksdotter	Näset	1833	1848	15	1,2,4,6,13	X
Tillhed Karin Gudmundsdotter	Näset	1837			2,9	X
Rättarens dotter Christina Eriksdotter	Näset	1844	1862	18		X
Frans Anna Eriksdotter	Näset	1847			9	X
Frans Margreta Eriksdotter	Näset	1851	1869	18		X
Tillhed Kerstin Eriksdotter	Näset	1852			4	X
Hol Johanna Christina Eriksdotter	Östanvik	1853	1870	17		X
Jut Karin Eriksdotter	Näset	1853			2	X
Rättar Johanna Eriksdotter	Näset	1854	1868	14		X
Anna Persdotter	Näset	1859	1870,1879,1884	11,20,25		X
Per Persson	Näset	1860	1877	17		y
Tillhed Karin Matsdotter	Näset	1864	1880	16		X
Carles Anna Larsdotter	Näset	1865	1880, 1881	15,16		X
Tillhed Erik Gustav Eriksson	Näset	1865	1877	12		y
Lars Backman	Näset	1869				y
Anna Persdotter	Näset	1870				X
Karin Persdotter	Näset	1874				X
Brita Persdotter	Näset	1876				X
Anders Johan Hallin	Näset	1879	1918	39		y
Alma Alida Lindman	Näset	1883				X
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892			1,4,6,8, 10,12,13	X
Anton Valentin Danell	Näset	1903				y
Edit Sterner	Näset	1903	1922	19		X
Edit Elisabet Danell	Näset	1909				X
Erik Hjalmar Ekman	Böle	1885	(efter 1919)		skogsarb. ?	y

Nr 12

Margreta Nilsson	Näset	1823	1849	26		X
Elias Elias Eliasson	Näset	1824				y
Brita Elisabeth Svensdotter	Orsa finnm.	1828	1848,1849	20,21	1,2,5,11	X
Grälls Anna Eriksson	Östansjö	1828	1845	17		X
(okänt)	(okänt)	1829	1849	20		X
Elias Adam Eliasson	Näset	1829				y
Rustas Anna Danielsdotter	Näset	1845			2,4	X
Adams Anders Adamsson	Näset	1854	1870	16		y
Anna Lisa Eriksson	Näset	1858			13	X
(XII:V:III)						
Bond Anna Eliasson	Näset	1860				X
Anna Olofsdotter	Näset	1865				X
Johanna Matilda Andersson	Näset	1867	1890	23		X
Kristina Gök	Näset	1881	1896,1909,1912, 1915	15,27,31, 34	5	X
Anna Josefina Löf	Näset	1886				X
Edvar Teodor Berglöv	Näset	1886	1907	21		y
Johanna Sundström	Näset	1887			4,8	X
Johanna Liljemark	Näset	1887	1912	25	2	X
Akvelina Westman	Näset	1888	1904,1908,1913	16,20,25	1,2,4,8, 10,13,14	X
Alfhilda Berglöv	Näset	1888				X
Anders Sigurd Gök	Näset	1888	1921	33		y
Albertina Westman	Näset	1890			8	X
Anna Eriksson	Näset	1890	1908,1909	18,19	1,2,8,10	X
Dalfors Kristina Elvira Hansdotter	Näset	1890				X
Anders Bernhard Petrin	Östanvik	1891	1905	14	1,8	y
Margreta Andersson	Norrboða	1891			1,2,4,8,13	X
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892	1920	28	1,4,6,8, 10,11,13	X
Qvick Greta Andersdotter	Näset	1892	1906,1908,1910, 1913-1916	14,16,18, 21-24	2,4,8,9,13	X
Astrid Mellin	Näset	1893	1915	22		X
Johan Hilmer Berglöv	Näset	1893				y
Sara Elvira Gök	Näset	1893	1912	19		X
Anna Elida (Persdotter) Sundström	Näset	1894			4,6,8,13	X
Johan Erhard Wester	Näset	1895	1908,1910	13,15	8	y
Sigfrid Westman	Näset	1895	1908,1911	13,16	8	y
Erik Gotthard Westman	Näset	1897	1913	16		y
Wilhelm Teodor Wester	Näset	1897	1910	13	8	y
Alma Amalia Hedvall	Näset	1899	1916,1920,1923, 1924	17,21,24, 25	2,8,13	X
Anna Judit Westman	Näset	1899	1914,1916,1917	15,17,18	2,6,13,14	X
Edit Nansy Cecilia Sjögren	Näset	1902				X
Eva Ingeborg Wester	Näset	1902			8,13	X
Karin Stella Liljemark	Näset	1903	1914	11		X
Nanna Walborg Wester	Näset	1909	1919	10		X
Vera Charlotta Westman	Näset	1909	1916	7	6	X
Kristina Hammar Andersson	Näset	1880	1917	37	turist?	X
Sven Samuel Hammar	Näset	1911	1917	6	turist?	y
Nr 13						
Jon Larsson	Tillhed		1662			y
Brita Larsdotter	Näset	1729	1748	19		X
Jut Erik Andersson	Näset	1734	1748	14		y

Brita Johansdotter	Arvet	1769	1788	19		X
Mats Jonasson	Dalbyn	1787	1796	9		y
Kerstin Matsdotter	Tillhed	1792	1822	30	11	X
Anna Matsdotter	Tillhed	1794	1822	28		X
Knäpp Kerstin Andersdotter	Sörboda	1805				X
Tillhed Brita Eriksdotter	Näset	1833	1855	22	1,2,4,6,11	X
Klockar Margreta Olofsdotter	Sunnanhed	1849	1870	21		X
Anna Lisa Eriksdotter	Näset	1858	1869	11	12	X
Kerstin Hansdotter Dalfors	Sunnanhed	1869	1890	21		X
Petters Johan Hansson	Näset	1871	1885	14		y
Svarfvar Erik Matsson	Näset	1871			1	y
Greta Hansdotter Dalfors	Sunnanhed	1872	1890	18		X
Anna Gök	Näset	1873				X
Rolf Ragnas Thunberg	Arvet	1883	1915	32		y
Akvelina Westman	Näset	1888	1915	27	1,2,4,8,10, 12,14	X
Qvick Johanna Vilhelmina Andersdotter	Näset	1888	1904,1908,1910- 1911,1919,1921	16,20,22- 23,31,33		X
Margreta Andersson	Norrboda	1891	1908	17	1,2,4,8,12	X
Frida Elisabeth Westman	Näset	1892	1917	25	1,4,6,8,10, 11,12	X
Qvick Greta Andersdotter	Näset	1892	1903,1905-1906, 1908-1913,1915- 1917,1919, 1923	11,13-14, 16-21,23- 25,27, 31	2,4,8,9,12	X
Edvin Helmer (Löf)	Dalbyn	1893	1908	15		y
Per Emanuel Åberg	Furudal	1893	1916	23		y
Agnes Anna Erika Vallin	Arvet	1894				X
Anna Elida (Persdotter) Sundström	Näset	1894			4,6,8,12	X
Oscar Edvin Strid	Dalbyn	1896	1911	15	6	y
Gotthard Westman	Näset	1897	1915	18		y
Tyra Regina Eleonora Sjögren	Näset	1897				X
Erik André Berglöf	Näset	1898			2	y
Alma Amalia Hedvall	Näset	1899	1917	18	2,8,12	X
Anna Judit Westman	Näset	1899	1915-1917	16-18	2,6,12,14	X
Karl Teodor Matsson	Sunnanhed	1900				y
Bror Edvard Westman	Näset	1902				y
Eva Ingeborg Wester	Näset	1902	1916	14	8,12	X
Märta Cecilia Westman	Näset	1905				X
Elsa Karolina Karlsson	Näset	1906	1920	14	4	X
Märta Julia Sundström	Näset	1908			8	X
Edvin Kvarnström	Arvet	1910	1921	11		y
Emil Valdemar Vestberg	Näset	1910	1922	12	1	y
Hildur Kvarnström	Näset	1912	1921	9		X
Alfred Sigvard Bäckström	Näset	1916				y
Karl Gustav Dahlström	Arvet	1875	1916	41	turist?	y
Sten Verner Hellsten	Stora Kopparberg	1916			turist?	y

Nr 14

Nygårds Sara Samueldotter	Näset	1803	1820	17		X
Karin Matsdotter	Östanvik	1816	1831	15		X
Brita Matsdotter	Östanvik	1824	1831	7		X
Carles Kerstin Eriksdotter	Näset	1845	1863	18		X
Jut Anna Eriksdotter	Näset	1845	1863,1869	18,24	1,2,4,10	X

Rustas Karin Danielsdotter	Näset	1849	1864	15	2,4,9	X
Rustas Erik Danielsson	Näset	1854	1864	10	8	y
Pell Margreta Andersdotter	Östansjö	1856				X
Stut Karin Jonsdotter	Arvet	1863	1881	18	10	X
Anna Erikdotter Löf	Näset	1864			1	X
Elias Anna Persdotter	Näset	1865	1882	17		X
Isaks Margreta Erikdotter	Näset	1866	1882	16		X
Erika Wester	Näset	1883			4,8	X
Karolina Eriksson	Näset	1883	1908	25		X
Akvelina Westman	Näset	1888			1,2,4,8,10, 12,13	X
Johanna Danielsdotter Sturk	Näset	1897			4,8	X
Anna Judit Westman	Näset	1899	1914	15	2,6,12,13	X
Erika Axelsdotter (Sundström)	Näset	1903	1917	14	4,8	X

* Nr 2. IIS I ARFWET 1850 Avser antingen Stut Jonas Jonasson, eller Johan Jansson Vester. Båda föddes 1828 i Arvet.

** Nr 3. Dessa 8 personer från Skattungbyn ingår i en släktbeskrivning på en av väggarna.

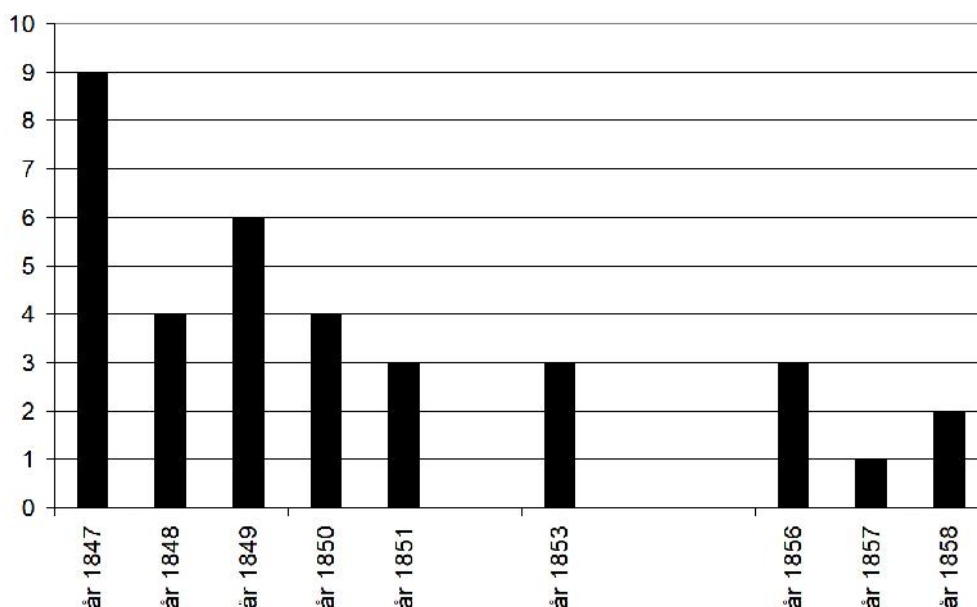
Utmärkande personer

Somliga personer kan uppfattas som spännande genom sina inristade texter. Nedan följer ett urval personer som är mer unika än andra. Den kulla som utmärker sig mest får inleda detta kapitel.

Tillhed Brita Eriksdotter född 1833

Vid husgrupp nr 2 kan vi följa kullan Brita Eriksdotter som var född 1833 den 2 juli, som var en tisdag just när det råkade vara fullmåne. Enligt storskiftet år 1827 framgår det att fadern Tillhed Erik Gudmundsson i Näset ägde marken där husgruppen ligger, men på kartan finns inga hus här. Däremot fanns det en husgrupp ett par stenkast nedanför i backen, vilken nu är borttagen. Av allt att döma är det den som flyttades hit kort tid därefter. När fadern dog 1846 sägs det i bouppteckningen att han ägde hus i Ärteråsen. Därtill 2 kor, 4 får, 4 getter och 3 killingar.

Här vid husgrupp nr 2 har Brita Eriksdotter och hennes syskon ristat in mängder med korthuggna texter. Det finns 37 BED-ristningar med årtal, varav två år inte är läsliga. Därtill finns 54 BED-ristningar utan årtal. Många av dem har även familjen Tillheds bomärke vilket stärker att det inte är någon namne. I fyra fall förekommer två BED i samma text, vilket anger att hon måste ha haft en namne, åtminstone år 1849 och 1853. Ytterligare tre BED-ristningar är odaterade, men de kan knappast vara yngre än 1890-tal. Därtill finns tre lönnskrifter med romerska bokstäver med texten II:V:VIII och II:V:IV som betyder BED samt SI II V III, som kan tolkas som SE BED, eller "Se på Brita Eriksdotter". Slutligen finns minst 17 ristningar vid andra husgrupper i Ärteråsen som upptar Tillheds bomärke varav BED finns med på 9 av dem.

De 35 ristningarna i fäbod 2 med initialen BED samt läsligt årtal. Därtill nämns BED med bomärke och årtalet 1855 vid husgrupp nr 13. Möjligen är några av ristningarna från 1856-1858 feltolkade, för de kan även läsas KED och i så fall avse systemen Karin. Dubbelt så många ristningar förekommer men de övriga saknar årtal.

Vid andra husgrupper

Vid husgrupp nr 1 har både Brita Eriksdotter och storasystemen Anna ristat sina namn ihop med bomärket tre gånger vardera. Här nämns Anna Eriksdotter med årtal 1843. Den BED som nämns i just den ristningen har personmärke istället för bomärke, vilket anger att det inte är systemen Brita som nämns här med årtal 1856.

Vid husgrupp nr 4 och 6 nämns både Anna och Brita samt deras bror Erik, vars initialer har var sitt bomärke strax intill, men inga årtal. Vid husgrupp nr 10 finns Tillheds bomärke på fyra ställen, varav en gång med årtal 1856, men inget namn.

Vid husgrupp nr 11 som troligen ägdes av Britas farbroder Hans Gudmundsson, nämns Brita, Erik och deras syster Kerstin och strax intill namnen finns deras bomärke och ibland gårdsnamnet "TILLE" samt en gång årtal 1848.

Vid husgrupp nr 13 nämns Brita tre gånger med bomärke varav en gång med årtal 1855. Detta årtal är inte känt vid husgrupp nr 2.

Säkerligen är många fler av BED-ristningarna gjorda av henne, men ifall det inte finns något bomärke är osäkerheten mycket hög. Exempelvis förekommer initialerna BED vid husgrupp nr 1 tillsammans med årtalen 1815, 1830, 1843, 1852, 1856, 1859 och 1888. En av dem kan identifieras som Blicko BED född 1835, men förutom Tillhed BED döljs minst två BED som är okända.

Längre texter

Sommaren 1846 dog Britas fader Tillhed Erik Gudmundsson. Året efter, när hon var 14 år, var hon aktiv på fäboden samt ristade sitt namn 9 gånger ihop med årtal 1847. Här nämns hon med fyra andra fäbodkullor, däribland Margreta Andersdotter (MAD) som sannolikt föddes 30 nov 1831 av Juganes Anders Andersson i Näset, som var delägare i Ärteråsen. De var jämgamla och tycks ha blivit nära vänner för de nämns tillsammans flera gånger, med texter såsom:

MAD BED TWÅ KAMRATAR I ÄRTERÅSEN

"Margreta Andersdotter och Brita Eriksdotter är två kamrater i Ärteråsen."

En annan ristning säger:

MAD BED TWÅ KLENA FLEKOR 1847

"Margreta Andersdotter och Brita Eriksdotter, två klene flickor år 1847."

Detta år skrev hon både sitt gårdsnamn och var hon bodde. Texten lyder:

TILLHED AED BED I NESSETT 1847

"Tillhed Anna Eriksdotter och Brita Eriksdotter i Näset år 1847."

Här nämns hon med storasystemen Anna som tycks ha startat ristandet som med tiden blev väldigt omfattande. Anna nämns 1837, 1842, 1845, 1847 och 1849 vid denna husgrupp samt 1843 vid en av de två andra husgrupperna.

Åren 1847-1853 nämns hon tillsammans med många kullor. Här finner vi bland annat Margreta Hansdotter (MHD), Hanser Brita Andersdotter (BAD), Anna Isaksdotter (AID), Anna Persdotter (APD), Margreta Persdotter (MPD), Anna Hansdotter (AHD) som kan ha varit hennes kusin (född 1840 av Tillhed Hans Gudmunds-

son), liksom lillasystern Karin Eriksdotter (KED), född 1837, men också hennes namne Bränd Brita Eriksdotter (BED). Bland dessa ristningar framgår det att hon vistades på fåbodvallen även om hösten 1849 och inte bara på sommaren.

År 1850 ristade hon sitt namn och födelseåret 1833. Detta skrev hon två gånger, såväl 1850 som 1851.

BED FÖDD PÅ 33 1850
"Brita Eriksdotter, född på året 1833, skrivet år 1850."

SY BED FÖDD PÅ 33 ÅR 1851 #
"Se Brita Eriksdotter, född på året 1833, skrivet år 1851."

Dessutom finns en längre ristning som också uppger födelseåret:

SY # BED BYSD 1851 " ET PAR : FLE : KOR : SOM : ÅR : FÖD DA PÅ 33
"Se på BED och BIRD år 1851, ett par flickor som är födda år 1833."

Den andra kullan är förmodligen Brita Elisabeth Svendsdotter, född 1828 i Hamra i Orsa finnmark i Orsa socken. Detta kan tyckas vara förbryllande eftersom det står att de var födda 1833, men möjligen syftar avslutningen på någon annan än BIRD. En par snarlika men kortare ristning utan årtal lyder:

SY MHD BED ET PAR FLEKOR
"Margreta Hansdotter och Brita Eriksdotter, ett par flickor."

KED BED BED TRE FLKOR LET ÅR 1849
" ... och Brita Eriksdotter, tre flickor, lätt år 1849."

Margreta Hansdotter föddes 1833 av soldat Hans Hägg i Näset som dog 1841. Efter sommaren 1850 flyttade hon till Hedemora. Den andra ristningen är en av de mest svårtolkade som berör BED. I renskriften har jag valt att skriva KED BED BED, men det är bara det första och sista namnet som kan uppfattas som helt säkert. Den mellersta namnet har en inledande bokstav som är ett mellanting av ett K och ett B. Därtill är det oklart ifall den första kullan hette Karin eller Kerstin. Vid ett försök att identifiera dessa kullor granskades alla som föddes i Näset och Arvet åren 1828-1838, med tillägg av en familj i Dalen som hade starka band till Näset samt Brita som föddes i Furudal men växte upp i Näset. Då återfanns 4 Karin, 3 Kerstin och en enda Brita. Alla dessa levde 1849 och bodde fortfarande hemma som ogifta. Således är det statistiskt sett mest troligt att den mellersta namnet är KED och inte BED. Här kan man tänka sig att mellanformen vill framhäva att det är ett tj-ljud som i Kerstin, eller att det var två Karin eller Brita som fann sitt eget sätt att bli åtskiljda bland ristningarna. På grund av ovissheten har jag låtit min första tolkning av texten få stå kvar eftersom det finns andra ristningar där en samtida namne av allt att döma förekommer i texterna, nämligen Bränd Brita Eriksdotter, född 1829, men jag återger ändå förslagen som fanns att välja mellan.

Namn	Föräldrar	Födelsedag	Gård
Brita	Bränd Erik Eriksson, Anna Matsdtr	11 dec 1829	Näset nr 25
Karin	Erik Fransson, Kerstin Olsdtr	19 nov 1829	Näset nr 19
Kerstin	Erik Glad, Anna Ersdtr	1 dec 1832	Dalen nr 15
Kerstin	Nissar Erik Ersson, Kerstin Persdtr	25 apr 1834	Arvet nr 14
Karin	Staffas Erik Matsson, Margreta Persdtr	20 jan 1835	Näset nr 4
Karin	Carles Anders Carlsson, Kerstin Gudmundsdtr	29 dec 1835	Näset nr 24
Kerstin	Jugas Erik Andersson, Anna Matsdtr	21 sept 1836	Näset nr 5
Karin	Tillhed Erik Gudmundsson, Anna Matsdtr	9 jan 1837	Näset nr 9

Två snarlika texter utan årtal har lydelsen:

BED LIOT SKRIWA TILLHED *samt* A LIOT SKRYAWA
"Brita Eriksdotter lät skriva Tillhed." *samt* "... -a lät skriva."

Den första texten inleds med familjen Tillheds bomärke. Bokstaven W är vänd upp- och-ner, vilket är ganska vanligt i Ärteråsen. I den andra texten är näst sista A:et överskrivet av W, vilket visar att det egentligen inte ska stå där. Början av texten är osäker för det tycks ha funnits fler bokstäver som blivit bortkarvade.

Brita Eriksdotters kamrater på fäbodvallen

De som stod Brita Eriksdotter närmast på fäbodvallen var ett 20-tal kullor, men ingenting finns som anger ifall de någonsin bott i samma hus eller inte. Den kulla som råkade ha samma initialer som hon själv och är nämnd åren 1849 och 1853 kan inte ha tillhört familjen. Möjligen är det samma kulla som nämns ihop med storasystern Tillhed Anna Eriksdotter åren 1843 och 1845, nämligen Glad BED född 1825 i Näset och som bodde i Dalen från 1827, men omständigheterna talar emot, ty hon gifte sig 1846 och flyttade till Näset där hon fick många barn 1849-1866. Vid husgrupp nr 1 var Knippel BED fäbodkulla och hon var född 1835, så hon är ett rimligare alternativ. Ännu mer troligt är att hon hette Bränd Brita Eriksdotter och var född 1829.

Tillhed Brita Eriksdotter nämns med följande kullor, men bara ett fåtal är helt säkerställda. De övriga kullorna är de som är mest sannolika. Möjligen var det två olika kullor med initialen BAD, eftersom en text inrymmer två BAD men det kan också vara en upprepning av samma person.

BID	1847	Brita Jansdotter Wester, f.1821	Arvet nr 13
MAD	1847	Juganes Margreta Andersdotter, f.1831	Näset nr 8
BAD	1847, 1849-1850	Hanser Brita Andersdotter, f.1833	Näset nr 13
APD	1847, 1849-1850	Anna Persdotter, f.1834	Näset nr 3
AID	1848	Anna Isaksdotter, f.1830	Näset nr 17
AHD	1848, 1851	Anna Hansdotter, f.1832 / 1840	Näset nr 27 / 15
BED	1849, 1853	Bränd Brita Eriksdotter, f.1829	Näset nr 25
BYSD	1849-1851	Brita Elisabet Svensdotter, f.1828	Orsa finnmark
MHD	1850, 1853	Margreta Hansdotter, f.1833	Näset nr 8
MPD	1850	Margreta Persdotter Wester, f.1830	Näset nr 3
SVSANNA ED (utan år)		Bränd Susanna Eriksdotter, f.1834	Näset nr 25
STAFWAS KED (utan år)		Staffas Karin Eriksdotter, f.1835	Näset nr 4

Mer osäkra identifieringar eftersom årtal och gårdsnamn saknas i ristningarna:

AAD	(utan år)	Juganes Anna Andersdotter, f.1834	Näset nr 8
BHD	(utan år)	Bond Brita Hansdotter, f.1836	Näset nr 27
KHD	(utan år)	Karin Hansdotter, f.1836	Näset nr 8
KID	(utan år)	Karin Isaksdotter, f.1833	Näset nr 17
MID	(utan år)	Margreta I-dotter (?)	?
MMD	(utan år)	Margreta Matsdotter (?)	?
BMD	(utan år)	Brita Matsdotter (?)	?

Möjligen är AHD identisk med Anna Hansdotter, född 1840 av Tillhed Hans Gudmundsson i Näset, alltså Tillhed BEDs kusin, men en gång använde inte denna kulla Tillheds bomärke, utan ett eget personmärke. Antingen döljs två olika Anna Hansdotter bakom denna initial, eller den AHD som inte var Britas kusin. I övrigt kan

nämnas att denne Hans ägde den husgrupp som stod på samma plats som nuvarande nr 3. Ytterligare två av hennes tre kusiner går att spåra bland ristningarna på hennes farbror Gudmunds sida, fast då vid husgrupp nr 11 som tidigare stått vid Lindbodarnas fäbodvall.

Av de sju mer osäkra identifieringarna framträder tre systrar till kullorna i den förstnämnda gruppen, men trots att sökområdet har vidgats utanför Näset har det varit svårt att finna rimliga träffar på några av kullorna.

Därtill nämns BED i tre ristningar ihop med dalkarlar, förutom hennes bröder, vilka alla har så vanliga och allmänna namn att de inte kan identifieras.

- BED HES BAD EHS KID EES
- HANSER BAD TIL BED PET BES APD 1847
- MAD SY OM (DU?) W BMS BHD AES APD AES # BED AES
BED EES MMD IIS BAD
- Brita Eriksdtr, Hans Eriksson, Brita Andersdtr, Erik Hansson, Karin Isaksdtr, Erik Eriksson.
- Hanser Brita Andersdtr, Tillhed Brita Erikdotter, Pet Bengt Eriksson(?), Anna Persdtr, år 1847.
- Margreta Andersdtr, se om du vill, Brita Matsdtr, Brita Hansdtr, Anders Eriksson, Anna Persdtr, Anders Eriksson, # Brita Eriksdtr, Anders Eriksson, Brita Eriksdtr, Erik Eriksson, Margreta Matsdtr, Isak Isaksson(?), Brita Andersdotter.

Namnen ovan omfattar många gissningar för de kan sällan identifieras eftersom det finns för många personer att välja på. Ibland kan ett och samma namn återkomma flera gånger i en ristning, men det är oklart om det är samma person som upprepas eller fler personer med samma namn.

Säreget nog nämns hon aldrig med några andra än sina syskon i ristningarna efter år 1853 när hon fyllt 20 år. Eftersom antalet ristningar utan årtal är mer än dubbelt så många, så kan det bero på att hon eventuellt inte ristade årtal lika flitigt när hon blev äldre, men det är bara en gissning.

Brita Erikdotters syskon, make och barn

Brita Erikdotter hade tre systrar och tre bröder. Systemen Anna Erikdotter ristade att hon var FÖDD PÅ 27 DEN 12 FEBROARE 1845, alltså den 12 febr 1827 vilket skrevs 1845. Hon finns med på ett stort antal ristningar. Systemen Karin Erikdotter skrev sina K så de ofta liknar B, vilket medfört att vissa av hennes ristningar kan ha förts till Brita istället. Det gäller bland annat några med årtalet 1856 och 1858.

EES	Erik	f. 1825	nämnd 1858(?)
AED	Anna	f. 1827	nämnd 1837, 1842, 1845, 1847, 1849
AES	Anders	f. 1829	nämnd utan årtal
KED	Carin	f. 1837	nämnd 1847, 1849, 1853, (1856, 1858), 1860
GES	Gudmund	f. 1840	nämnd 1858
MED	Margreta	f. 1843	nämnd 1858, 1862

En ovanlig ristning gäller följande text:

SY TYLL BED IAG LÄNGTAR ÅR 1856

"Se Tillhed Brita Eriksdotter, jag längtar, år 1856."

I kyrkböckerna kan vi läsa att Brita Eriksdotter gifte sig 26 dec 1859 med Malin / Skräpp Erik Eriksson (EES) i Östansjö, född 1834 av Skräpp Erik Persson (som dog 1858) och Kerstin Matsdotter (som dog 1863). Därefter stannade hon förmodligen kvar på gården och tog hand om barn och hushåll. De fick barnen Erik 1861 och Anna 1864. År 1890 blev hon änka och flyttade 1897 till sin måg och dotter i Östansjö. Där dog hon hösten 1906 i en ålder av 73 år samt efterlämnade många barnbarn.

En annan ristning har texten:

BED #MED # GES 1858 EES

"Brita Eriksdotter, Margreta Eriksdoter, Gudmund Eriksson, Erik Eriksson."

Hennes make och broder hade samma namn (EES). Bomärket anger att det var broderns som nämns i ristningen. Faktum är att samtliga bomärken i ristningen tillhör familjen Tillhed. Möjligen är det dock inte Brita som avses i texten, utan hennes lillasyster Karin som ofta skrev sina K som ett B. Detta gäller ett flertal av de yngre ristningarna.

Brita Eriksdotters ättlingar

Hennes två barn fick många barn i sin tur, men ingen av dem återfinns bland ristningarna i Ärtåsen.

Erik Eriksson Norin, född 1861 och dog 1936. Han gifte sig 1886 med Kerstin Jonsdotter, född 1863 och dog 1920. De flyttade 1890 till Östanvik.

Deras barn var:

Anna Maria	1886 8 aug	Sandberg, gift 1909, dog 1954
August	1888 10 mars	gift 1920, dog 1944
Karl Erik	1890 28 jan	dog 1894
Axel	1892 2 jan	till Nordamerika 1910
Anton	1894 4 jan	dödförklarad 1956
Wilhelm	1896 6 april	dog 1896
Frida Kristina	1897 4 okt	gift Johansson 1922, dog 1971
Hilda Josefina	1899 23 dec	Norin, dog 1917
Bror Alvar	1901 20 sept	Norin, gift 1928, änklings 1986, dog 1988
Gunnar	1905 7 jan	till Kanada 1923
Karl Erik	1908 26 jan	Norin, dog 1912

Anna Eriksdotter, född 1864, gift 1886 med Hol Johan Matsson, född 1860.

De bodde i Östansjö.

Alla deras söner hette Hol som förstanamn. Deras barn var:

Anna	1886 4 sept	gift Hillerström, änka 1947, dog 1950
Albert	1892 13 juni	ogift man, dog 1972
Carl Erik	1899 26 mars	änklings 1964, dog 1974
Bror	1900 5 juni	ogift man, dog 1970
---	1909 9 sept	odöpt flickebarn, dog samma dag

Brita Eriksdotters självbeträktelser

Hon beskrev sig själv några gånger, antingen ensam eller ihop med någon kulla. Här sägs det att hon var en TOKA, YÅMA, (en klumpig person), TVSSA (något mjukt och hoptrasslat) och en PIOLLA (någon som pratar barnsligt och är enfaldig). Till sammans med någon annan kulla sägs de vara KLENA och STYGA. Därtill finns några svårtolkade ristningar samt den från 1858 när hon säger att hon längtar, men inte till vad.

Samtliga ristningar med Tillhed BED

Lista på berörda texter, dels vid husgrupp nr 2 där BED nämns, dels ristningar med Tillheds bomärke vid övriga husgrupper vilka listas allra först.

Nr 1 - Tillheds bomärke:

- # BED (Tillheds bomärke)
- AED # (Tillheds bomärke)
- # AED FINSKA (Tillheds bomärke)
- # BED BMD FYNSKA B (Tillheds bomärke)
- SY GLAD " BED # AED " ASED 1843 (BEDs personmärke, Tillheds bomärken)
- SI I # BED TVS : SA 1856 (Tillheds bomärke)

Nr 4 - Tillheds bomärke:

- # AED BED A " SED DT (Tillheds bomärke)
- EES # (Tillheds bomärke)

Nr 6 - Tillheds bomärke:

- # BED SED BPD (Tillheds bomärke)

Nr 10 - Tillheds bomärke:

- 1856 # (Tillheds bomärke)

Nr 11 - Tillheds bomärke:

- TILLE : EES # (Tillheds bomärke)
- TYLLE # BED BYD " MHD 1848 (Tillheds bomärke)
- K EES # (Tillheds bomärke)
- KED # (Tillheds bomärke)

Nr 13 - Tillheds bomärke:

- SI " BMD " MED EAS " AED W BED# (Tillheds bomärke)
- # BED MED 1855 DI (Tillheds bomärke)
- WI " BMD " MHD E #BED I NESE (Tillheds bomärke)

Husgrupp nr 2 - som ägdes av Brita Erikssdotter:s föräldrar.

ELDHUSET, dörrens utsida

1. MAD BED SI PÅ DEM WIL 1847
2. AYD BED
3. SED BED
4. # BED FÖDD PÅ 33 1850 (Tillheds bomärke)
5. MPD BED BAD 1850
6. BID BED MED LETT
7. BED #

ELDHUSET, gavelns utsida ovanför dörren

8. X BED APD" 1850

ELDHUSET, dörr innersida

9. SY BED 1858
10. BED
11. BED HES BAD EHS KID EES
12. BED
13. BED BAD KID IA
14. # BED KED 1853 (Tillheds bomärke)

ELDHUSET, inne ovanför dörren

15. AAD BED A

ELDHUSET, inne vänster om dörren

16. SY " MHD #BED ET PAR FLEKOR (Tillheds bomärke)
17. MAD MHD BED BHD
18. BED# BAD" (Tillheds bomärke)
19. SI IIVIII

ELDHUSET, inne, vänster vägg

20. SI BED IA SY : PÅ : DEM : SOM : WIL : MHD : BFLT : TOFF : SA : HÄR : ÄR : EN :
YÅ : MA : HÄR : ÄR : DEN : ÄN : DRA : IÅ : MAN : BED : # : (Tillheds bomärke)
21. TILLHED BED AED 1847
22. KED BED BED TRE FLKOR LET ÅR 1849
23. #BED " BHD " AHD " KID " BAD " MHD " MPD AHD " MED (Tillheds bomärke)

ELDHUSET, inne, fondvägg

24. # BED LIOTSKRIWA TILLHED
25. II : V : III
26. I : V : IV : II : V : IV
27. # AED BED 1849 # (Tillheds bomärke, i båda fallen)
28. BED TOKA 1847 # (Tillheds bomärke)
29. SY : PÅ : DEM : SOM : WIL : " # MHD : TVS : SE : FOT : BED KNY : KO :
TRANT 1848
30. S KED BED I
31. APD BED
32. BAD BED # # (Det andra är Tillheds bomärke)
33. BED LEL K
34. # AED BED PIOLLVR (Tillheds bomärke)
35. MAD BED 1847
36. BED PYOLLA MAD PVT OK LOT HÅLE
37. APD BED
38. TL TILLE BEDA
39. BED MAD "
40. SVSANNA ED " BYSD BED # # (Tillheds bomärke)
41. BED 1857 B
42. SY BED AED APD 1849
43. AHD BED 1851 # # (ett är Tillheds bomärke)
44. SY : PÅ : TRE : GO : DA : KAM : RA : TER MI ID BED KED
45. STAFWAS KED TILLE # BED TK(?) (Tillheds bomärke)
46. # BED " MHD WI ÄR : EN : HA : PE : FÖR : AL : LA LET : 1853 (Tillheds bomärke)
47. " TILLHED # BED LETT (Tillheds bomärke)

ELDHUSET, inne, höger vägg

48. SISTA IS(?) ... AID BED 1848 # (Tillheds bomärke)
49. BED 1856
50. # SY BED SED (Tillheds bomärke)
51. BED AED (se kommentar ovan)
52. # # SY BED BDE 185 ... (Tillheds bomärke till höger; troligen
BED felstavat)
53. # BED #MED # GES 1858 EES # (endast Tillheds bomärke)
54. SY BED # T (Tillheds bomärke)
55. " BED BED # 1853 (Tillheds bomärke)
56. SY # BED BYSD 1851 " ET PAR : FLE : KOR : SOM : ÅR : FÖD DA PÅ 33
57. SY MAD BED FÖDD PÅ 1831
58. SY BED 1856 # (Tillheds bomärke)
59. " MAD # BED TWÅ KAMRATAR I ÄRTERÅSEN (Tillheds bomärke)
60. SY BED LET
61. # BED LORT : SWA : DA (Tillheds bomärke)
62. SY MHD BED 1850
63. BHD BED LET
64. BAD BAD BED BYCD 1849
65. HANSER BAD TIL BED PET BES APD 1847
66. 1847 OM HÖSTEN BAD BED
67. " BED " KHD # BED " BAD BID I (Tillheds bomärke)
68. MAD SY OM (DU?) W BMS BHD AES APD AES # BED AES BED EES MMD IIS BAD
(Tillheds bomärke)
69. SY : TYLL : # BED IAG : LÄNG : TAR : ÅR 1856 (Tillheds bomärke)
70. BED YÅMA
71. BED BAD K

MJÖLKBODEN, dörrens utsida

72. #BED " KHD (Tillheds bomärke)
73. SY BED FÖDD PÅ 33 ÅR 1851 # (Tillheds bomärke)
74. BED # (Tillheds bomärke)

MJÖLKBODEN, gavelns utsida ovanför dörren

75. " TILLHED # AED BED I NESSETT 1847 (Tillheds bomärke över AED)
76. AHD BED 1848 S V II
77. BED Å SY BED 1849 # # (ett är Tillheds bomärke)

MJÖLKBODEN, gavelns utsida vänster om dörren

78. BED 1848

MJÖLKBODEN, gavelkanten (gavelns sidvägg) vänster om gaveln

79. " MED BED
80. MAD BED
81. BED 18
82. TILDB
83. BED

MJÖLKBODEN, gavelns utsida höger om dörren

84. SI BED KED 1848
85. " BAD(?) #BED " BIRD ÅR 1849 OM HÖSTEN (Tillheds bomärke)
86. SI BED KED 1848
87. MID BED KED
88. MAD BED TWÅ KLENA FLEKOR 1847
89. MHD BED 18 ...
90. BED STY : GA 1847
91. BED BHD

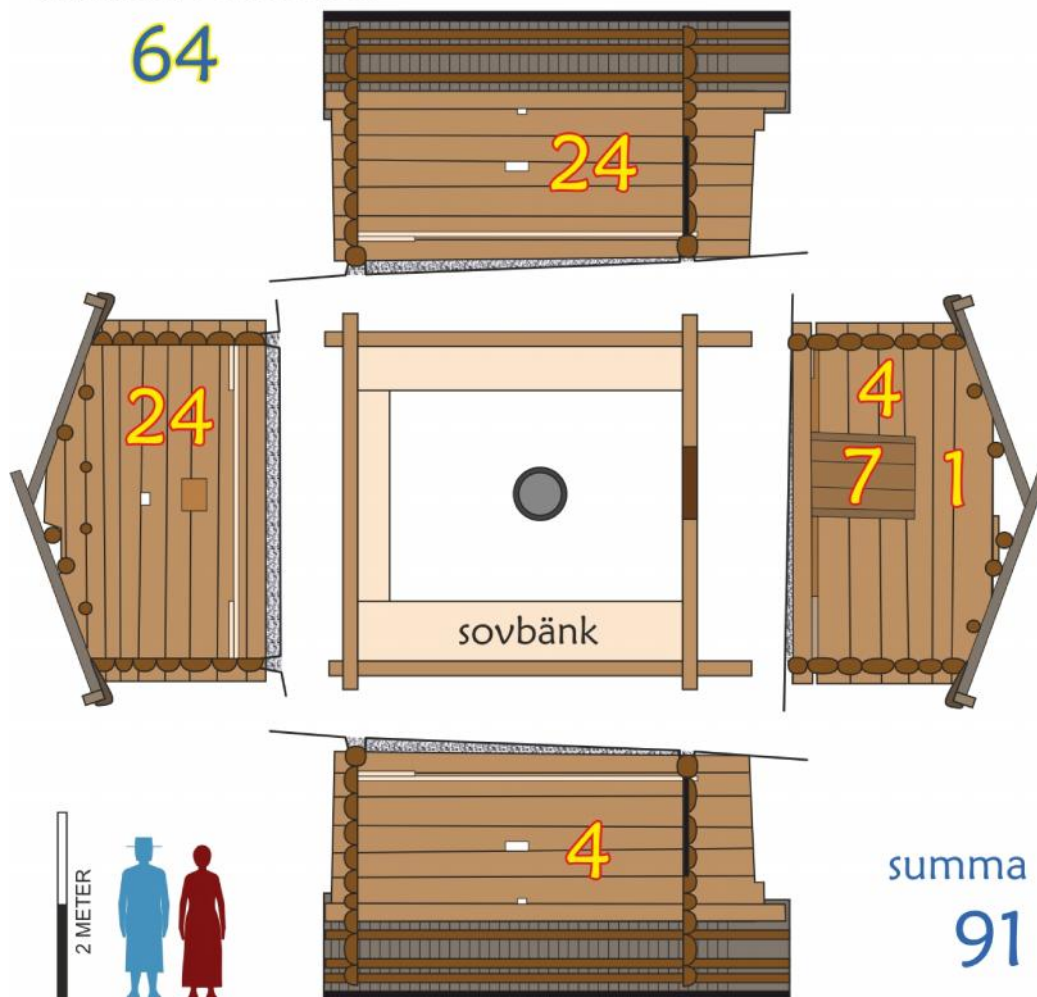
Ärteråsen nr 2

BED-ristningar

Utsidan vid svalen, eldhus och mjölkbod

Insidan i eldhuset

Ristningarnas placering vid husgrupp nr 2, vilka berör BED.

En namne till BED

Britas storsyster Tillhed Anna Eriksdotter finns med på två tidiga ristningar med en annan BED, vilket gäller en text vardera i husgrupp 1 och 2. Här är det bara Anna som har använt Tillheds bomärke. Den andra kullen har ett personmärke och det är samma i båda fallen, även om det är upp-och-ner samt spegelvänt. Således är det en namne till Anna lillasyster Brita, nämligen Glad BED född 1825 av korpral Erik Glad vars familj flyttade till Dalen år 1827.

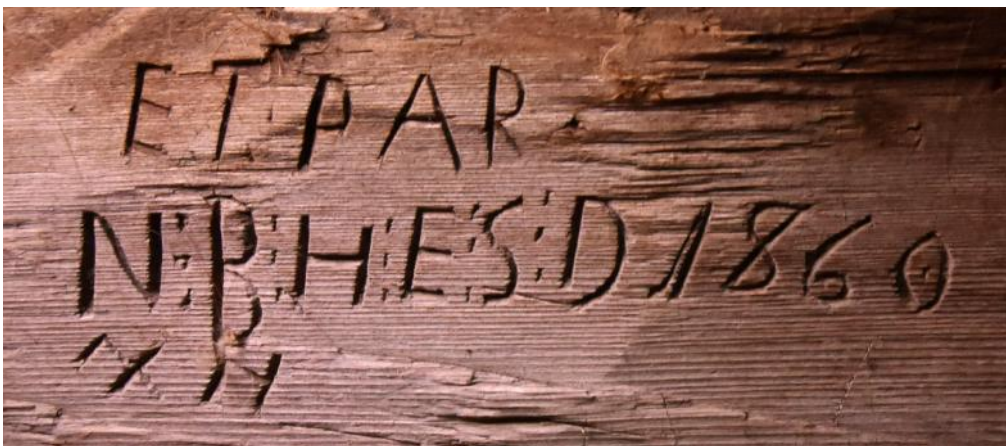

SY GLAD " BED # AED " ASED 1843

En ristning med BED som genom personmärket, snett upp till vänster om hennes initialer, anger att det är en namne till Tillhed Brita Eriksdotter.

Felaktig tolkning av bokstäverna K och B

Genomgående finns det en stor risk att ristningarna blivit fellästa och att K uppfattats som B. I efterhand har ett flertal tolkningar korrigerats från B till K. Exempelvis finns en BED-ristning vid husgrupp nr 2 som visade sig vara KED. Det är en sammanflätad text som vill dölja innehållet:: ET : PAR N : K : H : E : S : D 1860 ##, eller "Ett par NHS och KED år 1860", där hennes bomärke tillhör familjen Tillhed. Eftersom Tillhed BED gifte sig 1859 med Erik Eriksson bör detta avse en annan kulla, i varje fall om ordet PAR ska tolkas som en enklare slags förlovning. Vigselboken avslöjar att Nils Hansson (NHS) gifte sig med Tillhed Karin Eriksdotter (KED) i januari 1861, alltså ska bokstaven tolkas som ett K.

ET : PAR N : K : H : E : S : D 1860 ##

Den sammanflätade texten ska läsas: "Ett par NHS och KED år 1860", där hennes bomärke tillhör släkten Tillhed. Här kan K uppfattas som ett B, men eftersom Nils Hansson gifte sig med Karin Eriksdotter av släkten Tillhed i januari 1861, måste vi utgå från att det är ett K.

Finska Brita Elisabeth Svendsdotter (BISD)

En av de svåraste kullorna att återfinna var Brita Elisabeth Svendsdotter. Först och främst var det ytterst få fäder i norra Dalarna som hette Sven, Samuel eller något annat på S. För det andra var det få kullor som hade två förnamn, i synnerhet något som stämde in på BI. Den enda träffen inom rimligt avstånd pekade på Brita Elisabeth Svendsdotter som var född 1828 i Hamra i Orsa Finnmarker, som låg ungefär 5 mil norr om Årteråsen. Det andra förnamnet uttalades troligen Ilisabet, precis som Engelbrekt stavades Ingelbrekt på en ristning. Att hon verkligen var finne framgår indirekt av diverse ristningar som är obegripliga ifall de tas ur sitt sammanhang.

SY BED BMD FYNSKA B
B # AAD ST BED G FINCKA
AED FINSKA

Se BED, BMD och finska Brita
B, AAD, se BED G, finska (Brita)
AED, finska (Brita)

BYCD AED 1848
SY # BED BYSD 1851
SVSANNA ED " BYSD BED # #

Hon nämns åren 1848-1851 vid husgrupp nr 1, 2, 11 och 12 samt i fähuset under husgrupp 5. Hon tycks ha varit en nära vän med Tillhed Anna Eriksdotter och där-
efter med lillasystern Tillhed Brita Eriksdotter och många andra. Därefter försvann hon för gott, ty hon gifte sig 1 juli 1851 och flyttade till Los i Hälsingland där hon var döpt. Redan i april födde hon dock sitt första barn med den blivande maken och sedan fick de flera barn de närmaste åren.

*Brita Elisabeth Svendsdotters personmärke var två streck där det ena var över det andra. I denna ristning på mjölkboden vid husgrupp nr 2 är personmärkena placerade under initialerna, till skillnad från kullan BAD som hade två streck efter varandra samt Tillhed BED som använde familjens bomärke. Texten lyder:
"BAD #BED "BISD ÅR 1849 OM HÖSTEN*

Susanna Eriksdotter

I fähuset under husgrupp 5 samt i eldhuset vid husgrupp nr 2 finns en ristning på fondväggen som lyder:

SVSANNA ED

Susanna Eriksdotter

Det finns bara en enda person som heter Susanna i kyrkböckerna på de berörda gårdarna som ägde Ärteråsen, vilket gör att ristningen sannolikt utfördes av henne. Hon föddes 1834 och flyttade till Mora 1853, till Orsa 1855 och till Furudal 1857 när hon gifte sig. Hon och hennes systrar **Anna Stina** (född 1828), **Brita** (född 1829) och **Sara** (född 1839) var döttrar till Bränd Erik Eriksson på gård nr 35 i Näset.

Intill denna ristning kan man läsa:

SY BED AED CPD 1849

*Se Brita Eriksdotter, Anna Eriksdotter,
Carin Persdotter år 1849.*

De två första bör ha varit hennes systrar, men vem som döljer sig bakom CPD går inte att avgöra. Även vid husgrupp nr 4 finns hennes namn inristat. Att hon inte väljer att skriva sina initialer såsom alla andra gjorde vid denna tid, visar att hon var medveten om att hon hade ett ovanligt förnamn.

Gudmund Gudmundsson och Nils Lindström

Ristningen NIS GGS 1810 1815 som finns vid husgrupp nr 11 bör antingen tolkas som "Nissar Gudmund Gudmundsson år 1810 och 1815", eller "Nils Jönsson och Gudmund Gudmundsson år 1810 och 1815", eller något liknande. Andra alternativa namn är Gustaf och Gabriel, men de är ytterst sällsynta vid denna tid. De enda personerna i Ore socken som kan passa in är följande:

- **Tillhed Gudmund Gudmundsson** i Näset nr 15, född 1789.
- **Gudmund Gudmundsson** i Dalen nr 50 föddes 1795, men han blev soldat och flyttade från socknen 1810.
- **Nils Johansson Lindström** i Näset nr 29, född 1787. Familjen flyttade från Furudal till Näset år 1809.

Tillhed Gudmund Gudmundsson och Nils Johansson tycks passa in på texten och båda bodde i Näset. Den förstnämnde ägde en andel i Lindbodarna (även kallad Ore fäbodvall) och just detta hus vid husgrupp nr 10 i Ärteråsen kommer därifrån.

AGD, ABT GD - Albertina Gudmundsdotter Lindsten

Eftersom manliga förnamn med inledande G i princip bara omfattar Gudmund under 1800-talet och fram till 1910-talet, samt initialen AGD endast förekommer under en begränsad tid runt åren 1898-1911, finns det bara en enda familjefader i Näset som berörs, nämligen (Tillhed) Gudmund Eriksson Lindsten, som gifte sig med Brita Eriksdotter, vars dotter Albertina föddes 1880 och flyttade till Rättvik 1925 samt dog ogift 1938. Vanligen skrev hon sitt namn ABT GD, men hon finns även nämnd bland lönnskrifterna med romerska siffror.

Husgrupp nr 2

- KSED ABT GD 98
- EPD ABT GD 99
- E AED ABT GD 1904
- GAD ABT GD 1909
- GRETA ANDERSSON 1909 ABT GD
- ALBERTINA LINDSTEN 1910
- GAD, HED, AGD, SISTA, SÖNDAGEN, OM, WÅREN 1910 1911
- GAD HED AGD 1911
- KED ABT GD
- ABT C (*ofärdig text som skulle ha blivit ABT GD?*)
- I.II.XX.IVVII (= ABT DG, där de sista två bokstäverna är skrivna baklänges)

Husgrupp nr 8

- EBPD KSED ABT GD HÖSTEN BRA 1901 HÄR I ÄRTERÅSEN FÄB

ZORN och KARL XV

Vid husgrupp nr 3 står namnet ZORN på eldhusdörrens insida. I fall det verkligen är Anders Zorn (1860-1920) som har varit på besök och förevigat sin vistelse vid fäboden, eller om det bara är någon som skrivit det på skämt, är det ingen som vet.

Vid husgrupp nr 11 står namnet KARL XV på eldhusets ena innervägg. I detta fall måste vi utgå från att någon annan har ristat in det kungliga namnet. Kung Karl XV regerade i Sverige 1859-1872.

ELVIRA GÖK

Denna fäbodkulla är en av många som kunde ha blivit bortglömd. Vid husgrupp nr 12 ristade hon sitt namn en enda gång samt skrev med blyerts vid ett annat tillfälle år 1912. Det som trots allt gör henne speciell är att vi kan få veta mer genom kyrkböckerna. Hon föddes den 11 mars 1893 som den yngsta i en stor syskonskara av nämndeman och fjärdingsman Erik Andersson Gök i Näset. Modern Anna Eriksdotter dog 1904, men då hade många syskon redan flyttat hemifrån. Några av dem som bodde kvar återfinns bland ristningarna. Här finner vi både Kristina Gök (f. 1881) och Anders Sigurd Gök (f. 1888). Om hennes liv i övrigt vet vi nästan inget, men i kyrkböckerna står det att hon var sinnessjuk och hade fallandesjuka. Trots det

så fanns det en plats för henne vid fäboden tillsammans med de andra när det gällde att sköta om sysslorna med djuren.

- Sara Ellvira Gök 31-7-1912 (*blyerts*)
- ELWIRA GÖK

GAD - Qvick Greta Andersdotter och systemen Johanna

Det finns två husgrupper som vardera har en viss person som dominerar starkt. Det ena gäller Tillhed Brita Eriksdotter vid nr 2 och den andra gäller Qvick Greta Andersdotter vid nr 13.

I början av 1900-talet var två kullor ovanligt aktiva ristare. Det gäller kullan bakom initialerna GAD, främst vid husgrupp nr 13, och som sannolikt är identisk med Qvick Greta Andersdotter. En annan aktiv ristare vid samma tid var IID vid nr 8 (se nedan vid nästa rubrik).

Husgrupp nr 13

Här nämns GAD 51 gånger åren 1893, 1894, 1903, 1905-1906, 1908-1913, 1915-1917, 1919 och 1923. Det är dock två olika personer som döljs bakom initialen. GAD säger uttryckligen att hon gick vall första gången 1908, men likafullt förekommer hennes fullständiga namn inklusive gårdsnamnet år 1903. Därför är det rimligt att tänka sig att det var en annan kulla vid namn GAD som vistades här 1893-1894. De enda mer utförliga texterna om den senare GAD är följande:

- GAD FÖRSTA SOMMAREN IAG GÅR WALL HÄR ÅR 1908 BRA
- GAD SISTA TISDAGEN OM VÅREN 1908

Därtill finner vi följande texter:

- AII GAD 93
- GAD I WAD KAD 94
- KWICK GRETA ANDERSDOTTER 1903
- GAD 1903
- GAD 03
- GAD 03
- IAS GAD 1905
- GAD 1906
- GAD KAD APD 1906
- GAD FÖRSTA SOMMAREN IAG GÅR WALL HÄR ÅR 1908 BRA
- GAD SISTA TISDAGEN OM VÅREN 1908
- GAD BID HED 1908
- GAD IAD 1908
- EID GAD 08
- GRETA OCH IOHANNA 08
- APD GAD ADD 09
- ADD GAD 1909
- BRA LETT GAD IPD ADD MID 1909
- GAD IAD 1910
- GAD KID EPD LID 1910
- GAD FID LID AID 1910
- GAD KED ATD 1911

- GAD FID IAD EPD 1911
 - ADD GAD 1911
 - GAD AAD 1911
 - GAD IID HED 1912
 - GAD HED 1912 1913
 - GAD LID 1915
 - LID GAD 1915
 - GAD ITD 1915 LETT
 - GAD LID HÖSTEN 1915 BRA
 - GAD LID 1915 4/9
 - GAD EAD 1916
 - GAD AAD FID AID 1917
 - GAD D FID 1919
 - K KWARNSTRÖM 1919 GAD IAD
 - GAD HED LID AAD ADD IAS EAS 1923 BRA
- + 12 ristningar utan årtal

Husgrupp nr 2, 4, 8, och 9 (samt 11)

Vid nr 2 nämns hon åren 1909-1911 och 1914, men vid nr 4 endast år 1908-1909. Vid nr 9 finns årtalet 1908 och datumet den 1 september som var en tisdag, så det tillfället berörde inte sommarens sysslor. Vid nr 11 anges årtalet 1892, men det är hennes födelseår så troligen avses Qvick GAD och ingen namne. GAD-ristningarna vid nr 11 tycks tillhöra 1800-talet och en namne till Qvick GAD.

vid nr 2:

- GAD, HED, AGD, SISTA, SÖNDAGEN, OM, VÅREN 1910 1911
- GAD HED AGD 1911
- GAD ABT GD 1909
- GAD HÖSTEN 1914 LETT

vid nr 4:

- GAD LID AED 08
- GAD ADD AID KID # EPD 1909
- GAD ADD 1909
- GAD ERADID

vid nr 8:

- GAD MAS
- GAD AED
- IM GAD 1892

vid nr 9:

- M GAD A EPD 1/9 D. 1908

vid nr 11, troligen en namne:

- SI GAD ERAPP
- GAD I 1841(?)
- GAD 1870(?)

Husgrupp nr 12

Här nämns hon 16 gånger åren 1906, 1908, 1910, 1913-1916. Två av texterna omfattar mer än bara initialer samt årtal.

Utan årtal

- AED LID GAD
- GID GAD EHD

- KID EPD EID GAD
- GAD MES
- GAD AGHD(?)

Med årtal

- GAD APD 1906 BRA
- ARD IPD GAD IPD 1906
- GAD BHD 1908
- GAD AED LID 1908
- LID GAD 1910
- GAD HED 1913
- LID GAD HED 1913
- GAD KAMRAT HED SISTA MÅNDAGEN IAG ÄR HÄR WÅREN 1913 XXXXXXXX
ADIÖ OCH FARWÄL
- GAD LIS 1914
- B AES GAD HED SISTA TORSDAGEN WI ÄR HÄR WÅREN 1915
- GAD EAD FID AAD MID E IID 1916

Sammanfattning

Kvick Greta Andersdotter (GAD) föddes 1892 av Anders Jonsson och Anna Eriksdotter i Näset. Hon nämns vid sex olika husgrupper åren 1903, 1905-1906, 1908-1917, 1919 och 1923. Hon och hennes syster Johanna föddes 1888 nämns i en gemensam ristning från 1908 vid nr 13 där de har utskrivna namn, men när det gäller enbart initialer (GAD, IAD) förekommer de tillsammans åren 1908, 1910, 1911 och 1919 samt med kullan LID år 1904 samt HAD år 1921. Systemen Johanna nämns säkerligen vid fler husgrupper, såsom nr 1 (1908), 4 (1903, 1908), nr 8 (1904), nr 12 (1912), men det kan också vara ett namn.

Johanna Johansson och IID samt FID, AID och IDD

IID förekommer 62 gånger vid husgrupp nr 8 och är en ovanlig initial eftersom kullan måste ha haft förnamnet Johanna eller något annat med inledande I eller J, vilket var sällsynt före slutet av 1800-talet samt bara förekom sparsamt därefter. Därtill måste hon ha haft en fader som hette Isak, Johan, Jon, Jöns, Jonas eller något liknande. Initialen IID förekommer ihop med årtalen 1876 (husgrupp nr 10), 1908, 1911, 1914-1918, vilket antyder att det borde avse två kullor. Under den senare tiden kan bara en enda person påvisas i Ore socken som överensstämmer.

- **IID - Johanna Johansson**, född 1896 av Stens Johan Andersson och Anna Wester (f. 1859) i Näset. Hennes bröder bar efternamnet Johansson, liksom hon själv. Gift i nov 1918, varefter hon kallas "född Johansson". Underligt nog kallade hon sig Johansdotter i initialerna, men Johansson när hon skrev ut sitt namn.

Utöver denna kulla fanns det ännu en IID som var verksam 1876, men det går inte att finna någon person med de initialerna vid den tiden. Möjligen ska 7:an vara en 9:a och i så fall är det hennes födelseår som anges. Troligen var det någon av dessa IID som skrev sina initialer med lönnskift och valde att ersätta de två första bokstäverna med den romerska siffran X som har talvärdet 10, eftersom den tionde bokstaven i alfabetet är J. Texten XXD kan alltså läsas som JJD, eller Johanna Johansdotter.

De kullor som nämns tillsammans med henne är bland annat GAD (Qvick Greta Andersdotter, född 1892) och AAxD (Anna Axelsdotter, född 1893). Här finns också fler kullor som har initialer som slutar på ID, vilka inte var hennes systrar och sällan kan identifieras på annat sätt. En av dem är:

- **FID - Frida Johansdotter Westman**, född 1892. Nämnd med initialer under perioden 1905-1920. En ristning lyder "GAD AAD FID AID 1917", vilka bör vara Qvick Greta Andersdotter, Alma Andersdotter Hedvall, systrarna Frida och Anna Johansdöttrar som även hette Westman i efternamn.

En helt annan kulla, som nämns ihop med IID, är IDD som aldrig skrev ut sitt namn, men som förmodligen är identisk med:

- **IDD - Johanna Danielsdotter**, född 1897 av Daniel Persson Sturk och Nissar Anna Olofsdotter i Näset.

Dessa kullor var främst verksamma vid husgrupp nr 8 där de redogjorde för somrarna mer noggrant än många andra kullor. Åren 1912, 1914-1917 har de gjort ett X för varje sommarvecka. Året därpå 1918, saknas en sådan grupp med X. Samtliga rader har sju X och en sådan grupp men utan namn förekommer också. Det finns även en ristning som anger hälften, alltså 35 eller såsom de själva ristade XXXIIIIII.

- IID AAD XX 1911 HÖSTEN
- ADD KID 1912 XXXXXXXX VI
- EPD AAD IDD IID 1914 XXXXXXXX VÅREN
- IID AAxD 1914 XXXXXXXX
- ANNA SVNDSTRÖM IOHANNA IOHANSSON VÅREN 1915 XXXXXXXX TRÖTTSAMT
- IID AAxD 1915 XXXXXXXX
- IDD IID AAD 1915 XXXXXXXX
- WÅREN 1916 XXXXXXXX
- IID KID 1916 XXXXXXXX
- IID 1917 XXXXXXXX
- IID 1918 HÖSTEN

Innan dess skrev den 14-åriga Anna Sundström följande år 1908:

- ANNA SVNDSTRÖM IAG ÄR ENSAM I DAG I ÅSEN SÖNDAGEN DEN 27/7 08
BRA

Intressant nog hade en annan kulla skrivit om tillståndet tre veckor innan:

- "IPS LANGSAMT EDAG DEN 5/7 1908

Margreta Andersson

Tydligt var hon bara fäbodkulla under de två somrarna 1908-1909, när hon var 17-18 år, men då hann hon rista sitt namn vid sex av Årteråsens husgrupper. Möjligen visste hon att detta skulle bli hennes fåtal somrar vid fäboden, eftersom hon bodde i Norrboda. Hösten 1912 flyttade hon till Nordamerika.

Sommaren 1881 vid husgrupp nr 10

1881 års sommarsystrar samt åren innan

Sommaren år 1881 utmärker sig genom några ovanliga texter bland ristningarna. Vi vet inte helt säkert vilka som var fäbodkullor vid husgrupp nr 10, men i varje fall vilka som vistades där emellanåt. Det finns dock tre namn som hör ihop på ett speciellt sätt och de kan uppfattas som fäbodens sommarsystrar år 1881.

- AAD **Bränd Anna Andersdotter**, född 1867 och 14 år gammal samt boende i Näset. Nämnt vid den här husgruppen 1874 och 1880-1881, men också vid nr 6 där hon egentligen hörde hemma samt nr 8.
- KID **Stut Karin Jonasdötter** född 1863 och 18 år gammal samt boende i Arvet. Endast nämnt det här året vid husgrupp nr 10.
- MAD **Margreta Andersdotter**, 15 år gammal och född 1866 av Carles Anders Matsson och Anna Olofsdotter i Östansjö. Nämnt vid den här husgruppen nr 10 åren 1880-1884.

Dessa tre kullor skrev sina initialer ihop samt avslutade med årtalet 1881, vilket antyder att de ansvarade för husen och boskapen under den berörda sommaren. Även året innan var AAD och MAD här och då nämns de ihop med BOD och AED, men år 1879 liksom tidigare återfinns istället systrarna Brita och Kerstin Danielsdöttrar bland ristningarna, men då är det okänt vem den tredje kullan var. År 1876 nämns fyra eller möjligen sex olika kullor i samma ristning, varav tre av dem kan ha varit syskon.

AID BED AID BED KID IID 1876

De kan inte återfinnas i Näset, men väl i Arvet. I så fall bör två av dem ha varit Stut Anna och Karin Jonasdöttrar, varav den sistnämnda är densamma som KID ovan, men ingenstans i kyrkböckerna finns någon kulla som motsvarar IID inom rimligt avstånd.

Rustas Anna Hansdotter

Somrarna 1873-1874 var AHD fäbodkulla eller åtminstone på besök vid nr 10. Vid den tiden nämns hon även vid nr 8, men här vid nr 10 återfinns hon bland annat ihop med följande kullor och dalkarlar:

A LED BED AHD BAD 1873 KDD AID LETT MEN BRA
LISSEL AAS BAD BED AHD I
RVSTAS AHD KED EES AID
AAD BID MAD AHD AAD

Kullan AHD bör vara densamma som RVSTAS AHD eller **Rustas Anna Hansdotter** född 1857 och som nämns 1872-1874, 1876 och 1878. Hennes annorlunda levnadsöde medförde att hon fick tre oäkta barn, varav de två första föddes i maj 1877 och i nov 1880. Slutligen blev hon gift och fick barn inom äktenskapet, men detta kan förklara varför hon inte nämns dessa år. Således kanske 1878 blev hennes sista sommar på fäboden, såvida hon fick barnpassning. Annars gällde det säkerligen bara ett tillfälligt besök. Innan hon lämnade fäbodvallen för gott hade hon tydligen vis-

tats i Ärteråsen samma sommar som AAD eller Bränd Anna som troligen nämns i den sista av de fyra ovannämnda texterna.

AHD 78 återger Rustas Anna Hansdotters initialer med bomärke och årtal.

1876 ANNA HANSDOTTER, där ett N är spegelvänt. Flera av Rustas Anna Hansdotters ristningar har en egen stil. Strecken är raka, breda, djupa och fint skurna.

Bränd Anna och Sara Andersdöttrar

Bränd Anna Andersdotter, född 1867, var säkerligen på fäboden betydligt oftare än under de fåtal år som kan säkerställas. I synnerhet vid nr 6 som ägdes av föräldrarna och där många av hennes syskon återfinns bland ristningarna. Gissningsvis kom hon till Ärteråsen samtliga somrar 1874-1889, men de första åren var hon så liten att det förmodligen bara gällde kortare besök. Hösten 1889 flyttade hon till Västmanland och blev piga på en prästgård, varefter hon några år senare gifte sig och fick fem barn på en gård där hon levde till sin död 1931. Innan hon flyttade ristade lillasystern Sara, född 1870, in sina initialer och årtalet vid nr 10; BRÄND SAD 1889. För oss så här långt efteråt kan det uppfattas som ett sorgfyllt avslut på ett nära förhållande mellan systrarna. Kanske är det en överdrift, ty våra fördomar vill gärna hävda att Sara aldrig fick vara med om somrarna och ta ansvar för boskapen och förädlingen av mjölken. Det finns nämligen en notering i kyrkböckerna att hon ansågs vara sinnessjuk, men istället för att dölja henne på gården gjorde hennes föräldrar tvärtom. Ingen annan kulla kan uppvisa så många spridda årtal ihop med sina initialer i Ärteråsen, främst förekommer hennes namn vid nr 6 (34 st), men också vid nr 10 (3 st). Här kan vi följa henne från 6 års ålder tills hon blev 30 år. Då fick

hon precis som alla andra vara med och hjälpa till efter sin förmåga, vilket hon tydligen gjorde med lust och inlevelse.

Bränd Anna och Sara Andersdöttrar i Näset, födda 1867 och 1870. Anna sitter till vänster och Sara till höger. Fotografiet är taget senast 1889 och ingår i Hans Löbels fotosamling, men har retuscherats av författaren.

Den finns förvånansvärt många ristningar som tycks ha kommit från hennes hand, men i den tidigaste ristningen står hon efter storasystemen Anna, så hon ristade knappast själv. Vi vet inte hur gammal hon var när hon fick stannade hela somrar, eller när hon bara vistades här högst tillfälligt. År 1881 tycks hon ha varit ovanligt aktiv, så det kanske var hennes första sommar. Det finns även en text vid nr 1 som eventuellt är hennes:

SAD IAG MÅR BRA 1881

Mycket talar för att det verkligen var Bränd Sara som ristade, för strax intill finner vi de tre fäbodkullorna AHD AAD SAD där den mellersta bör vara hennes syster Anna och den förstnämnda Rustas Anna Hansdotter. Den sistnämnda ristningen kan dock vara lite äldre och kanske gjordes redan runt 1878.

Deras syskon ristade också sina initialer och ibland ett årtal vid husgrupp nr 6, alltså barnen till Bränd Anders Eriksson och Karin Persdotter i Näset. Här nämns BRÄND SARA ANDERS D ihop med ett flertal syskon omkring år 1880, men år 1881 ristade hon även sitt namn ihop med masen WES (Viktor Eriksson?) några gånger men stavningen varierar och då kallas han W EES samt WIEC. Tyvärr är han inte identifierad. Bland Bränd Saras texter finner vi exempelvis: KHD SAD 90 HÖSTEN samt SAD 96 SAD 97 SAD 98 SAD 99 1900. Efter år 1900 fick hon förmodligen stanna kvar på gården och sköta om hushållet för deras föräldrar hade hunnit bli gamla. Deras moder dog 1903 och fadern 1908. Sedan bodde Sara kvar på gården med sin ogifte broder Anders fram till hans död 1938. På 1920-talet kom brodern Erik hem från Nordamerika men återvände till Kanada efter några år. Sara dog hemmavid år 1945.

Säregat nog finns det ett fotografi på Bränd Anna och Sara, vilket troligen är från 1889. När fotograferingen genomfördes gällde det inte bara storasystemen Anna som skulle flytta hemifrån samt deras bröder, utan endast Anna ihop med lillasystemen Sara. Alltså skämdes ingen för henne, utan lät henne få leva i sin egen värld, vad det än innebar. Bilden kan berätta ganska mycket. Bränd Sara sitter till höger i bild och har sin hand i storasystemens knä samt håller fötterna tillbakadragna. Om man är uppmärksam syns det att händerna är förvånansvärt smutsiga. Onekligen undrar man vilken syssla de ägnat sig åt strax innan. Har de måhända plockat potatis? Att de inte heller hade tid att ta fram skokräm och borste syns på foten som sticker fram.

Blecko Brita Jonasdatter - sommaren 1881

Denna kulla föddes 1861 och BLEKO BID nämns bara år 1881, men möjligen var hon här även 1876. Orsaken till att vi inte kan utgå från att hon var här under åren däremellan, eller ens år 1881, beror på hennes hemort. Fram till 1867 bodde hon med familjen i Arvet, men sedan bosatte de sig i Hälsingland. Detta faktum antyder att identifieringen är felaktig, eftersom sannolikheten är liten att en ung kulla återvände för att vara på fäbodvallen en sommar. I synnerhet när kyrkböckerna säger att hon var ofärdig, fast inte på vilket sätt. En granskning av alla BID-ristningar samt fler tänkbara alternativ till identifieringen visar att hon inte längre känns aktuell utan att dessa ristningar istället ska läsas BLEKO KID.

Stut Karin Jonasdatter - sommaren 1881

Strax under taknocken på gavelväggens insida och långt ovanför dörren finns två ristningar som tycks höra ihop.

IVGANER PIGAN BLIKO KARIN IONSDOTTER FRÅN ORE ARFWET 1881

BRÄND ANNA ANDERSDOTTER 81

Här nämns Bränd AAD, men också en av de andra fäbodkullorna för sommaren. Därtill finner vi en svårbegriplig text som omfattar hennes namn samt två gårdsnamn. Tyvärr går texten att tolka på olika sätt. Det jag trodde ganska länge var att två kullor nämndes här, dels **Stut Karin Jonasdatter**, dels någon som ville kalla sig "Juganers piga med gårdsnamnet Blecko". Vid den här tiden fanns det endast en familj i Näset som hade gårdsnamnet Juganers. De hade bara söner, inga döttrar. Således kunde den namnlösa pigan ha varit deras piga på fäboden. I så fall bör hon ha haft gårdsnamnet Blecko, vilket inte stämmer på KID men väl på MAD. Därmed fanns möjligheten att de alla tre nämns här, men en granskning av Karin Jonasdatters bakgrund visade något annat.

Stut Karin Jonasdatter, född 1863 i Arvet, gifte sig 1885 och fick nio barn samt levde som änka från 1935 till sin död 1946. Hennes fader Jonas Jonasson föddes 1828 i Arvet och som fadder finner vi Blecko Hans Jonsson. Modern Margreta Andersdatter föddes 1831 av Juganer Anders Andersson i Näset. Slutsatsen blev att Karin Jonsdatter i Arvet har lekt med sin egen identitet och att hela texten syftar på henne själv.

Nästan lika klurig är en annan text som hon gjort. Här finns det dialektala ordet doldig som syftar på någon som är drumlig eller klumpig. Dessvärre är det hopplöst svårt att återge innehållet med ett nutida språk. Allt som tycks vara tydligt är att någonting tycks ha varit besvärligt för KID under sommaren 1881.

DET ÄR EI GODT ATT WARA KOK OCH KOKA TIOGT ÅT DET
DOLDIGA FOLKET KID 1881

Betydligt enklare hennes andra ristningar, såsom:

BLIKO KID 1881 FARWÄL
Blecko KID 1881. Farväl.

Avsked kan kännas smärtsamt, men det kan också vara en stund av insikt att allting varit bra. Återigen är det Blecko KID som ristat, men vi vet inte varför hon aldrig återkom.

KID SISTA HÖSTEN IAG ÄR HÄR ADIÖ FÖR ALLTID LETT LETT ATT
WARA HÄR 1881
KID, sista hösten jag är här. Adjö för alltid. Lätt, lätt att vara här, år 1881.

Det finns två ristningar vid husgrupp nr 14 med hennes namn, varav den ena endast säger: KID 1881. Ett par stockar högre upp skrev hon betydligt längre och texten kan uppfattas som en dold förklaring varför hon inte återkom:

BLIKO KID LAT FOLKET PRATA HYR DE WILL TY KROPPEN HÖR MIG
ENSAM TILL
Blecko KID låt folket prata hur de vill, ty kroppen hör mig ensam till.

Margreta Andersdotter - somrarna 1880-1884

Slutligen har vi kvar **Margreta Andersdotter** bland de tre sommarsystrarna 1881. Den enda med detta namn som berör Näset föddes 1856 av Blecko Anders Jansson och Nissar Margreta Eriksson i Viken, vilka bodde i Näset från 1870. I dec 1879 flyttade hon till Hälsingland för att jobba, men kom tillbaka i okt 1881 och hann skaffa sig fyra oäkta barn innan hon gifte sig 1897 och flyttade till Kallmora i Orsa socken. Barnen föddes i maj 1881, mars 1883, okt 1884 och april 1886. Det tredje barnet föddes på föräldragården Näset nr 57 och de övriga i Hälsingland. Märkligt nog bär hon gårdsnamnet Nissar, men det beror på att fadern tog sin hustrus gårdsnamn Nissar när de flyttade till Arvet 1869 och 1870 till Näset. Långt senare flyttade Margreta och hennes familj till Dalsland. Där dog hon 1901. Slutsatsen är tydlig. Redan i början av denna redovisning framgår att hon omöjligen kan ha varit på fåboden 1880, 1881 och 1884. Alltså är det fel person. Dessvärre föddes ingen annan Margreta Andersdotter under åren 1840-1875 som bodde i Näset eller Arvet. Andra tänkbara förslag som gäller identifieringen omfattar dessa två kullor:

- MAD född 1864 den 19 aug av Skräpp/Börs Anders Andersson och Anna Jönsdotter i Östansjö nr 37, men hon dog 1877.
- MAD född 1866 den 26 febr av Carles Anders Matsson och Anna Olofsdotter i Östansjö nr 21. Hon fick ett oäkta barn 1890 samt gifte sig 1898, men bodde kvar på gården fram till dess. Således är det fullt möjligt att hon befann sig på fåboden 1880-1884, men likafullt okänt varför hon kom hit.

En allmän fråga om sotiga väggar och mesekokning

Frågan huruvida kullorna verkligen kokade messmör eller om de bara gjorde smör och ost kan sällan besvaras. Det är nämligen förvånansvärt lite sot på väggarna. Vissa väggstockar är utbytta och det skedde förmodligen när husgrupp flyttades några stenkast vid okänt tillfälle efter storskiftet på 1820-talet. Säreget nog har många stockar en ljus färg som visar att de aldrig blivit sotade av långvarig mesekokning. Inte ens en text med året 1845 är ristad på en sotig stock. Andra stockar från ungefär samma tid är märkligt nog betydligt mer grånade i färgen, men de saknar också sot. Endast högst upp på fondväggen förekommer sotiga stockar, men inte på den motsatta gavelsidan ovanför dörren. Skillnaden visar att huset är uppbyggt av stockar från minst två hus när mesekokningen upphört, eller att man inte tillverkade messmör efter 1845.

En ristning från 1845 på en stock som aldrig varit nedsotad av mesekokning. Eldhuset vid husgrupp nr 10.

Notiser och små berättelser

Ristningarnas texter består ibland av notiser och små berättelser om allehanda ting som ofta bör läsas såsom de är, eftersom det sällan finns någon förklaring vad de syftar på. Här finns också en del ord och begrepp som ofta återkommer.

Anmärkningsvärt nog nämns inga vilda djur. Inte heller dödsfall, födslar eller vigslar, eller ens bortsprungna djur, brutna ben eller slagsmål. De största katastroferna berör ösregn och storm, men sådana texter är mycket ovanliga. Likaså förekommer ytterst få svordomar, religiösa antydningar och texter som berör erotik. Istället framskymtar dagliga tankar om kamratskap och sysslorna vid fäbodvallen. Det är i detta perspektiv man bör se de tusentals namnen på personer som ville bli hågkomna. Fast man får inte glömma bort att en ganska stor andel av ristningarna är obegripliga, åtminstone för oss i dag.

Nedan följer ett urval av de små korta texterna, som ofta återges utan kommentarer, oavsett om de är begripliga eller inte. Alla tillägg i form av förklaringar är skrivna med kursiv stil och personer som ingår i texterna är understrukna. De återges per husgrupp.

Nr 1

Notiser och små berättelser

- LÖF MED TREFLIGT HÄR I ÄRTERÅSEN
- BRA ÄRTERÅSEN 1901
- SY BED 1852 IG BIDER FARWÄL ISSA ÅR
- AED # DV WET HVR DV KAN WA SÅ AFWVNDSIOK DV AN A ED DRIBO MED # SOM E SÅ DEN I ÅR DUG
- # MED 1803 MVSKMAGA
- EES MED KRVSTVRA (*rättat till KRVSTVPA*)
- LETT I SOMMAR I ATT, GÅ, WALL, HED, I, DAG, BVFÖRER, IAG, HEMM, MED, GETTRA, WÅREN, 1910
- AES AGD TREFLIGT
- ... (SK)RIWER, IAG ... SAGEN, WI, ÄR HÄR
- MYD 1902 1903 1904 1905 1908 SISTA ÅRET IAG ÄR HÄR
- SAD IAG MÅR BRA 1881

Erotiskt

- ... VI YVT AED AED ET : PAR FYTT TVR 1860

Nr 2

Personer med födelseår samt par

- TILLHED AED # I NESSET " 1845 FÖDD PÅ 27 DEN 12 FEBROARE 1845 *Sannolikt Tillhed Anna Eriksson född 12 febr 1827 av Tillhed Erik Gudmundsson och Anna Matsdotter i Näset. Förutom systemen Brita kan fler syskon identifieras bland ristningarna. Det gäller Karin Eriksson född 1837,*

- SY MAD BED FÖDD PÅ 1831 *Gudmund Eriksson född 1840 och Margreta Eriksson född 1843. Sannolikt Margreta Andersdotter född 30 nov 1831 av Juganes Anders Andersson i Näset, som var delägare i Ärteråsen. BED är inte identifierad, möjligen Tillhed BED som föddes 1833 (se nedan).*
- BED FÖDD PÅ 33 1850 och SY BED FÖDD PÅ 33 ÅR 1851 *Avser Brita Eriksson född 2 juli 1833 av Tillhed Erik Gudmundsson och Anna Matsdotter i Näset.*
- ET PAR : FLE : KOR : SOM : ÅR : FÖD DA PÅ 33 *Sannolikt åsyftas inte kullorna som nämns till vänster om denna ristning, det vill säga BED och BYSD, eftersom den sistnämnda bör vara Brita Elisabeth Svendsdotter som föddes 1828. Istället åsyftas troligen ristningen på väggen till höger, med texten SY MHD BED ET PAR FLEKOR och då berörs istället Tillhed Brita Eriksson och Margreta Hansdotter. Den sistnämnda föddes 3 sept 1833 av soldat Hans Hägg i Näset nr 8 (han dog 1841) och som flyttade till Hedemora efter sommaren 1850.*
- SI MED FÖDD PÅ 43 1862 *Sannolikt Margreta Eriksson född 13 maj 1843 av Tillhed Erik Gudmundsson i Näset och hon var därmed syster till Brita Eriksson ovan.*
- ET : PAR N : K : H : E : S : D 1860 *Sannolikt Nissar Nils Hansson, född 1835 i Näset av Nissar Hans Eriksson och Ella Persdotter i Näset, samt Tillhed Karin Eriksson, född 1837 av Erik Gudmundsson och Anna Matsdotter i Näset. Dessa två gifte sig 1861.*
- # BED LIOT SKRIWA TILLHED *Tillhed Brita Eriksson, född 1833 (se ovan).*
- TIL : LE : AED FÖRSTA OCH SISTA GÅNGEN JAG ÄR HÄR OCH ÄR FÄBOFLICKA 1874 *Den inledande texten bör avse Tillhed Anna Eriksson född 1859 av Tillhed Erik Eriksson och Anna Danielsdotter i Näset. Hon flyttade till Bollnäs i oktober 1874.*

Notiser och små berättelser

- EEAS : HAR : FÖST : MÅNGA : KOR *Troligen inrymmer namnet även ett gårdsnamn och ska tolkas som Elias Erik Andersson.*
- # BED LIOT SKRIWA TILLHED samt ... A LIOT SKRYAWA *Dessa båda texter är snarlika varandra. Här är W:n upp-och-ner vända så de ser ut som M.*
- PIS I ÖSTAN SÖ HAN WAR HÄR OCH LO SA DÅN ÅT SIN HWS BON OR 1736... AD INÅ D... *I byn Östansjö finns flera alternativ, antingen Per Jönsson född 1694, eller Per Jöransson född 1712, eller Per Jönsson född 1693. Alla tre var ogifta år 1736.*
- MAD # BED TWÅ KAMRATAR I ÄRTERÅSEN *BED har Tillheds bomärke och måste således vara Brita Eriksson född 1833 av Tillhed Erik Gudmundsson och Anna Matsdotter i Näset.*
- MAD BED SI PÅ DEM WIL 1847

- MAD BED TWÅ KLENA FLEKOR 1847
- SY PÅ TWÅ STYGA FLEKOR
- BED STY : GAI 1847
- SY MHD BED ET PAR FLEKOR
- BAD(?) BED BIRD ÅR 1849 OM HÖSTEN
- GAD, HED, AGD, SISTA, SÖNDAGEN, OM, WÅREN 1910 1911
- SI BED IA SY : PÅ : DEM : SOM : WIL : MHD : BVLV : TOFF : SA : HÄR : ÄR : EN : YÅ : MA : HÄR : ÄR : DEN : ÄN : DRA : IÅ : MAN : BED : # :
- KED BED BED TRE FLKOR LET ÅR 1849
- BID BED MED LETT
- SY : PÅ : DEM : SOM : WIL : MHD : TVS : SE : FOT : BED KNY : KO : TRANT 1848
- YS PÖ DEM SOM WIL ("Se på dem som vill.")
- BED BHD AHD KID BAD HHD MPD AHD MED
- KGD 1860 GLÅMA
- # BED LORT : SWA : DA
- AHD SPYS LO KAD LAT LO
- I SY MED LETT #
- IÅMA ADS IÅM ADD
- SY : PÅ : TRE : GO : DA : KAM : RA : TER MI ID BED KED
- # BED MHD WI ÄR : EN : HA : PE : FÖR : AL : LA LET : 1853
- 1847 OM HÖSTEN BAD BED
- MAD SY OM W ("MAD, se om du vill.") BMS BHD AES APD AES #BED AES BED EES MMD IIS BAD
- BED YÅMA
- GAD HÖSTEN 1914 LETT

Med erotisk antydning?

- MAD BES KNLEN
- AED BED PIOLLVR
- BED PYOLLA MAD PVT OK LOT HÅLE

Nr 3

Släkter och födelseår etc

- OOS FÖD : ÅR : 1728 : BID : FÖD : ÅR : 1731 : ÅR : 1794 MNMO 52 D AOS : FÖD : ÅR : 1766 : BHD : ÅR : 1765 : SA : FÖD : ÅR : 1792 : AI OAS FÖD 1794 DA FÖD 1798 EOS # 1799 (*Denna långa text berör en familj i Skattungbyn i Orsa socken och förklaras närmare i ett kapitel ovan.*)

Notiser och små berättelser

- " " KED 1856 SMÅ KVLLVR SMÅ KVLLVR WI ÄR O77,L(?) *Sannolikt en ramsa " Små kullor, små kullor vi är ... " eller något dylikt.*
- I NESE AHD AAD ANO 1715 MIT NAMN I *Det står troligen "I Näset Anna Hans-/Hendriksdotter och Anders Nilsson år 1715, mitt namn." De är inte identifierade.*
- EMS I NES 1710 DIN : 6 : IUNIUS *Avser möjligen Erik Mårtensson i Näset, född 1688, såvida inte texten ska läsas " E M-son och N E-son" år 1710" . Daterat den 6 juni 1710, som var en måndag.*
- IES IULUS : DEN 20 : 1720 *Jöns Eriks-/ Eliasson(?), den 20 juli 1720, som var en onsdag. Ej identifierad.*
- # RÄS AIPD BPIPORNA : NAI

Nr 4

Notiser och små berättelser

- SKO : MA : KA : REN : GLAD : IES 1842 I : DALBYN *Troligen Jonas Eriksson född 1823 och son till soldaten Erik Glad och Anna Erikdotter i Dalbyn.*
- D. 30/6 ANNA SVNDSTRÖM IOHANNA SVNDSTRÖM ANNA SIÖKWIST NÄSET 1909 BRA *Det fanns två Anna Sundström vid denna tid. Troligen föddes hon 1894 av arrendatorn Per Sundström och Brita Olofsdotter i Näset samt hade systrarna Johanna Sundström född 1887 och Axelina Sundström född 1889. Därtill fanns en Anna (Axelsdotter) Sundström som var född 1893 i Näset av Axel Sundström och Margreta Vester i Näset, vars broder var Anton Sundström (se nedan) född 1896.*
- SY KDD ADD LETT SYSSTRÄR 1866 KI *Sannolikt systrarna Karin och Anna Danielsdöttrar födda 1849 respektive 1845 av Rustas Daniel Eriksson och Brita Erikdotter Glad (från Dalbyn) som bodde i Näset.*
- EHS I ARWET HÄR ÄR MIT NAM MIG TIL HEDER OCH INGEN SKAM
- SA TMTLD I NÄSET STOR FRIARE A SED BGD AA
- KDD IDD KDD BRA NÄSET
- A SED BPD ET : PAR : GODA KAM : RAT : TER : SOM : Y : ÖR : Y LAG : DÅ : WI ÄR I ÄRTTERÅSSEN (*radbrytning*) MÄN DÅ WI KOMMER HEM DÅ KAN ENT WI IÖRA I LAG BRA DÅ (*stort mellanrum*) LIOT SKRIWA 1849
- A MA MEN SI PÅ OS OM NI (W ... ?) (... men se på oss om ni vill.)
- SI PÅ DEM SOM WIL
- " KHD LAT RVMPA
- HÄR ÄR MIT NAM MIG TIL HEDDER OCH INGEN SKAMDA
- MED HPS HDS 1810 WAR HÄR OF ESV OM HÖSTEN PÅ DETA ÅR
- IPD, FÖRSTA, ÅRET, IAG, GÅR, WALL, 93 BRA, BRA
- IPD BRA 03
- HDD EPD AHD 1917 BRA
- TPD EPD 1911 BRA
- AES DHS TWÅ SAT BYTI
- WI , RITER , WÅRA NAMN KED AES NES
- FRIARNE
- NV HAR IAG GÅT SÅ LÄNGE MIN FÖRMÅGA STRÄKER SIG ANNA STURK 07
- IAG AES IÖR A SENT I DAG BLÅTER ALT FÖR MYKET IAG TÅR INT GÅ VT
- EN . RÄGNWÄDERSDAG . EAS . OES . SED . KED . GHD . A SID . AOD . AAS . OGIIFTA . ALLEH ... (*någon bokstav är bortkarvat & radbrytning*) // DE GIIFTA . ÄRO . EHS . AED . IAS . BHD . OOS . SMD . HAS . PES . EHS . EMD . SAMT . TWÅ . ENKOR . MMD . A ... (*bortkarvat & radbrytning*) // EN . DAI
- IPD IAD TWÅ GLADA FLICKOR 03
- HEM SÅ KAN ENT WI IÖR AYLAD SÅ BRA DÅ LI (*radbrytning*) LIOT SKRIWA 1842
- WI , RITER , WÅRA NAMN KED AES NES
- AES DHS WI : RITER : WÅRA : NAMN : OS : TIL : HE : DER OCH INGEN SKAM 1823
- SY AES 1821 WAR HÄR DI I SV OM HÖSTEN PÅ DETA ÅR
- HÄR : ÄR : TRE LATHVNDAR I ÅSEN DEN ENNA HADE SNÖSTRVMPVR DEN ANDRA HADDE HESSKOR

- TRE RED DEL I GAMAN I ÅSEN ... (*radbrytning och borthuggen text*) ER FLIKOR OM NI WIL SAMLA I HO ... (*radbrytning och borthuggen text*) NÅRA ... A EFTERÅT DE TRE LATHVND
- HEI SSVEIS PÅ NORDSIÖN 1911
- M : L : I : S : A : E : A : D : DET : Å : ET : HÅL (M LIS A EAD *det och ett håll?*)
- BOD SISTA TORS DAGEN IAG ÄR HÄR OM HÖSTEN ÅR 1878
- TROG AAD IAG ÄR EN FATTIG FÅNGE OCH IAG WET IC(HE) EW(A)D SAND IAG SKA
- KDD SISTÅ TÖSDAGEN
- I HPD KOD SISTA SÖNDAGEN WI ÄR HÄR 96 AIÖ

Med erotisk antydning?

- KOD SNED RVMPA VND I LEO BLINK RIPPVG
- " KHD " AED TWÅLAT RVMP ... SEN (*delvis bortkarvat*)
- MLD SNED FITA EDS 1796 1796

Nr 5

Notiser och små berättelser

- SI #Å SVD FOTSBK SI WA SÖNDAG BOND MED SED I SVNAHED 1893 (*Se på SVD fått skriva söndag, Bond MED SED i Sunnanhed 1827?*) Möjligen Sara Eriksdotter född 1872 och gift 1894 med Axel Erhard Jernberg i Sunnanhed, på samma gård där Bond Mats Andersson, född 1813, bodde. BOND MED är inte identifierad och någon med det namnet bodde varken i Sunnanhed eller Näset.
- HAMPVS SAD HSS EL AED DET AR FVLL JVST SÅ LETT OM HÖSTEN 1887
Troligen Hampus Sara Andersdotter född 1871 av Hampus Anders Andersson och Brita Eriksdotter i Sunnanhed.
- VR : IA : SARA WAR MISO PIGA
Örjas Sara är ej identifierad.
- SY PÅ DEN SOMM WIL YRIAS SARA WAR MISO PIGA MÅR BRA
Örjas Sara är ej identifierad, men hon borde ha bott i Sunnahed eller Näset med tanke på att detta gårdsnamn i princip bara förekommer där.
- ELIN BERGMAN FÖRSTA SOMMAREN IAG GÄTER 1924(?) Möjligen Elin Viktoria Bergman, född 1910 av Anders Bergman och Anna Johanna Jonsdotter i Sunnanhed.
- SI " KHD " EAD " MMD " MMD " MDD " KMD " AMD " BID SISTA SÖNDAGEN WI ÄR HÄR OM ... ÅD I SIVNAD(? , i Sunnanhed?)
- SI " KHD " EAD " MMD " MMD " MDD " KMD " AMD " BID SISTA SÖNDAGEN WI ÄR HÄR OM ... ÅD I SIVNAD (i Sunnanhed?)
- SI PXPI : " DA : " BMD " KLD " AHD DEM WENNER I LINÅSEN 1841 *Fäboden Linåsen ligger några kilometer söder om Dalfors bruk.*
- EN . RÄGNWÄDERSDAG . EAS . OES . SED . KED . GHD . A SID . AOD . AAS . OGIIFTA . ALLEH ... (*någon bokstav är bortkarvat & radbrytning*) // DE GIIFTA . ÄRO . EHS . AED . IAS . BHD . OOS . SMD . HAS . PES . EHS . EMD . SAMT . TWÅ . ENKOR . MMD . A ... (*bortkarvat & radbrytning*) // EN . DAI

Här nämns 8 ogifta och 10 gifta personer samt två änkor. Eftersom vissa initialer är ovanliga borde identifieringen ha gått lätt, men så blev det inte. Som väntat kom de flesta teoretiska träffarna i Sunnanhed varifrån huset ägare härstammade, och de antyder att rist-

ningen blev gjord mellan 1884-1888. Endast de som är understruktna är medtagna i listan för identifierade personer.

För änkan MMD har bara en enda möjlig person återfunnits, nämligen Margreta Matsdotter född 1806, änka 1857 och bodde i Sörboda.

Av de gifta kan följande nämnas:

EHS AED = Erik Hansson f.1832, gift 1863 med Anna Eriksdotter f.1839 som bodde i Sunnanhed.

IAS = ?

BHD = Brita Hansdotter f.1839, gift 1860 och bodde i Arvet.

OOS SMD = Olof Olofsson Dunder f.1844, gift 1868 med Sara Matsdotter f.1842 som bodde i Sunnanhed.

HAS = ?

PES = ?

EHS = Erik Hansson f.1861, gift nov 1883, bodde i Sunnanhed

EMD = Ella Matsdotter f.1835, gift 1856, bodde i Sunnanhed

Av de ogifta kan följande nämnas:

GHD = Greta Hansdtr f. 1860 av Smås Hans Jonsson och Anna Hansdtr i Dalbyn

SID = Sara Jonasdtr f.1874 av Stut Jonas Jonsson och Greta Andersdtr i Arvet

AOD = Anna Olofsdotter f. 1876 av OOS & SMD (se ovan) i Sunnanhed.

- PVTTE FNASK
- O AEED 1902 SISTA MANDAGEN OM HÖSTEN
- KED AED SMD HÖSTEN 1903
- WI SKALL HEM 1877
- I I H H I KED KED AED HÖSTEN 1908 BRA
- KED AED SISTA LÖRDAGEN OM HÖSTEN 1903
- KBD KED SISTA FREDAG 77
- A EED KED HÖSTEN 1904 HÄR ÄR BESVÄR
- OPS HIS ÄR HOSTTIGA
- SED AID GED SAD AED OM HÖSTEN
- 88 VIBGED WÄNNER
- KED . AED W . R . N 1904 . BLÅSTWÄDER . I . DAG LÄS . DEN . SOM . KAN XI . V . IIII . . . I . V . IIII . . .
- HOPPA OCH LEF
- X SY : PÅ FEM : WN : PI : GVR : " AHD " MAD " AMD " KED " KMD AL : LE : HOP : FRA : KE : WI : MI SOM : ÄR : SÅ : LI : TEN 1849
- SY SHD SMD 1853 SISTA SÖNDAGEN OM EÅ DYGEN
- Hopp Hopp RAFvo B. E. Dotter. HOPP Faid (MIG EEI HAR ?) Hopp HOPP
- BED SISTA
- SI. PÅ. VNGDOMSWÄNNERNA . L . KED . D . AED 1904
- SI MMD AHD LAT HVNDAR 81
- KED . AED . KOD . LINAS KVLOR OM HÖSTEN 1905 SISTA . SÖNDAGEN . WI . ÄRO . HÄR .
- B . IHED PA WÅREN 1901 BRA
- KID SYSTER SID
- KMD # KHD BRA
- VR : IA : SARA WAR MISO PIGA
- LÄS . DEN . SOM . WILL I . V . IIII . . . XI . V . IIII . . . 1904
- V : V : XII : X : II : XIII : XIII : XVIII : I : IIII : XV : III : VIII : I : XXII : XIII : XI SKRIFWIT : DEN 30 IVNI 1888 (= 5 5 12 10 2 13 13 19 1 4 15 3 8 1 22 13 9)

- MID MAS RISDR (MID MAS ristar ?)

Nr 6

- # ST APD I ORRE OCH: NÄSSET 1837 (Se APD i Ore och Näset år 1837) Möjligen Anna Persdotter född 1815 av Per Wester och Margreta Matsdöter i Näset.
- SI AHD AED 1835 : ET : PAR : VR : RÄT ÄY FRÅN ÖSTANWIK Den förstnämnda kan vara Anna Hansdotter som antingen föddes 1819 av Tillhed Hans Matsson och Kerstin i Östanvik, eller föddes 1816 av Malin Hans Matsson och Kerstin Eriksdotter i Östanvik.
- SI MED BPD WI MÅR I ÄRTTERÅSSEN 1843
- " AED " AED HER : BVD : DER : FAR : WEL I ÖSTAN WIK 1834 (AED AED här bjuder farväl i Östanvik 1834.)
- BV FÖR DAGEN SANT (Buföringsdagen, sant.)
- KHD SAD 90 HÖSTEN
- GGS C # MED MED AMD ADD III ... 34 LÅT OS LVSTIGE WARA
- SI A SED BPD ET : PAR : GO : DA : KAMRATER WI MÅR BRA TWÅ SOM ÄR BANKO DEM WIL (R)OA SIG EN LITEN STVND OM DAGGEN LIOT SKRIWA 1842
- LIOT SKRIFWIT : SLVT
- # KED BED W GOD ER KAMRATER 1820
- MND AED BRA SOM FAN SY BÅ
- KAD KED ETT PAR SLABBVR 1854
- BED LETT Å LÄNGSAMT DET ÅR 1874 FÖRSTA ÅRET IAG ÄR HÄR
- SY ADD : LET : ÅT : YAG : Y : DAG : BPD 1858
- MAD SAD ETT PAR 1879
- I SED BPD 1850 BRA
- KPD IAG MÅR BRD BRA
- SI PÅ ET PAR Ö

Erotiska texter

- HELA NAT HAR IAG VAKA EFTER FITAN IG RAKA
- LHS 1747 NUORBODA HELA NAT HAR IAG VARAFTE FITAN IAG RAKA

Nr 7

(inget)

Nr 8

Notiser och små berättelser

- ELSA SVNDSTRÖM WAR HAR OCH VALLADE ÅR 1933 Sannolikt Elsa Ingegerd Sundström född 1918 av Axel Sundström (d.y.) och Kristina Johansson i Näset.
- ERIKA WESTER FRÅN NÄSET ÅR 1905 ADIÖ OCH FARVÄL Sannolikt Erika Wester född 1883 i Näset av Per Persson Wester och Anna Hansdotter, samt syster till Margareta född 1872, Johanna född 1875 och Kerstin född 1878.
- SI : I. V : IIII : I ÖSTANWIK
- HÖSTEN BRA 1901 HÄR I ÄRTERÅSEN EA ...
- IAG : RITER MITT : NAM : TIL HEDER : OCH : INGEN SKAM BAD 1827

- AID IAG HAR MÅNGA FEL MEN GVD WET ALTIHOP
- SI KED AED VS . LIN: GGER OCH SKRAP 1832 (=uslingar och skräp?)
- # AHD NV BVDER IAG FAR
- BRA SOM SIÄLFWA ... ! (bortkarvat)
- EPD KSED TWÅ DÅLIGAA KVLLOR
- ADD OCH IMS ETT PASSANDE PAR
- MYS O SMÖR
- HVRRA
- HKLHSD 1786 (flätad text som ska läsas: HLS KHD; ej identifierade)
- SY PIGAN AED KID ÅR 1837
- KDD AAD MMD LETT 1877
- SKA VI GÅ TIO DAR
- LID : AED : HED : IED : LETT : SISTA DAGEN WI ÄR HÄR
- SI BAD SISTA HÖSTEN
- AED SISTA WEKAN OM HÖS ...
- YPD 1893 BRA
- GIS : SA : WAD : SOM SÖTT AR OCH FÄTIST
- EBPD KSED ABT GD HÖSTEN BRA 1901 HÄR I ÄRTERÅSEN FÄB
- " IPS LANGSAMT EDAG DEN 5/7 1908
- ANNA SVNDSTRÖM IAG ÄR ENSAM I DAG I ÅSEN SÖNDAGEN DEN 27/7 08 BRA
- ... AN 1908 HÖSTEN
- IID AAxD XX 1911 HÖSTEN
- EPD AAxD IDD IID 1914 XXXXXXXX VÅREN
- IID AAxD 1914 XXXXXXXX
- IID AAxD 1915 XXXXXXXX
- ANNA SVNDSTRÖM IOHANNA IOHANSSON VÅREN 1915 XXXXXXXX
TRÖTTSAMT
- IID KID 1916 XXXXXXXX
- VÅREN 1916 XXXXXXXX
- IID 1917 XXXXXXXX
- IID 1918 HÖSTEN
- VALLADE ÅR 1934
- DENA FRVLEN WAS
- FÄBOFLICKAN . ELSA . S .

Erotiska texter

- AHD HAR KNVLLA SÅ ATT HON
- B HHS E RED ETT PAR DE KNVLLA WAR SÖNDAG

Nr 9

Notiser och små berättelser

- SI PÅ DEN SOM WIL AMD FÖD AA PÅ 1808 I SVNNA HED 1827 Sannolikt Anna Matsdotter född 1808 av Örjas Mats Matsson i Sunnanhed.
- M RED GODA WÄNNER I NÄSET
- SISTA RIST OSS SANT
- HHS BHD MAS BID
- GPD YPD 1891 HÖSTEN KALLT

Nr 10

Notiser och små berättelser

- BLIKO KID 1881 FARWÄL
Sannolikt Karin Jonsdotter född 1863 av Stut Jonas Jonsson och Margreta Andersdotter i Arvet som även ingår i en av de efterföljande ristningarna.
- IVGANER PIGAN BLIKO KARIN IONSDOTTER FRÅN ORE ARFWET 1881 *Sannolikt Karin Jonsdotter född 1863 av Stut Jonas Jonsson och Margreta Andersdotter i Arvet samt gift med Mats Eriksson Glad, men då stämmer inte något av gårdsnamnen in på henne, men det går att förklara. I Arvet bodde Blecko Jonas Hansson med familj till 1867 när de flyttade till Bollnäs, men de fick ingen dotter vid namn Karin, bara Anna och Brita. Gårdsnamnet Juganer förekom inte i Arvet vid den tiden, men väl i Näset, vilka inte fick några döttrar vid den här tiden utan bara söner. Möjligen ska texten tolkas som att Karin Jonsdotter var Juganers piga på fäboden. Mer troligt är dock att det är hennes föräldrars gårdsnamn som åsyftas. Faderns förstnämnde fadder hette Blicko Hans Jonsson och morfadern hette Juganer Anders Andersson. Således bör hela texten handla om henne själv.*
- RVSTA EHS I ORE OCH. NÄSET : ÄR...
Möjligen Rustas Erik Hansson född 1852 av Rustas Hans Eriksson och Anna Eriksdotter i Näset.
- EriK GuNNar EriKsson NÄSET 1906
Eriksson och Anna Andersdotter i Näset.
- O KID SISTA HÖSTEN IAG ÄR HÄR ADIÖ FÖR ALLTID LETT LETT ATT WARA HÄR 1881
-
- DET ÄR EI GODT ATT WARA KOK OCH KOKA TIOGT ÅT DET DOLDIGA FOLKET KID 1881
(Det är ej gott att vara kok och koka tjockt åt det doldiga folket, KID år 1881.) Ordet doldig är dialekt och betyder drumlig eller klumpig. Det är oklart vilket folk som åsyftas som beskrivs på det sättet.
- A LED BED AHD BAD 1873 KDD AID LETT MEN BRA
- (R ... AI IO?) FODDES HIT I WERDEN ANA(?) ANDRA ÄR MIN LOTT MED 1885
- SI AID AHD MAD 1845 MAD
- KDD AID LETT MEN BRA
- M BED BRA
- MAD IED SI PÅ DEM SOM WIL
- MAD IAG HAR MÅNGA FEL MEN
- MAD SISTA MÅNDAGEN #

Erotiska texter

- FITTA EAS "

Nr 11

Personer med födelsetid

- FÖD ÅR 1787 MMS 1814(?) *Troligen Mats Matsson född 1 mars 1787 av Mats Matsson och Margreta Olofsdotter i Tillhed och som var ogift 1814. . Han var bror till KMD som nämns intill samt ännu ogift 1814.*
- FÖD ÅR 1792 SI KED I KMD *Troligen Kerstin Matsdotter född 1792-04-10 av Mats Matsson och Margreta Olofsdotter i Tillhed, men den förstnämnde kan inte definieras. Hon var syster till MMS som nämns intill.*
- SI MLD FOD 1793 *Möjligen Margreta Larsdotter född 1793-10-23 av Lars Matsson och Karin Matsdotter i Östansjö.*
- I KALES ALD FÖD DEN 28 DESEMBER 65 *Sannolikt Carles Anna Larsdotter född 28 dec 1865 av Stut Lars Jonsson och Kerstin Andersdotter i Näset. Det är oklart varför hon kallas Karles i kyrkböckerna vid den tid när hon var piga i Skattungbyn.*
- TILD K(?) TILD " KMD FÖD DEN 20 IANVARE 64 *Tillhed Karin Matsdotter föddes den 20 jan 1864 av Tillhed Mats Gudmundsson och Brita Eriksdotter i Näset.*
- KED FÖDD DEV 29 OKTOBERS *Ej identifierad.*
- TIL KED FÖD ÅR 1852 *Sannolikt Kerstin Eriksdotter född 1852 (26 febr) av Tillhed Erik Gudmundsson och Anna Matsdotter i Näset.*
- KPD FÖD DEW 26 OKTOBER 75 *Ej identifierad. Antingen är 1875 födelseåret eller året som ristningen gjordes.*

Notiser och små berättelser

- KOM : OCH : SI : PÅ : FLEKKAN KALES ALD : I. ORE NÄSET 81 *Sannolikt samma Carles ALD som var född 28 dec (se ovan), men det är oklart varför hon kallas Carles.*
- RÄTTERRENS DOTER CHRISTINA 1862 *Rättar Christina föddes 1844 av nämndemannen och rättaren Erik Eriksson i Näset.*
- KOM : OCH : SE : PÅ : FLEKKANS : (radbrytning) NAMN : RÄTTER : IED : (radbrytning) Y . OHRE : OCH : NÄSET : 1868 *Sannolikt åsyftas familjen Rättar Erik Eriksson i Näset, som fick döttrarna Anna född 1842, Christina född 1844, Johanna född 1854, där den sistnämnda dottern har initialerna IED.*
- SYSTA TISDAGEN
- 1830 SI AMD KMD KAD SISTA SÖNDAGEN
- AMD SIST GÅNGN
- EES LET IAG ÄR VT PÅ EN Ö OCH WET ICKE WA LAND IAG SKA LETA GÅ 1848
- KARL XV
- KED MPD GVD : NÅ : DA : GEN #
- SI BHD SISTA DAGEN IAIG ÄR HÄR
- MAD HÄR ÄR LÅNGSAMT
- " APD " KED " KAD " AED 18... EN BVFÖSDAG OM HÖSTEN *Berör troligen 1870- eller 1890-tal.*
- BED 1879 SISTA DAGEN
- MAD LET ÅR 1848
- BAD LETT HÄR

- MPD LET : MA : DA : IA : BO : MY : A : : BVM : DEB
- SI : TÅNG APD
- " A AES ALD PAR
- KM ALD # YPS PAR 81(?)
- SID LLS PAR
- " MND IAK MAK(?) MIT NAMI
- # B : H : I : M : F : A : B : H : I : M : : I : G : ASH : I : M : I : A : K : M : T : M : F : E
- FLIKAN AAD 1851 M BGD FLIKA AAD NÅGO B
- PILTEN : E GES
- OM HÖSTE EAS N
- SI SND HO ÄR BDRÖFWAD SI SND 1833 (Se SND hon är bedrövad 1833, se SND)

Nr 12

Personer med födelseuppgift

- AED MND AED 1849 FÖT ÅR 1829 I *Det är oklart om födelseåret gäller dem alla eller enbart en av dem. Under detta år i kyrkböckerna finner vi Margreta Nilsson född 9 sept av Rännar Hans Jansson i Dalen nr 42, Anna Eriksdotter född 4 juni av Erik Matsson i Sunnanhed nr 21, Anna Eriksdotter född 9 aug av Krats Erik Matsson i Östanvik nr 18, Anna Eriksdotter född 3 nov av Nissar Erik Eriksson i Dalbyn nr 29. Avslutas med en svårläst siffra, 6 eller 8? Borde avse Anna Eriksdotter född 3 sept 1828 av de ogifta Grälls Erik Eriksson i Östansjö och Margreta Hansdotter i Böle, båda från Ore sn.*
- SI AED 1845 FOT ÅR 18 ...
- SI PIGAN RVSTAS ADD LET Å LÅNGSAMT MEN BRA ÄNDÅ
- HES I SKATWNGPI ANO 1697 KAROLWS (HES i Skattungbyn anno 1697 Carolus)
- IMS I SKATWPIN 1697 (IMS i Skattungbyn 1697)
-

Notiser och små berättelser

- GAD KAMRAT HED SISTA MÅNDAGEN IAG ÄR HÄR WÅREN 1913 XXXXXXXX ADIÖ OCH FARWÄL
- B AES GAD HED SISTA TORS DAGEN WI ÄR HÄR WÅREN 1915
- IAG ÄR PÅ EN Ö OCH WET ICKE WAR IAG SKALL LANDA DET FÅR IAG SE
- SISTA FREDAGEN WÅREN 1916
- IAG BVDER FARWÄL DEN HÄR GÅNGN SISTA MÅNDAGEN OM WÅREN (radbrytning) I AED LET AT WARA HÄR MEN IAG LÄNTAR HEM 1844 XXXXX
- SI AED BAD HER STÅR IAG SÅ ÄNGSLIG 1848
- IPD, APD, HÖSTEN 1906 ADIÖ, FÖR, I, ÅR
- SI ADD KMD ET PAR KAMRATER
- SI ABD STÅMA AAD KÅMMA
- EES 1810 BRA
- BRITA AS 79 BAD ADIÖ
- V ST PLVTT
- DBD AMEN
- HED 1912 ADIO OCH FARVÄL
- PVST
- AHD BDD MOD AED 1869

- Här ystar vi ost och kokar mysa (=lätt syrнад vassle). Här är hett så vi slipper frysa. Här är det mycket att göra varenda möran (=morgon). För här skall separeras. Adamshuset den 9/6 1916 Anna o Alma från Näset Furudal Waldemar Ärteråsen Bravo
Sannolikt Anna Westman samt Alma Hedwall. Skrivet med blyertspenna den 9 juni 1916 som var en fredag.

Nr 13

Personer med födelseuppgifter

- I SÖRBODA FÖD PÅ 1805
År 1805 föddes Kerstin Hansdotter, Kerstin Andersdotter och Kerstin Eriksdotter i Sörboda. Den enda namnet som är ristat intill denna text är SI KAD ("Se Kerstin Andersdotter") som står strax ovanför. Eventuellt tillhör årtalet 1829 denna text. Hennes föräldrar var Knäpp Anders Olofsson och Kerstin Persdotter i Sörboda.
- GES HHS PMS H 1756 I DALEN # I DEN 7 DESEMBER Ej identifierade. GES skulle kunna vara Gudmund Eriksson Knippel född 1726 i Dalen eller hans namne född 1733 i Dalen; HHS skulle kunna vara Hans Hansson, född 1736 av länsmanen Hans Hansson och Anna Hansdotter i Dalen.
- " SI KAD I SÖRBODA FÖD PÅ 1805
Sannolikt Kerstin Andersdotter född 2 aug 1805 av Knäpp Anders Olofsson och Kerstin Persdotter i Sörboda.

Notiser och små berättelser

- PETTERS IHS, DÄT, HAR, IAG, SKRIFWIT, OM, SÖNDAG, BRA, ATT, WARA (H?)ÄR I ÅSEN 85 Sannolikt Petters Johan Hansson född 1871 av Petters Hans Gudmundsson och Anna Persdotter i Näset.
- Erika Sundström sista sommaren jag är här 1928 Avser Erika Sundström född 1908 av Axel Sundström och Margreta Wester i Näset.
- Erika Lundström första sommaren jag bor här 1928 Ej identifierad. Det finns tre olika personer att välja mellan i Dalarna, vilka är födda 1896, 1900 och 1903. Således var de 32, 28 respektive 25 år vid detta tillfälle.
- # DRENG : GEN MLS I DALEN 1796 #
(Drängen MLS i Dalen år 1796) Sannolikt Mats Larsson född 1773 av soldat Lars Eriksson Ropare och Anna Eriksdotter i Dalbyn, och som tjänade både i Näset och Furudal innan han gifte sig 1799.
- PETTERS IHS, DÄT, HAR, IAG, SKRIFWIT, OM, SÖNDAG, BRA, ATT, WARA (H?)ÄR I ÅSEN 85
- SI BAD I ÖSTTANWIK SISTA HÖST IAK BO Se BAD i Östanvik, sista hösten jag buför(?)
- GAD FÖRSTA, SOMMAREN, IAG, GÅR, WALL, HÄR, ÅR 1908 BRA
- GAD SISTA TISDAGEN OM VÅREN 1908
- E KMD 85 BRA BESWERLIGT
- BRAWO
- SANT

Nr 14

- BLIKO KID LAT FOLKET PRATA HYR DE WILL TY KROPPEN HÖR MIG ENSAM TILL Sannolikt Karin Jonsdotter född 1863 av Stut Jonas Jonsson och Margreta Andersdotter i Arvet. Hennes föräldrars gårdsnamn åsyftas. Faderns förstnämnde fadder hette Blikko Hans Jonsson. Se mer under nr 10.
- ISAK " MED ELIAS APD WI ÄRO WAR MANS AES BRA P 82 MEN BRA ÄNDÅ Samma personer som i texten ovan.
- IVT AED HAR SKRIWET TOK 1869 Sannolikt Anna Eriksdotter född 1845 av Jut Erik Andersson och Kerstin Carlsdotter i Näset.
- IVT AED KED KVSINER 1863 Sannolikt Jut Anna Eriksdotter och Carles Kerstin Eriksdotter, se utredningen hur de är kusiner här nedanför.

Särskild utredning angående kusinerna ovan

Anna Eriksdotter född 1845 av Jut Erik Andersson och Kerstin Carlsdotter i Näset, vilket medför att kusinen KED måste ha varit syskonbarn till endera av föräldrarna.

Jut Erik Andersson född 1812 av Jut Anders Jönsson och Anna Eriksdotter i Näset, vilka bara fick de två barnen Erik och Anders (född 1815, men dog ogift). Således måste kusinen finnas på mödernesidan.

Kerstin Carlsdotter född 1816 av Skräpp Carl Carlsson och Karin Olofsdotter i Näset, vilka fick flera barn. Frågan gäller alltså vilka som fick barn med initialerna KED.

- Anna, född 1808, gift 1841 med Blikko Hans Hansson i Näset.
- Karin, född 1812, gift 1841 med dagkarlen Erik Eriksson i Furudal och de fick barnen Anna 1842, Christina 1844, Carl Erik 1851 och Johanna 1854.
- Kerstin, född 1816, gift 1841 med Jut Erik Andersson i Näset, vilka fick Anna Eriksdotter ovan.
- Erik, född 1822, gift med Kerstin Jönsdotter och boende i Näset, vilka fick barnen Anna 1843, Kerstin 1845 och Karin 1849 men hon dog 1850.
- Margreta, född 1824, gift 1845 med Myr Anders Eriksson i Näset.

Det förefaller mer sannolikt att KED avser Kerstin född 1845 i Näset, än Christina född 1844 i Furudal.

- SI BMD KMD ET PAR FLIK : KOR I ÖSTANWIK 1831 Sannolikt Karin och Brita Matsdöttrar födda 1816 respektive 1824 av soldat Mats Matsson Kratz och Karin Andersdotter i Östanvik.
- KMD PÅ BAKKEN I samt KMD PÅ BAKKEN Sannolikt avses det område i byn Näset i Ore sn som kallades Backen i husförhörslängderna runt 1700-talet.

Notiser och små berättelser

- MAD SISTA TISDAT
- BGD : IAG : ÅR : VT : PÅ : EN I Ö : OCH : WET IC : K : E : WAD : LAND : IAG SKAL : TA : GA ÅR 1861
- MAD SI EN ODVGLEN KV PÅ 1850
- ODVGLEN KV PÅ AD 1851
- SI KKD EN SLV SLABA EBANKO 1828
- BLIKO KID LAT FOLKET PRATA HYR DE WILL TY KROPPEN HÖR MIG ENSAM TILL
- SI KKD EN SLV SLABA EBANKO 1828
- MED APD WI HAR MÅINGA WÄNNER MEN BRA ÄNDÅ 82 I

SAMMANFATTNING och SLUTSATSER

Sammanfattande statistik

De dokumenterade ristningarna kan fördelas på följande sätt:

<u>Typ av ristning</u>	<u>Tecken</u>	<u>Andel i %</u>
initialer	19400	32
utskrivna förnamn	3900	6
gårdsnamn	1200	2
årtal	7400	12
bomärken	1250	2
ortnamn	760	1
romerska siffror	2200	4
figurer	66	>0
övrigt	25160	41
summa	610336	100%

Slutsatser

Följande slutsatser utgår från mina skrifter om Ärteråsen och Ore socken. De berör i första hand Ärteråsens fäbodvall från äldsta kända tid och fram till 1860-talet, men försöker också ta hänsyn till de förändringar som skedde därefter.

1) Ärteråsen var ett nybygge i mitten av 1500-talet, men blev en fäbod efter 1560-talet.

På 1500-talet hette platsen Ärtetjärn och låg strax nedanför själva höjden som kallades Ärteråsen. Förmodligen låg den äldsta bebyggelsen intill bäcken österut där det fanns flera husgrupper ännu på 1820-talet vilka numera är borta. Platsen namngavs säkerligen av någon som hette Erter, men det bör ha varit under medeltiden när byarna runt Oresjön etableras av folk som kom från bygderna runt Nusnäs i Mora socken. När gården Ärtetjärn lades öde på 1560-talet, blev den en fäbodvall istället. De äldsta ägarna härstammade från byarna Arvet och Östersjö, vilka även etablerade byn Näset vid samma tid. Från slutet av 1700-talet kom så gott som samtliga ägare av Ärteråsen från byn Näset. Av de nuvarande husen i Ärteråsen har dock några flyttats hit från andra fäbodvallar.

2) Varje husgrupp användes av 2-3 gårdar som samverkade.

Endast undantagsvis hade en enskild familj så många ogifta döttrar att man kunde driva en enhet på fäboden alldeles själv, ty somliga familjer fick bara söner och andra kunde drabbas hårt av dödliga barnsjukdomar. Därför tvingades man samar-

beta och dela på hus och sysslor. Däremot ägde så gott som alla bönder slätterängar vid någon fäbodvall. Vänskapen inom fäbodvallen tycks ha varit mycket god och sällan kan man finna bland ristningarna att de var missbelåtna eller längtade därifrån. Vanligen sköttes en enhet på fäboden av tre kullor, varav två mjölkade och vallade boskapen medan den tredje tog hand om mjölken och tillverkade smör, ost och messmör.

3) Fäbodkullorna var främst ogifta kvinnor i åldern c:a 12-24 år.

Efter kullornas giftermål nämns de ytterst sällan bland ristningarna. Från 1890-talet ökade åldern något. Samtidigt valde betydligt fler kullor att inte gifte sig. Dalkarlar hjälpte till såväl före som efter sommarens betesperiod samt ibland på helgerna, men de gick sällan eller aldrig vall med boskapen. Under helgerna på sommaren när ogifta dalkarlar kom på besök bildades par emellanåt. De förälskade paren skrev ibland sina namn och uppgav att de var ett par, men vissa kullor tröttnade snabbt eller blev avvisade och kunde ha en annan dalkarl i sitt sällskap vid senare tillfälle.

4) Det fanns dubbelt så många getter som kor på fäboden.

Bouppteckningarna anger att två gårdar i genomsnitt hade 5 kor och 12 getter tillsammans, vilket bör återge hur många djur som kullorna skötte om per enhet på fäboden. Detta gällde åtminstone fram till 1860-talet varefter får och getter minskade kraftigt för att nästan försvinna helt i början av 1900-talet. Möjligen fanns det även får på fäboden, men i så fall är det osäkert om de mjölkades eller bara fick beta för ullens och köttets skull. Likaså kunde kalvar förekomma på fäboden.

5) De som inte hade ett bomärke inom familjen använde personmärken.

Dessa enkla personmärken med flera fristående streck skiljer sig utseendemässigt från bomärkena och tycks inte ha ärvts. Tvärtom kunde två eller fler kullor ibland ha samma märke även om de inte var släkt. Det var betydligt enklare att rista ett personmärke än att skriva sitt gårdsnamn, som inte ens alla hade. Eftersom många hette exempelvis Anna Eriksdotter var man ibland tvungen att skilja dem åt och då var tydligen personmärken det bästa sättet.

6) Gårdsnamn var rena släktnamn från början.

De extranamn som förhållandevis många i Dalarna bär före sitt förnamn kallas gårdsnamn, eftersom man under 1900-talet kunde anta gårdsnamnet som ett extranamn. Om man flyttade, bytte man sitt extranamn och tog den nya gårdens namn. Ursprungligen var det tvärtom, nämligen att det var husbonden och dennes barn som hade ett visst extranamn. I slutet av 1800-talet används dessa namn för att även namnge gårdarna i byn, vilka tidigare saknade egna namn och bara hade ett flytande löpnummer i husförhörslängderna. Långt ifrån alla husbönder hade dock ett sådant extranamn, fast om de istället hade efternamn, vilket blev allt vanligare från slutet av 1800-talet, kunde dessa användas som gårdsnamn. Dessa extranamn angav släktskap och främst på den manliga sidan, vilket medförde att syskon, kusiner, sysslingar etc kunde ha samma gårdsnamn fastän de flyttat från den ursprungliga fädernegården. När en dalkarl flyttade till brudens gård kunde han anta svärfaderns gårdsnamn, men även bibehålla sitt ärvda gårdsnamn samt använda dem

båda fast en i taget vid skilda tillfällen. En person kunde också byta gårdsnamn när bekanta började nyttja ett binamn etc som dennes nya gårdsnamn. En kulla använde ytterst sällan ett gårdsnamn efter vigseln, varken sitt ärvda eller makens, eftersom hon ytterst sällan företrädde hushållet i officiella sammanhang. Om familjen flyttade fick den nya gården namn efter husbondens gårdsnamn, vilket visar att dessa extranamn egentligen var släktnamnen som omvandlades till gårdsnamn, inte tvärtom.

7) Alla hette Anna, utom Brita, Karin, Kerstin och Margreta.

Jordbruksområdet runt Oresjön tycks ha varit mycket konservativt och bevarade gärna gamla traditioner trots att järnbruken vid Furudal och Dalfors blev centrum för långväga kontakter och många nyheter från mitten av 1700-talet och framåt. Å andra sidan saknades såväl ekonomiska förutsättningar som nära kontakt med detta område, vilket medförde att gamla sedvänjor förändrades extremt långsamt ända fram till hungersnöden på 1860-talet som framtvängde ett nytänkande hos de allra flesta. Ett exempel på detta är att 67% av alla flickor döptes till Anna, Brita, Karin, Kerstin eller Margreta åren 1775-1820, samt 79% om man medräknar personer med två förnamn varibland ett av de fem namnen ingår. Av dalkarlarna döptes 455 antingen till Erik eller Anders under samma period. Dock var det mestadels bygden runt järnbruken som lät döpa sina döttrar till andra och mer ovanliga namn, så andelen kvinnonamn av denna grupp var mycket högre runt Oresjön. Med andra ord kan man hävda att bygden runt Oresjön kännetecknas av kravlösa människor som saknade behov av förnyelse, där kullornas vistelse på fäboden var en naturlig del av gårdens sysslor och fick alla att ta ansvar. I detta perspektiv ter sig ristningarna som lekfulla uttryck för en självspjuling, där man varken klagade eller gnällde mer än nödvändigt, utan bara ville vara en bland många som eftersträvade den gemenskap som inrymde social trygghet och själslig stillhet, ty här framskymtar en trivsamt samvaro som saknar konkurrens och konflikter.

8) Eldhusen motsvarar urgamla mangårdshus i Sverige.

Mangårdshusen på de svenska gårdarna förändrades under 1500-talet. Då ersattes härden av en murad spis med skorsten, men förhållandevis många hus saknade detta långt in på 1700-talet i norra Dalarna. Härigenom kunde man ha trägol, större rum, möbler och ryggås i taket. Från den tiden infördes också fönster med glas. Sedan fylldes huset med allt fler värdesaker, vilka av nödvändighet förseddes med lås. Tidigare hade bara mjölkbodarna och härbren haft lås. Om man tar bort alla dessa nyheter, återstår ett vanligt eldhus. Om lavarna (bänkarna) är lagom breda kan 8-10 personer bo här utan problem, vilket motsvarar 1 riktigt stor familj eller två mindre. Därför är hustypen anpassad för en normal gård.

9) Boskapen hölls instängd i fähus nattetid för rovdjurens skull.

Varje år försvann kor, får, getter och hästar i skogen i samtliga socknar i Dalarna och blev rovdjurens byte. Detta upphörde tvärt från 1860-talet när skogsbolagen ökade sin verksamhet och blev allt mer närvarande i skogarna, vilket skrämde bort rovdjuren och avslöjade deras visten så att de kunde avskjutas.

10) Gårdarnas avkastning var 0,4 liter korn, 45 gr smör, 180 gr ost och messmör samt 140 gr kött.

Detta gäller i genomsnitt per person och dag år 1571, men förändringen fram till början av 1800-talet är marginell. Mängden ost och messmör bör dock minskas något eftersom surmjölk, snarlik vår nutida filmjolk, var omtyckt. Av kornet som skördades gjorde man främst hårt bröd och inte gröt. Råg och ärter infördes inte förrän under 1600-talet eller senare samt i mycket begränsad mängd. Potatis och rovor kom inte förrän i mitten av 1800-talet. Vid den tiden kom även kaffe. Gröt gjord på havre blev också omtyckt under 1800-talet, men åts kall under arbetsdagen. Omvänt så minskade brännvinet som från 1700-talet hade krävt allt mer av spannmålet, men i gengäld hade skördarna ökat och närmade sig det dubbla mot tidigare. När även avkastningen från mjölkorna ökade under främst 1800-talet, så minskade man deras antal. I slutet av 1800-talets ersattes får och getter successivt av storväxta mjölkkor. Orsaken var att mejerierna köpte upp mjölken året runt och slakterierna ville ha stora kor, samtidigt som priset på ull sjönk kraftigt. Härigenom fick bönderna mer kontakter än tidigare och kunde köpa sådant som man inte producerade själv, såsom fisk, kaffe, tobak och socker. Hos lanthandlarna, som kom igång under 1800-talets slut, kunde man köpa det mesta. Samtidigt begränsades gårdens försäljning till mjölk och kött, men omfattade inte handarbeten etc. Därmed upphörde tillverkningen av messmör, vilket syns i eldhusen under 1800-talets slut, eftersom det saknas sot i de yngre ristningarnas skåror.

11) De flesta hade högst 2-3 uppsättningar sommarkläder och ett par skor samt nödvändiga vinterkläder, men förhållandevis lite kan uppfattas som folkdräkt.

Det mesta av kläderna och skorna tillverkades lokalt, men från mitten av 1800-talet ökade konsumtionen av köpta kläder som blev allt friare i färgsättning och stilar. Härigenom ökade variationen samtidigt som kläderna följde tidens mode. Ända in på 1900-talet hade de flesta inga skor under sommaren utan gick barfota.

12) Utvecklingen i samhället blev tydlig efter 1860-talet nödår och påverkade allt som berörde fåbodarna.

Redan under 1700-talet infördes kraftfulla nyheter i syfte att förbättra avkastningen på gårdarna, men det var inte förrän vid mitten av 1800-talet som detta märktes i Ore socken. I slutet av 1800-talet slog mängder med nyheter igenom, såsom lönearbete och fasta anställningar varmed intresset upphörde att hålla boskapen på fåbodarna under sommaren. Många flyttade från bygden till avlägsna platser, vilket medförde att de som bodde kvar fick personliga brev och nyheter från storstäder och andra delar av Sverige samt ända från Amerika. Nu först genomsyrades bygden runt Oresjön av världsnyheterna och ville vara med i förändringarna. På Ärteråsen tycks 1919 ha varit det sista året med någorlunda omfattande drift. Därefter minskade verksamheten snabbt och grundligt.

13) Avlägsna fäbodan var inget nödvändigt, utan en följd av urgamla traditioner.

Att låta boskapen få beta ända upp till flera mil från gården var inte alls särskilt effektivt eftersom det nästan alltid fanns goda jordar och tänkbara betesmarker betydligt närmare, i varje fall fram till 1700-talet och ofta senare än så. Trots det fanns en djupt förankrad tradition att man ville hålla sin boskap på fäbodarna under sommaren. Under 1800-talet förändrades förutsättningarna på så sätt att det inte längre fanns några alternativ och fäbodarna blev ett nödvändigt komplement till gårdarna, vilket de definitivt inte hade varit tidigare. Så förutsättningarna var väldigt olika under 1600-talet gentemot början av 1900-talet. Den bästa förklaringen till uppkomsten av denna tradition är att man ville hålla boskapen tryggt förvarad i skogen ifall bygden härjades av fiender. Detta stämmer väl med levnadssituationen under forntiden när traditionen uppstod. Någon annan rimlig förklaring existerar inte.

14) Fäbodan fanns överallt i södra Sveriges skogsbygder, men omvandlades till arrendegårdar efter digerdöden.

Den teori som jag vill presentera framöver utgår från att Sveriges bebyggelse söder om fäbodgränsen dominerades av stora gods som delades upp i familjelotter och arrenderades ut efter digerdöden i samband med den agrara krisen efter mitten av 1300-talet. I fullåkersbygder ersattes godsen av byar där gårdarna samlades på samma ställe där husen legat redan tidigare, varefter man nyttjade betesmarkerna under dagen och inom gångavstånd. I skogsbygderna hade man av allt att döma många utspridda sommarboställen där man lät godsens stora djurbestånd få beta. Eftersom det var för långt bort för att man skulle kunna återvända till kvällen, fick man både lov att övernatta och ta hand om mjölken. Med andra ord var detta det samma som fäbodan. När godsen sedan delades upp i fristående gårdar efter 1300-talets mitt blev det naturligt att dessa urgamla säsongsboställen blev permanent bebodda eftersom de nya arrendefamiljerna ville ha nära tillgång till sina tilldelade betesmarker. Denna teori förklarar samtidigt varför många ortnamn i södra Sveriges skogsbygder är så unga, trots att markerna har utnyttjats under flera tusen års tid.

Tre återstående frågor

Efter snart fyra års forskning har jag fått svar på det mesta rörande de frågor som jag hade från början och som har växt fram under tiden. Dock återstår två frågor, eller egentligen tre.

1. Identifiering via bomärken och personmärken

Mening var att jag skulle göra en lista på alla personnamn och initialer som har bomärken eller personmärken i syfte att göra en databas som visade vilka kullor och dalkarlar som hörde ihop. På så vis skulle man kunna påvisa hur många olika personer som döljs bakom en viss initial (åtminstone hur många de var som minst) samt var de åtskilda personerna har varit verksamma. Denna analys påbörjades genom en inventering av bouppteckningarna och dess bomärken, men andra viktiga delar av fäbodforskningen tog över så tiden räckte inte till. Därför återstår tyvärr denna analys som skulle kunna öka antalet identifierade personer samt följa övriga personer vid andra enheter på fäboden än där de redan är kända.

2. Märkligt nyttjande av personmärken

Det förekommer säreget nog att självaste gårdsnamnet Tillhed har fått ett personmärke istället för bomärke. Det verkar som om även Tillhed Brita Eriksdotter har använt det för att markera att det verkligen är hon som ristat och inte en namne. Endast en djupare utredning av personmärkena kan förklara hur de användes samt hur de skiljde sig från bomärkena. Denna analys hör ihop med den ovannämnda frågan.

De fyra strecken som inleder texten är ett personmärke som kan kopplas samman med familjen Tillhed, trots att de hade ett bomärken som också är placerat ovanför AEDs initialer. Texten lyder: TILL HED AED BED I NES SETT 1847

3. Gamla fäbodkullor

Analysen av fäbodkullornas ålder visar enstämigt att det bara var unga kullor och dalkarlar som ristade in sina namn. Fast dalkarlarna var ju förstås inte på fäboden under hela sommaren utan endast en kort stund på helgerna samt tidigt på våren och sent på hösten när den egentliga verksamheten låg nere. Dock finns ett enda undantag som omnämner ett stort antal personer som sökte skydd för ovädret. Här ingår både ogifta, gifta och änkor. Denna text skiljer sig markant från övriga ristningar som nästan uteslutande upptar unga och ogifta personer. Klart emot detta påstående finns åtskilliga bekräftelser under 1900-talet att många äldre kvinnor tog hand om fäbodarna, men då fanns inga rovdjur i skogen och ingen behövde egent-

ligen heller gå vall eftersom boskapen återvände självmant när det var dags för mjölkning. Då räckte det med att man mjölkade och gjorde smör och ost, så en enda kulla kunde sköta det mesta av sysslorna vid en husgrupp på fäboden, även om arbetsdagen blev lång. Frågan återstår dock om det även fanns äldre fäbodkullor under 1800-talet. Det som framtvingar frågan är att det finns fotografier från tiden runt år 1900 som visar både unga och gamla kullor tillsammans, men det framgår inte huruvida de äldre kullorna bara var där tillfälligt eller ifall de tänkte stanna under en hel sommar.

Tillägg

Fler ristningar

I slutskedet av dokumentationen tillkom en sätesstuga som har ristningar vilken ligger intill husgrupp 13 och 14, samt en bod som flyttats till Näset och därtill en lös bräda med ristningar som lär komma från Ärteråsen. Dessa redovisas i skrift nr 84 "Fäbodristningar i Ore".

STRÖDDA BILDER PÅ RISTNINGARNA

Här följer några bilder som valt ut endast för att återge den känsla som ristningarna i Ärteråsen ger upphov till.

Husgrupp nr 2.

Husgrupp nr 5.

Husgrupp nr 8.

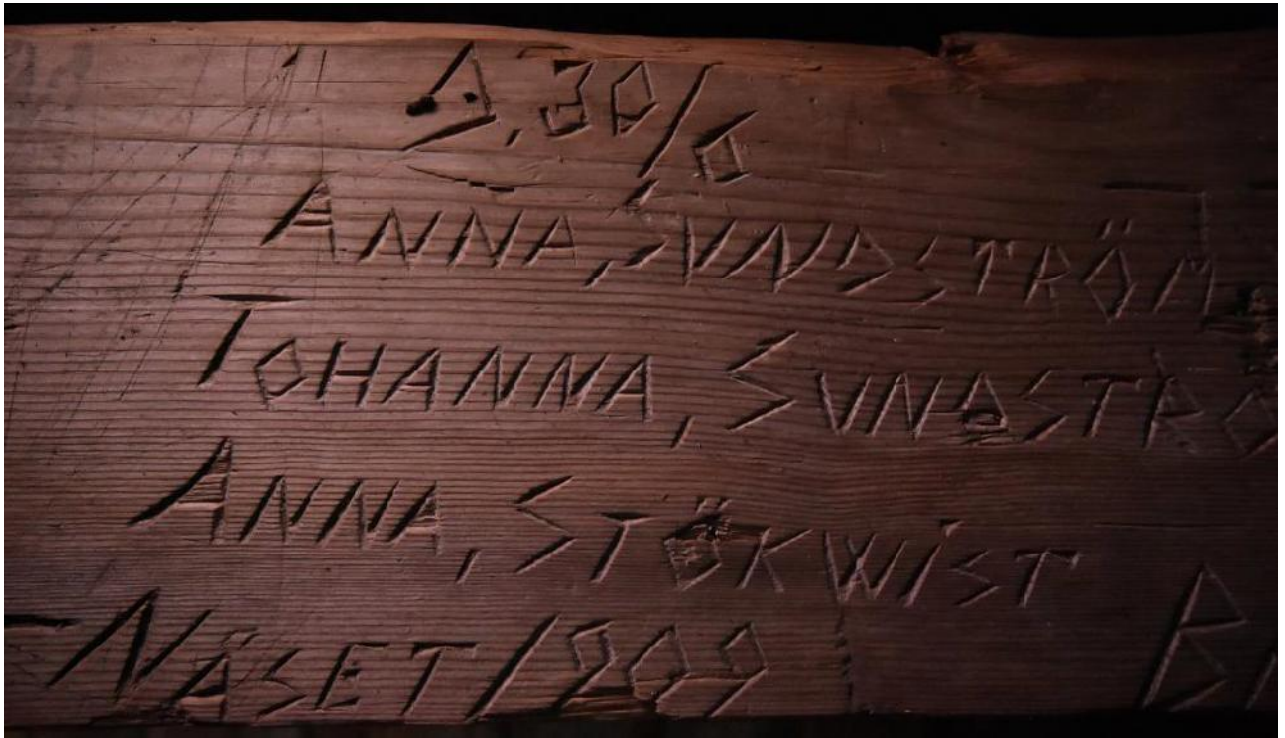
Husgrupp nr 4.

Husgrupp nr 11.

Husgrupp nr 4.

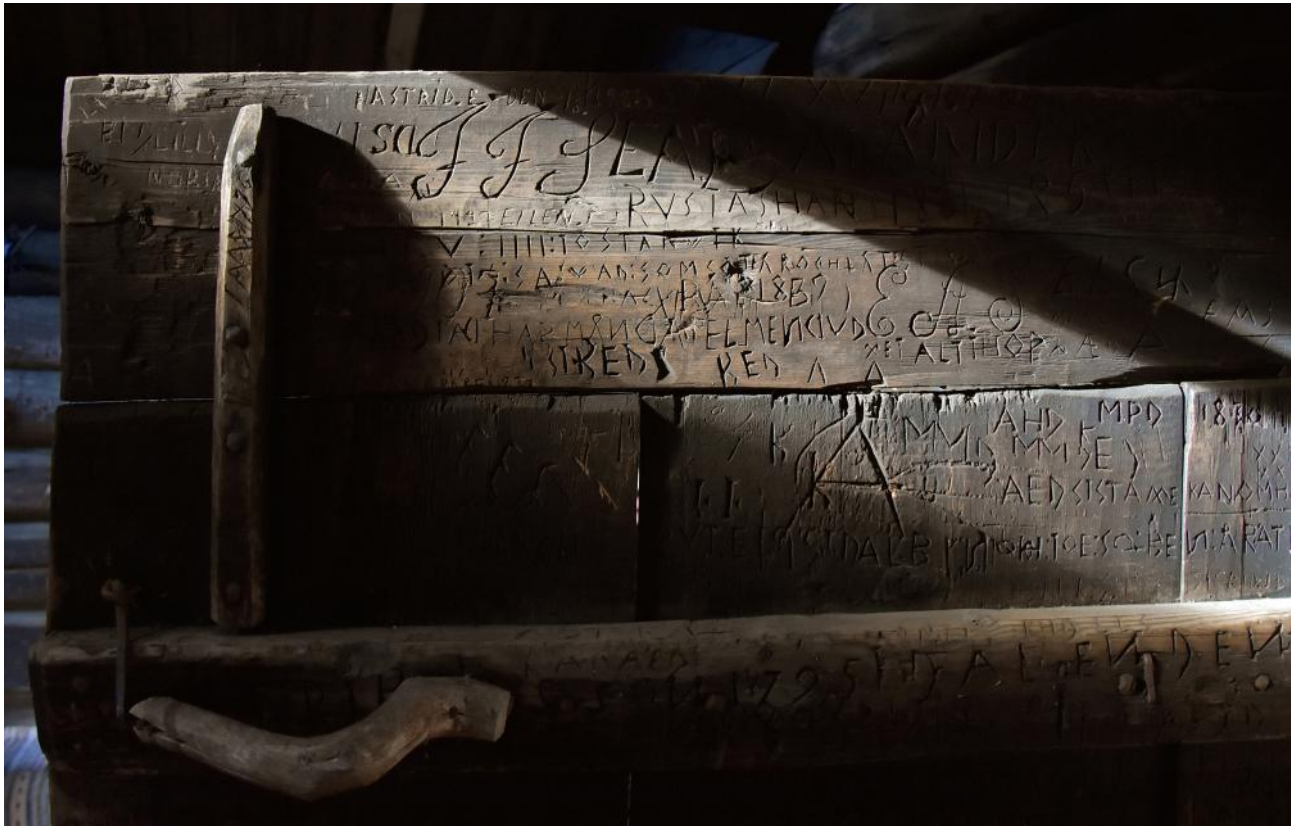
Husgrupp nr 4.

Husgrupp nr 4.

Husgrupp nr 2.

Husgrupp nr 8.

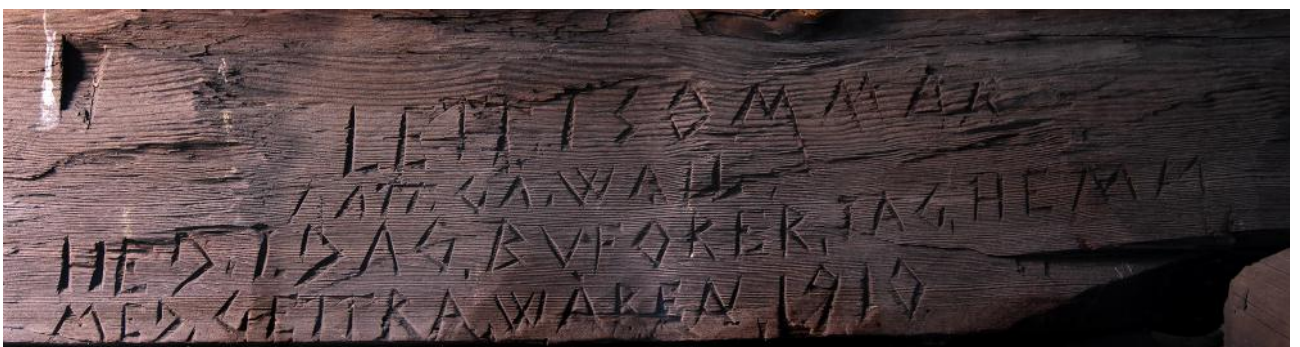
Husgrupp nr 9.

Husgrupp nr 11.

Husgrupp nr 13.

Husgrupp nr 1.

Husgrupp nr 12.

